

บทที่ 4

ผลการศึกษาและอภิปรายผล

ข้อมูลจากปรากฏการณ์ในชุมชนและการทบทวนวรรณกรรม ได้ก่อให้เกิดคำถามต่อความเป็นจริงของสังคมไทยว่า เหตุใดปัญหาการใช้ยาในชุมชนยังคงดำรงอยู่ สาเหตุที่ทำให้การทำความเข้าใจปัญหาการใช้ยาในชุมชนไม่ได้ผลเท่าที่ควรคืออะไร โดยเฉพาะชุมชนเมืองที่มีสถานพยาบาลไว้คอยให้บริการมากมาย อีกทั้งเชื่อว่าคนในชุมชนส่วนใหญ่มีความรู้ในเรื่องของการดูแลสุขภาพของตนเองเป็นอย่างดี

ชุดความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาของชุมชนภาคชนบทไม่น่าจะเป็นชุดเดียวกันกับที่จะใช้อธิบายการใช้ยาของคนในชุมชนเมืองเพราะสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณี อีกทั้งวิถีชีวิตนั้นมีความแตกต่างกัน

วัฒนธรรมการใช้ยาในชุมชนเมือง จึงน่าจะเป็นอีกชุดความรู้ที่ช่วยให้ผู้ที่มีความสนใจเรื่องปัญหาการใช้ยาในชุมชน ได้มีช่องทางในการเข้าถึงความจริงเบื้องหลังที่ซ่อนอยู่และเติมเต็มช่องว่างระหว่างบรรทัดของชุดความจริงเกี่ยวกับการใช้ยาในมิติทางสังคมและวัฒนธรรมให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น เพื่อเปิดพื้นที่การทำงานและใช้เป็นฐานคิดเพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาระบบยา โดยเฉพาะปัญหาการใช้ยาในชุมชนแบบเมืองได้สมบูรณ์มากขึ้น

เนื้อหาในบทนี้จะเริ่มด้วยผลการศึกษา ซึ่งอธิบายถึงบริบทของชุมชนคอนทราสต์ว่ามีลักษณะการก่อร่างสร้างชุมชนและพัฒนาเข้าสู่การเป็นชุมชนเมืองอย่างไร ลักษณะทางกายภาพและวิถีชีวิตของคนชั้นกลางเป็นอย่างไร มีความเชื่อมโยงและเกี่ยวเนื่องกับแนวคิดวัฒนธรรมบริโภคนิยมอย่างไรต่อจากนั้นจะกล่าวถึงแนวคิดการแสวงหาคุณแลร์กษาคณะตนเองและคนใกล้ชิดและการใช้ยาคด้วยตนเองของคนในชุมชนคอนทราสต์ ในแต่ละแนวคิดที่ถูกใช้ในการศึกษานี้ได้ก่อให้เกิดคำถามบางประการ ซึ่งได้นำไปใช้ในการเก็บข้อมูลและเป็นแนวทางการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำเสนอชุดความจริงของการใช้ยาในมิติทางสังคมและวัฒนธรรมของคนเมืองและปิดท้ายด้วยการอภิปรายผลที่ได้จากการศึกษานี้

1. บริบทของชุมชน

ลักษณะการก่อร่างสร้างชุมชนเมืองตั้งแต่ในอดีตสำหรับสังคมไทยนั้น มักจะเริ่มต้นมาจากพัฒนาการของชุมชนระดับหมู่บ้านมาก่อน โดยกลุ่มที่เป็นเครือญาติ พี่น้อง คนใกล้ชิดพากันเข้ามาอาศัยและตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่ซึ่งมีความเหมาะสมในการทำเกษตรกรรม เลี้ยงสัตว์ การสร้างชุมชน

ที่อยู่อาศัยนั้นก็ทำกัน โดยการขยายพื้นที่ป่าที่มีความเหมาะสมเพื่อเพาะปลูกเลี้ยงสัตว์แล้วจึงค่อยๆพัฒนาเข้าสู่การกลายเป็นชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยขนาดใหญ่ขึ้นตามลำดับ

การสร้างกลุ่มและพัฒนาจากชุมชนขนาดเล็กและกลายเป็นชุมชนที่มีขนาดใหญ่ในลักษณะดังกล่าวนี้ จะมีลักษณะที่เฉพาะและมีผลต่อวิถีชีวิตค่านิยมและความเชื่อของคนที่อยู่อาศัยในชุมชนอย่างมาก กล่าวคือลักษณะพื้นฐานของชุมชนเมืองในสังคมไทยนั้นมักพัฒนามาจากการเป็นชุมชนเกษตรกรรมและพึ่งพาแรงงานคนในชุมชนเป็นหลัก ซึ่งเป็นลักษณะของชุมชนชนบท แต่เมื่อชุมชนเดิมต้องได้รับการพัฒนาให้มีขนาดใหญ่และมีความเจริญมากขึ้นอย่างรวดเร็วจึงได้ทำให้คนในชุมชนนั้นยังคงมีลักษณะร่วมแบบชุมชนชนบทผสมอยู่ด้วยเช่น ผู้คนในชุมชนยังมีลักษณะที่ผูกพันและยังคงมีการนับถือญาติและครอบครัว มีแนวคิดแบบยึดมั่นในธรรมเนียมประเพณียกย่องอำนาจและการเป็นเจ้าคนนายคน แม้ว่าชุมชนเมืองจะมีการพัฒนามากขึ้นมากน้อยเพียงไรก็ตามแนวคิดลักษณะดังกล่าวนี้ก็ยังคงถูกปลูกฝังและสืบทอดต่อกันมาซึ่งได้กลายเป็นลักษณะเฉพาะที่สำคัญประการหนึ่งของชุมชนเมืองในสังคมไทย

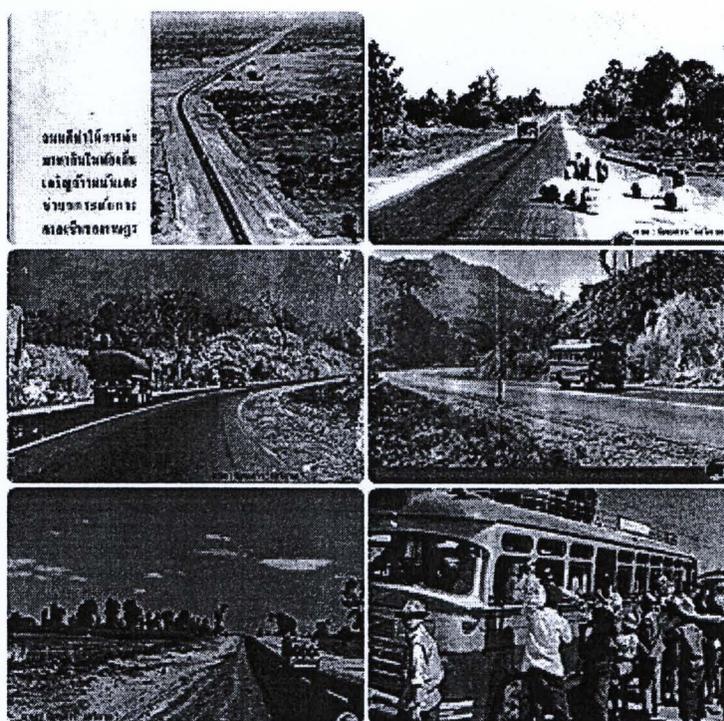
1.1 ชุมชนเมืองขอนแก่น : จากพื้นที่ทุ่งนาสู่การเป็นชุมชนเมือง

เมืองขอนแก่นในช่วงก่อนที่จะมีนโยบายพัฒนาเมืองหลักตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาตินั้น ขอนแก่นมีสถานะเป็นเพียงแค่เมืองขนาดเล็กที่ตัวเมืองประกอบไปด้วย 3 หมู่บ้านคือ บ้านพระลับ บ้านเมืองเก่าและบ้านกบกกเท่านั้น โดยสถานที่ราชการและตลาดสดตั้งอยู่ในพื้นที่ของบ้านพระลับ ส่วนถนนภายในตัวเมืองก็มีอยู่เพียง 8 สาย

กระทั่งเข้าสู่ช่วงที่ได้รับการยกฐานะให้เป็นเทศบาล ก้าวสู่การเป็นเทศบาลนครและเข้าสู่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เมืองขอนแก่นจึงเริ่มเข้าสู่กระบวนการพัฒนาและเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว มีการก่อตั้งสถานที่สำคัญหลายแห่งและมีการตัดถนนหลายสายเพิ่มมากขึ้น พร้อมทั้งมีการพัฒนาเส้นทางสายหลักของประเทศผ่านเมืองขอนแก่น ทำให้เกิดการขยายชุมชนเมืองขอนแก่นออกไปในทุกทิศทางโดยเปิดพื้นที่เกษตรกรรมในชุมชนรอบนอกให้กลายเป็นชุมชนที่อยู่อาศัยและการค้าขายของเมืองที่มีขนาดใหญ่ขึ้น

การที่เมืองขอนแก่นได้ถูกวางบทบาทให้เป็นหัวเมืองหลักในการพัฒนาระดับภูมิภาคมาตั้งแต่สมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรีตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ทำให้เกิดหน่วยงานราชการทั้งจากส่วนกลางและส่วนภูมิภาคจำนวนมากตั้งอยู่ภายในพื้นที่เมืองขอนแก่นหลายหน่วยงานเช่น ธนาคารแห่งประเทศไทยสำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สำนักป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สถานกงสุลใหญ่ประจำสาธารณรัฐสังคมนิยม

เวียดนาม กงสุลใหญ่ประจำสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวอีกทั้งโครงการที่สำคัญในเชิงการพัฒนาได้เกิดขึ้นเช่น การก่อตั้งมหาวิทยาลัยประจำภูมิภาค (มหาวิทยาลัยขอนแก่น) การจัดให้มีโรงพยาบาลขนาดใหญ่ประจำภูมิภาค (โรงพยาบาลศูนย์ขอนแก่น) การสร้างแหล่งกักเก็บน้ำและผลิตกระแสไฟฟ้า (เขื่อนอุบลรัตน์) บทบาทของเมืองขอนแก่นในฐานะการเป็นหัวเมืองหลักในการพัฒนานี้ก็ยังคงอยู่คู่กับเมืองขอนแก่นเรื่อยมา แม้จะถูกลดความสำคัญลงบ้างเมื่อเริ่มมีการปรับนโยบายเพื่อการพัฒนาภูมิภาคใหม่จากที่เน้นเพียงหัวเมืองหลักไม่กี่แห่ง ให้เป็นในรูปแบบที่เน้นการพัฒนาแบบกลุ่มจังหวัด (Cluster) แทนก็ตาม

ภาพที่ 1 ถนนมิตรภาพในอดีตเมื่อครั้งเริ่มตัดถนนผ่านมายังพื้นที่จังหวัดขอนแก่น

การที่โครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ของเมืองขอนแก่นถูกวางรากฐานไว้อย่างต่อเนื่องมาอย่างยาวนาน ได้ทำให้ขอนแก่นกลายเป็นเมืองที่มีขนาดใหญ่ มีลักษณะการเจริญเติบโตมาจากนโยบายจากส่วนกลางเป็นหลัก จึงทำให้คนในชุมชนเมืองขอนแก่นส่วนหนึ่งเป็นคนจากต่างถิ่นที่โยกย้ายเข้ามาตามหน้าที่การงานของหน่วยงานต่างๆ โดยวิถีชีวิตของคนกลุ่มนี้นั้นมีลักษณะที่เฉพาะและส่งผลให้กลายเป็นลักษณะพิเศษที่เฉพาะของเมืองขอนแก่นไปเช่นกัน ซึ่งการพัฒนาเมืองในลักษณะดังกล่าวยังส่งผลกับวิถีชีวิตคนท้องถิ่นเองที่แทบจะไม่มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของตัวเอง จึงทำให้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่เป็นพื้นฐานของคนในพื้นที่ชุมชนอาจจะไม่ชัดเจนหรือ

มีลักษณะโดดเด่นเฉพาะมากนัก เนื่องจากการพัฒนาต่าง ๆ นั้นล้วนถูกสั่งตรงมาจากส่วนกลางเป็นหลัก

บ้านคอนหญ้านางซึ่งตั้งอยู่ในทิศตะวันออกของเมืองขอนแก่นก็มีการเจริญเติบโตในลักษณะนี้เช่นเดียวกัน โดยมีการพัฒนาและเจริญเติบโตร่วมกับเขตพื้นที่ชุมชนที่เป็นศูนย์ราชการของเมือง ที่ซึ่งส่วนใหญ่เคยเป็นพื้นที่สำหรับทำการเกษตรของชาวบ้านรอบตัวเมืองในอดีต ต่อมาเมื่อมีการขยายพื้นที่เมืองเพื่ออยู่อาศัยและการค้าขาย ก็ได้ทำให้เกิดการพัฒนาขึ้นตามแนวถนนที่ชุมชนมีการขยายตัวออกไปโดยการก่อสร้างตึกแถวและอาคารพาณิชย์ต่างๆ การตัดถนนเพื่อเชื่อมเมืองชั้นในออกไปสู่พื้นที่เมืองชั้นนอกทางทิศเหนือและทิศตะวันออกของเมืองนั้นมีส่วนสำคัญอย่างมากที่ทำให้ชุมชนคอนหญ้านาง กลายเป็นชุมชนเปิดที่มีความคึกคักและมีชีวิตชีวา เพราะมีการเดินทางผ่านเข้าและออกชุมชนอยู่ตลอดเวลา ก่อให้เกิดการพัฒนาและเคลื่อนไหวของกิจกรรมและธุรกิจการค้าใน 2 ฟากฝั่งถนนอย่างรวดเร็ว พร้อมๆ กับการหลั่งไหลโยกย้ายเข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่ชุมชนมากยิ่งขึ้น

1.1.1 การกลายเป็นชุมชนเมือง

ชุมชนคอนหญ้านางในปัจจุบันจัดเป็นชุมชนขนาดใหญ่และมีชีวิตชีวาอีกแห่งหนึ่งของชุมชนเมืองขอนแก่น ความเป็นมาของชุมชนคอนหญ้านางยังไม่มีรายละเอียดของหลักฐานและข้อมูลที่ชัดเจนมากนัก มีเพียงแต่ข้อมูลจากคำบอกเล่าที่ตรงกันของคนเก่าแก่และยังมีชีวิตอยู่ของชุมชนว่า ราวปีพ.ศ. 2400 ได้มีชาวบ้านกลุ่มหนึ่งนำครอบครัวและเพื่อนบ้านจำนวน 20 ครอบครัวอพยพจากบ้านพระลับ เข้ามาอยู่ในบริเวณพื้นที่บ้านคอนหญ้านางเพื่อจับจองที่ดิน ขยายถิ่นฐานที่อยู่อาศัยทำไร่นา และเลี้ยงสัตว์เนื่องจากเห็นว่าเป็นพื้นที่ลุ่มและกว้างใหญ่ อีกทั้งมีหนองน้ำที่อุดมสมบูรณ์น่าจะเหมาะสมกับการทำนาและเพาะปลูก โดยหลังจากนั้นเพื่อนบ้านจากบ้านพระลับและคนต่างถิ่นคนอื่นๆ จึงทยอยเข้ามาสมทบในภายหลังเช่นชาวบ้านจากบ้านประทาย นครราชสีมา ชาวบ้านจากบัวใหญ่และตั้งชื่อหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านคอนยานางตามสภาพพื้นที่ ต่อมาจึงเรียกเป็นบ้านคอนหญ้านางเหมือนเช่นในปัจจุบัน

กระทั่งเกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในช่วงตั้งแต่ พ.ศ. 2475 เมื่อเริ่มมีการเดินรถไฟผ่านเมืองขอนแก่น ทำให้เกิดการค้าขายและการขนส่งในตัวเมืองขึ้นมาอย่างคึกคัก เมืองขอนแก่นได้ถูกตั้งให้เป็นศูนย์กลางการค้าขายข้าวเปลือกและเป็นโกดังสินค้าขนาดใหญ่ของหัวเมืองในภูมิภาคและหลังจากนั้นก็ได้รับอนุญาตหน้าเติบโตมาอย่างต่อเนื่องตามที่นโยบายจากส่วนกลางได้กำหนดและส่งเสริมไว้

ช่วงปี พ.ศ. 2478 - 2480 ได้มีนโยบายในการตั้งเทศบาลเมืองจึงทำให้เกิดเทศบาลเมืองขอนแก่นและพัฒนาเป็นเทศบาลนครขอนแก่นตามลำดับ การถูกยกกระดบัให้เป็น

เทศบาลได้ทำให้ชุมชนเมืองขอนแก่นขยายตัวอย่างเต็มที่จนต้องมีการขยายพื้นที่ด้านข้าง โดยรอบออกไปเพื่อรองรับการเจริญเติบโต

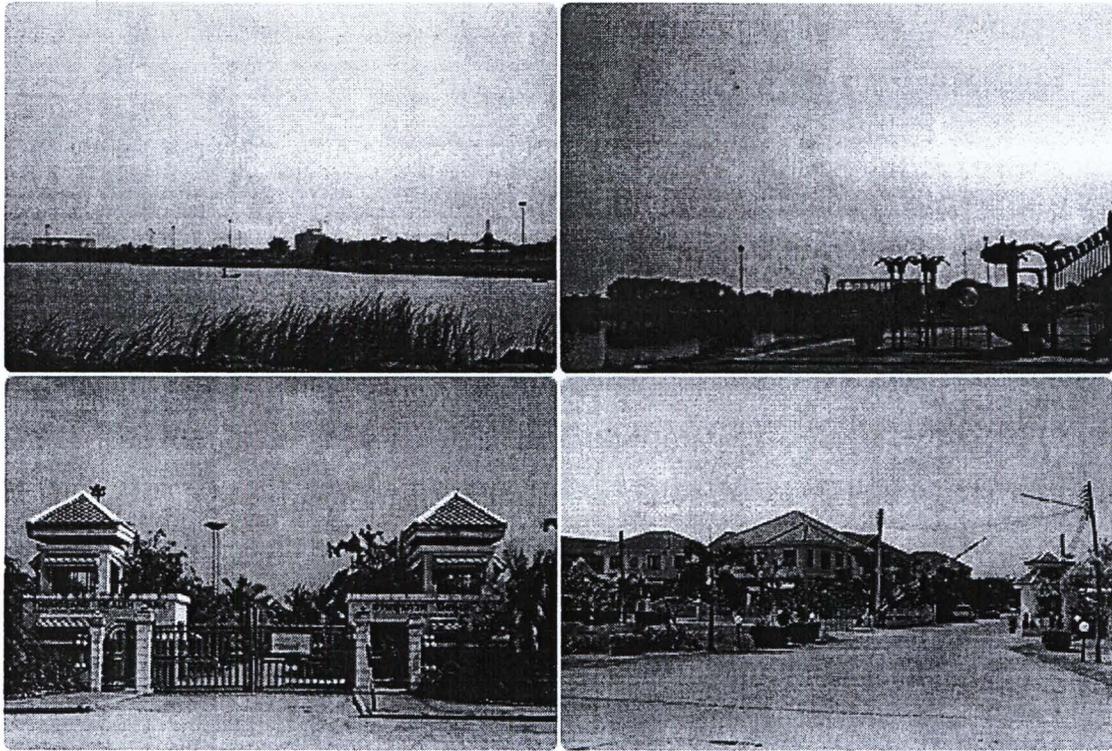
เมื่อชุมชนของเมืองขอนแก่นได้เจริญเติบโตและมีลักษณะการขยายพื้นที่ ออกมารอบข้าง ชุมชนคอนหญ้านางก็เป็นชุมชนหนึ่งในหลายชุมชนรอบข้างตัวเมืองชั้นในก็เริ่มได้รับผลกระทบจากการพัฒนาทำให้มีผู้คนจากภายนอกและต่างถิ่นเข้ามาจับจองพื้นที่และตั้ง บ้านเรือนอยู่อาศัยภายในชุมชนมากขึ้นเรื่อยๆ

ปัจจุบันชุมชนคอนหญ้านางเป็นชุมชนที่อยู่ในเขตเทศบาลนครขอนแก่น เป็นชุมชนที่มีผู้คนอาศัยอยู่รวมกันหนาแน่นในพื้นที่จำกัด มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของผู้คนที่ หลากหลายเนื่องจากมีคนต่างถิ่นจำนวนมากได้หลั่งไหลเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนส่วนใหญ่มักจะ เป็นครอบครัวเดี่ยวและประกอบอาชีพที่แตกต่างกันไปซึ่งเป็นภาพชีวิตที่มีลักษณะหลากหลาย ภายในพื้นที่เดียวกัน

1.1.2 ชุมชนคอนหญ้านาง: หลากหลายในหนึ่งเดียว

บ้านคอนหญ้านางค่อยๆ ก้าวข้ามและเปลี่ยนผ่านเข้าสู่สถานะของการกลายเป็น ชุมชนเมืองโดยปรากฏอย่างชัดเจนในช่วงปี พ.ศ. 2495 - 2500 โดยชุมชนมีการพัฒนาและ เปลี่ยนแปลงในทางกายภาพของพื้นที่เป็นอย่างมาก เริ่มมีการตัดถนนจากถนนประชาสโมสรซึ่งเป็นถนนสายหลักของเมืองขอนแก่นเพื่อผ่านและเข้าออกชุมชน จากถนนสายเดิมที่เป็นลูกรังก็ ได้รับการปรับปรุงและผ่านการพัฒนาให้ใช้งานได้สะดวกสบายในการสัญจรไปมามากยิ่งขึ้น ชุมชนคอนหญ้านางจึงพัฒนารุดหน้าไปพร้อมกับการเจริญเติบโตของเมืองขอนแก่นที่ได้รับแต่งตั้ง ให้เป็นเมืองหลักในการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในฉบับที่ 3 ซึ่งบ้าน คอนหญ้านางในขณะนั้นก็พัฒนาตามไปด้วยเช่นกัน กระทั่งกลายเป็นชุมชนขนาดใหญ่ที่เป็นชุมชน หลักอีกแห่งของเมืองขอนแก่นที่มีความสำคัญทั้งในแง่ทางเศรษฐกิจและสังคม

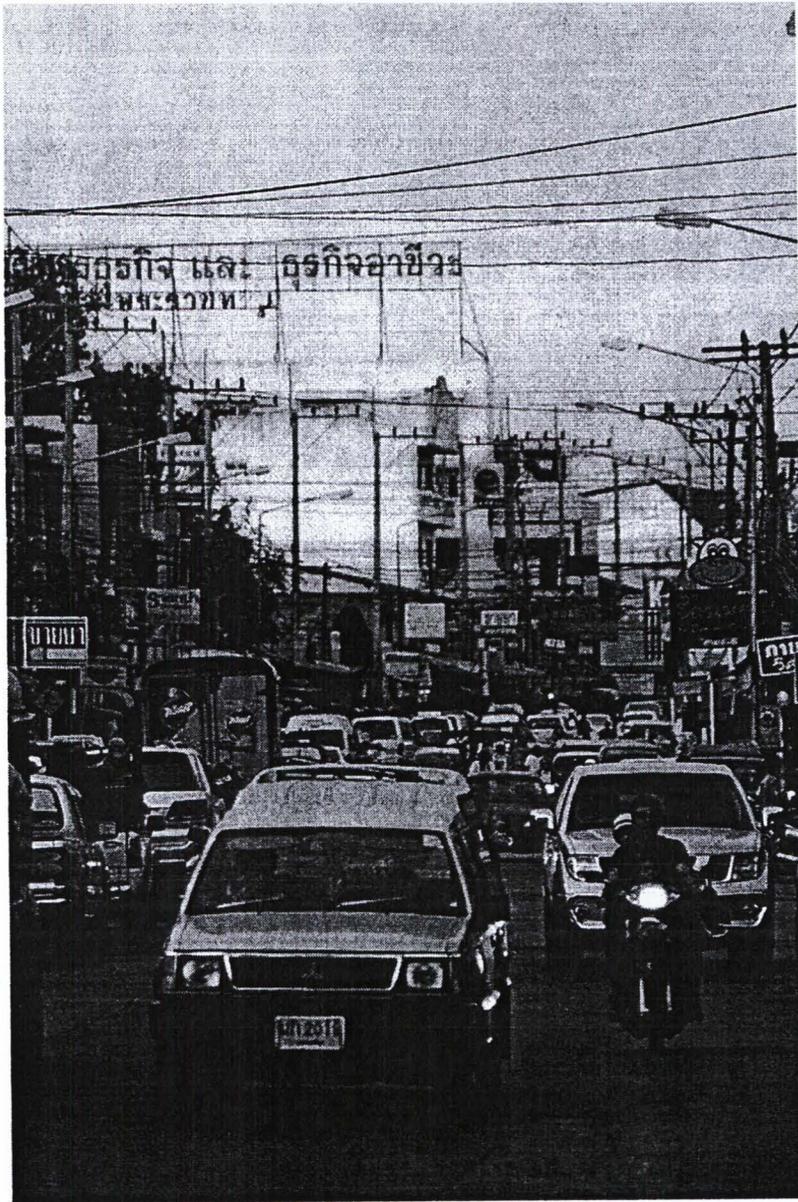
ภาพที่ 2 บึงทุ่งสร้าง แหล่งน้ำสาธารณะประโยชน์อีกแห่งที่กำลังพัฒนาของเมืองขอนแก่น

การที่ชุมชนคอนหญ้านางมีต้นทุนทางกายภาพของพื้นที่ ซึ่งได้เปรียบกว่าชุมชนอื่นของเมืองขอนแก่นคือ เป็นชุมชนที่มีแหล่งน้ำสาธารณะประโยชน์ขนาดใหญ่อยู่ภายในชุมชน (บึงทุ่งสร้าง) จึงเป็นเหตุให้ได้รับการพัฒนาให้เป็นชุมชนที่มีศักยภาพในด้านการอยู่อาศัยและการพักผ่อนของเมือง ทำให้มีระบบสาธารณูปโภคที่สำคัญได้รับการพัฒนาลงสู่พื้นที่จำนวนมากและความได้เปรียบในการเป็นชุมชนที่สามารถเชื่อมต่อไปยังชุมชนอื่นๆ และหน่วยงานราชการหลายแห่งในทิศตะวันออกและทิศเหนือของเมืองขอนแก่นจึงทำให้ผู้คนเข้ามาอยู่อาศัยและประกอบอาชีพในชุมชนคอนหญ้านางถึง 1,100 หลังคาเรือนในปัจจุบัน

ภาพที่ 3 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงที่ตั้งบึงทุ่งสร้างและชุมชนใกล้เคียง

ภาพชีวิตแรกที่ผู้วิจัยพบเมื่อเริ่มเข้าภาคสนามในชุมชนคอนกรีตนั้นคือ ความจอแจ คึกคักของขบวนพาหนะในหลากหลายรูปแบบ ผู้คนจำนวนมากในสองฟากฝั่งถนน อาคารร้านค้า ในรูปแบบต่างๆ ตั้งเรียงราย พร้อมกับแผงลอยขายอาหารและสินค้าต่างๆ มากมายที่ริมถนนคอย ให้บริการแก่ผู้คนที่สัญจรไปมา โดยเฉพาะศูนย์กลางของชุมชนซึ่งเป็นที่ตั้งของตลาด ห้างสรรพสินค้า ธนาคาร สถานศึกษาและอยู่ใกล้กับค่ายทหารนั้น ยิ่งเพิ่มความจอแจและคึกคักของ กิจกรรมต่างๆ ในชุมชนมากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 4 ช่วงชั่วโมงเร่งด่วนในพื้นที่ชุมชนคอนทัญานาง

เนื่องจากว่าชุมชนคอนทัญานางเป็นชุมชนที่เป็นเส้นทางสำหรับผ่านไปสู่ชุมชนอื่นๆทั้งในและนอกตัวเมืองทางทิศเหนือและทิศตะวันออกของเมืองขอนแก่น โดยเป็นชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงกับศูนย์ราชการของเมืองและเป็นอีกเส้นทางผ่านสำหรับการไปติดต่อกับหน่วยงานราชการที่ต่างๆ โรงพยาบาลประจำจังหวัด มหาวิทยาลัย ห้างสรรพสินค้า ได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว

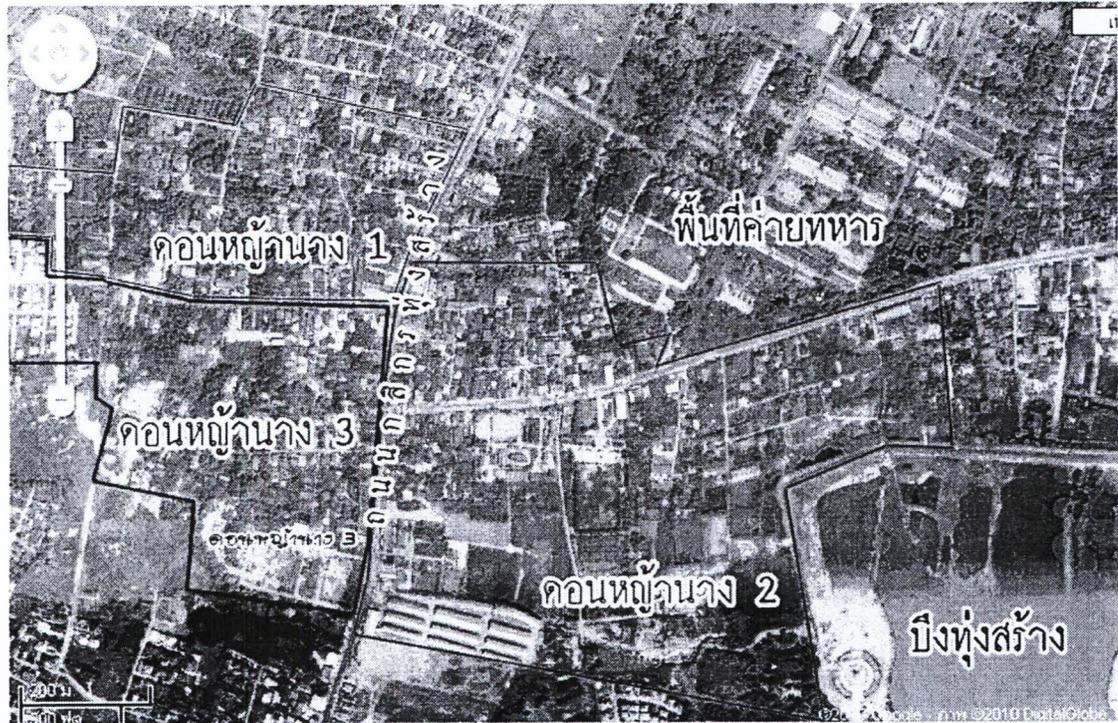
“..... หม่อมแฉวบ้านดอนนี้ทำเลดี ชายของได้ทั้งวันทั้งคืน ไปมาก่า สะดวก คนมันหลาย ค่าเช่าถึก นักเรียน นักศึกษาก่าเยอะ ป้าเลยย้ายมาขาย อยู่หม่อมนี้ละ มาอยู่โค่นแล้ว 3 ปีกว่าๆ ยามนอนป้าก่านอนหม่อมนี้ ละ.....” (ป้าแดง แม่ค้าตลาดบ้านดอน , สัมภาษณ์เมื่อ 18, มีนาคม 2553)

บทสรุปสั้นๆ ที่ผู้วิจัยได้รับจากแม่ค้าคนหนึ่ง ซึ่งเช่าพื้นที่ขายอาหารตามสั่งและโยกย้ายมาหลายแห่ง จนมาปักหลักอยู่ที่ชุมชนนี้ร่วม 3 ปีมาแล้ว ซึ่งชี้ให้เห็นว่าพื้นที่ของชุมชนคอนหญ้านาง นั้นประกอบไปด้วยผู้คนและกิจกรรมที่หลากหลายและมีความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา อันเป็นลักษณะเฉพาะที่สำคัญของชุมชนเมือง ส่วนชุมชนย่อยที่ไม่ได้อยู่ติดถนนนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นสถานที่พักอาศัยซึ่งมีลักษณะที่เป็นบ้านเดี่ยวส่วนตัว หอพัก บ้านเช่า โครงการบ้านจัดสรร ขณะที่บริเวณริมทางรถไฟและริมบึงหนองน้ำสาธารณะ ได้มีชุมชนแออัดและชุมชนเร่ร่อนตั้งอยู่หลายสิบหลังคาเรือน โดยเฉพาะริมทางรถไฟนั้นเป็นชุมชนแออัดริมทางรถไฟที่ต่อเนื่องมาจากชุมชนอื่นของเมืองขอนแก่นที่อยู่ติดกัน

เพราะความหลากหลายทางกายภาพที่เปิดโอกาสให้กับผู้คนจากหลายหลายพื้นที่เดินทางเข้าสู่ชุมชนทั้งในรูปแบบอยู่อาศัยถาวร ใช้เป็นสถานที่ประกอบอาชีพ พักอาศัย ศึกษาเล่าเรียน เป็นแหล่งเริ่มต้นชีวิตใหม่ในเมืองหรือเป็นจุดหมายปลายทางสุดท้ายของชีวิตร่วมกับลูกหลาน ด้วยลักษณะที่มีการโยกย้ายเข้าออกของผู้คนทั้งในและนอกชุมชนตลอดเวลาอีกทั้งเป็นชุมชนที่ได้รับโอกาสในการพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ จึงทำให้ชุมชนนี้มีความหลากหลายและซับซ้อนเป็นอย่างยิ่ง

1.2 โครงสร้างพื้นฐานของชุมชน

ชุมชนคอนหญ้านางประกอบไปด้วย 3 ชุมชนใหญ่คือ ชุมชนคอนหญ้านาง 1 ชุมชนคอนหญ้านาง 2 และชุมชนคอนหญ้านาง 3 ในปี พ.ศ.2542 เทศบาลนครขอนแก่นเห็นว่าพื้นที่ชุมชนคอนหญ้านางนั้นมีขนาดใหญ่ มีพื้นที่มากจึงแยกออกเป็น 2 ชุมชน โดยยึดเอาถนนกสิกรทุ่งสร้างเป็นเส้นแบ่งแยกคือชุมชนเก่าด้านทิศตะวันออกให้เป็นชุมชนคอนหญ้านาง 2 และทิศตะวันตกเป็นชุมชนคอนหญ้านาง 1 กระทั่งปี พ.ศ. 2546 ชุมชนคอนหญ้านาง 3 จึงแยกตัวออกมาจากชุมชนคอนหญ้านาง 1 เนื่องจากว่าประชาชนและคนในชุมชนเห็นว่าชุมชนคอนหญ้านาง 1 นั้นแม้จะแยกตัวออกมาแล้วแต่ก็ยังมีขนาดใหญ่ มีพื้นที่กว้างยากแก่การดูแลและพัฒนาอย่างทั่วถึง จึงขอให้มีการแบ่งชุมชนออกมาก็อีกและกลายเป็นชุมชนคอนหญ้านาง 3 ในปัจจุบัน

ภาพที่ 5 ภาพถ่ายทางอากาศเพื่อแสดงพื้นที่และอาณาเขตชุมชนคอนหมู่บ้าน

ชุมชนคอนหมู่บ้าน 1 มีผู้อยู่อาศัยอยู่ในชุมชนประมาณ 1600 คน หรือราว 400 หลังคาเรือน มีพื้นที่ตั้งแต่ซอย 3 ถึงซอย 13 ภายในชุมชนมีสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานครบถ้วนทั้งน้ำประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์พื้นฐานและถนนคอนกรีตทั่วทุกบริเวณภายในชุมชน นอกจากนี้ภายในชุมชนเองยังมีสถานีวิทย์ชุมชน หอกระจายข่าวชุมชนซึ่งครอบคลุมและชัดเจนทุกพื้นที่ ด้านหน้าชุมชนมีห้างสรรพสินค้าเทสโก้ โลตัส เอกซเพรส (TESCO Lotus Express) และตลาดสดสามแยกบ้านดอน

ทางด้านหน้าของชุมชนคอนหมู่บ้าน 1 ซึ่งติดกับถนนกสิกรทุ่งสร้างนั้น ประกอบไปด้วยอาคารพาณิชย์ซึ่งเปิดกิจการทำธุรกิจการค้าขายและธุรกิจบริการเป็นส่วนใหญ่ เนื่องด้วยในเขตพื้นที่ดังกล่าวตั้งอยู่ใกล้สถานศึกษาคือโรงเรียนขอนแก่นบริหารธุรกิจอาชีวและอยู่ไม่ไกลจากค้าขายและโรงพยาบาลค่ายศรีพัชรินทร์ มากนักจึงทำให้มีผู้นิยมมาจับจ่ายใช้สอยสินค้าและบริการต่างๆเป็นจำนวนมาก ภายในตัวชุมชนจะพบลักษณะร่วมซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะทางกายภาพที่สำคัญของชุมชนคอนหมู่บ้านอีกอย่างคือ มีบ้านเช่า และหอพักเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในย่านชุมชนคอนหมู่บ้าน 1 นี้ พบว่ามีหอพักและบ้านสำหรับเช่าให้บริการอยู่เป็นจำนวนมาก โดยหอพักส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นอาคารสูง 2-5 ชั้นซอยแบ่งห้องไว้สำหรับให้เช่า ซึ่งผู้ที่มาอาศัยอยู่ส่วนใหญ่เป็นนักเรียน นักศึกษา จากต่างอำเภอและต่างจังหวัดที่เข้ามาศึกษาต่อในสถาบันการศึกษาซึ่งตั้งอยู่

ที่หน้าปากซอยและสถานศึกษาอื่นๆ ที่อยู่บริเวณใกล้เคียง ส่วนใหญ่นั้นมักจะอยู่อาศัยกันเป็นคู่ชายหญิง นอกจากนี้ยังมีบ้านเช่า และหอพักซึ่งมีลักษณะเป็นหลังหรือสูง 1-2 ชั้นให้บริการโดยคนส่วนใหญ่ที่เข้ามาเช่าอยู่อาศัย มักจะเป็นคนทั่วไป ที่มีประกอบอาชีพค้าขายเล็กน้อย อยู่ในชุมชนคอนทัญนางและบริเวณใกล้เคียงชุมชน ซึ่งบ้านเช่าในลักษณะดังกล่าวจะมีรถเข็นสำหรับขายของจอดเรียงรายอยู่หน้าบ้าน นอกจากนี้ก็ยังมีหนุ่มสาววัยทำงาน หรือเพิ่งเริ่มต้นชีวิตคู่ได้เข้ามาเช่าเพื่อพักอาศัยอยู่และออกไปทำงานนอกชุมชนในเวลาเช้าหรือช่วงเวลากลางคืน ดังนั้นในย่านนี้จึงมักจะคึกคักและมีผู้คนพลุกพล่านอยู่เกือบตลอดทั้งวันและจะเงียบเหงาลงบ้างในช่วงที่นักเรียน นักศึกษาปิดภาคเรียน

“แถวนี้บ้านเช่าราคาถูก หาง่าย เจ้าของคุยกันรู้เรื่องและหาของกินง่าย เวลาไปทำงานก็สะดวกไม่ไกลเกินไป” (สน, พนักงานร้านเครื่องใช้ไฟฟ้า, สัมภาษณ์เมื่อ 3, มีนาคม 2553)

“..... ราคาคูที่มีเสียงกวนเวลานอน หรือตอนกลางวัน พวกบ้านที่ขายของ กับพวกนักเรียน ที่มากินเหล้ากัน” (จิราพร, พนักงานห้างสรรพสินค้า, สัมภาษณ์เมื่อ 3, มีนาคม 2553)

“.....ต้องระวังข้าวของ เพราะของหายบ่อยมาก โดยเฉพาะพวกนักศึกษาที่อยู่รอบๆ ไม่รู้จะปีนมางัดบ้านวันไหน” (สมพิศ, แม่ค้าขายไก่ทอดในตลาด, สัมภาษณ์เมื่อ 1, มีนาคม 2553)

ภายในชุมชนนอกจากจะเป็นบ้านเช่าและหอพักแล้วก็ยังมีบ้านส่วนตัวของคนในชุมชนที่เป็นบ้านเดี่ยวส่วนตัวขนาด 1-2 ชั้นปลูกสร้างด้วยไม้ หรือปูนในแบบสมัยเก่า หลังคามุงด้วยกระเบื้อง ซึ่งบ้านในลักษณะนี้ส่วนใหญ่จะเป็นของคนที่อยู่อาศัยในชุมชนมานาน ขณะเดียวกันกลับพบว่าที่บ้านเรือนลักษณะคล้ายชุมชนแออัด ตั้งอยู่ใจกลางชุมชนอีกด้วย ซึ่งผู้ที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขายอาหารแบบรถเข็นขายไปสถานที่ต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน และบางบ้านนั้นก็ประกอบอาชีพเก็บของเก่าขายโดยใช้รถเข็นชาเล้งแต่ก็เป็นเพียงกลุ่มเล็กเพียง 3-5 หลังคาเรือนที่ตั้งอยู่กลางชุมชน ในตอนท้ายของชุมชนมีทางเข้าไปสู่หมู่บ้านจัดสรรขนาดกลาง ซึ่งมีรั้วรอบขอบชิดและมียามคอยตรวจตราคนเข้าออกประจำแต่ไม่เข้มงวดมากนัก มีบ้านอยู่ราว 20 หลังคาเรือนตั้งอยู่ คนในหมู่บ้านส่วนใหญ่จะเป็นคนที่มีฐานะดี มีการศึกษาสูง ประกอบอาชีพรับ

ราชการหรือไม่ก็เป็นเจ้าของธุรกิจ ทำการค้าโดยบ้านส่วนใหญ่จะเป็นบ้านเดี่ยว 2 ชั้นสร้างด้วยปูน พื้นที่ขนาด 50 – 80 ตารางวาและมีรถยนต์อย่างน้อยบ้านละ 1 คันส่วนใหญ่จะใช้เป็นที่พักอาศัยโดยในช่วงกลางวันจะมีคนรับใช้ หรือคนผู้สูงอายุอยู่เฝ้าบ้าน

นอกจากนี้ภายในชุมชนยังมีร้านค้าย่อย ร้านอาหารตามสั่งเปิดให้บริการคนในชุมชนอีกด้วย มีสถานธรรม 1 แห่งซึ่งเป็นคริสตจักรโดยจะมีคนมากในวันอาทิตย์ ด้านท้ายของชุมชนเชื่อมต่อกับชุมชนแออัดริมทางรถไฟซึ่งเป็นชุมชนที่ต่อเนื่องมาจากชุมชนแออัดริมทางรถไฟขนาดใหญ่อื่นๆของเมืองขอนแก่น โดยเส้นทางเข้าออกของชุมชนนี้ ก็เป็นเส้นทางท่ามาหากินและเข้าออกชุมชนของผู้คนในชุมชนแออัดเช่นเดียวกัน

ชุมชนคอนหญ้านาง 3 มีคนในชุมชนประมาณ 650 คนหรือราวๆ 170 หลังคาเรือน มีพื้นที่ครอบคลุมตั้งแต่ซอย 13 ไปจนถึง ซอย 19 จนถึงบริเวณองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ขอนแก่น ชุมชนนี้เป็นชุมชนที่เพิ่งแยกตัวออกมาจากชุมชนคอนหญ้านาง 1 ไม่นาน ดังนั้นสภาพพื้นที่ของชุมชนยังคงมีความต่อเนื่องและมีความคล้ายกับชุมชนคอนหญ้านาง 1 กล่าวคือด้านหน้าของชุมชนซึ่งติดกับถนนเป็นอาคารพาณิชย์ที่ส่วนใหญ่เปิดกิจการค้าขายและธุรกิจภาคบริการเหมือนชุมชนคอนหญ้านาง 1 ในส่วนของสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานต่างๆที่จำเป็นนั้นก็ครบครันและเพียงพอเช่นเดียวกัน แต่สภาพบ้านเรือนและผู้คนที่อยู่อาศัยในชุมชนนั้นมีความแตกต่างจากชุมชนคอนหญ้านาง 1 โดยบ้านเรือนส่วนใหญ่มักจะเป็นบ้านส่วนตัว มีรั้วรอบขอบชิด และอยู่รวมกันไม่แออัดหนาแน่นมาก หอพักหรือบ้านสำหรับให้เช่าในย่านนี้จะมีจำนวนที่ไม่มากเมื่อเทียบกับชุมชนอื่นๆของชุมชนคอนหญ้านาง โดยส่วนใหญ่จะเป็นบ้านส่วนตัวเพื่อการอยู่อาศัย

การที่ชุมชนนี้สามารถเชื่อมต่อไปยังพื้นที่ศูนย์ราชการจังหวัดขอนแก่นได้ ทำให้พบว่าคนในชุมชนนี้ส่วนใหญ่มักจะรับราชการ ข้าราชการเกษียณ เจ้าของธุรกิจและบริการขนาดใหญ่ บ้านเรือนในแถบนี้มักมีขนาดใหญ่ที่ได้รับการตกแต่งและดูแลอย่างสวยงาม มีความเป็นส่วนตัวสูง ภายในชุมชนมีสถานธรรม 1 แห่งและมีพื้นที่ทางสังคมเพื่อบำบัดจิตใจโดยพระสงฆ์ 1 แห่ง โดยจะรับคูดวง โขกชะตาและแก้เคล็ดต่างๆ แม้ว่าภายในชุมชนนี้ประกอบไปด้วยผู้คนที่หลากหลาย และมีความเป็นส่วนตัวสูง แต่ก็ยังมีกลุ่มคนจำนวนหนึ่งที่อาศัยอยู่รวมกันประกอบอาชีพค้าขายและหาเช่ากินค่า อยู่ร่วมกันด้วย

ในส่วนของชุมชนคอนหญ้านาง 2 นั้นเป็นชุมชนเก่าแก่ดั้งเดิมของชุมชนคอนหญ้านาง ดังนั้นจึงมีความหนาแน่นและความหลากหลายอยู่ในภายในชุมชนย่อยมากมา ผู้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชนมีอยู่ประมาณ 1,700 คนหรือราว 450 หลังคาเรือน มีพื้นที่ครอบคลุมตั้งแต่ถนนจอมพลไปจนถึงติดค่ายศรีพัชรินทรบรมนถนกรสิกรทุ่งสร้าง ภายในชุมชนมีสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานครบถ้วนทั้งน้ำประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์พื้นฐานและถนนคอนกรีตทั่วทุกบริเวณภายในชุมชนเพื่อใช้ในการ

สัญจรไปมา นอกจากนี้ภายในชุมชนเองยังมีสถานีวิทยชุมชน หอกระจายข่าวชุมชนซึ่งครอบคลุมและชัดเจนทุกพื้นที่ ด้านหน้าชุมชนมีห้างสรรพสินค้าเอส เอ็มเพลส ตลาดสดสามแยกบ้านคอนเป็นที่ตั้งของตลาดเช้าบ้านคอน และมีโรงเรียนบริหารธุรกิจเอกชน 2 แห่งมีเส้นทางเข้าออกค่ายศรีพัชรินทรทางโชนที่พักอาศัยของข้าราชการทหารได้ในพื้นที่ของชุมชนนี้ อีกทั้งเป็นที่ตั้งของวัดมรรคสำราญซึ่งเป็นวัดสำคัญของชุมชน โดยเป็นทั้งศูนย์รวมจิตใจของชาวชุมชนและพื้นที่โดยรอบและเป็นโรงเรียนสำหรับพระสงฆ์ด้วย ดังนั้นในชุมชนนี้จึงมีพระสงฆ์ สามเณรจากต่างอำเภอและต่างจังหวัดเข้ามาบวชเรียนและอยู่อาศัยในพื้นที่ของชุมชนนี้เป็นจำนวนมากนอกจากนี้ยังเป็นทางผ่านเพื่อเดินทางไปยังมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์ได้ด้วย

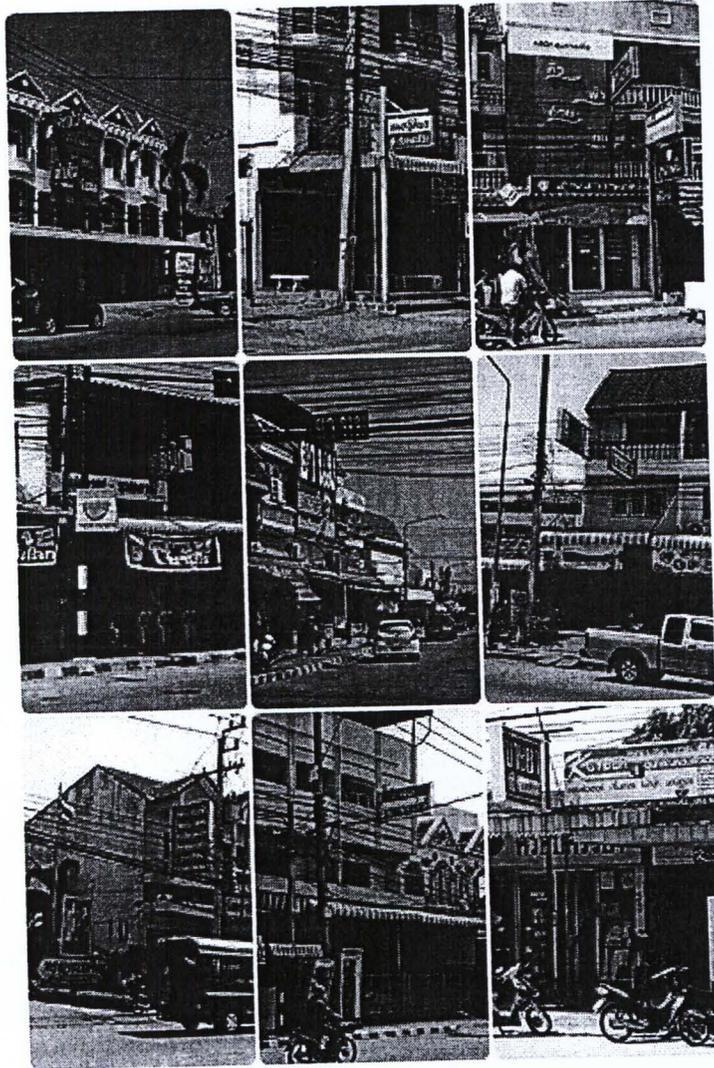
ด้านหน้าของชุมชนซึ่งติดถนนกสิกรทุ่งสร้างจะมีลักษณะคล้ายกับชุมชนคอนหล้านาง 1 และ 3 คือ เป็นอาคารพาณิชย์เพื่อประกอบธุรกิจร้านค้าและบริการต่างๆ และภายในชุมชนเป็นบ้านพักอาศัยของคนในชุมชนซึ่งมีลักษณะที่หลากหลาย ทั้งหอพักขนาด 2-5 ชั้น บ้านเช่าและหอพักขนาด 1-2 ชั้น บ้านพักส่วนตัวและบ้านจัดสรรขนาดใหญ่ภายในชุมชนยังมีชุมชนที่มีลักษณะคล้ายชุมชนแออัดตั้งอยู่ภายใน 2 แห่ง ผู้คนในชุมชนประกอบอาชีพที่หลากหลายตั้งแต่หาเช้ากินค่ำไปจนถึงข้าราชการระดับสูงและเจ้าของธุรกิจการค้าขนาดใหญ่

ด้วยศักยภาพของชุมชนคอนหล้านางที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ซึ่งมีความได้เปรียบในด้านทุนทางกายภาพ อีกทั้งได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานราชการปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาอย่างเต็มที่ จึงทำให้มีชุมชนมีการพัฒนารุดหน้าไปอย่างรวดเร็ว ได้กลายเป็นชุมชนเมืองที่มีขนาดใหญ่ มีความเปลี่ยนแปลงและเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา ผู้คนอาศัยอยู่จำนวนมาก การที่ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลานั้นก็เพื่อสนองตอบความต้องการพื้นฐานของคนที่อาศัยในชุมชนทั้งการอาศัยแบบถาวรและการอาศัยเพื่อทำมาหากินหรือประกอบกิจกรรมอื่นๆ ในชุมชนแล้วกลับออกไป กลุ่มคนเหล่านี้ล้วนแล้วเป็นคนที่อยู่อาศัยหรือประกอบอาชีพอยู่ในพื้นที่ชุมชนเมือง ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดภาพชีวิตของคนในชุมชนเมืองซึ่งเป็นคนกลุ่มชั้นกลางของสังคม

1.2.1 ระบบสุขภาพของชุมชน

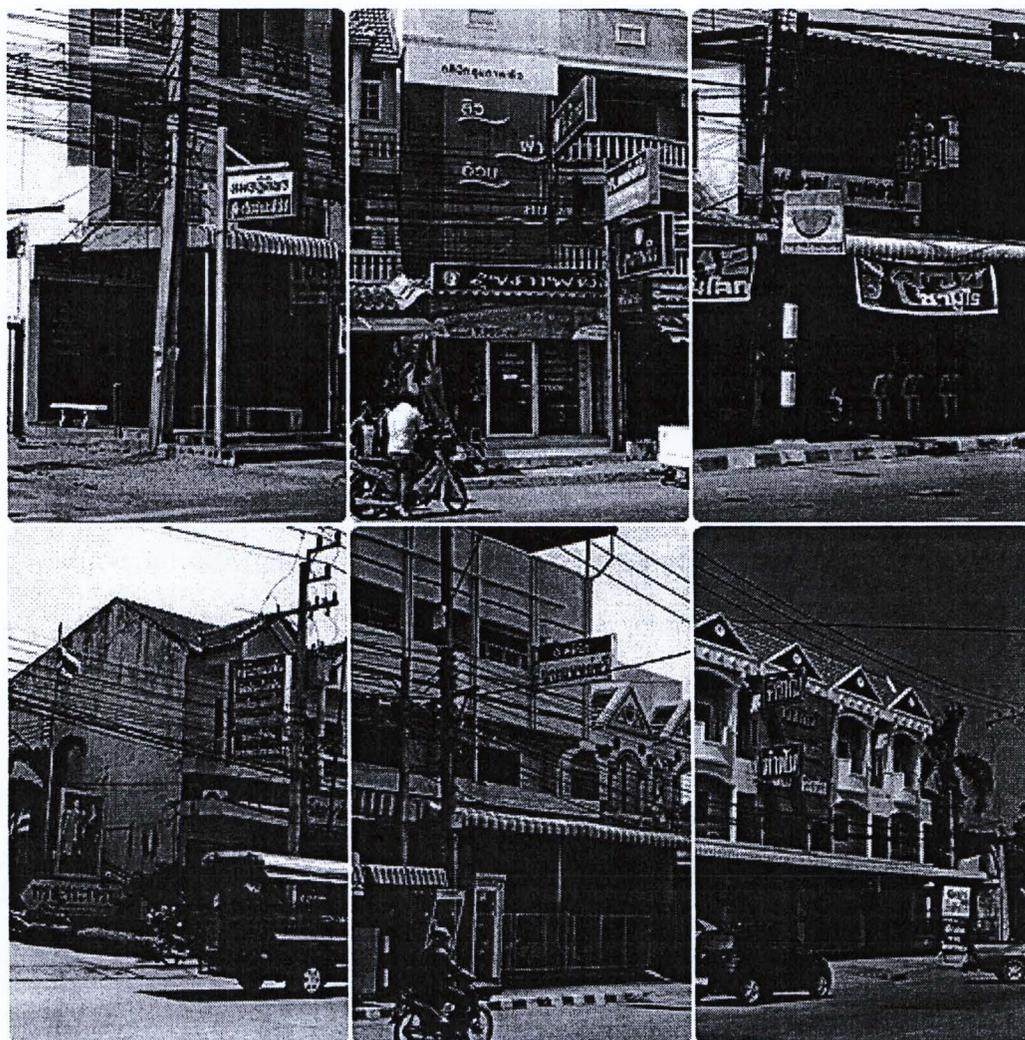
ชุมชนคอนหล้านางมีสาธารณสุขปโภคขั้นพื้นฐานทางด้านสุขภาพของชุมชนอยู่อย่างครบถ้วนและสมบูรณ์ในทุกชุมชน ภายในแต่ละชุมชนจะมีศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน (ศสมช.) ชุมชนละ 1 แห่งและทุกศูนย์ได้ดำเนินการตามภาระหน้าที่ซึ่งได้รับมอบหมายทั้งจากหน่วยงานทางด้านสาธารณสุขและหน่วยงานทางการปกครองได้เป็นอย่างดี โดยมีตัวแทนอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน (อสม.) ได้ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนมาทำหน้าที่ต่างๆภายในศูนย์อยู่เกือบทุกวันเช่น การให้บริการวัดความดัน การจ่ายยาสามัญประจำบ้านรักษาอาการเจ็บป่วยเล็กน้อยเบื้องต้น และเป็นศูนย์กลางในการให้ความช่วยเหลือและประสานงานเกี่ยวกับการบริการ

ทางด้านสุขภาพของชุมชนส่วนริมถนนทั้ง 2 ฝากของชุมชนคอนหุ้ย้านางนั้น ส่วนใหญ่จะเป็น ตึกแถว อาคารพาณิชย์ซึ่งประกอบธุรกิจการค้าและภาคบริการที่รองรับความต้องการของคนใน ชุมชนและคนภายนอกชุมชนนั้น พบว่ามีสถานบริการทางด้านสุขภาพเปิดให้บริการจำนวน มากมาย

ภาพที่ 6 สถานบริการทางด้านสุขภาพที่ตั้งอยู่ 2 ฝากถนน

คลินิกรักษาโรคซึ่งดำเนินการโดยแพทย์แผนปัจจุบันในสาขาต่างๆ โดยลักษณะของคลินิก จะตั้งอยู่ในอาคารพาณิชย์ที่ตั้งอยู่ริมถนน มีสภาพมิดชิดคนไข้ส่วนใหญ่จะเข้าไปรอทำการรักษาอยู่ ภายในตัวอาคาร คลินิกในพื้นที่ชุมชนคอนหุ้ย้านางส่วนใหญ่จะเปิดดำเนินการในช่วงตอนเย็น ตั้งแต่ 19.00 น. เป็นต้นไปแต่ก็มีคลินิกบางแห่งเช่น คลินิกสำหรับเด็ก ที่จะเปิดทั้งในช่วงเช้า กลางวันและตอนเย็น

ภาพที่ 7 คลินิกรักษาโรคซึ่งดำเนินการโดยแพทย์แผนปัจจุบันในสาขาต่างๆ

คลินิกเกือบทุกแห่งจะมีคนมาเข้าคิวรอรับการรักษาจากแพทย์เป็นจำนวนมาก โดยค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่โดยเฉลี่ยต่อการรักษาแบบทั่วไป 1 ครั้งอยู่ที่ราวๆ 300 – 500 บาท ผู้ป่วยส่วนมากมีทั้งเป็นคนในชุมชนเองและคนจากภายนอกชุมชนติดตามเข้ามารับการรักษาจากแพทย์แต่ละคนเพราะเชื่อและมั่นใจในวิธีการรักษา

“..... หมอรักษาดีครับ ลูกทุกคนเวลาป่วยก็จะพามาหาหมอ..... นี่ล่ะครับ กินยาไม่กี่วันก็วิ่งปร๋อแล้ว.....” (สิน, พนักงานการไฟฟ้า, สัมภาษณ์เมื่อ 18, มีนาคม 2553)

“..... บ้านอยู่แถวนี้ (ซอย 19) โชคดีมีคลินิกหมอยุ่เยอะ เวลาแม่ไม่สบายก็ไม่ต้องไปไกล มีแต่หมอเก่งๆ ดีๆ ทั้งนั้น” (เจ้าของกิจการขายส่ง, สัมภาษณ์เมื่อ 12, พฤษภาคม 2553)

“..... บ้านเรามีแต่คลินิกหมอเก่งๆ คลินิกโน้นก็อาจารย์ของหมอคลินิกถัดไปก็หมอใหญ่โรงพยาบาล (โรงพยาบาล) ศูนย์ ป่วยก็ไปหาแต่เพื่อนี่ละ บ่ต้องไปถึงโรงพยาบาล ” (ข้าราชการเกษียณ, สัมภาษณ์เมื่อ 23, มีนาคม 2553)

“..... บ้านพี่นะ แต่ก่อนเวลาป่วยก็จะไปหาแต่หมอที่ขอนแก่นราม (โรงพยาบาลขอนแก่นราม) แต่ไปๆมาๆ ระยะเวลาหลังมานี้ ก็จะไปกันไปที่คลินิก ไม่แพงด้วย” (เอกชัย, เจ้าของกิจการ, สัมภาษณ์เมื่อ 18, สิงหาคม 2553)

คลินิกทางด้านทันตกรรมมีจำนวน 1 แห่งเป็นคลินิกที่เปิดให้บริการตลอดวัน โดยทำการรักษาทั้งอาการเจ็บป่วยเฉพาะทาง ทางด้านทันตกรรม การรักษาอาการเจ็บป่วยทั่วไปและการส่งเสริมสุขภาพภายในช่องปากรวมไปถึงการให้บริการทางด้านทันตกรรมเพื่อความสวยงามเช่น การใส่เขี้ยว ดัดฟัน เคลือบสีฟันเป็นต้น ดังนั้นจึงเป็นคลินิกที่ให้บริการครบวงจรมีผู้ป่วยมารับบริการตลอดวัน เนื่องจากเป็นคลินิกที่มีชื่อเสียงในด้านฝีมือการรักษาและเปิดให้บริการมานาน ค่าใช้จ่ายทั่วไปโดยเฉลี่ยต่อครั้งอยู่ที่ประมาณ 600 – 1,000 บาท เฉพาะการรักษาทั่วไป

ภาพที่ 8 คลินิกทันตกรรมที่ให้บริการสำหรับคนในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง

ผู้ป่วยส่วนใหญ่มีทั้งคนในชุมชนบ้านจัดสรรโดยรอบพื้นที่ชุมชนเองที่ไม่อยากไปโรงพยาบาลซึ่งต้องใช้เวลาาน ผู้ป่วยประกันสังคมของบริษัทห้างร้านต่างๆตั้งอยู่ในชุมชนและนอกชุมชนนอกจากนี้ก็มีวัยรุ่นและคนหนุ่มสาววัยทำงานที่มีรายได้ค่อนข้างสูงมารับบริการทางด้านทันตกรรมเพื่อความสวยงามโดยเลือกคลินิكدังกล่าวเนื่องจากว่า ผู้ป่วยชื่นชอบในเรื่องภาพลักษณ์คลินิกที่สะอาด สว่าง ทันสมัยและให้บริการโดยทันตแพทย์ที่มีฝีมือดี จึงทำให้ในช่วงเย็นไปจนถึงราว 3 ทุ่มคลินิกแห่งนี้จะมีรถยนต์จอดผู้ป่วยมาจอดเต็มหน้าคลินิกเกือบทุกวัน

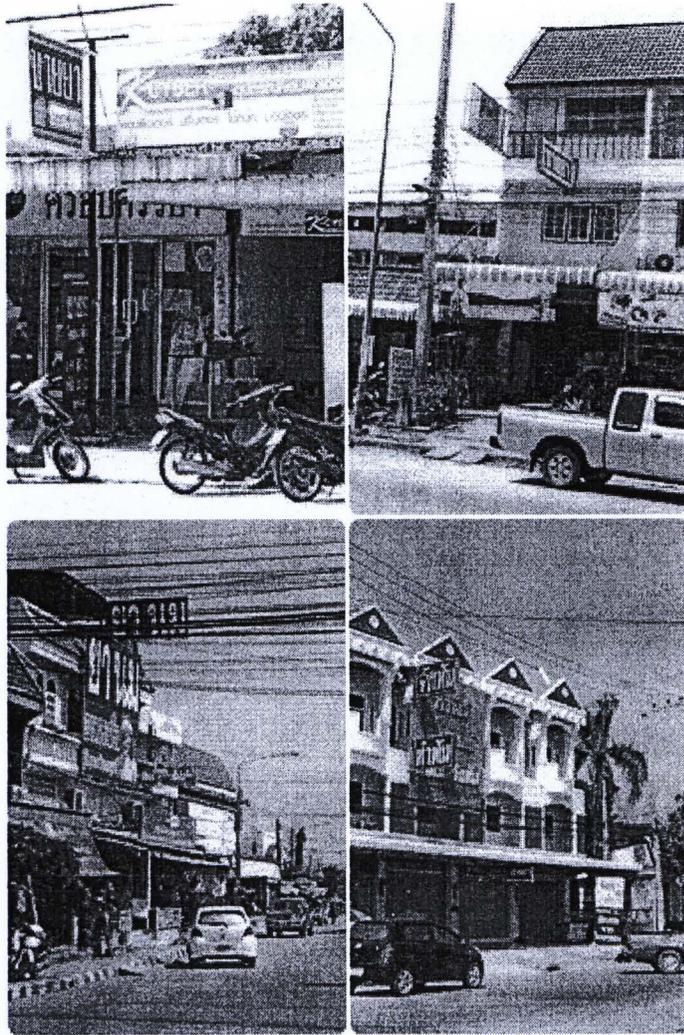
“..... มาจัดพื้นที่คุณหมอค่ะ คลินิกดูสะอาดและทันสมัยดี คุณหมอใจดีด้วยค่ะ ” (แยม, นักศึกษาปี 3 ม.ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, สัมภาษณ์เมื่อ 10, พฤษภาคม 2553)

“..... เป็นคนใจมาตั้งนาน จนตอนนี้มีลูกแล้วก็ยังพามาให้คุณหมอดูแลให้อีก ” (วิศวกรไฟฟ้า, สัมภาษณ์เมื่อ 27, เมษายน 2553)

“..... เพื่อนบอกว่า คลินิกนี้สะอาด ทันสมัย และหมอเก่งเลยมาให้ หมอจัดการให้ ไม่รู้จักฟันแล้วจะเข้าที่ใหม่ เห็นเพื่อนไปหลาย คลินิกแล้ว ถูกหลอกบ้าง ทำแล้วฟันยังไม่เข้าที่บ้าง เคยลองดูว่าจะ คืออย่างเพื่อนๆแนะนำไหม แต่ดูแล้วน่าจะโอเคนะเพราะเห็นคนเต็มร้าน ตลอดเลย” (เจ้าหน้าที่สายการบินประจำพื้นที่จังหวัดขอนแก่น, สัมภาษณ์เมื่อ 27, เมษายน 2553)

ในส่วนของร้านยาเกือบทั้งหมดล้วนมีทำเลที่ตั้งอยู่ภายในชุมชนและเน้นให้คนในชุมชน และคนที่ผ่านไปมา มีความสะดวกและง่ายในการเข้าถึงใช้เวลาไม่นานในการมารับบริการ ได้ กลายเป็นเงื่อนไขเฉพาะที่สำคัญต่อระบบสุขภาพของชุมชนที่ให้คนในชุมชนมีโอกาสเลือกใช้ บริการร้านยาได้อย่างสะดวกตามที่ตัวเองต้องการ ในขณะที่เจ้าของร้านยาในชุมชนก็ได้หาวิธีการ ต่างๆที่จะทำให้คนมาใช้บริการที่ร้านของตนให้ได้ ภาพชีวิตในหลากหลายรูปแบบต่อการแสวงหา การดูแลสุขภาพด้วยตนเองของคนชุมชนเมืองจึงมักจะเกิดในหลากหลายรูปแบบและซับซ้อนผ่าน สถานบริการทางด้านสุขภาพของชุมชนแบบร้านยานี้

“..... ลูกค้าที่มาที่ร้านก็มีหลากหลายแบบ แต่ที่ร้านส่วนใหญ่จะ เป็นพวกนักเรียน นักศึกษาแถวนี้ ยาคุมขายดีที่สุด ก็อย่างว่า อย่างที่ รู้กัน เด็กพวกนี้จะอยู่กันเป็นคู่ๆที่หอพัก บ้านเช่า ... บางครั้งมาก็มีรอยฟก ข้ำมา จะขอซื้อยาบอกว่าเจอแฟนเตะมา มันเมา” (เจ้าของร้านยาแถว ตลาดสด, สัมภาษณ์เมื่อ 26, พฤษภาคม 2553)

ภาพที่ 9 ร้านยาลักษณะต่างๆในพื้นที่ชุมชนคอนหวานาง

ร้านยาที่เปิดดำเนินการในพื้นที่ชุมชนคอนหวานางนั้นลูกค้าโดยส่วนใหญ่จะเป็นคนในชุมชนและเป็นคนที่อยู่ในชุมชนโดยรอบซึ่งต้องผ่านเข้าออกที่ชุมชนคอนหวานางอยู่เป็นประจำ ดังนั้นร้านยาเหล่านี้จึงตั้งอยู่ริมถนนเป็นหลัก ร้านยาในชุมชนทุกแห่งจะเป็นร้านขายยาแผนปัจจุบันหรือร้านขายยาประเภท 1 แต่สามารถแบ่งร้านได้เป็น 2 กลุ่มตามลักษณะผู้ให้บริการคือร้านยาที่เปิดดำเนินการโดยเภสัชกรเองกับร้านยาที่เจ้าของไม่ใช่เภสัชกร ซึ่งร้านยาใน 2 กลุ่มดังกล่าวได้สะท้อนออกมาเพื่อแสดงให้เห็นถึงรูปแบบการใช้ชีวิต วิธีคิดของคนแต่ละกลุ่มในชุมชนเมืองได้ค่อนข้างชัดเจน

นอกจากนี้ยังมีศูนย์สุขภาพชุมชนซึ่งเป็นสถานพยาบาลภาครัฐในระดับปฐมภูมิที่คนในชุมชนนิยมไปใช้บริการกันอีก 3 แห่งซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงชุมชนคือ ศูนย์สุขภาพชุมชน

มิตรภาพ ศูนย์สุขภาพชุมชน โนนชัยและศูนย์สุขภาพชุมชนประชาสโมสร โดยศูนย์สุขภาพชุมชนดังกล่าวดำเนินการโดยโรงพยาบาลศูนย์ขอนแก่นเพื่อให้บริการแก่ชุมชนในการดูแลสุขภาพพยาบาลและส่งเสริมสุขภาพในชุมชนเขตเมือง ลักษณะของศูนย์สุขภาพชุมชนจะเน้นตั้งอยู่ใกล้เคียงกับพื้นที่ชุมชนที่ต้องรับผิดชอบ ตัวอาคารที่ทำการเป็นอาคารพาณิชย์สภาพมั่นคง 2-3 คูหาส่วนใหญ่เช่าระยะยาวกับเอกชนภายในตัวอาคารจะแบ่งสถานที่หลักเป็นห้องตรวจโรค ห้องทำแผลทำหัตถการต่างๆ ส่วนจ่ายยาและบริเวณซักประวัติ ทำบัตรและเอกสารต่างๆ โดยจะมีพยาบาลวิชาชีพและเจ้าหน้าที่ในระดับต่างๆ ประจำอยู่ในสถานพยาบาลและจะมีแพทย์เวชปฏิบัติครอบครัวและเภสัชกรจากโรงพยาบาลศูนย์ขอนแก่นหมุนเวียนมาให้บริการเป็นประจำ

คนในชุมชนกลุ่มใหญ่ที่นิยมไปใช้บริการมักจะเป็นกลุ่มคนที่ประกอบอาชีพรับราชการ รัฐวิสาหกิจ ซึ่งเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังมานานและต้องรับยาประจำเช่น เบาหวาน ความดันโลหิตสูง ซึ่งสาเหตุที่นิยมมาใช้บริการเนื่องจากไม่ต้องการเสียเวลานานที่โรงพยาบาลศูนย์ขอนแก่น และการมาตรวจที่ศูนย์สุขภาพชุมชนก็ได้รับการตรวจจากแพทย์และได้รับยาที่เหมือนกันด้วย แต่ในกรณีที่เจ็บป่วยรุนแรงซึ่งไม่ใช่โรคเรื้อรังที่ตนเองเป็นมานานก็มักจะไปหาแพทย์เฉพาะทางที่โรงพยาบาลหรือคลินิกเป็นหลัก คนอีกกลุ่มที่มักมาใช้บริการเป็นประจำคือกลุ่มคนที่มีรายได้น้อยหาเช่ากินค่าและใช้สวัสดิการบัตรทอง การมารับการรักษาพยาบาลที่ศูนย์สุขภาพชุมชนจะเป็นทางเลือกหลักในกรณีที่มีอาการเจ็บป่วยเนื่องจากไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล และเมื่อเจ็บป่วยรุนแรงก็มักจะได้รับโอกาสในการรักษาต่อในโรงพยาบาลขนาดใหญ่ขึ้น

“..... แต่ก่อนก็ไปแต่โรงพยาบาลใหญ่ ไปรับยาที่นั่นแหละ ไปก็เพื่อต่อกี๋เพื่อ ก็ยาเดิม กินเหมือนเดิม แต่ต้องรอนาน บางครั้งนานกว่าเก่าอีก มีคนแนะนำว่ามาที่ศูนย์มิตรภาพ (ศูนย์แพทย์มิตรภาพ) ก็ได้ หมอมาเหมือนกัน ยกจากโรงพยาบาลใหญ่เหมือนกัน ก็เลยลองมาดู ไม่ต้องรอนานด้วย เร็วกว่าที่โรงบาลอีก” (ข้าราชการครูเกษียณ, สัมภาษณ์เมื่อ 25, กุมภาพันธ์ 2553)

“.....หมอเห็นดีตัวล่ะ บ่ไปหาพินก็พากันออกมาหา สิไปจั่งได้คาเวียกอยู่ พ่อแม่มันก็ออกไปเก็บของ (เก็บของเก่า) ยายก็ต้องดูมัน (หลาน) อยู่นี้ล่ะ นานๆเก่าจะได้ไปหาหมอพิน ยาหมอดก็บอกให้แม่มัน (ลูกสะใภ้) ไปอายามาให้ เป็นมาโดนแล้ว เบาหวานเนี่ย จนต้องตัดขา ก็ได้หมอที่ศูนย์แพทย์นี้ล่ะเขียนใบ (ใบส่งตัว) ไปตัดขาให้ บ่ต้องเสียเงินสักบาท

นอนกว่าที่ตั้งหลายมือ ” (ยายอำนาจ, ผู้พิการชุมชนริมบึงทุ่งสร้าง –
ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว, สัมภาษณ์เมื่อ 3, พฤษภาคม 2553)

บทบาทของศูนย์สุขภาพชุมชนต่อการดูแลรักษาและส่งเสริมสุขภาพของคนในชุมชนคอน
หญ้านางได้ช่วยเติมเต็มและเปิดโอกาสให้คนในชุมชนที่มีความหลากหลายได้เข้าถึงศักยภาพของ
สถานพยาบาลระดับสูงที่มีอยู่ได้ง่ายมากขึ้นกว่าในอดีต

สำหรับโรงพยาบาลในระดับต่างๆ ที่ตั้งอยู่รายล้อมรอบพื้นที่ของชุมชนได้แก่ โดย
โรงพยาบาลค่ายศรีพัชรินทรเป็นโรงพยาบาลที่อยู่ใกล้ที่สุดส่วนใหญ่จะเป็นข้าราชการทหารและ
ญาติ ส่วนคนในชุมชนมักจะไม่นิยมไปใช้บริการเนื่องจากไม่คุ้นเคยและคิดว่าเป็นโรงพยาบาล
สำหรับทหารและญาติเท่านั้น โรงพยาบาลศรีนครินทร์และโรงพยาบาลศูนย์ขอนแก่นซึ่งเป็น
โรงพยาบาลขนาดตติยภูมินั้น ส่วนใหญ่ชาวชุมชนมักจะไม่นิยมไปใช้บริการเป็นหลักเมื่อมีอาการ
เจ็บป่วยรุนแรง มีสถานที่ตั้งอยู่ไม่ไกลจากชุมชนมากนัก คนในชุมชนสามารถเดินทางไปถึงได้
โดยใช้ระยะเวลาไม่นานอีกทั้งมีรถโดยสารสาธารณะที่ผ่านชุมชนคอนหญ้านางสามารถเดินทางไป
ถึงได้

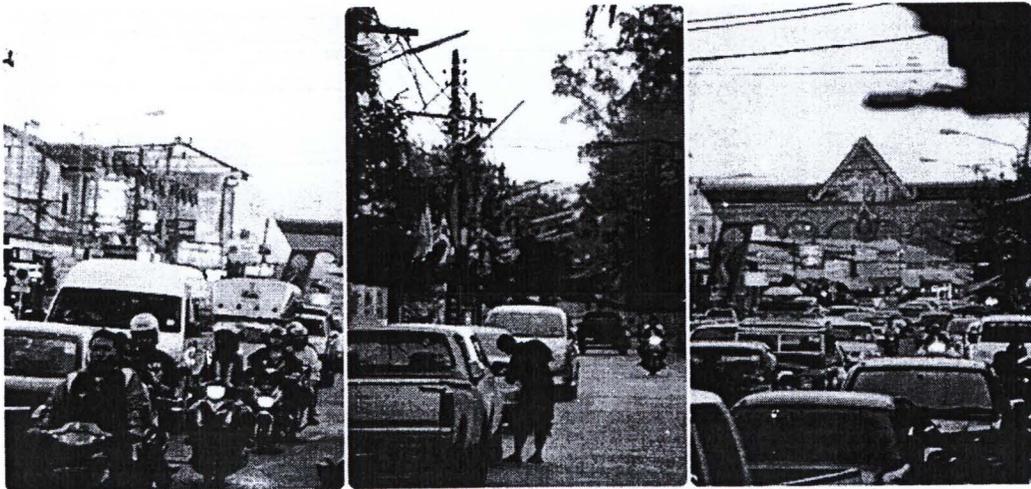
นอกจากนี้ยังมีสถาบันทางสังคมที่เป็นสถานที่ช่วยเหลือและบำบัดทางจิตใจสำหรับคนใน
ชุมชนและคนนอกชุมชนเช่นสถานธรรมตามความเชื่อต่างๆ(คริสตจักร สถานธรรมไท่กวง) และกั
ยังมีบ้านของคนในชุมชนที่เปิดเป็นสถานที่สำหรับดูวง สะเดาะเคราะห์แก้เคราะห์โดยพระสงฆ์
ด้วย

1.2.2 การคมนาคมขนส่ง

ชุมชนคอนหญ้านางเป็นชุมชนที่เป็นทางเข้าออกจากพื้นที่ตัวเมืองชั้นในไปสู่
ชุมชนต่างๆทางด้านทิศเหนือและทิศตะวันออกซึ่งเป็นพื้นที่ด้านนอกตัวเมืองขอนแก่นได้อีก
เส้นทางหนึ่ง โดยใช้ถนนกสิกรทุ่งสร้างซึ่งตัดแยกมาจากถนนประชาสโมสรที่เป็นถนนหลักและ
เก่าแก่ของเมืองขอนแก่น การเดินทางเข้ามาสู่ชุมชนนั้นสามารถทำได้หลากหลายวิธี มีทั้งรถ
โดยสารสาธารณะประจำทางวิ่งผ่านอีกทั้งยังมีรถโดยสารสาธารณะแบบไม่ประจำทางวิ่งให้บริการ
อยู่เป็นประจำและหลากหลายรูปแบบ ถนนกสิกรทุ่งสร้างซึ่งเป็นเส้นทางหลักนั้นถูกรถยนต์และ
ดูแลอย่างดี อีกทั้งถนนภายในชุมชนย่อยทุกสายเป็นคอนกรีตอย่างดีที่ได้รับการดูแลเอาใจใส่โดย
เทศบาลนครขอนแก่น

การเดินทางเข้าออกสู่ชุมชนส่วนใหญ่มักจะใช้รถยนต์ส่วนตัวและ
รถจักรยานยนต์ส่วนตัว เป็นหลัก ซึ่งเกือบทุกหลังคาเรือนจะมีรถจักรยานยนต์ไว้ใช้ การเดินทาง
ของคนที่ไม่ได้อาศัยอยู่ในชุมชนเพื่อจะเข้ามาเพื่อศึกษาเล่าเรียน ทำงานในหน่วยงานราชการ

สำนักงาน บริษัทและห้างร้านต่างๆ ก็มักจะเดินทางโดยรถยนต์และมอเตอร์ไซค์ ส่วนตัว รวมทั้งรถโดยสารสาธารณะในรูปแบบต่างๆ จึงทำให้ในช่วงเช้าและช่วงเย็นที่เป็นชั่วโมงเร่งด่วนบนถนนกสิกรทุ่งสร้างนั้น มีสภาพเป็นถนนที่มีรถติดยาวตลอดเกือบทั้งสาย แม้จะพ้นช่วงเวลาเร่งด่วนไปแล้วสภาพการจราจรบนถนนกสิกรทุ่งสร้างในช่วงตอนกลางวันนั้นรถาก็ยังวังงันขวั๊กไขว่จำนวนมาก

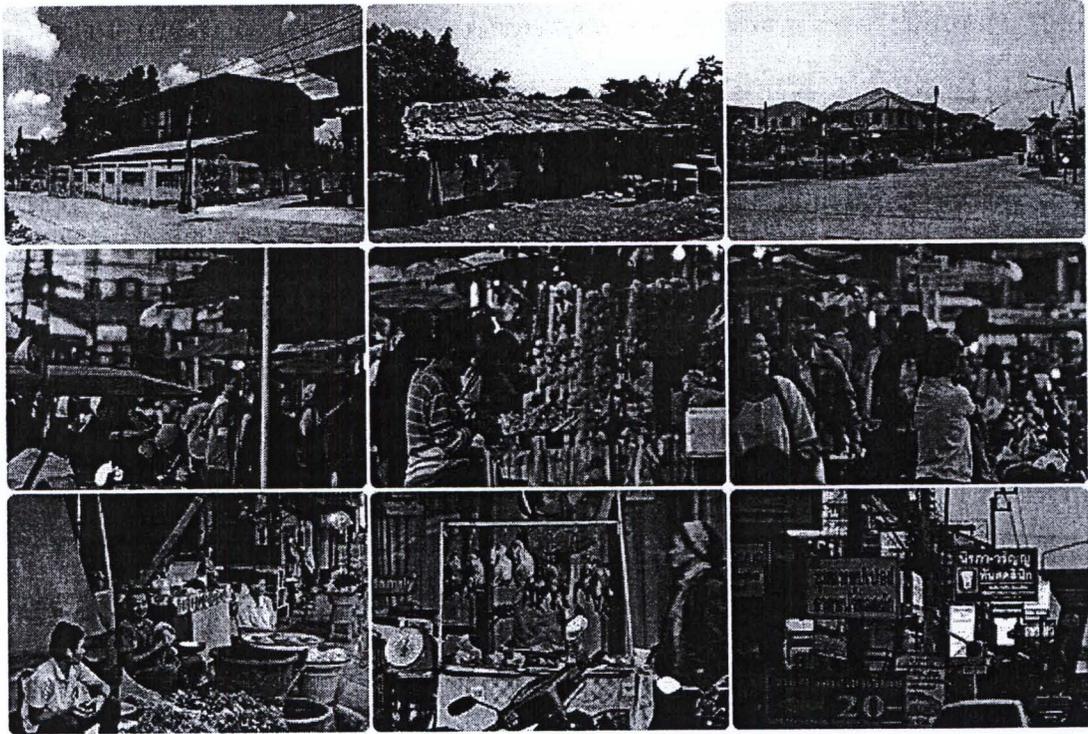
ภาพที่ 10 สภาพการคมนาคมและขนส่งในชุมชนคอนหญ้านาง

การที่ชุมชนคอนหญ้านางเป็นชุมชนขนาดใหญ่ มีพื้นที่มากและมีคนในชุมชนที่หลากหลายจึงทำให้ความต้องการและปัญหาต่างๆมีหลากหลายตามไปด้วย โดยความต้องการต่างๆที่จำเป็นเหล่านี้ก็ มักจะได้รับการสนองตอบอย่างดีและค่อนข้างรวดเร็วเช่น การที่ถนนสายหลักและถนนสายรองซึ่ง วังเชื่อมกัน ในชุมชนย่อยเพื่อเดินทางที่สะดวกระหว่างชุมชนย่อย การเร่งรัดให้ดำเนินการและ จัดการปัญหาขุดเจาะทางระบายน้ำที่ล่าช้าทำให้สัญจรไปมาไม่สะดวก หรือแม้กระทั่งปัญหาน้ำท่วม ขังที่เกิดขึ้นในบางครั้ง ก็ได้รับการสนองตอบจากเทศบาลนครขอนแก่นและหน่วยงานราชการ ต่างๆในการเข้าร่วมแก้ไขปัญหาล้ำสุด่งจนเป็นที่น่าพอใจซึ่งน่าจะเกิดจากโครงสร้างการบริหาร ชุมชนที่มีคนในชุมชนทำงานอย่างจริงจังและประสานประโยชน์อย่างลงตัวกับหน่วยงานปกครอง ส่วนท้องถิ่นของจังหวัด โดยโครงสร้างองค์กรของชุมชน จะมีคนของชุมชนที่ได้รับการคัดเลือกเข้า มาทำหน้าที่ต่างๆตามภาระหน้าที่ซึ่งประธานชุมชนได้มอบหมายและแต่งตั้งประธานชุมชนได้ให้ ข้อมูลแก่ผู้วิจัยถึงการแก้ไขปัญหาคือเป็นรูปธรรมและรวดเร็วว่า เมื่อราว 2 ปีก่อนภายในชุมชน ประสบปัญหาการขุดเจาะเพื่อทำทางระบายน้ำที่ล่าช้ามาก ทำให้คนภายในชุมชนเดินทาง สัญจร ไปมาไม่สะดวก เคยร้องเรียนและแจ้งหน่วยงานที่รับผิดชอบหลายครั้งก็ยัง

ไม่มีความคืบหน้า ประธานชุมชนและกรรมการชุมชนจึงได้หารือกันถึงหนทางในการแก้ไขปัญหา เพราะชาวชุมชนเดือดร้อนกันมาก ในที่สุดจึงได้เข้าพบกับตัวแทนของเทศบาลที่เป็นผู้บริหารระดับสูงท่านหนึ่งซึ่งมีสายสัมพันธ์อันดีกับประธานชุมชน คอยเกื้อหนุนช่วยเหลือกันทำงานมานาน ให้ช่วยเร่งรัดและแก้ไขปัญหาให้ ซึ่งหลังจากนั้นปัญหาต่างๆก็คลี่คลายและแก้ไขได้เสร็จสิ้นในเวลาเพียง 1 อาทิตย์

ดังนั้นจะเห็นว่าระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานของชุมชนล้นแล้วได้รับการดูแลที่ดีจากหน่วยงานราชการและหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น แม้กระทั่งความต้องการพื้นฐานที่คนในชุมชนต้องการอันเป็นลักษณะความต้องการพื้นฐานของคนชั้นกลางเช่น ความต้องการความสะดวกสบายในการสัญจร การได้รับการดูแลเอาใจอย่างดีในการเก็บกวาดขยะออกไปจากหน้าบ้านและชุมชน ความต้องการความสวยงามและเป็นระเบียบของถนนหนทางภายในชุมชนนั้น ล้วนได้รับการตอบรับและร่วมมือจากเทศบาลเป็นอย่างดีผ่านระบบตัวแทนของชุมชนที่มีการประสานประโยชน์อย่างลงตัว

ภายในชุมชนคอนห้วยนางมีสถานที่ซึ่งเป็นหน่วยงานราชการและเอกชนที่สำคัญหลายแห่งเช่น ค่ายทหารประจำมณฑลทหารบกที่ 23 ค่ายศรีพัชรินทร์ สำนักงานอนุรักษ์และพัฒนาสวนป่าขอนแก่น สถาบันการศึกษาเอกชนระดับประกาศนียบัตรและอนุปริญา 3 แห่ง ศูนย์สุขภาพชุมชนและโรงพยาบาล 4 แห่ง นอกจากนี้ยังเป็นที่ตั้งของคลินิกซึ่งมีผู้ป่วยทั้งภายในและภายนอกชุมชนมาใช้บริการเป็นจำนวนมากถึง 8 แห่ง และมีร้านขายยาจำนวน 15 แห่ง มีห้างสรรพสินค้า 1 แห่งและมีสถานปฏิบัติธรรมในรูปแบบต่างๆ 3 แห่ง นอกจากนี้รายรอบชุมชนยังประกอบด้วยโครงการบ้านจัดสรรขนาดกลางและขนาดใหญ่อีก 3 แห่งและมีสวนสาธารณะขนาดใหญ่ 1 แห่ง ซึ่งจากข้อมูลดังกล่าวจึงทำให้ชุมชนคอนห้วยนางกลายเป็นศูนย์กลางธุรกิจค้าขนาดย่อยและการบริการในหลากหลายรูปแบบซึ่งทำให้มีผู้คนหลากหลายเข้ามาแสวงหาโอกาสในรูปแบบต่าง และใช้เป็นที่อยู่อาศัยจำนวนมาก ยังมาซึ่งความหลากหลายของคนในชุมชนเป็นอย่างมาก

ภาพที่ 11 ภาพชีวิตที่หลากหลายของผู้คนในชุมชนคอนหญ้านาง

1.3 วิถีชีวิตชุมชนคอนหญ้านาง

วัฒนธรรม สังคม ขนบธรรมเนียมและประเพณีของชุมชนที่ซึ่งดำรงและสืบต่อกันมาอย่างต่อเนื่องนั้น ได้ก่อร่างสร้างเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่ทำให้เกิดภาพวิถีชีวิตของผู้คนกลุ่มต่างๆ ในกับชุมชน ภาพชีวิตที่แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตในรูปแบบต่างๆ ของชุมชนนั้น ได้กลายเป็นภาพที่เจเนตาสำหรับผู้คนที่เข้าออกพื้นที่แห่งนี้เป็นประจำ ภาพความวุ่นวายในยามเช้า ความยุ่งเหยิงในช่วงสาย ความรีบเร่งในช่วงเที่ยง ความโกลาหลในช่วงบ่ายและความคึกคักของในช่วงเย็นอย่างจนถึงดึกคืนก่อนคืนเป็นภาพที่แสดงให้เห็นว่าชุมชนแห่งนี้มีความเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงในตัวเองอยู่ตลอดเวลา

1.3.1 ชุมชนเดียวกัน หลากวิถี หลายอาชีพ

การที่ชุมชนคอนหญ้านาง มีทางผ่านเข้าออกไปยังชุมชนหรือสถานที่อื่นได้ตลอดเวลาและหลากหลายช่องทาง อีกทั้งไม่ได้เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่อย่างโดดเดี่ยวหรือแยกตัวออกไปชุมชนอื่นๆ ได้ทำให้ชุมชนแห่งนี้มีความคึกคัก เปลี่ยนแปลงและเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา พลวัตรของชุมชนที่เกิดจากการใช้ชีวิตของกลุ่มคนที่มีรูปแบบการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันตลอดเวลานั้น ได้ทำให้การอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนมีสีสันที่หลากหลายมาก หากจะจัดกลุ่มคนในชุมชนเพื่อให้สามารถมองความหลากหลายของวิถีชีวิต ได้ชัดเจนขึ้นจะสามารถแบ่งได้เป็น 4 กลุ่มคือ

1.3.1.1 กลุ่มคนที่อาศัยและประกอบอาชีพอยู่ภายในชุมชน หรือคนในชุมชน เป็นกลุ่มคนที่มักจะมีวิถีชีวิตเกือบตลอดทั้งวันอยู่ภายในชุมชน ตั้งแต่ตื่นในตอนเช้าไปจนถึงเข้านอนในตอนดึกคืน อาจจะมียกเว้นบ้างก็เมื่อต้องออกไปกิจธุระต่างๆ ภายนอกชุมชนคนกลุ่มนี้ได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่กับบุตรหลานในชุมชน คนกลุ่มนี้มีทั้งอยู่อาศัยในชุมชนมายาวนาน กับกลุ่มที่เพิ่งโยกย้ายเข้ามาอยู่ร่วมกับลูกหลานหรือญาติ ที่นี้เองโดยส่วนใหญ่คนกลุ่มนี้มักจะอาศัยอยู่แต่ในภายในรั้วบ้านของตัวเอง ทั้งในรูปแบบบ้านเดี่ยวของตัวเองและบ้านเช่าแต่โดยมากมักจะมีลักษณะเฉพาะคือมีรั้วรอบขอบชิดและเป็นส่วนตัวแม้ว่าบ้านหลังดังกล่าวจะเป็นบ้านเช่าก็ตามคนกลุ่มนี้ ผู้วิจัยพบว่าจะจะเป็นกลุ่มคนที่มีความสำคัญในการร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน โดยเฉพาะคนสูงอายุที่ในอดีตเคยมีตำแหน่งหน้าที่การงานที่เคยได้รับการยอมรับนับถือเช่นอดีตผู้พิพากษา อดีตนายอำเภอ อดีตผู้ว่าราชการหรือเจ้าของธุรกิจสำคัญต่างๆ มักจะได้รับหน้าที่สำคัญต่างๆ ในกิจกรรมของชุมชนเสมอ ซึ่งคนกลุ่มนี้ได้กลายเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญของชุมชน ในการช่วยประสานประโยชน์หรือการแก้ไขปัญหาต่างๆ ของชุมชน โดยการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและรัฐวิสาหกิจต่างๆ ได้สะดวกและรวดเร็วผ่านสายสัมพันธ์ส่วนตัวดั้งเดิมในระบบอุปถัมภ์โดยไม่รู้ตัว

“ ประปารั้วอยู่หลายวันในชุมชน ก็ได้ทำนายอำเภอ (อดีตนายอำเภอซึ่งปัจจุบันเกษียณอายุแล้ว) ช่วยโทรไปหาลูกน้องเก่าให้รีบมาแก้ไขให้ แป๊บเดียวก็เสร็จแล้ว ” (กรรมการชุมชน, เจ้าของธุรกิจบ้านเช่า, สัมภาษณ์เมื่อ 20, เมษายน 2553)

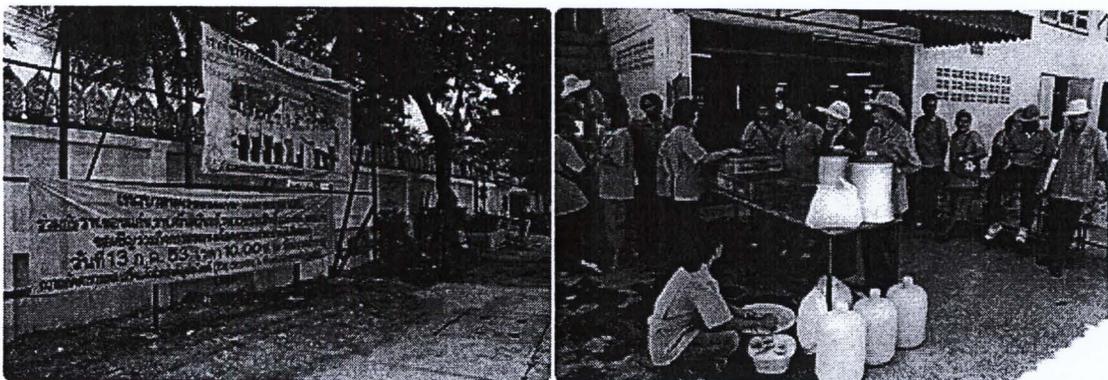
“..... ชุมชนเราสบายอยู่อย่าง มีผู้หลักผู้ใหญ่อยู่เยอะเวลาเดือดร้อนหาทางแก้ไม่ออกก็พึ่งคนเหล่านี้แหละ พวกข้าราชการเค้าเกรงใจ..... ก็พอจะไหววานกันได้ เราก็เลยพลอยสบายไปด้วย ” (เจ้าของกิจการร้านขายอาหาร, สัมภาษณ์เมื่อ 31, มีนาคม 2553)

กระนั้นก็ดีกลุ่มคนสูงอายุดังกล่าวก็มีเพียงกลุ่มหนึ่งที่มีความพร้อมเท่านั้นที่จะเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ยังมีกลุ่มคนสูงอายุอีกกลุ่มหนึ่งที่ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนเช่น กลุ่มผู้สูงอายุที่เพิ่งโยกย้ายเข้ามาอยู่ภายในชุมชนได้ไม่นาน กลุ่มผู้สูงอายุที่ยังคงมีภาระหน้าที่ต้องทำประจำเช่น การเลี้ยงดูบุตรหลาน การทำงานหาเลี้ยงปากท้อง กลุ่มผู้สูงอายุที่คิดว่าตัวเองไม่มีความพร้อมในด้านต่างๆ เช่นมีฐานะยากจน รายได้น้อย มีอาการเจ็บป่วยเรื้อรังและรุนแรงและไม่มีความตั้งใจที่จะร่วมกิจกรรมกับชุมชน คนกลุ่มนี้ผู้วิจัยพบว่าแม้จะไม่ได้มีโอกาสร่วมเป็น

ส่วนหนึ่งของชุมชนด้วยเหตุผลที่หลากหลายแต่ก็พบว่าคนกลุ่มนี้กลับเป็นพลังขับเคลื่อนในกิจกรรมเล็กๆ น้อยๆ ที่ต้องขอความร่วมมือของชุมชนเป็นอย่างดีเช่น กิจกรรมในการหอยอดลูกน้ำ ยุงลายที่ อาสาสมัครประจำชุมชนจะต้องดำเนินการให้ครบ 100% ก็ได้รับความร่วมมือในการติดตามและดำเนินการจากคนกลุ่มเหล่านี้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะในพื้นที่บ้านของตัวเองและคนใกล้ชิด ดังนั้นแม้ว่าคนกลุ่มนี้จะถือว่ามิทุนทางสังคมที่ต่ำในชุมชนอาจจะไม่ได้ช่วยเหลือชุมชนในกิจกรรมต่างๆ มากนักแต่ก็เป็นเรี่ยวแรงสำคัญของชุมชนในการทำกิจกรรมต่างๆ ให้ประสบความสำเร็จเสมอมา ซึ่งถือว่าเป็นเบื้องหลังที่สำคัญในการทำงานของกรรมการชุมชนที่มักประสบผลสำเร็จอยู่เสมอ นอกจากนี้ก็ยังคงมีอีกกลุ่มหนึ่งที่ร่วมกิจกรรมต่างๆ กับชุมชนเป็นประจำเสมอ เช่นเดียวกับกลุ่มคนที่สูงอายุในชุมชน

“ บ้านคนพวกนี้ไม่ต้องห่วงเลย เจ้าช่วยงานเราเต็มที่ ให้ทำอะไรทำหมด ให้ปิดฝาโอ่ง คว่ำขันไม่ให้มีน้ำขัง ให้หยอดคยาฆ่าลูกน้ำ เจ้าก็ทำเต็มที่และก็ทำทุกหลังด้วย เจ้าช่วยเหลือเราทุกงานเลย ”
(แม่ณรงค์, ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน, สัมภาษณ์เมื่อ 4, สิงหาคม 2553)

กลุ่มพ่อค้าแม่ค้าหรือผู้ประกอบการกิจการค้าขายและบริการต่างๆ ภายในชุมชน คนกลุ่มนี้มีทั้งที่เข้ามาอยู่อาศัยและทำมาหากินภายในชุมชนมานานและกลุ่มที่เพิ่งเข้ามาอยู่อาศัย สิ่งที่ทำให้คนกลุ่มนี้เลือกเข้าทำมาหากินและอยู่อาศัยร่วมไปด้วยคือ ท่าเลที่ตั้งของชุมชนค่อนข้างมีความเหมาะสมในการค้าขายและอยู่อาศัยไปด้วย

ภาพที่ 12 กิจกรรมรณรงค์ในช่วงงานสำคัญของชุมชนซึ่งมักพบผู้สูงอายุเป็นหลัก

คนกลุ่มนี้มักจะร่วมกิจกรรมต่างๆของชุมชนในฐานะ ผู้ร่วมงานหรือคนช่วยงานงาน เป็นหลักด้วยเหตุที่คนกลุ่มนี้มีวิถีชีวิตที่สัมพันธ์ใกล้ชิดกับชุมชนแม้จะยุ่งอยู่กับการค้าขายหรือประกอบอาชีพส่วนตัว แต่ก็มีเวลาและมีโอกาสที่ทำให้ได้พบปะและพูดคุยกับคนภายในชุมชนอยู่เสมอ ซึ่งเป็นโอกาสทำให้คนกลุ่มนี้ได้สร้างความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดีซึ่งจะเอื้อให้การประกอบอาชีพค้าขายและบริการของตนเองประสบผลสำเร็จ ในชุมชนจะพบว่า มี 2 กลุ่มคือ กลุ่มค้าขายขนาดเล็กที่จะมีรถเข็นขายของและประกอบอาชีพค้าขายสินค้าเล็กๆ น้อยๆ ประเภท อาหาร ของใช้จำเป็น ซึ่งมักเป็นกลุ่มคนที่ฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี มีการศึกษาไม่สูงมาก ส่วนใหญ่ต้องหาเช้ากินค่ำและอีกกลุ่มคือกลุ่มที่มีกิจการมั่นคงเป็นของตัวเองคือ มีหน้าร้าน มีตัวอาคารที่ทำการชัดเจนมั่นคงและแข็งแรง ซึ่งมักจะเป็นกลุ่มคนที่มีฐานะปานกลาง ถึงฐานะดี หรือมีเป็นกลุ่มคนมีการศึกษา คนกลุ่มนี้มักมีรูปแบบ วิถีชีวิตและวิถีคิดที่มีรูปแบบชัดเจน

คนกลุ่มนี้จะเป็นเพียงคนกลุ่มเดียวที่คุ้นเคยกับคนในชุมชนที่นอกจากจะคุ้นเคยกันเองแล้วยังมีความคุ้นเคยกับคนในชุมชนละแวกพื้นที่ของตัวเองอีกด้วย ซึ่งในชุมชนเมื่อนั้นนอกเหนือจากคนกลุ่มนี้แล้วก็แทบจะไม่มีเครือข่ายทางสังคมไหนที่สามารถสร้างความสนิทและคุ้นเคยกับคนจำนวนมากได้เท่านี้ ความคุ้นเคยสนิทสนมกันนี้เองได้กลายเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการสร้างเครือข่ายข้อมูลเกี่ยวกับการดูแลและรักษาสุขภาพและทางเลือกต่างๆในการรักษาสุขภาพแก่ผู้คนในชุมชนที่สำคัญอีกทางหนึ่ง

ดังกรณีของพี่เอเจ้าของร้านขายกาแฟ ซึ่งเป็นที่นิยมอย่างมากของคนในชุมชนและนักเรียนนักศึกษาในสถาบันการศึกษาใกล้เคียงร้านพี่เอจะขายกาแฟและเครื่องดื่มชนิดต่างๆตั้งแต่เช้าจนถึงบ่ายแก่ๆ ก็จะปิดร้าน ด้วยความที่ทำเลของร้านอยู่ในตำแหน่งที่ดี มีที่จอดรถง่าย อยู่ในจุดที่ผู้คนซึ่งสัญจรไปมาบนท้องถนนสามารถจดจำและเห็นได้ง่าย อีกทั้งเครื่องดื่มรสชาติดีและราคาไม่แพง จึงทำให้มีผู้คนทั้งในและนอกชุมชนหมุนเวียนเข้ามาซื้อหาเครื่องดื่มรับประทานจำนวนมากในแต่ละวันที่แดงให้ข้อมูลกับผู้วิจัยว่าบางวันขายได้ถึงวันละ 2 หมื่นบาท

“..... ช่วงหน้าร้อนขายค่อนข้างดี ก็เพราะมันร้อนหนะเนาะ คนเลยมาซื้อไปกินกันเยอะ ใส่อูบข้าง ใส่อูบข้าง และลูกค้าประจำเค้าก็จะเอากะตัก เอาแก้วมาใส่เองเลย พี่ก็เพิ่มให้เค้าเต็มแก้วไปเลย ไม่เสียดายของหรอก ช่วงนั้น (ฤดูร้อน) ได้ก็เกือบวันละ 2 หมื่นบาทนะแต่ช่วงอื่นก็หมื่นกว่าๆบ้าง ไม่ถึงหมื่นบ้าง ก็พออยู่ได้..... ”

การที่มีลูกค้าที่ร้านจำนวนมากจึงทำให้พีเอมีลูกค้าประจำที่คุ้นเคยกันจำนวนหนึ่งประกอบกับทำเลของร้านเป็นพื้นที่เปิดและมีจุดเด่นเห็นชัดได้ง่าย จึงทำให้ร้านของพีเอมีสินค้าอื่นๆที่หลากหลายนอกเหนือจากกาแฟและเครื่องดื่มชนิดต่างๆจำหน่ายเช่น ขนมปัง เบเกอรี่และขนมไทยในรูปแบบต่างๆ โดยพีเอให้ข้อมูลว่ามีคนมาฝากวางขายและให้เปอร์เซ็นต์ตามจำนวนที่ขายได้ ซึ่งพีเอเห็นว่าไม่ต้องลงทุนอะไรและน่าจะกินควบคู่กับกาแฟที่ร้านได้จึงจัดพื้นที่วางขายให้ ถือเป็น การเพิ่มรายได้อีกทางหนึ่ง ซึ่งปรากฏว่าสินค้าต่างๆเหล่านี้สามารถทำรายได้ที่ดีให้กับพีเอได้เป็นที่น่าพอใจในระดับหนึ่ง

“ แต่ก่อนก็ไม่กล้าเอามาขายหรือกลัวจะเสียเร็ว แต่ก็ตกลงกับร้านที่เค้าเอามาฝากขายว่าขอเอาที่สดนะ และถ้ามันจืดรา ก็เอามาเปลี่ยนให้เลย เคี้ยวมันจะเสียไปถึงสินค้าอื่นๆในร้านเราด้วย ที่ผ่านมาก็ไม่มีปัญหาอะไรนะ กลับขายดีขึ้นด้วยเพราะบางคนซื้อกาแฟแล้วเค้าจะต้องกินขนมพวกนี้ด้วยอยู่แล้ว เราก็ไม่ต้องลงทุนอะไรมาก มีหน้าร้านอยู่แล้ว ขอแค่ขนมอร่อยๆ มาวางขาย ไม่แพงมาก ก็ขายได้แล้ว มีนะ บางคนตรงมาซื้อขนมอย่างเดียวเลย แล้วก็ซื้อกาแฟแถมติดไปด้วย ”

จากจุดเริ่มต้นนี้เองจึงทำให้มีการขยายขยายนำอาหารเสริมสุขภาพมาวางจำหน่ายในร้าน โดยเริ่มจากกาแฟเพื่อสุขภาพก่อน หลังจากนั้นก็มีกาแฟลดน้ำหนัก กาแฟสำหรับผู้ชาย รวมไปถึงอาหารเสริมสุขภาพต่างๆที่แม้ว่าจะไม่มีวางจำหน่ายแต่ก็มีรูปภาพให้ดูเสมอ

“ มีคนที่ทำขนมปังแยมโรล ที่ขายดีนี่แหละแนะนำพี (มือชี้ไปที่ขนม พลังแกะให้ชิม) บอกว่าลองขายกาแฟ นี้ (ชี้ไปที่กาแฟลดน้ำหนัก) ดูไหม ตอนแรกพีลังเล เพราะกลัวว่าจะมาแย่งลูกค้ากาแฟที่เราขายอยู่ไหม แต่มาคิดดูแล้ว มันกาแฟสำเร็จรูป ซื้อเอาไปกินเองที่บ้าน คนละแบบกับที่เราขาย เลยเอามาลองดู ”

พีเอให้ข้อมูลว่า กาแฟลดน้ำหนักขายดีที่สุด “กาแฟลดน้ำหนักจะขายดี อาจจะเป็นเพราะว่าที่ร้านขายกาแฟอยู่แล้ว เค้าเลยเชื่อมือมั้ง” การที่พีเอ เป็นคนที่อัธยาศัยดี เป็นมิตรกับทุกคนและมีน้ำเสียงที่ไพเราะดูเป็นมิตร รวมไปถึงการมีทักษะการพูดที่ดูน่าเชื่อถือ น่าจะเป็นอีกเหตุผลที่ทำให้พีเอขายสินค้านี้ได้ดีและเป็นจำนวนมาก

ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้ลูกค้าของพีเอทีผู้ขาดซื้อ ขายกาแฟลดน้ำหนักกันในแบบขายตรง และเป็นเครือข่ายกันกว้างขวางมีเป็นจำนวนมาก โดยตลอดทั้งวันนอกจากจะวุ่นอยู่กับการชงกาแฟ ให้ลูกค้าหน้าร้านแล้ว ลูกน้องในร้านของพีเอทียังต้องรับโทรศัพท์และช่วยยกกล่องกาแฟลดน้ำหนัก บริการลูกค้าที่มาซื้อที่ร้านและโทรศัพท์มาสั่งอีกด้วย โดยพีเอทีให้ข้อมูลว่ารายได้จากการขายกาแฟลดน้ำหนักอาจจะพอๆกันหรือบางครั้งอาจจะมากกว่าจากการขายกาแฟหน้าร้านเสียอีก

นอกจากพีเอที จะสามารถทำยอดขายกาแฟลดน้ำหนัก ได้ดีเนื่องจากมีลูกค้าจำนวนมากแล้ว ยังมีสินค้าเสริมสุขภาพประเภทอื่นๆอีกหลายชนิดที่พีเอทีมีไว้จำหน่ายให้แก่ลูกค้าเช่น น้ำผลไม้เพื่อสุขภาพหลากหลาย จึงทำให้พีเอที เป็นคนหนึ่งที่คนในชุมชนคอนทราฮันนางส่วนใหญ่พูดถึงอ้างอิงถึงอยู่เสมอเวลาผู้วิจัยได้สอบถามถึงผู้เป็นคณแนะนำให้ใช้วิธีการดูแล รักษาตัวเองโดยใช้อาหารเสริมสุขภาพ

การที่เป็นคนที่ต้องทำงานและอยู่อาศัยอยู่ในชุมชนเกือบตลอดเวลาได้เอื้อและสร้างโอกาสให้พีเอที ได้รู้จักและคุ้นเคยเป็นอย่างดีกับผู้คนในชุมชนและคนนอกชุมชนที่แวะเวียนเข้ามาทำธุระภายในชุมชนเป็นจำนวนมาก จนสามารถเอื้อให้สร้างเครือข่าย บอกต่อ แนะนำการดูแล รักษาสุขภาพ ในรูปแบบต่างๆ ของผู้คนในชุมชนได้อย่างกว้างขวาง

1.3.1.2 กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนเพียงอย่างเดียว แต่ประกอบอาชีพอยู่ภายนอกชุมชนคนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะเป็นคนที่มียานประจำทำและอยู่นอกพื้นที่ของชุมชน ซึ่งเป็นกลุ่มคนในวัยทำงานเป็นหลัก มักจะอยู่อาศัยบ้านจัดสรรทั้งในแบบทาวน์เฮาส์ บ้านแฝดและบ้านเดี่ยว รวมถึงบ้านเดี่ยวส่วนตัวที่ไม่ได้อยู่ในชุมชนบ้านจัดสรร มักจะเป็นบ้านแบบ 2 ชั้นพื้นที่ราว 50-80 ตารางวาและมักจะมีพื้นที่สำหรับพักผ่อนและตกแต่งสวน มีรั้วรอบขอบชิดบ่งบอกอาณาบริเวณของบ้านอย่างชัดเจน ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพรับราชการ รัฐวิสาหกิจ เจ้าของธุรกิจการค้า นักวิชาการ เป็นส่วนใหญ่ รายได้โดยเฉลี่ยของครอบครัวมากกว่า 40,000 บาทต่อเดือน โดยครอบครัวหนึ่งจะมีสมาชิก 3-5 คน และเป็นครอบครัวเดี่ยว ขนาดเล็กเป็นส่วนใหญ่ บ้านแต่ละหลังมีรถยนต์ครอบครัวละอย่างน้อย 1 คัน ส่วนใหญ่ที่เลือกบ้านจัดสรรในพื้นที่ชุมชนคอนทราฮันนางเนื่องจากความสะดวกในการเดินทางและการทำงาน ใกล้ที่ทำงานและที่สถานศึกษา อีกทั้งอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี สงบและร่มรื่น มีความเป็นส่วนตัวและปลอดภัยสูง คนส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านจัดสรรมีพื้นเพดั้งเดิมเป็นคนต่างถิ่นแล้วโยกย้ายเข้ามาทำงาน มาเรียนหนังสือในเมืองขอนแก่นหรือจังหวัดที่ใกล้เคียง เช่น กาฬสินธุ์ มหาสารคาม ร้อยเอ็ดซึ่งมักจะซื้อบ้านไว้ที่ขอนแก่นเนื่องจากมีความสะดวกสบายและต้องการเอาไว้อยู่อาศัยในเมืองที่มีความเจริญยามที่เกษียณจากงานประจำแล้ว

“ ทำงานอยู่ที่อุบลรัตน์ครับ มาซื้อบ้านไว้เพื่ออยู่ยาวตอนแก่ คงอยู่กันยาวเลยแหละไม่ไปไหนแล้ว ” (วิศวกรไฟฟ้า โรงงานไฟฟ้าอุบลรัตน์, สัมภาษณ์เมื่อ 24, เมษายน 2553)

“..... มาซื้อไว้เพื่อลูกด้วย เดี่ยวโตขึ้นยังงั้นก็ต้องให้มาเรียนมหาวิทยาลัยในขอนแก่น นี่แหละ (ปัจจุบันเรียนชั้น ม. 5 ที่ จ.ชัยภูมิ) ตัวเองก็ต้องเที่ยวไปมากับที่ทำงาน (จ.กาฬสินธุ์) อยู่แล้ว แฟนเค้าก็ทำงานอยู่แถวๆนี้ครับ (อาจารย์โรงเรียนประถมแห่งหนึ่งในอ. บ้านฝาง จ.ขอนแก่น) อีก 2 ปีก็ได้มาอยู่ด้วยกันหมดแล้วละ เลยซื้อบ้านไว้ล่วงหน้าเลย ” (ปลัดอำเภอแห่งหนึ่ง จ.กาฬสินธุ์, สัมภาษณ์เมื่อ 7, พฤษภาคม 2553)

“..... ขอนแก่น จังหวัดใหญ่ มีพร้อมทุกอย่าง ยังงั้นก็คงจะลงหลักปักฐานกันยาวที่นี้ คงไม่กลับกรุงเทพแล้ว ” (จิรวัดน์, พนักงานบริษัทคอมพิวเตอร์, สัมภาษณ์เมื่อ 19, มิถุนายน 2553)

ในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนเช่นงานบุญตามประเพณีและเทศกาลต่างๆที่ชุมชนจัดขึ้น งานกิจกรรมรณรงค์ต่างๆ ของชุมชนหรืองานรื่นเริงสังสรรค์ของชุมชนเนื่องในวาระต่างๆมักจะพบคนกลุ่มนี้น้อย ด้วยภาระในหน้าที่จากงานประจำที่ต้องรับผิดชอบในแต่ละวันจึงทำให้ไม่มีเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรม แม้จะมีกิจกรรมต่างๆในวันหยุดก็ไม่พบคนในกลุ่มนี้มากนักเนื่องจากความต้องการพักผ่อนในวันหยุดหลังจากที่ทำงานอย่างหนักมาทั้งสัปดาห์ คนในกลุ่มนี้จะแยกชีวิตทำงานกับชีวิตครอบครัวออกจากกันดังนั้นเมื่อถึงวันหยุดพักผ่อนจึงมักใช้เวลาให้เต็มที่กับครอบครัว การใช้เวลาว่างร่วมกันของชุมชนในวันหยุดต่างๆจึงทำให้มักไม่ค่อยเห็นคนกลุ่มนี้ ซึ่งไม่ได้หมายความว่าคนในกลุ่มนี้ไม่มีเวลาที่จะเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของชุมชนเพียงแต่จะพบคนกลุ่มนี้อยู่มักจะอยู่รวมกันในห้างสรรพสินค้าต่างๆ โรงเรียนกวดวิชาเสริมความรู้ในด้านต่างๆสำหรับเด็กในสนามกอล์ฟหรือฟิตเนสและสปาเซนเตอร์ต่างๆ ที่มีอยู่เป็นจำนวนมากในเมืองขอนแก่น ดังนั้นเส้นแบ่งระหว่างความเป็นส่วนตัวและชีวิตครอบครัว กับ ส่วนร่วมจึงมีปรากฏขึ้นให้เห็นอย่างชัดเจนในคนกลุ่มนี้

“ นานๆ จะเจอกันที (ทั้งสัปดาห์) เลยต้องอยู่ ทำกิจกรรมด้วยกัน เยอะหน่อย พาถูกไปคูหาฯ กินข้าวกัน แป๊บเดียวก็วันจันทร์แล้ว ก็ต้องแยกย้ายกันไปอีก พวกที่จะรอเจอกันทุกวันศุกร์เย็นแบบนี้ ไม่ค่อยได้

ช่วยงานของหมู่บ้านเท่าไร เราไม่ค่อยได้อยู่บ้านด้วย” (ปลัดอำเภอ
แห่งหนึ่ง จ.กาฬสินธุ์, สัมภาษณ์เมื่อ 7, พฤษภาคม 2553)

“.....ได้หยุดวันอาทิตย์วันเดียว สายๆแฟนผมเค้าก็จะไปสปา
(SPA) เกือบเที่ยงผมก็ไปรับ ช่วงบ่ายถึงจะได้ไปเดินซื้อของกัน กินข้าว
ด้วยกัน นานๆทีก็ออกต่างจังหวัดไปเที่ยวทะเลกันครับ ไม่ได้
ร่วมกิจกรรม (ของชุมชน) เลย เพราะไม่ได้ข่าว ไม่มีใครมาบอกเลย
ถึงบอกก็อาจจะไม่มีโอกาสได้ไป ไม่มีเวลามากนักครับ แต่ก็พยายามไป
ช่วยให้ได้ อย่างช่วยเงิน ช่วยบริจาคแบบนี้ครับ เอาเท่าที่เราช่วยได้ ...”
(จิรวัดน์, พนักงานบริษัทคอมพิวเตอร์, สัมภาษณ์เมื่อ 19, มิถุนายน 2553)

การไม่ต้องการรูปแบบการใช้ชีวิตในชุมชนที่เป็นสาธารณะ ฟังพอลกับสภาพแวดล้อม
ทางสังคมที่มีคนรู้จักกันเพียงห่างๆเพราะไม่ต้องการสูญเสียความเป็นส่วนตัวไป ได้ทำให้คนกลุ่มนี้
มักจะอยู่อาศัยในชุมชนบ้านจัดสรรที่อยู่ทั้งภายในและรายรอบชุมชน เป็นกลุ่มคนที่มีหน้าที่การ
งานที่ดี และมั่นคง มีรายได้ดี และมีการศึกษาที่สูง เมื่อมีกิจกรรมใดที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุก
ครัวเรือนของชุมชนก็มักจะพบว่าคนกลุ่มนี้จะส่งคนสูงอายุ หรือ คนรับใช้ในบ้านมาเข้าร่วม
กิจกรรมแทนเสมอ

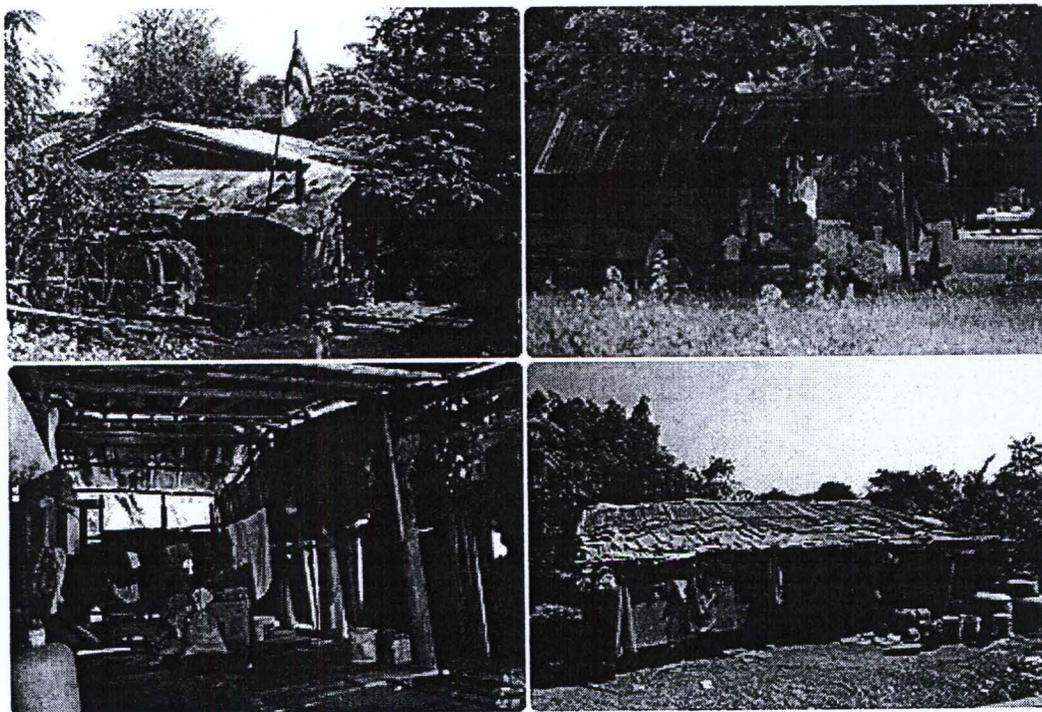
“ ... นานๆ ก็จะได้ไปช่วยงานของชุมชนที่ครับ เช่นงานของวัดก็ไป
ช่วยเกี่ยวกับไฟฟ้าตามที่เรานัด แต่ก็ไม่บ่อยเท่าไร วันหยุดก็อยากพักครับ
ส่วนใหญ่จะให้คุณแม่ (แม่ยาย) ไม่ช่วยงานมากกว่า ก็คงจะเหมือนกันบ้าน
เดียวกัน แต่มีโอกาายังไงเสียก็จะพากันไปช่วยงานครับ .” (วิศวกรไฟฟ้า
โรงงานไฟฟ้าอุบลรัตน์, สัมภาษณ์เมื่อ 24, เมษายน 2553)

ขณะเดียวกันยังมีกลุ่มคนด้อยโอกาสและยากจนซึ่งเป็นกลุ่มคนชายขอบของชุมชนเมื่อจัด
อยู่ในกลุ่มนี้ เช่นกลุ่มขอทาน คนเร่ร่อน คนเก็บของเก่า คนหาเช่ากินค่า ที่มักจะอยู่อาศัยอยู่ใน
ชุมชนและออกไปทำมาหากินอยู่โดยรอบชุมชน ด้วยความไม่พร้อมในด้านต่างๆของตัวเองจึงทำให้
ไม่มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนเนื่องจากจะต้องทำมาหากินในทุกวันและการมีรายได้ที่ไม่
เพียงพอต่อรายจ่ายก็เป็นอีกเหตุผลที่สำคัญที่ทำให้ไม่มีโอกาสเข้าทำกิจกรรมต่างๆร่วมกับชุมชน
มากนัก

“..... ก่าอยากไปยู้ ไปเฮ็ดชอยเพิ่มหนะ ไปกวาดไปถู ก่ายังดี กา แต่ดูหลานนี้ละ บางมือก่าต้องไปเฮ็ดเวียกเก็บของ (เก็บของเก่า) ชอยมัน (ช่วยลูกชาย – ลูกสะใภ้)” (ยายนงค์, คนขายของ रिमทางรถไฟ, สัมภาษณ์เมื่อ 21, มิถุนายน 2553)

การอพยพโยกย้ายถิ่นของคนในชุมชนชนบทเข้าสู่เมือง หากปราศจากพี่น้อง ญาติมิตร หรือเป็นคนที่พอจะมีฐานะดีมาก่อนที่จะเข้ามาอยู่ในเมือง มักจะเริ่มตั้งชีวิตเมืองในชุมชนแออัด เป็นส่วนใหญ่ด้วยเหตุผลว่า ค่าใช้จ่ายในด้านที่อยู่อาศัยที่ไม่สูงมากเกินไปนัก บางคนมาขอแบ่งเช่า บ้านที่มีคนเคยอาศัยอยู่ก่อนแล้วบางคนเช่าบุกรุกเข้าจับจองพื้นที่สาธารณะ

กลุ่มคนที่มีรายได้น้อย คนในชุมชนแออัด มีการย้ายเข้าออกเป็นประจำ มีทั้งกลุ่มคนที่อยู่ บ้านเช่าและอยู่บ้านของตัวเอง ลักษณะบ้านเรือนในชุมชนแออัดนี้มักจะเป็นบ้านชั้นเดียว หลังคามุง ด้วยสังกะสี พื้นบ้านเป็นปูน มีการจัดวางสิ่งของภายในบ้านไม่เป็นระเบียบ บางหลังไม่มีหน้าต่าง มีกลิ่นเหม็น แสงสว่างและอากาศถ่ายเทได้น้อย บางหลังได้แบ่งพื้นที่สำหรับให้คนอื่นเช่า

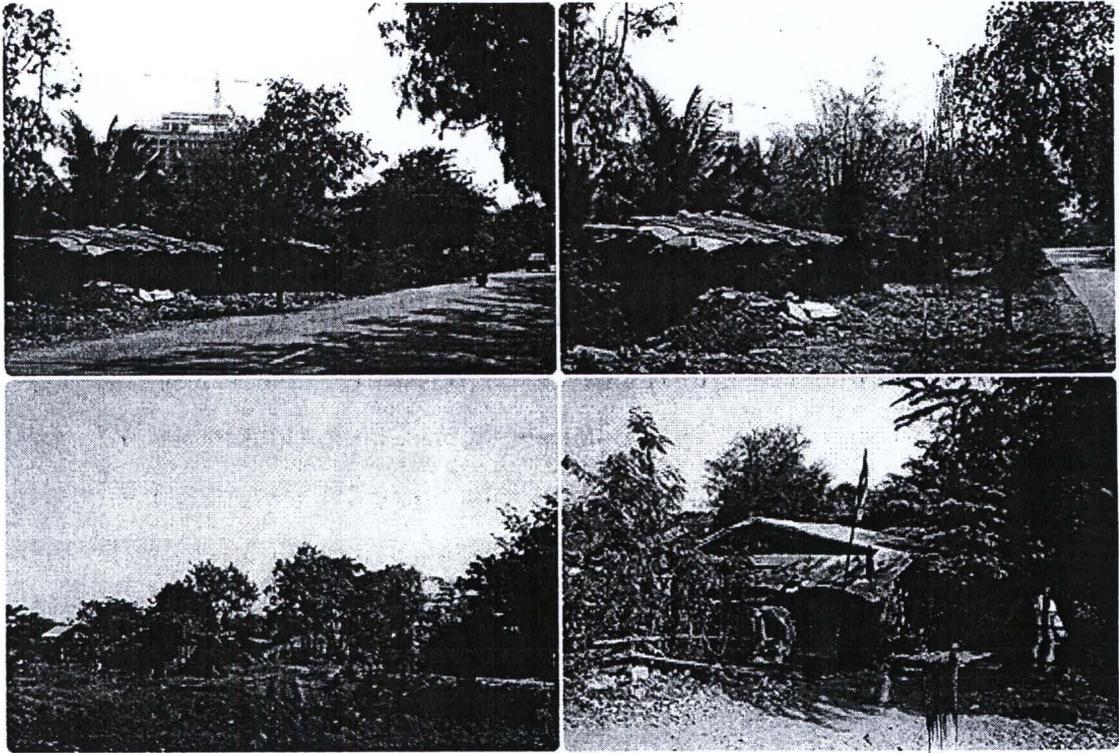
ภาพที่ 13 สภาพที่อยู่อาศัยของกลุ่มคนชายขอบในพื้นที่ชุมชนดอนหญ้านาง

การเข้ามาอยู่ในชุมชนเริ่มแรกจะเข้ามาส่วนใหญ่จะเป็นคนที่มีรายได้น้อย ไม่มีที่ดินเป็นของตนเองและขาดโอกาสนำมาซึ่งรายได้อย่างเพียงพอที่จะสามารถเช่าที่อยู่อาศัยได้จึงมักจะเข้าไปจับจองพื้นที่รกร้าง หรือที่สาธารณะเพื่อสร้างที่อยู่อย่างง่าย ๆ โดยการสร้างเพิง บ้านพักแบบง่าย ๆ ก่อน 1-2 ครอบครัว หลังจากนั้นไม่นานก็จะขยับขยาย และมีคนเข้ามาอยู่อาศัยตาม ซึ่งเป็นทั้งคนที่รู้จักกันและไม่รู้จักกันมาก่อน นานวันเข้าจึงเริ่มสร้างที่พักให้อยู่แบบถาวรมากขึ้น บ้านบางหลังซึ่งอยู่มานานและมีพื้นที่มาก ก็จะแบ่งห้องให้เช่า ส่วนใหญ่จะเป็นแบบรายวันมากกว่ารายเดือน เนื่องจากรายได้ของคนที่จะมาเช่านั้นมีไม่มากนักซึ่งไม่มีกำลังในการจ่ายรายเดือนได้

คนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะเป็นจากต่างอำเภอและต่างจังหวัด อพยพโยกย้ายเข้ามาทำมาหากินเพื่อโอกาสที่ดีกว่าของชีวิตในเมืองและกลับชนบทเมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยว บางคนพบกับความล้มเหลวของชีวิตในสังคมชนบทจึงได้หอบลูกหลานอพยพโยกย้ายเข้ามาหางานทำในเมือง บางคนต้องการก่อร่างสร้างชีวิตใหม่เพื่อโอกาสที่ดีกว่า บางคนหนีความยากจนข้นแค้นและแห้งแล้งกันดารของชีวิตชนบทด้วยหวังว่าจะเจอชีวิตที่ดีกว่าในชุมชนเมืองและบางคนต้องการให้บุตรหลานมีชีวิตที่ดีกว่าในด้านการศึกษาบางคนเมื่อสร้างตัว ตั้งหลักได้ หรือบุตรหลานสำเร็จการศึกษาตามที่หวังไว้ ก็จะย้ายตัวเองออกไปอยู่ในที่แห่งใหม่ที่ดีกว่า หรือกลับภูมิลำเนาเดิม ซึ่งเมื่อย้ายออกไปก็จะมีคนเข้ามาอยู่แทน ซึ่งคนที่เข้ามาอยู่แทนในระยะแรกๆ นั้นจะเข้ามาอยู่ได้เลย แต่ระยะหลังมานี้ ปรากฏว่ามี การซื้อขาย ที่อยู่กันอย่างชัดเจน

ผู้วิจัยพบว่าคนชายขอบกลุ่มอื่นๆ ในชุมชนคอนกรีตส่วนใหญ่มาจากหลากหลายภูมิลำเนา แต่เกือบทั้งหมดมีพื้นฐานมาจากชุมชนในชนบทและต้องการมาแสวงหาโอกาสที่ดีกว่าในชุมชนเมือง ทั้ง โอกาสในเรื่องของการศึกษาของคนใกล้ชิด ทั้ง โอกาสในการทำงานและ โอกาสในการดำรงชีวิตที่ดีกว่าการยากจนอยู่ในชนบท แม้ว่าคนกลุ่มเหล่านี้จะมาจากหลากหลายภูมิลำเนาแต่นานวันเข้าก็มีความสนิทสนม ผูกพันและช่วยเหลือกัน โดยเฉพาะกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนมานาน บางคนแม้จะย้ายออกจากชุมชนแออัด ไปแล้วก็ยังกลับมาคบค้าสมาคมกับเพื่อนเก่าในชุมชนแออัดอยู่เช่นเดิม

ภาพที่ 14 ภาพพื้นที่ชุมชนชายขอบริมบึงทุ่งสร้าง

ขณะที่ชุมชนริมบึงทุ่งสร้าง ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณที่ติดกับพื้นที่ของชุมชนคอนหวานางแห่งนี้ ที่คนส่วนใหญ่ของชุมชนมักจะเข้ามาประกอบอาชีพและซื้อหาอาหารอยู่ในชุมชนคอนหวานางอยู่เป็นประจำ แต่กลับไม่ได้มีลักษณะที่เป็นดังเช่นชุมชนแออัดในชุมชนอื่นๆ ในชุมชนคอนหวานาง แม้จะมีการก่อสร้างชุมชนคล้ายๆกับชุมชนแออัดอื่นๆ คือ ค่อยๆ ขยับขยายพื้นที่แล้วคนอื่นๆค่อยเข้ามาอาศัยอยู่ตาม แต่กลับพบว่าคนในชุมชนนี้ไม่ค่อยจะยุ่งเกี่ยวหรือช่วยเหลือเกื้อกูลกันอย่างชุมชนอื่นๆ เป็นคือ มีลักษณะต่างคนต่างอยู่และแต่ละคนก็จะมีกลุ่มที่สนิทกันบ้างเพียง 1-2 หลังเท่านั้น แต่เมื่อทะเลาะผิดใจกันก็จะไม่ยุ่งเกี่ยวกับ ชุมชนนี้เป็นชุมชนที่มีอายุราว 7-8 ปีเกิดจากการที่มีคนเล็งเห็นว่าพื้นที่รอบบึงทุ่งสร้างน่าจะเป็นพื้นที่ที่ดีในการอยู่อาศัยคือมีน้ำ มีปลา มีอาหารและปลูกผักเลี้ยงสัตว์ได้ จึงได้เข้าจับจองพื้นที่และสร้างเพิงเพื่ออยู่อาศัย นานวันเข้าก็มีเพื่อนเข้ามาอยู่มากขึ้น

อย่างกรณียายอำนาจ ผู้พิการเพราะถูกตัดขาขวาด้วยโรคเบาหวาน (ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว) จัดเป็นคนกลุ่มแรกๆ ของชุมชนริมบึงทุ่งสร้างที่ได้กลับมาเข้าอาศัยอยู่อีกครั้งหลังจากที่หน่วยงานราชการได้ผลักดันให้ออกจากพื้นที่ในช่วง พ.ศ. 2548 เพื่อปรับปรุงภูมิทัศน์และพัฒนาบึงทุ่งสร้าง ซึ่งก่อนหน้านี้จะมีกลุ่มชาวบ้านทำประมงพื้นบ้าน หาปลาและจำหน่ายในเขตบึงทุ่งสร้างมานาน

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 เรื่อยมาและถูกผลักดันโดยเจ้าหน้าที่ให้เลิกเพื่อทำการพัฒนาบึงทุ่งสร้างและสวนสาธารณะมาโดยตลอด

“ บ้านนี้ขายกำมาจับของเอา ตั้งแต่พ่อเฒ่ายังบ่เสียไปใส (สามีเสียชีวิตไปแล้วเกือบ 10 ปี) ตอนนั้นแฉวนี้ยังมีบ้าน 3 หลังเอง เฮ็ดง่าย ๆ จั่งสี่ละเอาอะไรมุงหลังคาได้กำอามาก่อน ต่อมาก็มีฝรั่งพื้นมาบริจาควางกะสีให้ หลายเคิบอยู่ จนบ้านอื่นมันอิงลา จะไปฟ้องเทศบาลว่าขายจะให้คนมาเช่าหาเงิน ตอนนั้นขายยังคืออยู่ยังไม่ต้องตัดขาแบบนี้ (ตัดขาเพราะเบาหวาน) มุงแล้วก็แบ่งๆกันอยู่ บางคนเคื่อคร้อนก็มาขอแบ่งอยู่ บ่ได้คิดเงิน พอขายก็ให้อยู่แล้วก็มาผัดใจกันก็ย้ายออกไป มันบอกว่ากลัวเมียจะมาเป็นซู้กับลูกชายของยายบ้าง ใครจะมาอยู่ยายจะดูก่อนแล้วเดี๋ยวนี บ่เหมือนหลังโน้นเค้าแบ่งเอาไว้ให้ใครมาเช่าด้วย ได้เงินหลายเคิบอยู่ ”

ก่อนหน้าที่จะเข้ามาอยู่อาศัยที่บ้านหลังนี้ ยายอำนาจและสามีแต่งงานกันแล้วก็หนีชีวิตยากจนจากชนบท อ.บัวขาว จ. กาฬสินธุ์ เมื่อเกือบ 30 ปีที่แล้วโดยหวังจะใช้ชีวิตใหม่ที่ดีกว่าในเมืองขอนแก่น ด้วยว่าไม่มีญาติพี่น้องเมื่อเข้ามาถึงก็ไม่มีที่อยู่อาศัยต้องเร่ร่อนหาบ้าน หาข้าวและหาเงินอยู่นาน กลางคืนก็อาศัยนอนตามวัดบ้าง ศาลเจ้าบ้าง หมุนเวียน สลับกันไป ช่วยกันเก็บของเก่า ถุงพลาสติก ขวดแล้วเอาไปขาย จนได้เงินมาก่อนหนึ่งก็พากันไปไปหาบ้านเช่าอยู่ในชุมชนเทพารักษ์และมีลูกอยู่ที่นั่น กระทั่งลูกโต ยายอำนาจกับสามีก็หาเช่ากินค่า หมุนเวียนรับจ้างออกหากินไปเรื่อยๆ ด้วยความที่สามีของยายอำนาจชอบดื่มสุรา จึงทำให้เงินที่หามาได้ไม่พอใช้ ชีวิตที่หวังไว้ว่าจะสุขสบายเมื่อได้เข้ามาอยู่ในเมืองใหญ่ก็ค่อยๆหมดหวังลง

“สามีน่กำบ่มีพี่น้องปองปานที่ไหนในขอนแก่น เข้ามากำมีผู้เดียว กำพ่อเฒ่าฮั่นแหละที่ชอยกันหาอยู่หากิน หวังว่าจะลืมตาฮ่าปากได้บ้าง ที่นาที่จะกลับไปเฮ็ดเวียกกำ บ่มีแล้วเดี๋ยวนี พี่น้องทางโน้นเค้าว่าเฮาบ่เอาพื้น หนีมาสบาย เค้ากำเลยแบ่งที่นาให้แต่ถึงแบ่งกำเฮ็ดบ่ไหวแล้ว เฮ็ดบ่เป็นแล้วให้ลูกไปเฮ็ด จักมันสิเฮ็ดจั่งได้ นาหนะ โตมากำซื้อข้าวกินแล้ว เคยกลับบ้านไปที่หลังจากที่พ่อเฒ่าตาย ก็เลยๆ ชุมนั้น (ญาติพี่น้อง ทาง จ.กาฬสินธุ์) กำบ่ได้สนใจ กำเลยกลับมา ตั้งใจว่าจะยังงำบ่กลับไปเต็ดขาด บอกลูกไว้แล้ว ”

จุดเปลี่ยนคือ การที่สามีของชายอำนวยการเสียชีวิตลงเมื่อ 10 กว่าปีที่แล้ว แม้ว่าในขณะนั้นลูกชายจะเติบโตและสามารถทำงานได้แล้ว แต่การที่ไม่ได้เรียนหนังสือมากเท่าที่ควร โอกาสในการหางานที่พอจะเลี้ยงดูกันได้ก็น้อยลง จึงทำได้แต่เพียงแบกหาม รับจ้าง และทำอาชีพหลักคือเป็นพนักงานรักษาความปลอดภัย (รปภ.) ในตอนกลางคืนเท่านั้น ชายอำนวยการก็เลยชวนลูกชายและลูกสะใภ้มาหาที่อยู่ใหม่ และตกลงเลือกกันที่ริมบึงทุ่งสร้างเพราะไม่ต้องเช่า มีน้ำใช้ มีไฟ (ริมถนน) น่าจะช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายไปได้ ช่วงที่ชายอำนวยการย้ายเข้ามาจับจองที่ก็มีเพื่อนบ้านเข้ามาจับจองที่ในเวลาใกล้เคียงกัน แต่ก็ไม่ได้รู้จักกันมากนัก เคยเห็นแต่เพียงตอนเก็บของเก่าขายเท่านั้น

การที่ชายอำนวยการเข้ามาจับจองในพื้นที่ดังกล่าวก่อนใคร พร้อมๆกับคุณลุงแดง บ้านถัดออกไป ได้ทำให้ผู้ที่ตามเข้ามาอยู่ทีหลังมักจะแหวะเวียนเข้ามาพูดคุย ในทำนองขออนุญาตเข้ามาจับจองขยับขยายอยู่เสมอ โดยระยะหลังเริ่มมีคนมากขึ้นมีหลายหลังที่เข้ามาอยู่โดยที่ชายอำนวยการไม่รู้จัก

“เค้าเข้ามาพูดคุยด้วยหลายๆ บ่แม่นมาขออนุญาตอียังหรือค คงเห็นว่า ยายมาอยู่ก่อนเลยมาบอกกล่าว บางผู้เพิ่นกำบ่ได้มาบอกนะ ไปบอกบ้านโน้นเพิ่น กำบ่เป็นหยั่ง ใผอยากสิมาอยู่กำมา เพิ่น (เทศบาล) บ่ว่า แต่บ่ให้ขยายเพิ่มขึ้นหละ”

คนส่วนใหญ่ก็ประกอบอาชีพหาเช้ากินค่ำเช่น รับจ้างทั่วไป เก็บขยะ หาของเก่า บางคนมีอาชีพบริการทางเพศ แต่ชุมชนแห่งนี้ก็ไม่เคยได้รับการรับรองจากหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีสถานะขึ้นเป็นชุมชนที่ถูกต้อง เนื่องจากความที่หน่วยงานดังกล่าวเห็นว่าชุมชนนั้นอยู่ในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมในการตั้งเป็นชุมชนแบบถาวรได้ แต่ก็ไม่ได้ไล่ที่หรือไม่อนุญาตให้อยู่ เพียงแต่ไม่ได้รับอนุญาตให้ก่อตั้งเป็นชุมชนแบบเป็นทางการและไม่ได้มีการขยับขยายพื้นที่อยู่อาศัยไปมากกว่าเดิม จึงทำให้ชุมชนแห่งนี้ขาดโอกาสหลายๆ อย่างเนื่องจากการไม่มีเลขที่บ้าน ไม่มีทะเบียนบ้าน รวมถึงโอกาสต่างๆ ที่เป็นสวัสดิการทางสังคม เจ้าหน้าที่และคนในชุมชนจึงหาทางออกโดยการให้ทะเบียนบ้านจากภูมิลำเนาเดิมแทน อย่างไรก็ตามโอกาสทางการรักษาพยาบาลทางหน่วยงานที่รับผิดชอบก็ได้เข้ามาดูแลและช่วยเหลือโดยไม่มีข้อแม้ใดๆ ในเรื่องความไม่พร้อมของโอกาสต่างๆ เหล่านี้ จึงทำให้ชุมชนนี้มีโอกาสที่ในการรับการรักษาพยาบาลขั้นพื้นฐานที่ดีในเวลาเจ็บป่วย โดยตามระเบียบการที่จะเข้าถึงสวัสดิการรักษาพยาบาลได้นั้นจะต้องมีทะเบียนบ้านอยู่ในพื้นที่อาศัย แต่ในความเป็นจริงกลุ่มคนชายขอบซึ่งมักจะอพยพโยกย้ายจากภาคชนบทเข้ามาอาศัยและหางานทำอยู่ในเมืองโดยไม่สามารถย้ายทะเบียนบ้านมายังที่อยู่อาศัยใหม่ด้วย ซึ่งมักจะมีข้อขัดข้องหลายอย่างที่ไม่สามารถทำได้เช่น ที่อยู่อาศัยใหม่ในเมืองไม่มีเลขที่บ้านและไม่มีทะเบียน

บ้านเนื่องจากไม่ได้เป็นที่อยู่อาศัยที่ถูกต้องอาทิ เป็นพื้นที่สาธารณะเข้าจับจอง บุกรุกเข้าไปอยู่อาศัย ที่อยู่อาศัยใหม่ไม่ได้เป็นที่อยู่อาศัยต้องโยกย้ายบ่อย จึงทำให้ไม่สามารถเข้าถึงสิทธิซึ่งเป็นสวัสดิการ ในการรักษาพยาบาลและสิทธิซึ่งเป็นสวัสดิการขั้นพื้นฐานอื่นๆ ได้ แต่การที่หน่วยงานราชการและ หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ช่วยเหลือ โดยการให้ใช้สิทธิข้ามเขตได้ เพียงแค่ได้รับการยืนยัน รับรองจากผู้ใหญ่บ้าน ประธานชุมชนหรือบุคคลอื่นที่มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่งชัดเจนว่า บุคคล นั้นได้เข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวจริงพร้อมทั้งมีบัตรประชาชนหรืออย่างน้อยที่สุดก็มีเลขบัตร ประจำตัวประชาชนมาแสดงก็สามารถเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานดังกล่าวได้โดยไม่ต้องมีทะเบียนบ้าน อยู่ในพื้นที่

1.3.1.3 กลุ่มคนที่ไม่ได้อาศัยอยู่ภายในชุมชนแต่มาประกอบอาชีพอยู่ภายใน ชุมชนและกลุ่มคนที่ไม่ได้อาศัยอยู่และไม่ได้ประกอบอาชีพอยู่ภายในชุมชน คนกลุ่มนี้มักจะมีส่วน ร่วมกับกิจกรรมของชุมชนน้อยเนื่องจากใช้พื้นที่ของชุมชนเป็นสถานที่ในการประกอบอาชีพหรือ เพียงเข้ามาติดต่อธุระ ประสานงาน จ้างจ่ายใช้สอย ทานอาหารจากร้านค้า ร้านขายของในพื้นที่ เท่านั้น แต่กระนั้นก็ดี คนส่วนใหญ่ในกลุ่มนี้กลับมีลักษณะที่สำคัญในการนำรูปแบบของปัญหาเข้า มาสู่ชุมชนได้

ความหลากหลายของคนที่มีวิถีชีวิตร่วมกันในชุมชนคอนทัญนางนั้น การทำให้เกิด ความกลมเกลียวและมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชนได้นั้น ส่วนหนึ่งคือกิจกรรมของชุมชนที่อาศัย วัฒนธรรม ประเพณีมาเกี่ยวข้อง ชุมชนคอนทัญนางเป็นชุมชนแห่งหนึ่งในเมืองหลักของภาค ตะวันออกเฉียงเหนือทำให้งานบุญประเพณีส่วนใหญ่จะเป็นไปตาม ฮีต12 คอง 14 ที่ส่วนใหญ่จะเป็น งานบุญที่ข้องกับพุทธศาสนาเป็นหลัก

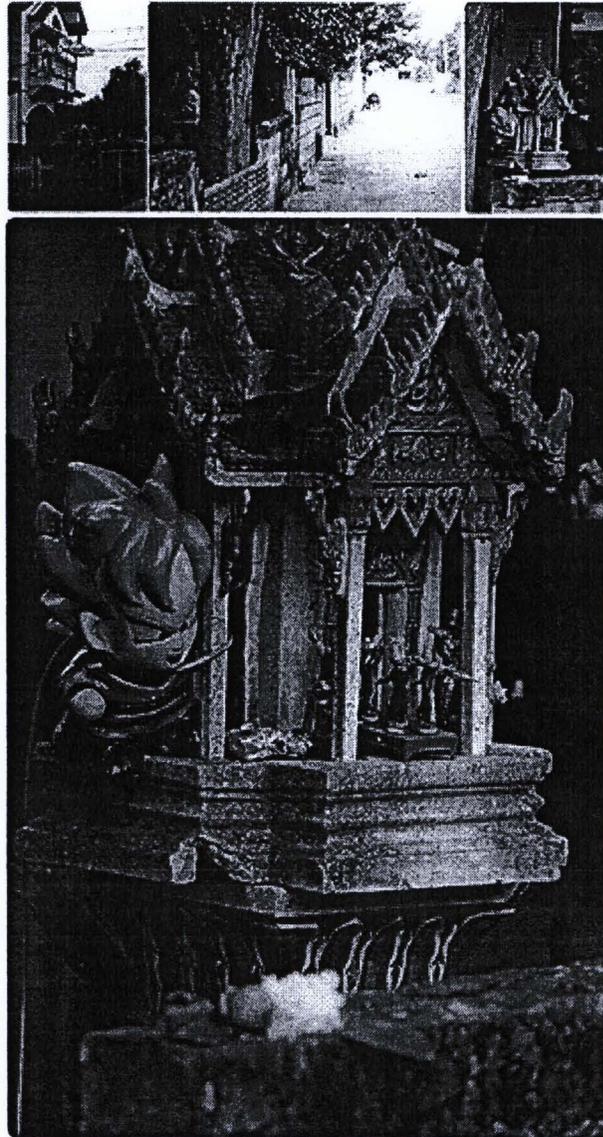
ปัจจุบันคนในชุมชนคอนทัญนางต่างให้ความสำคัญกับงานบุญประเพณีเหล่านี้ ลดน้อยลงจะมีเฉพาะงานบุญใหญ่เท่านั้นที่จะร่วมกิจกรรมจำนวนมากเช่น งานบุญเข้าพรรษา งาน บุญออกพรรษา นอกนั้นก็จะมีแต่กรรมการชุมชน ผู้สูงอายุเท่านั้นที่ชักชวนกันมาร่วมกิจกรรม ต่างๆ ที่ทางชุมชนจัดขึ้น ส่วนคนวัยทำงาน คนรุ่นหนุ่มสาวและนักเรียนนักศึกษา ล้วนแล้วแต่เร่ง รีบทำภารกิจในชีวิตประจำวันของตนและอาจจะร่วมกิจกรรมวันสำคัญต่างๆ เหล่านี้ในที่ทำงาน หรือสถานศึกษาของตนเท่านั้น

แต่มีกิจกรรมของชุมชนที่คนชุมชนคอนทัญนางมักตื่นเต้นและมีส่วนร่วม กับกิจกรรมอยู่เสมอ คืองานวันเด็กแห่งชาติ เนื่องจากว่าสถานที่จัดงานวันเด็กของจังหวัดขอนแก่น ที่มี ชื่อเสียงแห่งหนึ่งของจังหวัดคือค่ายศรีพัชรินทร ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่ใกล้ชุมชนคอนทัญนาง จึงทำให้ มีผู้คนจากหลายหลายสารทิศในเมืองขอนแก่นและจังหวัดใกล้เคียงมุ่งตรงเข้ามาในชุมชน ทำให้ ในช่วงวันนั้นเศรษฐกิจการค้าขาย ต่างๆ คึกคักมากเพิ่มขึ้นกว่าปกติ รถราแน่นขนัดผู้คนเดิน

ขวักไขว่ พ่อค้า แม่ค้าและคนแปลกหน้าจากต่างถิ่น ต่างชุมชนต่างทยอยมาร่วมงานกันอย่างสนุกสนาน ในส่วนกิจกรรมวันเข้าพรรษา ออกพรรษาจะเป็นอีกกิจกรรมที่คนในชุมชนให้ความสำคัญไม่น้อยและมักจะมาร่วมกิจกรรมหากมีเวลาคล้ายๆกับ กิจกรรมวันสงกรานต์และงานวันปีใหม่ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะจัดโดยกรรมการชุมชนให้มีการรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุในชุมชน ขณะที่คนหนุ่มสาวจะสนุกสนานกับการเล่นสาดน้ำ ประเพณีริมถนนกันเป็นหลัก

ช่วงวันตรุษจีน ตรุษญวนเป็นอีกช่วงเวลาหนึ่งที่ทำให้ชุมชนคอนทัญนางเงียบเหงาลงเนื่องจากคนในชุมชนส่วนหนึ่งที่ประกอบอาชีพค้าขายและธุรกิจบริการต่างๆ นั้นเป็นคนไทยเชื้อสายจีนและญวนเป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้ในช่วงนั้นบรรยากาศบ้านคอนทัญนางเงียบเหงาลง ร้านต่างๆ ปิดตัวลงราว 3-5 วัน พนักงานที่ทำงานในห้างร้านต่างๆ เหล่านี้ก็จะได้หยุดงานเช่นเดียวกัน

วันหอยออก เป็นวันสำคัญอีกวันในแต่ละเดือน ทำให้ความตึกคัก ความมีชีวิตชีวาของคนในชุมชนกลับคืนมาอีกครั้ง กิจกรรมหลายอย่างจะหยุดตัวลงชั่วขณะ ระหว่างที่มีการประกาศรางวัล และจะกลับมาตามปกติหลังจากเสร็จสิ้นคำประกาศผลรางวัลแล้ว จะเป็นเช่นนี้ในทุกๆ เดือน

ภาพที่ 15 ความเชื่อในแบบของคนเมือง

การที่ชุมชนคอนทอนบ้านางมีคนจากหลายที่และหลากหลายพื้นฐานวัฒนธรรมมาอยู่ร่วมกัน ทำให้ งานบุญประเพณีและความเชื่อต่างๆมีความหลากหลายตามไปด้วย ส่วนใหญ่งานบุญประเพณีหลักๆของชุมชนก็ยังยึดถือตามแบบอย่างเดียวกับชาวพุทธทั่วไปเช่นลอยกระทง สงกรานต์ งานบุญปีใหม่ บุญมหาชาติหรือบุญพระเวศ ฟ้าป่าซึ่งส่วนใหญ่จะทำกันในกลุ่มชุมชนย่อยที่มีความสนิทสนมกันและมีคณะกรรมการที่ชัดเจนในการแบ่งหน้าที่กันทำ นอกจากนี้ก็เป็นงานบุญทั่วไปเช่น มาฆบูชา เข้าพรรษา วิสาขบูชา ซึ่งความศรัทธาเหล่านี้ยังเชื่อมโยงถึงระบบการดูแลสุขภาพตนเองและคนใกล้ชิดอีกด้วย เช่นการเชื่อถือในหมอน้ำมนต์ หมอเป่า เชื่อถือในเรื่องกรรม บาป บุญ แม้จะลดน้อยลงเพราะการมียาสมัยใหม่อย่างยาแผนปัจจุบัน หรือทางเลือกอื่นๆในดูแลสุขภาพตนเองที่

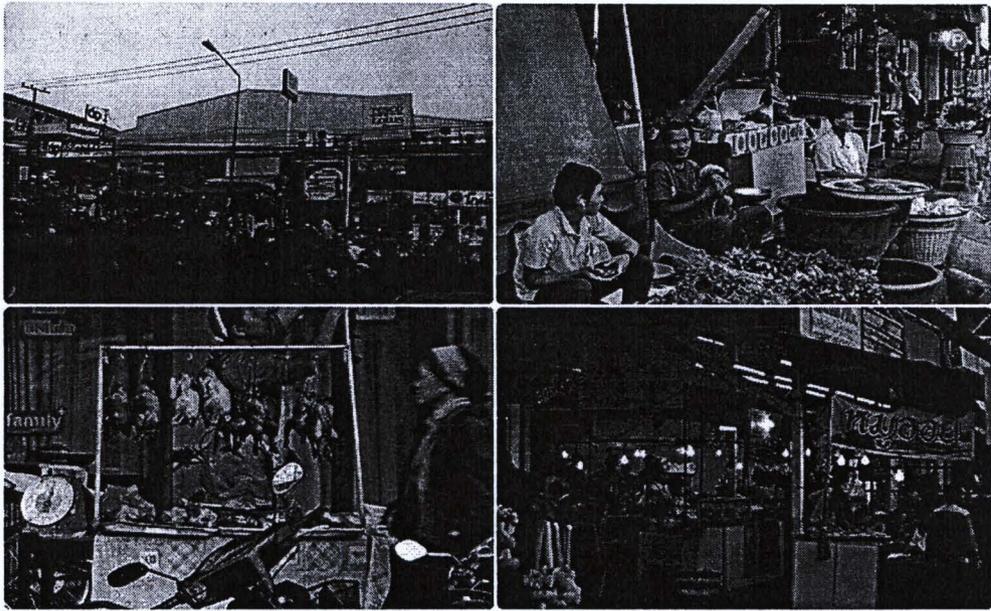
ทันสมัยและรวดเร็วมากขึ้น แต่ความเชื่อเหล่านี้ยังแฝงอยู่เสมอ โดยเฉพาะคนแก่และคนที่อพยพโยกย้ายจากชนบทเข้ามาอยู่ในเมือง

ความเชื่อด้านสิ่งเร้นลับ ผีसाงานางไม้ก็ยังคงมีอยู่ในชุมชน ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและความเชื่อต่างๆ นอกจากนี้บางชุมชนยังมีศาลที่เคารพตั้งอยู่ หรือความเชื่อในเรื่องจอมปลวกก็ยังเป็นที่เชื่อถือของคนในชุมชนอยู่บ้าง แม้จะลดน้อยถอยลงไปแต่ก็พอมิให้เห็น โดยเฉพาะในคนแก่และคน จากชนบทที่ย้ายเข้ามาซึ่งต้องการสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ อย่างไรก็ตาม อารมณ์ขันของคนเมืองหรือการแสดงออกถึงความไม่เชื่อยังมีให้เห็นเป็นปกติ ซึ่งถือว่าเป็นลักษณะเด่นของความเชื่อของคนในชุมชนเมือง โดยเฉพาะคนชั้นกลางทั่วไป

1.3.2 ตลาดบ้านดอน : แหล่งปากท้องของชุมชน

การความที่ชุมชนดอนหญ้านางเป็นชุมชนที่เป็นทางผ่านเข้าและออกจากตัวเมืองเพื่อไปสู่ชุมชนต่างๆ ได้สะดวก อีกทั้งยังเป็นเสมือนเป็นชุมชนด่านแรกของตัวเมืองชั้นในของเมืองขอนแก่นที่ซึ่งนับวันจะกลายเป็นสถานที่สำหรับประกอบอาชีพมากกว่าสำหรับเพื่อการอยู่อาศัยเนื่องจากราคาที่สูงขึ้นทุกวัน และความคับแคบขยับขยายได้ยาก อีกทั้งยังคับคั่งด้วยมลภาวะจากเสียงกลิ่นที่ไม่พึงประสงค์ซึ่งไม่เหมาะกับการพักอาศัย จึงทำให้ผู้คนส่วนใหญ่พากันหลั่งไหลขยับขยายหาที่อยู่อาศัยในพื้นที่รอบนอกตัวเมืองชั้นในและเขตชานเมืองที่อุดมไปด้วยบ้านจัดสรรในหลากหลายระดับ ด้วยทำเลที่ตั้งที่เหมาะสมซึ่งตั้งอยู่ไม่ไกลจากตัวเมืองชั้นในซึ่งเป็นแหล่งที่ทำงานมากจนเกินไปจึงทำให้ชุมชนแห่งนี้มีโอกาสด้อนรับผู้คนมากหน้าหลายตา วนเวียนเข้าออกในหลากหลายวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน

ตลาดในแต่ละพื้นที่เป็นเสมือนแหล่งรวมของสินค้าอาหาร และวัฒนธรรมเฉพาะท้องถิ่น เนื่องจากเป็นสถานที่ที่เป็นศูนย์กลางของชุมชน เป็นแหล่งพบปะของคนส่วนใหญ่ในชุมชน วิถีชีวิต วิถีการบริโภคและวิถีการผลิตของชุมชนจึงถูกสั่งสมและแสดงอยู่ในตลาดแต่ละแห่ง

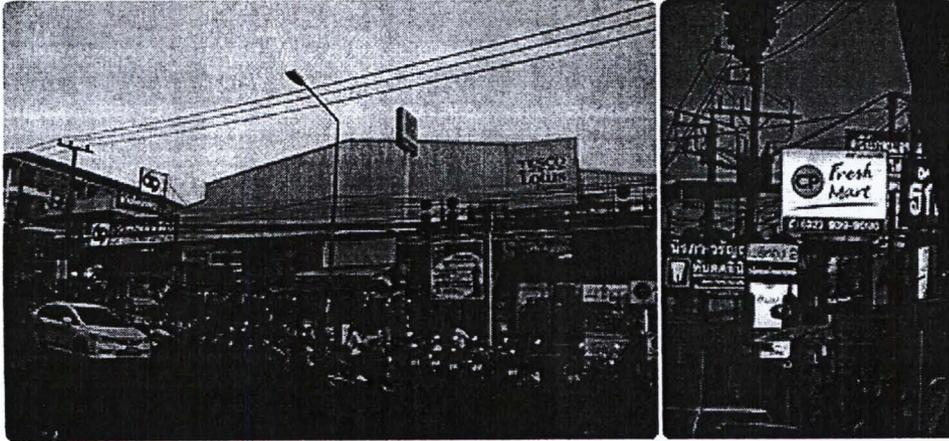

ภาพที่ 16 ตลาดและแหล่งปากท้องของคนชุมชนคอนหญ้านาง

ชุมชนคอนหญ้านางเป็นชุมชนที่มีตลาดและร้านขายอาหารตั้งอยู่จำนวนมาก เนื่องจากการมีคนในชุมชนจำนวนมากแหล่งซื้อแห่งขายก็จะมากตามไปด้วยเช่นกัน แต่เมื่อแบ่งแล้วจะพบว่าแหล่งกระจายอาหารเหล่านี้มีอยู่หลักๆ เพียง 2 แหล่งเท่านั้นคือ ตลาดสดและร้านค้าปรุงสำเร็จ

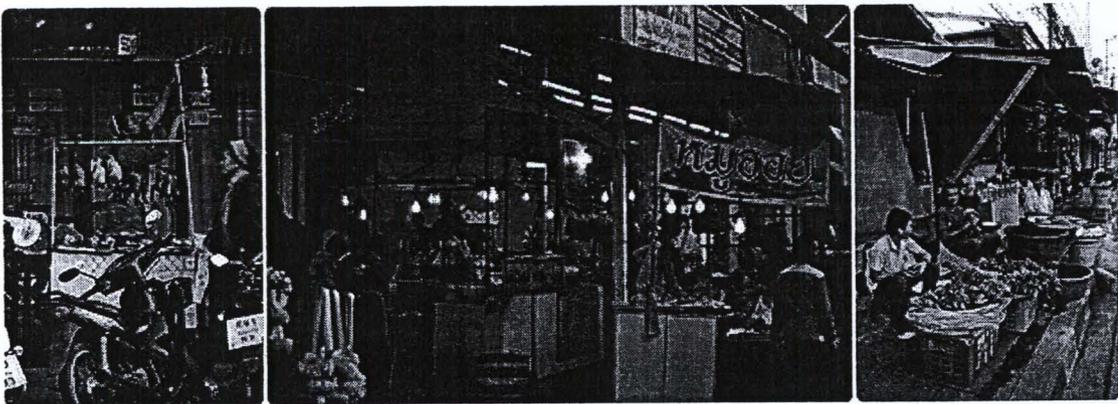
1.3.2.1 ตลาดสด ซึ่งจะมีทั้งตลาดสดติดแอร์ที่มีอยู่ในชุมชนได้แก่ ห้างสรรพสินค้าเทสโก้ โลตัส เอกซเพรส (TESCO Lotus Express) ร้านมินิมาร์ท 7-11 ร้านมินิมาร์ท 108 Shop ร้านมินิมาร์ท Family Mart และร้าน Fresh Mart ซึ่งเน้นความสะดวกสบายและความรวดเร็วอาหารที่มีจำหน่ายส่วนใหญ่ก็จะจะเป็นอาหารกึ่งสำเร็จรูปจำพวกอาหารแช่แข็งที่เพียงนำเข้่าอุ่นในเตาไมโครเวฟไม่กี่นาทีก็สามารถรับประทานได้ เป็นที่นิยมของคนทุกกลุ่ม ทุกสาขาอาชีพที่อยู่ในชุมชน เนื่องจากความสะดวกและรวดเร็ว อีกทั้งได้ของที่สดใหม่ซึ่งมักจะพบกลุ่มวัยรุ่น นักเรียนนักศึกษามาใช้บริการเป็นกลุ่มหลักมากที่สุด กลุ่มคนทั่วไปในวัยทำงานซึ่งสัญจรไปมาในชุมชนที่ต้องการสินค้าและอาหารที่ใช้เวลาไม่นาน สะดวกรวดเร็วในการรับประทาน อีกทั้งยังสามารถเลือกซื้อได้ตลอดเวลาที่ต้องการแม้ว่าจะติดคิ้นมากน้อยแค่ไหนก็ตาม ซึ่งได้สะท้อนให้เห็นความต้องการในแบบบริโภคนิยมของคนชั้นกลางของชุมชนเมืองที่ชัดเจนได้มากที่สุด สำหรับตลาดสดธรรมดาที่ขายวัตถุดิบต่างๆที่ใช้ในการประกอบอาหาร ซึ่งมีตลาดหลักๆ 2 แห่งคือ ตลาดเช้าและตลาดเย็น (ตลาดแลง) คนกลุ่มหลักที่มาใช้บริการมักจะเป็นแม่บ้าน กลุ่มคนที่สูงอายุ ที่มักจะออกมาซื้ออาหารและวัตถุดิบเพื่อนำกลับไปปรุงเป็นอาหารสำหรับครอบครัว นอกเหนือจากการซื้อวัตถุดิบเพื่อนำกลับไปปรุงเป็นอาหารแล้วยังพบว่าคนในชุมชนมีความนิยมในการซื้ออาหาร

ถูกสำเร็จกลับไปรับประทานกันเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะในมือเย็นของทุกวันนอกจากนี้ยังมีร้านค้าย่อยเล็กในชุมชนๆ ที่รับผักสด เนื้อสดและวัตถุดิบอื่นๆ มาขายให้แก่คนในชุมชนย่อยอีกด้วย

ภาพที่ 17 ตลาดสดแบบดิคแอร์และร้านสะดวกซื้อซึ่งเป็นที่นิยมในชุมชนเมือง

1.3.2.2 ร้านขายอาหารปรุงสำเร็จ เช่นร้านขายอาหารประเภทต่างๆ ทั้งอาหารตามสั่ง ร้านก๋วยเตี๋ยว ร้านข้าวเหนียวไก่ย่าง ส้มตำ ร้านกาแฟและเครื่องดื่ม ซึ่งมีทั้งในรูปแบบแผงลอยและมีร้านตั้งอยู่ประจำ ส่วนใหญ่จะเปิดให้บริการตั้งแต่เช้าตรู่สำหรับร้านขายอาหารเช้าเช่น โจ๊ก ข้าวต้ม ก๋วยจั๊บ หรืออาหารแบบง่ายๆ เช่น ปาท่องโก๋ ขนมปังสังขยา แชนด์วิช และบางร้านที่จำหน่ายอาหารหนัก เช่นอาหารตามสั่ง ก๋วยเตี๋ยว ข้าวมันไก่ ก็มักจะทยอยเปิดให้บริการในช่วงสายไปจนถึงกลางดึก โดยเฉพาะในช่วงมือเที่ยงจะเป็นช่วงเวลาที่มียคนมาใช้บริการมากที่สุดและประมาณราว หกโมงเย็นถึง 2 ทุ่มก็จะกลับมาคึกคักอีกครั้งหนึ่ง

ภาพที่ 18 อาหารปรุงสำเร็จหรือวัตถุดิบเพื่อนำไปปรุงอาหารพบได้ง่ายในตลาดสด

การกินอยู่ของคนในชุมชนมีทั้งที่จะเลือกซื้อวัตถุดิบไปประกอบอาหารรับประทานเองที่บ้าน ซึ่งอาหารที่ปรุงสำเร็จไปรับประทานร่วมกัน และการออกมารับประทานอาหารนอกบ้านที่ร้านทั้งที่ตั้งอยู่ภายในและภายนอกชุมชน ได้แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของการใช้ชีวิตของกลุ่มคนในชุมชนเมือง ที่เน้นความสะดวกสบายและความรวดเร็วเป็นหลักและการที่มีแหล่งกระจายอาหารในรูปแบบของตลาดที่หลากหลายรูปแบบ ก็เพื่อตอบสนองความต้องการที่มีอย่างต่อเนื่องและไม่สิ้นสุดของคนชุมชนเมืองตามกระแสบริโภคนิยม

ดังนั้นการเลือกบริโภคอาหารของคนในชุมชนเมืองได้แสดงให้เห็นวิถีชีวิตที่เร่งรีบและเน้นความสะดวกสบายโดยไม่ได้คำนึงผลกระทบต่อสุขภาพมากนักเช่น การนิยมสั่งอาหารขยะ (Junk Food) ต่างๆ แบบส่งถึงบ้านของกลุ่มเด็กนักเรียนและวัยรุ่น การนิยมรับประทานอาหารปิ้งย่างในช่วงเย็นของคนกลุ่มวัยทำงาน กระนั้นก็ตีกระแสการรับประทานอาหารเพื่อสุขภาพก็ได้เกิดขึ้นอย่างแพร่หลายกับคนในชุมชน โดยในแผงขายผักและผลไม้ในตลาดสด ผู้วิจัยมักจะพบว่าจะมีผักและผลไม้ที่ขึ้นป้ายแจ้งว่าปลอดสารพิษวางจำหน่ายแยกจากผักผักและผลไม้อื่นๆ อย่างชัดเจน และได้รับความนิยมมากแม้ว่าจะมีราคาแพงกว่าผักผลไม้ที่เหมือนกันโดยทั่วไปก็ตาม

1.3.3 ชุมชนแห่งโอกาส

หากจะเปรียบเทียบชุมชนในตัวเมืองต่างๆ ของเมืองขอนแก่นกับชุมชนคอนหญ้านางแล้วจะไม่สามารถปฏิเสธได้ว่า ชุมชนคอนหญ้านางเป็นชุมชนที่มีสถาบันการศึกษาระดับอาชีวศึกษาตั้งอยู่มากที่สุด โดยมีอยู่ในชุมชน 3 สถาบันอีกทั้งในพื้นที่บริเวณโดยรอบในรัศมี 1-2 กิโลเมตรก็พบว่ามีสถาบันการศึกษาระดับอาชีวศึกษาอื่นๆ ตั้งอยู่อีก 2 สถาบันมีสถาบันการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย 1 แห่ง คือมหาวิทยาลัยมหามงกุฎราชวิทยาลัย มีโรงเรียนประถมประจำจังหวัดและโรงเรียนประถมทั้งของรัฐและเอกชนซึ่งชาวขอนแก่นนิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียนอีก 4 แห่งความที่เป็นชุมชนที่มีสถาบันการศึกษาตั้งอยู่ภายในชุมชนและรายรอบจำนวนมากนี้เองได้กลายเป็นลักษณะเฉพาะสำคัญที่นำมาซึ่งความหลากหลายของวิถีชีวิตชุมชนคอนหญ้านาง

การศึกษาในระดับอาชีวศึกษาของสังคมไทยมีลักษณะที่โดดเด่นที่สำคัญประการหนึ่งในแง่ของวิถีชีวิตของนักเรียน นักศึกษาคือ ความเป็นอิสระของวัยรุ่นเมื่อเทียบกับวิถีชีวิตของนักเรียน นักศึกษาที่อยู่ในสายการศึกษาอื่นของระดับการศึกษาเดียวกัน

รูปแบบการศึกษาในระดับอาชีวศึกษาที่ทำให้ให้นักเรียน นักศึกษามีอิสระอย่างมากในการเลือกเรียน โดยเฉพาะเวลาที่ทำการเรียนซึ่งมีทั้งการศึกษาในภาคเช้า ภาคบ่ายและภาคค่ำ รูปแบบการศึกษานี้เองที่เป็นฟันเฟืองหนึ่งที่สำคัญ ซึ่งทำให้รูปแบบการใช้ชีวิตของผู้เรียนซึ่งผู้เรียนมักจะเป็นคนรุ่นหนุ่มสาว อายุตั้งแต่ 15 - 23 ปี มีวิถีชีวิตที่มีลักษณะเฉพาะเป็นอย่างมาก

กล่าวคือมีความเป็นอิสระในการใช้ชีวิตค่อนข้างสูงขณะที่บางระดับชั้นยังอยู่ในภาวะที่ยังไม่มีวุฒิภาวะที่พร้อมอย่างเพียงพอ จึงทำให้มักจะพบว่าในหอพักต่างๆที่อยู่ภายในชุมชนคอนกรีตที่ซึ่งมีนักเรียน นักศึกษาเช่าเพื่ออาศัยอยู่นั้น มักจะพบปัญหาทางสังคมที่หลากหลายเช่น ปัญหาการอยู่ด้วยกันเป็นคู่ๆ ระหว่างหญิงและชายวัยเรียน ปัญหาการมั่วสุมดื่มสุรา ยาเสพติดและการพนัน ซึ่งปัญหาทางสังคมต่างๆเหล่านี้ส่งผลต่อเนื่องกับปัญหาสุขภาพของผู้คนในชุมชน ตั้งแต่ปัญหาในระดับเล็กๆ เช่น ปัญหาทางด้านสุขภาพจิตของผู้ที่อาศัยร่วมอยู่ด้วยในหอพักเดียวกัน ปัญหาตั้งครกในวัยเรียน ปัญหาชู้สาว ปัญหาทะเลาะวิวาท ปัญหาสุขภาพอันเนื่องมาจากสุราและยาเสพติด ซึ่งข้อมูลต่างๆ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่สามารถพบเจอข้อมูลได้เป็นเรื่องปกติจากร้านขายยาที่ซึ่งมีอยู่จำนวนมากในชุมชน

“ ยาคุม (ยาคุมกำเนิด) ขายดีมาก สำหรับพวกเด็กนักเรียนที่อยู่ในหอพักกัน เค้ายู่กันเป็นคู่ๆ แต่เวลามาซื้ออยากกลับมาเดี่ยว”
(เจ้าของร้านยาแถวโรงเรียน, สัมภาษณ์เมื่อ 19, สิงหาคม 2553)

“... บางคนมาขอซื้อยาทำแท้ง เราก็แจ้งไปว่าทางร้านไม่มียาแบบนั้น เคื่ก็ได้แต่ร้องไห้ สงสารก็สงสาร ไม่รู้จะทำไง สงสารพ่อแม่ เคื่ด้วย ...”
(เจ้าของร้านขายยาแถวตลาดสดบ้านคอน, สัมภาษณ์เมื่อ 24, สิงหาคม 2553)

“..... เป็นเรื่องปกติเลย ที่จะมีนักเรียนมาถามซื้อยาคุม ยาทำแท้ง แต่ไม่ค่อยมาถามซื้อถุงยางอนามัย มีทุกอย่างจะเอาแบบไหน สำหรับเด็กวัยรุ่น ” (เภสัชกรเจ้าของร้านยาสามแยกบ้านคอน, สัมภาษณ์เมื่อ 12, กรกฎาคม 2553)

“..... ยาทำแท้งไม่มี แต่เราจะมีคำแนะนำให้ว่าจะต้องทำอะไร มีทางเลือกอย่างไรเมื่อนักเรียน นักศึกษาพวกนี้ เจอปัญหาแบบนี้ นี่คือน้ำที่ของเภสัชกรร้านยา ที่ไม่ใช่สักแต่จะขายยา เพียงอย่างเดียว” (เภสัชกรเจ้าของร้านยาทางไปค่ายทหาร, สัมภาษณ์เมื่อ 7, กันยายน 2553)

แต่อย่างไรก็ดีแนวทางหรือวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าว กลับพบว่าส่วนใหญ่เมื่อเกิดปัญหาแล้ว หากไม่สามารถแก้ไขปัญหาให้แก่ตัวเองและเพื่อนได้แล้ว ก็มักจะออกจากชุมชนหรือสังคม

เพื่อกลับไปภูมิลำเนาเดิมในต่างอำเภอหรือต่างจังหวัด เพื่อหาทางแก้ไขปัญหาร่วมกับครอบครัว และเดินทางกลับเข้ามาใหม่เมื่อพร้อม

“ หอที่เคยเจอว่า เด็กผู้หญิงท้อง เด็กผู้ชายมันก็ยอมรับนะ แต่มันก็เรียนหนังสือกันอยู่ ไม่รู้จะหาทางออกยังไง มันพากันมาปรึกษาพี่สงสารมาก ตอนมาพ่อแม่ก็ฝากฝังไว้ แต่ทำไงได้นะ ของแบบนี้ห้ามกันได้ที่ไหนเด็กวัยนี้ยิ่งห้ามกันไม่ได้ด้วย พี่เลยแนะนำว่า ลองคุยกับพ่อแม่ดู น่าจะมีทางออก พ่อแม่หน่ะเนาะ ยังไงก็ต้องรักลูก หลังจากนั้นก็พากันหายไปเกือบ 2 อาทิตย์ ข้าวของก็ยังอยู่นะ พี่คิดในใจว่า สงสัยจะพากันไปทำแท้งแน่ๆ แล้วเด็กผู้ชายมันก็กลับมา บอกว่าจะมาเก็บของ จะไปอยู่กับพ่อแม่ผู้หญิงและคลอดที่นั่น (ต่างจังหวัด) หายไปนาน ซักปีกว่าๆ เจอกันอีกที พากันมาขอเช่าห้องใหม่อีกครั้ง สอบถามได้ความว่าจะรีบกลับมาเรียนให้จบกัน ลูกอยู่กับพ่อแม่ผู้หญิงที่บ้านนอก จะรีบเรียนรีบกลับบ้านนอกไปดูแล เออ มันก็คือนะ ที่มันยังรักเรียน คงเข็ดกันแล้วมั้ง ... ”
(เจ้าของหอพัก, สัมภาษณ์เมื่อ 22, กรกฎาคม 2553)

การแก้ไขปัญหาแบบนี้เป็นลักษณะที่เฉพาะอย่างหนึ่งของคนเมืองในสังคมไทย ที่แม้ว่าวิถีชีวิตของผู้คนจะเลื่อนไหลไปตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงเข้าไปสู่วิถีชีวิตแบบคนเมือง ที่มีการแยกตัวออกไปจากครอบครัวใหญ่ การเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้นซึ่งเป็นลักษณะแบบเดียวกับชุมชนเมืองอื่นๆ ทั่วโลก แต่การที่สังคมไทยยังมีโครงสร้างทางสังคมที่เครือญาติยังมีความผูกพันกันแน่นหนา แม้จะแยกครอบครัวหรือแยกออกไปอยู่ตามลำพังแต่ก็ยังติดต่อและไปมาหาสู่กันตามวาระและโอกาสเสมอ ซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญที่ช่วยให้ปัญหาหลายอย่างในชุมชนเมืองไม่ถูกยกระดับให้กลายเป็นปัญหาที่เป็นภาระของสังคมส่วนใหญ่ การที่ยังคงมีและรักษาสถาบันครอบครัวซึ่งเป็นรากเหง้าเดิมของสังคมไทยได้ช่วยทำให้ปัญหาหลายอย่างบรรเทาความรุนแรงและมีทางออกที่คืออยู่เสมอ

การที่มีสถาบันการศึกษาจำนวนมากอยู่ภายในชุมชนและทำให้เกิดการสร้างงาน สร้างโอกาสและสร้างชีวิตให้กับคนจำนวนมากแล้ว ยังทำให้ชุมชนแห่งนี้มีความเป็นพลวัตค่อนข้างสูงมาก ทั้งจากมีคนย้ายเข้าออกในชุมชนเป็นประจำเมื่อสำเร็จการศึกษา การย้ายเข้ามาลงหลักปักฐานก่อร่างสร้างตัวกับที่อยู่อาศัยแห่งใหม่ที่อยู่ไม่ไกลจากโรงเรียนและสถาบันการศึกษาของบุตรหลาน

ดังจะเห็นได้จากในชุมชนและบริเวณโดยรอบมีโครงการบ้านจัดสรรขนาดกลางและขนาดใหญ่ถึง 5 โครงการ ซึ่งล้วนแล้วแต่ถูกจับจองเป็นเจ้าของโดยบรรดาคนชั้นกลางที่มาอาศัยและทำงานอยู่ในตัวเมืองขอนแก่น การมีสถาบันการศึกษาตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลจนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาชื่อดังของจังหวัดตั้งอยู่ไม่ไกลจากชุมชนมากนัก อีกทั้งยังมีทางลัดให้สามารถเดินทางไปยังมหาวิทยาลัยขอนแก่นได้อย่างรวดเร็วและไม่ต้องฝ่าผจญกับวิกฤตรถติดในตัวเมืองขอนแก่น ในยามชั่วโมงเร่งด่วนมากนัก จึงทำให้คนชั้นกลางที่พอจะมีกำลังทรัพย์ในการจับจ่ายนิยมมาเลือกซื้อโครงการบ้านจัดสรรระดับต่างๆ ในชุมชนเป็นอย่างมาก อีกทั้งโครงการดังกล่าวได้สร้างจุดขายที่ชัดเจนที่ขายภาพความเป็นชุมชนในอีกระดับที่หรูหรา เป็นส่วนตัว อยู่กลางเมืองและใกล้สถาบันการศึกษาและแหล่งบันเทิงครบครัน จึงทำให้บ้านจัดสรรในบริเวณต่างๆ เหล่านี้เป็นที่นิยมอย่างมากแม้ว่าจะมีราคาสูงและมีโครงการบ้านจัดสรรขนาดใหญ่ที่เน้นความเป็นธรรมชาติ หรรษา และส่วนตัวเกิดขึ้นจำนวนมากรอบๆ ขานเมืองขอนแก่น แต่ก็ยังมีจุดด้อยกว่าโครงการที่อยู่ในเขตติดเมืองในเรื่องการเดินทางมาทำงานและมาเล่าเรียนของบุตรหลานที่ต้องใช้เวลาเดินทางที่ไกลและต้องเจอกับปัญหาจราจรติดขัดซึ่งนับวันยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้นในเมืองขอนแก่น

การที่ชุมชนคอนทูนานางมีกลุ่มคนชั้นกลางที่มีกำลังซื้อสูงและขณะเดียวกันก็มีกลุ่มคนจนในเมืองอาศัยอยู่ร่วมด้วยภายในชุมชน ได้ทำให้ภาพชีวิตของชุมชนแม้จะมีความแตกต่างแต่ก็มีความกลมกลืนกันอย่างมาก ในชุมชนจะพบว่ามีทั้งห้างสรรพสินค้า ร้านค้ามินิมาร์ทหลายแห่งที่อำนวยความสะดวกได้ตลอด 24 ชั่วโมงแต่ก็พบการอยู่ร่วมกันของตลาดสดยามเช้าและตลาดสดในตอนเย็นและร้านค้าร้านอาหารจำนวนมากได้อย่างกลมกลืน

ชุมชนเมืองเป็นชุมชนที่มีลักษณะที่เป็นศูนย์กลางความเจริญทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ การปกครอง การศึกษาและธุรกิจ รูปแบบการดำรงชีวิตจะมีการรวมตัวกันแบบหลวมๆ ตามแบบแผนสังคมและวัฒนธรรมในแต่ละกลุ่มซึ่งเป็นไปตามความเชื่อ ค่านิยม ความพึงพอใจ ความสะดวกและประสบการณ์ที่สมาชิกที่มาจากแต่ละท้องถิ่นที่แตกต่างกัน เนื่องจากการที่มีเศรษฐกิจที่หลากหลาย จึงทำให้เกิดความแตกต่างกันของสมาชิกในชุมชนคือ มีทั้งกรรมการ คนหาเช่ากินค่าพ่อค้าแม่ค้า นักธุรกิจ ข้าราชการ นักวิชาการ ขณะที่ความสัมพันธ์ไม่ได้เป็นแบบเครือญาติเป็นเพียงแค่คนรู้จัก มีความแตกต่างกันทั้งในด้านความเป็นอยู่ วัฒนธรรมและการประกอบอาชีพ สถานะภาพของคนในชุมชนเกิดขึ้นจากฐานะความเป็นอยู่ คุณวุฒิ การดำรงตำแหน่งหน้าที่ของการทำงานหรือทางสถาบันการเมือง และอาชีพ การรวมกลุ่มกันของคนชุมชนเมืองจึงมักจะต้องมีระเบียบแบบแผนที่ชัดเจน มีพิธีการและมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนของการรวมกลุ่ม

กลุ่มคนจนในเมืองก็เป็นกลุ่มคนอีกกลุ่มที่มีความสำคัญไม่น้อยต่อภาพชีวิตของคนเมือง คนในชุมชนแออัดที่มักจะเป็นคนที่มีลักษณะมีการศึกษาที่ไม่มาก มีรายได้ไม่แน่นอน ขาดทักษะ

ในการประกอบอาชีพ ขาดความสามารถในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ทำงานหนักแต่สวัสดิการจากสังคมน้อยกว่าคนกลุ่มอื่นๆ ในสังคม จึงทำให้เกิดปัญหาในการดำรงชีวิตคือ ขาดความมั่นคง วิถีชีวิตคนจนในเมืองกับคนจนในชนบทมีความแตกต่างกัน วิถีชีวิตในเมืองนั้นเต็มไปด้วยโอกาสนั้นจริงแต่ก็เต็มไปด้วยความเครียดและความอึดอัดในการดำรงชีวิตเช่นกัน ขณะที่คนจนในชนบทแม้โอกาสจะน้อยกว่าแต่ก็อุดมด้วยทรัพยากร ทนทางธรรมชาติที่มีรายล้อมให้มีอาหารพอเลี้ยงปากท้องไปในแต่ละวันได้อย่างสบาย คนจนในเมืองจึงมักจะแก้ไขปัญหาด้วยการหันไปพึ่งสุราราคาถูก ยาเสพติดเพื่อให้ลืมความเจ็บปวดและความเครียดไปได้ การที่คนจนในเมืองจะกลับไปชนบทนั้นก็แทบจะเหลือโอกาสน้อย เพราะการล่มสลายของชีวิตส่วนหนึ่งในชนบทนั้นได้เป็นปัจจัยขับให้หันเหเดินทางมาสู่ชีวิตในเมือง ดังนั้นการที่จะกลับสู่ภาคชนบทอีกครั้ง บางครั้งจึงเป็นไปได้หรือเป็นเงื่อนไขที่สำคัญของการกลับสู่ชนบทคือ กลับไปแล้วที่นั่นก็ไม่มีแล้ว ที่ดินก็ไม่มีแล้ว อีกทั้งพ่อแม่พี่น้องก็ไม่ได้สนใจ ระบบเครือข่ายได้ล่มสลายไปแล้ว ดังนั้นการเดินทางสู่ชีวิตแบบไม่มีทางเลือกจึงเป็นทางเลือกสุดท้ายของคนจนในเมือง

“จะให้กลับบ้านนอกก็กลับไปอยู่ไม่ได้ดอก ไม่มีใครแล้ว ถึงกลับไปก็ลำบาก พวกคนมาอยู่ในเมืองก็ขยันมันไม่มีนาทำ รับจ้างคนอื่นเข็ดนาก็ได้เงินน้อย สู้ออกมาหากินแบบนี้ดีกว่า อยู่มันเรื่อยๆ จนตั้งหลักได้นั้นล่ะจะเข็ดนาก่าเข็ดบ่ได้แล้ว มันเข็ดบ่เป็น” (ชายณรงค์, คนขายของ ริมทางรถไฟ, สัมภาษณ์เมื่อ 21, มิถุนายน 2553)

คนในกลุ่มเหล่านี้ก็มีวิถีชีวิตเป็นคนชั้นกลางในเมืองใหญ่เฉกเช่นเดียวกับคนชั้นกลางที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ส่วนตัว อย่างบ้านจัดสรร มีการศึกษาที่สูง มีรายได้ที่ดี แม้ว่าคนในกลุ่มนี้ยังผันตัวเองไปทำธุรกิจบริการขนาดเล็กที่แทบจะเรียกว่าหาเช้ากินค่ำเช่น กลุ่มพ่อค้า แม่ค้ารถเข็นขายอาหารต่างๆ กลุ่มพ่อค้าแม่ค้าขายของเร่เล็กๆ น้อยๆ ในชุมชนด้วย

สิ่งเหล่านี้คือโอกาสที่เกิดขึ้นจากการที่ชุมชนมีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา จึงทำให้มีผู้คนจากหลากหลายที่เข้ามาแสวงหาโอกาสต่างๆ จำนวนมากมายในชุมชนแห่งนี้เพื่อประกอบอาชีพตามความถนัดโดยเฉพาะกลุ่มคนในภาคธุรกิจบริการต่างๆ นั้นมีตั้งแต่ ธุรกิจขนาดเล็กๆ ไปจนถึงธุรกิจขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ที่มีเงินทุนหมุนเวียนมหาศาล คนในกลุ่มธุรกิจภาคบริการนี้เองที่ทำให้ชุมชนคอนทอนนางมีสีสันและคงความคึกคักตลอดทั้งวัน

ด้วยจุดเด่นในเรื่องทำเลที่ตั้งของชุมชนคอนทอนนางที่ตั้งอยู่ใกล้กับศูนย์ราชการประจำจังหวัดที่มีหน่วยงานระดับจังหวัดและระดับภูมิภาคตั้งอยู่ อีกทั้งในชุมชนเองนั้นก็ยังมีหน่วยงาน

ราชการที่สำคัญตั้งอยู่คือ ค่ายทหารจึงทำให้ในแต่ละวันจะมีผู้คนจากหลายหลายสารทิศเดินทางมา เพื่อทำธุระประสานกับหน่วยงานต่างๆ จำนวนมากมายและสม่ำเสมอ การเดินทางเข้าออกศูนย์ราชการด้วยวัตถุประสงค์ต่างๆ ส่วนหนึ่งนั้นจำเป็นจะต้องผ่านชุมชนคอนกรีตนางด้วยเช่นกัน จึงทำให้พื้นที่ดังกล่าวเกิดธุรกิจภาคบริการเพื่อรองรับความต้องการของผู้คนที่อยู่ภายในชุมชน ผู้คนที่ผ่านเข้าออกชุมชนและผู้คนที่อยู่รายรอบชุมชนจำนวนมาก เราจึงพบเห็นร้านค้า สำนักงานประเภทธุรกิจภาคบริการขนาดเล็ก จำนวนมากตั้งเรียงรายอยู่เต็ม 2 ฝากฝั่งถนนกสิกรทุ่งสร้างเช่น ร้านค้า ร้านอาหาร อุ้ช่อมรด ร้านขายยา คลินิก ปิมน้ำมัน ร้านถ่ายเอกสาร ธุรกิจไปรษณีย์เอกชน ร้านเสริมสวย ร้านตัดผม ร้านซักเสื้อผ้า เพื่อรองรับความต้องการในทุกรูปแบบชีวิตของคนชั้นกลางในเมืองทุกช่วงเวลาที่มาทำกิจธุระ คิดต่อประสานงาน หรือแม้กระทั่งทำงานอยู่ในหน่วยงานราชการต่างๆที่ตั้งอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับชุมชน

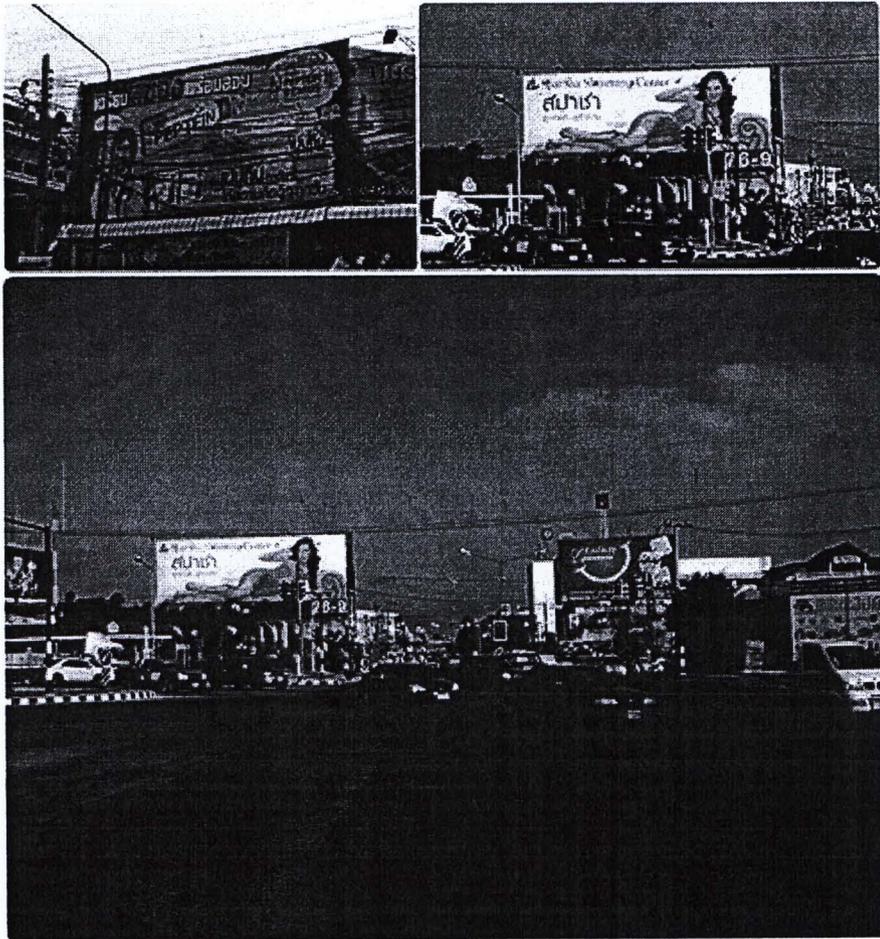
ดังนั้นหากจะกล่าวถึงลักษณะชุมชนคอนกรีตนางต่อภาพชีวิตของผู้คนในเมืองขอนแก่น นั้นเป็นชุมชนแห่งโอกาสสำหรับชีวิตคนเมืองในทุกระดับชั้นคงจะไม่เป็นการกล่าวเกินไปนักดังบริบททางกายภาพของพื้นที่และบริบทของภาพชีวิตในแง่มุมต่างๆของคนในชุมชนที่สะท้อนให้เห็นความเหมาะสมของพื้นที่และผู้คนที่เปิดโอกาสให้กับคนทุกเพศวัย จากทุกสถานที่เข้ามาแสวงหาโอกาสในการอยู่ และใช้ชีวิตในเมืองขนาดใหญ่

2. วัฒนธรรมบริโภคของคนเมือง

การเปลี่ยนแปลงในมุมมองหรือระบบคิดด้านการบริโภคเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เมื่อสังคมเข้าสู่กระบวนการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยและนำไปสู่รูปแบบการดำเนินชีวิตของเมืองสมัยใหม่ ทำให้ผู้คนในชุมชนเมืองจะต้องมีการปรับตัวอย่างมาก โดยการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้มีผลต่อพฤติกรรมการเข้าถึงและแบบแผนการบริโภค ผู้คนสามารถซื้อสินค้าได้ทุกประเภทในสถานที่จำหน่ายแห่งเดียวและแบบแผนไม่ใช่เพียงเฉพาะการเผชิญหน้ากันระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขายอีกต่อไป

บริโภคนิยมได้ทำให้ผู้คนมีความหลงใหลและความต้องการที่ไม่มีขีดจำกัด ผ่านร้านค้าสะดวกซื้อ ห้างสรรพสินค้าที่รวมศูนย์ความบันเทิงในหลากหลายรูปแบบไว้ในที่เดียวกัน ซูเปอร์สโตร์ (Super store) ที่มีสาขากระจายทั่วประเทศ ห้างสรรพสินค้าที่ขายสินค้าเฉพาะด้าน ร้านอาหารประเภทแฟรนไชส์ (Franchise) ที่ปรากฏอยู่มากมายในชุมชนเมือง สถานที่เหล่านี้ไม่ได้เพียงแต่รอให้ลูกค้าเดินเข้ามาหา หากแต่เชิญชวนด้วยการตกแต่งสถานที่ต่างๆด้วยไฟ แสง สี ที่น่าตื่นเต้นและกระตุ้น เร่งเร้าผู้บริโภคการผ่านการจัดรายการลด แลก แถมและชิงโชค ที่เปลี่ยนแปลงหมุนเวียนไปกันไปตามจังหวะเวลา เสริมด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เอื้ออำนวยในการซื้อ

สินค้าได้อย่างสะดวกสบาย ทั้งจากบัตรเครดิต การสั่งซื้อสินค้าทางอินเทอร์เน็ตและทางไปรษณีย์ ซึ่งกระตุ้นความต้องการได้อย่างไม่หยุด

ภาพที่ 19 บริโภคนิยมเกี่ยวกับสุขภาพในชุมชนเมือง

การที่สังคมของไทยในยุคปัจจุบันอยู่ในสถานะที่ความยากจนสามารถอยู่ร่วมกับความร่ำรวยได้ โดยเฉพาะในชุมชนเมืองพื้นที่ซึ่งสามารถผสมผสานประโยชน์ระหว่างระบบเศรษฐกิจขนาดใหญ่กับเศรษฐกิจแบบชุมชนรากหญ้าได้อย่างกลมกลืน ความหมายของความยากจนสำหรับคนเมืองจึงไม่ใช่ความหมายที่เรียบง่ายและตรงไปตรงมาที่มุ่งอยู่กับเรื่องรายได้เท่านั้น หากแต่ได้ถูกบิดผันไปจากความหมายเดิม คนยากจนในเมืองจึงไม่ใช่ผู้ที่จะถูกกีดกันออกไปจากระบบแต่ได้ถูกรวมเข้าไว้เป็นส่วนหนึ่งของระบบ โดยเป็นตลาดและแหล่งบริโภคที่มีพลังเช่นเดียวกับกลุ่มคนชั้นกลางที่ร่ำรวย และกลุ่มคนชั้นกลางที่หาเช้ากินค่ำ สิ่งที่สามารถปรับเปลี่ยนสถานะของปัจเจกจาก

คนที่ยากจน ให้เป็นคนที่ไม่ยากจนได้ในทันทีที่ได้ยอมรับไว้ในตัวคือ วัฒนธรรมการบริโภค ซึ่ง
นั้นหมายความว่าบริโภคนิยมได้ทำให้เส้นแบ่งความรวยจนถูกลอรวมกัน

คล้ายกับกรณีของพ่อแดง คนชายขอบในชุมชนริมบึงทุ่งสร้าง ซึ่งเป็นคนกลุ่มแรกๆที่ย้าย
มาอยู่ริมบึงทุ่งสร้าง หลังจากที่หน่วยงานราชการผลักดันให้ชุมชนประมงพื้นบ้านออกจากพื้นที่เพื่อ
ปรับปรุงและพัฒนาทัศนียภาพบึงทุ่งสร้างและสวนสาธารณะ

“ ลุงเป็นคนแรกๆ เลยน่ะที่ย้ายเข้ามาอยู่ที่นี่ คนอื่น (ยายอำนวย) มาที
หลังอีก ตอนที่ย้ายมาไม่มีอะไรเลย เป็นคันดินสูงๆ มีแต่แถวนี้แหละที่พออยู่
ได้”

ลุงแดงให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัยโดยอ้างถึงการเข้ามาจับจองพื้นที่ดังกล่าวนี้เป็นคนแรก แทนที่จะ
เป็นยายอำนวย ซึ่งอยู่บ้านถัดไปไม่กี่ไกล ลุงแดงเป็นชาวอยุธยาอพยพโยกย้ายมาอยู่อีสานตั้งแต่วัย
หนุ่ม โดยอยู่ที่ยโสธรเป็นที่แรก ก่อนจะแต่งงานและพากันมาหางานทำอยู่ที่ขอนแก่นเมื่อ 37 ปีที่
ผ่านมา

“ลุงเรียนถึง ป.4 ที่อยุธยาแล้วก็ออกมาอยู่กับพวกคอนวอย (Convoy) มา
อยู่ที่ยโสธรจนได้เมียอยู่ที่นั่น พอได้เมียก็อยากได้งานที่ดีกว่าเดิมไม่ยอม
เดินทางไปมาอีกแล้วก็เลยตกลงกันว่าจะมาหางานทำในขอนแก่น มาทีแรกก็
ไม่มีบ้านหรือต้องอาศัยบ้านเช่าเปลี่ยนมาเรื่อยๆตามงาน ลุงทำมาหมดแล้ว
ทั้ง ยาม ขนข้าวสาร แบกهام ก่อสร้าง มีเงินก็พาก็กันอยู่บ้านเช่าได้นาน
ไม่มีงานก็ไปนอนวัดก็มี จนมีลูกก็เลยคิดว่าต้องหาบ้านอยู่จริงๆ”

การมีบ้านเป็นหลักแหล่งถาวรไม่ใช่คำตอบของลุงแดง หลังจากที่ลุงแดงสามารถหาบ้าน
เป็นหลักแหล่งบริเวณริมทางรถไฟใกล้กับชุมชนเทพารักษ์ได้โดยการขอซื้อบ้านต่อจากคนที่
โยกย้ายออกไป ลุงแดงกลับพบว่าความเป็นอยู่ค่อนข้างลำบากกว่าการไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง
แต่ลุงแดงก็ค่อยๆทำงานหาเงินส่งลูกเรียน โดยทำทุกอย่างที่พอจะทำได้ทั้งหาของมาขาย แบกهام
และมีเงินก้อนจำนวนหนึ่งเก็บไว้สำหรับตัวลุงแดงเองและภรรยาหลังจากที่ส่งเสียจนลูกเรียนจบชั้น
ปวช. และหางานทำเองได้แล้ว

“ทุกวันนี้ลูกทำงานอยู่ร้านขายของแถวตลาด เมียก็คอยรับ – ส่ง หลานไปโรงเรียน ทุกวัน ลูกก็เลยมาอยู่ที่นั่นแหละ..... เมียก็ไม่ว่าอะไรไม่หว่านกันแล้ว ก็ดูกันยามเจ็บแค่นั้นแหละ อยู่นี้สบายดี ชาติอะไรก็ไปเอาที่บ้าน (บ้านริมทางรถไฟ)..... ก็ใช้มอเตอร์ไซค์คันนี้แหละซีไป”

อาจจะเป็นสิ่งที่คุณขัดแย้งกันสำหรับคนที่อยู่ในชุมชนชายขอบแต่มีสิ่งอำนวยความสะดวกใช้ ซึ่งไม่เพียงแต่จะมีรถจักรยานยนต์ (รุ่นใหม่) ใช้เท่านั้น บ้านหลังอื่นบางหลังในชุมชนนี้ผู้วิจัยก็สังเกตเห็นว่ามีรถจักรยานยนต์รุ่นใหม่ๆ ใช้เช่นกันซึ่งนอกจากการมีรถจักรยานยนต์ใช้แล้วบางโอกาสลุงแดงยังได้กินเบรนต์ซูปไก่ซึ่งลูกสาวซื้อให้อยู่บ่อยครั้ง

“ลูกมันซื้อมาให้ (ลูกสาว) สงสัยรู้ว่าเราชอบกินมันมันสิ้นคอดี กินแล้วมันก็มีกำลังดีนะ (ยิ้ม) แต่ไม่อยากกินบ่อยหรอกสงสารลูก เอาไว้ให้มันซื้อนมให้ไอ้บ่อย (หลานชาย) ดีกว่า (หัวเราะ)”

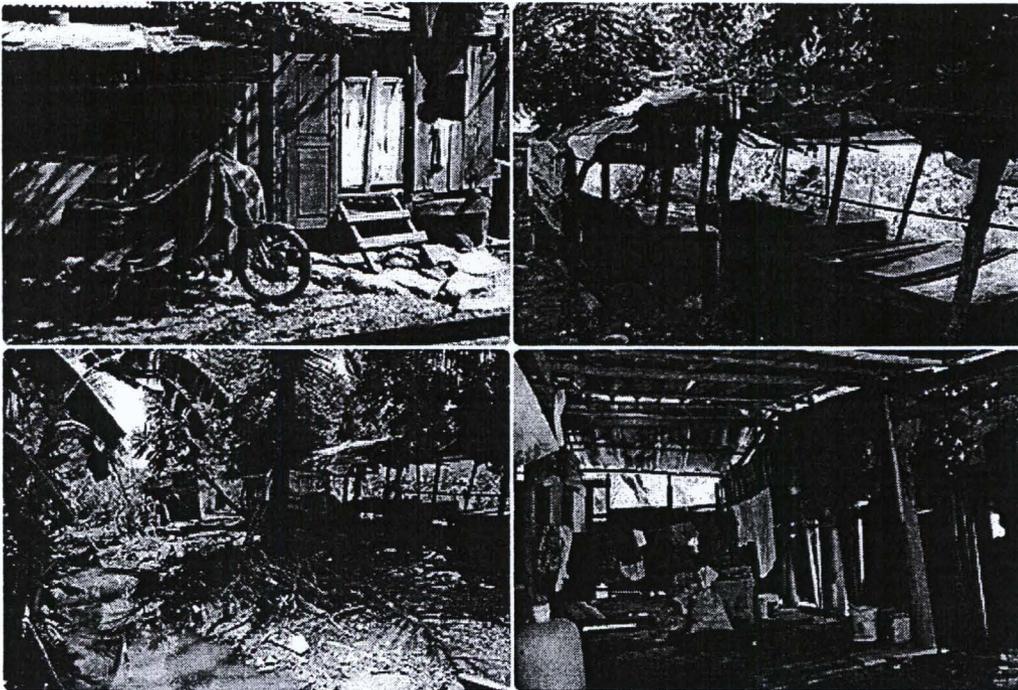
ลุงแดงบอกว่าไม่ค่อยชอบกลับเข้าไปอยู่บ้านริมทางรถไฟ ที่แกบอกว่าวันนี้จะเป็นสิทธิของแกและเมียอย่างเต็มตัวแล้วก็ตาม ชุมชนริมทางรถไฟเป็นชุมชนที่อยู่อาศัยของกลุ่มคนจนเมืองขอนแก่นขนาดใหญ่ โดยชุมชนริมทางรถไฟเมืองขอนแก่นเกิดขึ้นจากการที่เมืองมีการขยายขยายและพัฒนาพร้อมไปกับการเข้ามาของระบบการคมนาคมแบบรางของรถไฟของเมืองขอนแก่น ความต้องการแรงงานในการขนสินค้าขึ้นลงในบริเวณสถานีรถไฟทำให้เกิดแรงงานคนเข้ามาอยู่อาศัยในบริเวณใกล้เคียงกับสถานีรถไฟ เพื่อความสะดวกในการทำงานของกลุ่มคนจากภาคชนบทที่เข้ามาหางานทำและคนยากจนที่หางานทำ กระทั่งทำให้เกิดชุมชนที่อยู่อาศัยริมทางรถไฟและขยายตัวเพิ่มขึ้นมาตลอดแนวทางเดินของรถไฟ

แต่เดิมนั้นสภาพที่อยู่อาศัยจะเป็นบ้านเรือนที่ก่อสร้างแบบง่ายๆ ไม่มั่นคงถาวรและในบางส่วนของชุมชนจะเป็นแหล่งเสื่อมโทรมและอยู่กันอย่างแออัด ขาดระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่จำเป็นทั้งเทศบาลและหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบได้เข้ามาพัฒนาและส่งเสริมชีวิตและความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นและจัดตั้งเป็นชุมชนที่อยู่อาศัยซึ่งรับรองโดยเทศบาลและสามารถให้สิทธิในการอยู่อาศัยแก่คนในชุมชนได้ทำให้บ้านเรือนสิ่งแวดล้อมและระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานในชุมชนริมทางรถไฟส่วนหนึ่งได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้น บ้านสำหรับอยู่อาศัยก็มีสภาพกิ่งถาวรมากขึ้น มีสัญลักษณ์ที่ดีขึ้นในบางส่วนของชุมชน แม้พื้นที่ริมทางรถไฟที่ชุมชนตั้งอยู่จะไม่ได้รับสิทธิในการเช่าที่ถูกต้องจากการรถไฟ ซึ่งเป็นสิทธิที่ถือว่าเป็นทางการและมีเอกสารยืนยันความเป็นเจ้าของ

ที่ชัดเจนที่สุดเท่าที่สามารถมีได้ แต่ระเบียบของการรถไฟก็ได้ให้สิทธิในการเช่าที่ดินที่ห่างจากรางรถไฟมากกว่า 40 เมตรเพื่อใช้ประโยชน์ระยะยาวได้ จึงทำให้คนในชุมชนส่วนหนึ่งดินรนเพื่อการเป็นเจ้าของในที่อยู่อาศัยนั้น โดยการขอซื้อขาดจากผู้อยู่อาศัยเดิมดั้งเดิมของลุงแดงที่เช่ามาจากผู้อยู่อาศัยเดิมเป็นระยะเวลาอันกระทั่งสามารถเก็บเงินเพื่อขอซื้อสิทธินั้นได้

“ที่นี่มันสบายดี ลมเย็น กว้าง มีที่ปลูกผัก ปลูกก็มีให้กิน.....บ้านข้าง
ในมันแคบ อึดอัด รำคาญคนด้วย”

เหตุผลที่ลุงแดงให้กับผู้วิจัยเมื่อถูกถามถึงเหตุผลที่ไม่กลับไปอยู่บ้านข้างในที่น่าจะสบายกว่าและไม่ต้องกลัวว่าจะโดนเจ้าหน้าที่มาไล่ แม้ว่าภายในบ้านที่ดูเหมือนเพิงที่ลุงแดงอยู่ในปัจจุบันริมบึงทุ่งสร้างนี้จะดูเก่า ซอมซ่อและรกรุงรังไม่เป็นระเบียบบางแห่งก็ไม่มีสังกะสีบังแดดฝนหรือมีแต่ก็หลังคารั่ว แต่ด้านหลังของบ้านผู้วิจัยพบว่ามีแปลงผักหลายชนิดปลูกเรียงรายเป็นแถวอยู่จำนวน 2 แปลง ถัดไปก็มีแหและอุปกรณ์จับปลาแบบง่ายๆแขวนไว้บริเวณเตียงไม้เก่าๆที่ลุงแดงบอกว่าเอาไว้นอนเล่นตอนร้อนๆ เมื่อมองในภาพรวมแล้วคล้ายคล้ายกับการมีบ้านอยู่ในสวนที่มีอ่างน้ำเล็กๆ มีแปลงผักไว้ทานและมีน้ำไว้ใช้ตลอดทั้งปี อีกทั้งรอบๆบ้านก็จะมีขวดแบรินค์ซูปไก่เก่าๆกองรวมอยู่จำนวนหนึ่ง

ภาพที่ 20 สภาพบ้านเรือนชุมชนชายขอบริมบึงทุ่งสร้าง

แบรนด์ หรือ ชูปโก้สกัด เป็นอาหารเสริมชนิดหนึ่งที่ถูกจำหน่ายได้สร้างสัญญาณให้อาหารเสริมสุขภาพชนิดนี้ มีความหมายมากกว่าการรับประทานเพื่อบำรุงร่างกายซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของสินค้า (Use value) การส่งเสริมการขายในรูปแบบต่างๆ ทั้งการโฆษณาผ่านสื่อระดับต่างๆที่คอยย้ำให้เห็น รับรู้และสัมผัสได้อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ผ่านการนำเสนอภาพและการแสดงที่สื่อให้เห็นถึงความรัก ความห่วงใย ความใส่ใจในสุขภาพของคนที่ยรักไปพร้อมๆกับการสื่อให้เห็นคุณประโยชน์ที่เลิศเลอว่าสามารถทำให้สุขภาพกลับมาแข็งแรงและสดชื่นได้ ทำให้ผู้บริโภคทั้งในฐานะที่เป็นผู้ให้สินค้าและผู้รับสินค้า รับรู้ในความหมายแฝง (Exchange value) ที่ถูกสร้างและนำเสนอว่า แบรนด์ชูปโก้สกัด นั้นมีคุณประโยชน์มากแล้วเหนืออื่นใด คือการแสดงออกถึงความรัก ความห่วงใยและความใส่ใจในสุขภาพ แม้ว่าสินค้านี้คงกล่าวว่ามีราคาสูงก็ตาม

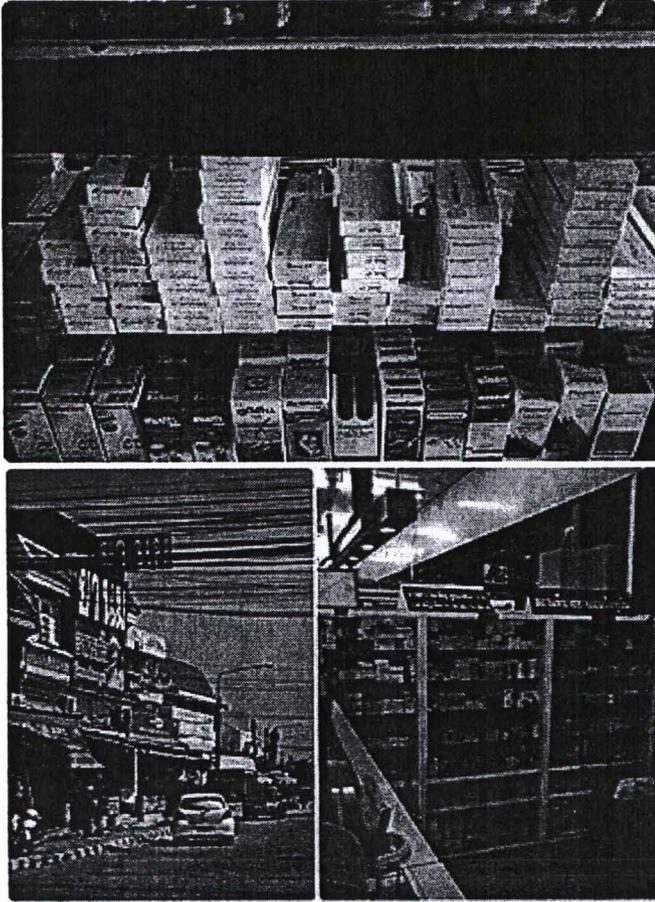
โดยเฉพาะเมื่อเทียบประโยชน์กับราคาและถามถึงความคุ้มค่าในการรับประทานตามหลักโภชนาการแล้ว แทบจะกล่าวได้ว่าเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมอย่างยิ่งอย่างกรณีของลุงแดงแม้จะสามารถเข้าใจได้ว่าแบรนด์ชูปโก้ 1 ขวดที่ราคา 35 - 50 บาทจะมีคุณค่าทางสารอาหารและโภชนาการน้อยกว่าไข่ไก่ 1 ฟองที่ราคา 3- 5 บาท แต่ความหมายแฝงของสินค้าที่สามารถทะลุทะลวงและเข้าไปลึกถึงความรู้สึกของคนทุกระดับชั้นในสังคมให้รับรู้และสัมผัสได้จึงทำให้คุณประโยชน์และราคากลายเป็นเรื่องรองลงไปเมื่อถึงคราที่ต้องพิจารณาเลือกซื้อสินค้าชนิดนี้เพื่อคนที่รักและห่วงใย เหนือสิ่งอื่นใดที่ไข่ไก่ที่ผลิตสร้างจากฟาร์ม ไม่สามารถบอกแก่คนที่รักได้คือความห่วงใยที่ผู้ผลิตและสร้างแบรนด์ชูปโก้สกัดลงทุนและเพียรสร้างคุณประโยชน์แฝงขึ้นมา

นั่นอาจจะหมายความว่า การเข้าถึงการบริโภคนิยมได้ง่ายมากยิ่งขึ้นของคนเมืองก็แทบจะทำให้ บริโภคนิยมมีสิทธิอย่างเต็มที่ที่จะยื่นมือเข้ามาล้วงเงิน ไปจากกระเป๋าของทุกคน ได้อย่างง่ายดายและรวดเร็ว โดยไม่เว้นว่าคนนั้นจะรวยหรือยากไร้ มีเงินในกระเป๋าหรือไม่ก็ตาม

จากพฤติกรรมที่มีการปรับเปลี่ยนภายใต้บริบทสังคมเมืองและอิทธิพลจากวัฒนธรรมบริโภคได้ก่อให้เกิดรูปแบบพฤติกรรมการใช้ชีวิตแบบสมัยใหม่ขึ้นมา ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการที่ปัจเจกชนพยายามที่จะตอบสนองหรือปรับตัวให้กับสภาพชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป

2.1 ยา : สินค้าในวัฒนธรรมบริโภค

ชุมชนคอนทัญนางเป็นชุมชนที่มีสถานบริการทางด้านสุขภาพตั้งอยู่ภายในชุมชนเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะสถานบริการทางด้านสุขภาพที่ใกล้ชิดกับคนในชุมชนมากที่สุดคือ ร้านยาซึ่งมีจำนวนมากถึง 8 ร้านที่ให้บริการประชาชนกว่า 1,100 หลังคาเรือนในพื้นที่

ภาพที่ 21 ร้านยาในชุมชนเมืองที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย

ร้านยาเป็นสถานบริการทางด้านสุขภาพที่อยู่ใกล้ผู้คนในชุมชนมากที่สุด เมื่อเทียบกับสถานบริการทางด้านสุขภาพประเภทอื่นที่มีอยู่อย่างเป็นทางการ ด้วยความสะดวกสบายในการเข้าถึงร้านยาอีกทั้งยังสามารถเลือกหาและจัดการดูแลสุขภาพได้ด้วยตนเองได้อย่างสะดวกมากที่สุดดังนั้นยาที่มีอยู่ในร้านยาจึงมีสถานภาพที่แสดงถึงความเป็นสินค้าในวัฒนธรรมบริโภคได้อย่างชัดเจน แม้ในหลายครั้งอำนาจในการดูแลรักษาสุขภาพของตนเองของคนในชุมชนจะถูกกำกับให้ต้องอยู่ภายใต้อำนาจการดูแลของนักวิชาชีพในร้านยาหรือเภสัชกรชุมชนก็ตาม

“..... ไปซื้อยาที่ร้านขายยา สะดวกดี อยู่ปากซอยนี่เอง..... อยากเอาอะไรก็บอกเค้า เดี่ยวเค้าก็จัดให้.....” (เพชร, นักศึกษาวิทยาลัยขอนแก่น บริหารธุรกิจ, สัมภาษณ์เมื่อ 26, เมษายน 2553)

“ .. มีเงินนิดเดียว ก็ซื้อนิดเดียว ไปคลินิกก็ต้องมีเงินเยอะ 300 ยังไม่รู้จะพอเปล่าเลย ที่ร้านขายยาหน้าตลาด บอกมีเงินแค่ 30 บาท เคื่อเค้าก็จัดให้ แค่นั้น..... ก็หายนะ ไม่เห็นมีอะไร ” (อรอุมา, แม่ค้าผลไม้ตลาดบ้านดอน, สัมภาษณ์เมื่อ 19, เมษายน 2553)

“ .. เป็นอะไรก็จกดซื้อยาใส่มือ ไปให้เพื่อนดู แ็บเดียวก็ได้ยามาแล้วสบายค่าคือ..... โอ้ย! เป็นหลาย ก้าวิงหาหมอ (เภสัชกร, คนขายยา) ลูกเดียวแหละผม ส่วนหลายร้านขายยาก่าหายแล้ว บ่ค่อยป่วยหลายป่านได้... ” (แดง, ลูกจ้างร้านวัสดุก่อสร้าง, สัมภาษณ์เมื่อ 19, เมษายน 2553)

“..... ก็ดูก่อนว่า เราน่าจะเป็นอะไร เคยเป็นแบบนี้ใหม่ ก็จะลองไปคุยกับเภสัชที่ร้านขายยา ดู บางครั้งเค้าก็เอายาที่ดูแล้วไม่น่าจะหายก็จะบอกเค้าว่า เคยกินตัวนี้ ๆ ๆ นะ ก็จะฟังเค้าจะว่าไง ส่วนใหญ่ก็เชื่อเค้านั่นแหละ (หัวเราะ) แต่ต้องร้านเภสัชนะ แลวนี่เยอะแยะ..... บางทีเราก็กไม่เชื่อนะ ก็มันกินแล้วไม่หายนี่(หัวเราะ)” (เสถียร, ข้าราชการเกษียณ, สัมภาษณ์เมื่อ 27, เมษายน 2553)

ภาพที่ 22 สัญญาของยา

มีความเชื่อกันว่าเหตุผลในการใช้ยาของผู้คนมีเพียงเหตุผลเดียวคือ ความต้องการที่จะเยียวยารักษาอาการเจ็บป่วยของตนเองหรือคนใกล้ชิดให้หายอย่างรวดเร็ว แต่ผู้วิจัยพบว่าพฤติกรรมการใช้ยาเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากแรงกระตุ้นจากบางสิ่งเป็นพื้นฐานเพื่อการสร้างความเป็นตัวตนของผู้บริโภค ผ่านพฤติกรรมการใช้ยาเพื่อดูแลและรักษาสุขภาพ ทั้งในรูปแบบของยาจริงๆ และในรูปแบบสัญลักษณ์ของยาในนามของอาหารเสริมสุขภาพ เครื่องสำอาง และผลิตภัณฑ์สุขภาพอื่นๆ

กล่าวคือพฤติกรรมการใช้ยาของคนเมืองก็มีพฤติกรรมที่ไม่แตกต่างไปจากการซื้อหาสินค้าทั่วไปในสังคม ทุกครั้งที่เกิดการบริโภค ผู้คนจะซื้อหาสินค้าด้วยความหมายแฝงทุกครั้งไป นอกเหนือจากการซื้อหาเพื่อรักษาตัวเองให้หายจากอาการที่ไม่สบาย (dis - easy) เช่น การซื้อยาและอาหารเสริมสุขภาพเพื่อบอกรสนิยมในการดูแลสุขภาพของตนเอง โดยเน้นการใช้สมุนไพรจากธรรมชาติเท่านั้น การเลือกใช้เฉพาะยาดันตำรับ (Original) เพื่อรักษาอาการไม่สบายเท่านั้น การเลือกใช้ยาเฉพาะจากบริษัทที่เป็นของคนไทยเท่านั้น หรือแม้กระทั่งการเลือกไม่ใช้ยาจากบริษัทที่ถูกมาตรการกีดกันทางสังคมว่าทำลายสิ่งแวดล้อม ไม่มีมนุษยธรรมต่อเพื่อนมนุษย์ เป็นต้น ความต้องการที่แท้จริงของการใช้ยา ได้มีบางอย่างแฝงอยู่เบื้องหลังของการต้องการใช้ยาเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยให้หายร่วมอยู่ด้วยเสมอและมีความแตกต่างกันไปในแต่ละกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนเมือง

2.2 กลุ่มคนชั้นกลางระดับสูงในเมือง

คนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มคนที่สนใจและให้คุณค่ากับความเป็นตัวตนของตัวเองเป็นอย่างมาก การที่เป็นกลุ่มคนที่มีความพร้อมในเกือบทุกด้านของชีวิตได้ทำให้การเครียดที่ต้องมุ่งหาเงินเพื่อเลี้ยงปากท้องในแต่ละวันลดความสำคัญลงไป รูปแบบการดำเนินชีวิตนอกจากกิจวัตรในหน้าที่งานประจำที่ต้องใช้เวลาในแต่ละวันอย่างคุ้มค่าและทำงานอย่างหนักเต็มที่แล้ว ได้ทำให้กิจกรรมยามว่างกลายเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญสำหรับชีวิตคนเมืองอย่างมาก กิจกรรมเพื่อการพักผ่อนได้เป็นกิจกรรมที่บอกความเป็นตัวตนของคนกลุ่มนี้ผ่านกิจกรรมในหลากหลายรูปแบบได้เป็นอย่างดี เช่น รสนิยมการออกกำลังกาย การพักผ่อนช่วงวันหยุดที่มักจะใช้ชีวิตในศูนย์การค้าต่างๆ สถาบันเรียนสอนเสริมต่างๆ สนามกอล์ฟ ฟิตเนสและสปาต่างๆ นิยมการเดินทางและท่องเที่ยวในต่างประเทศ การรับประทานอาหารเพื่อสุขภาพตามสมัยนิยมและรวมไปถึงรูปแบบการดูแลสุขภาพที่เน้นธรรมชาติบำบัด

“..... ช่วงหยุดเสาร์อาทิตย์ ที่จะเจอกันทุกสัปดาห์ ก็จะมาลูก ไปดูหนังไปกินข้าวกัน ถ้ามีเรียนพิเศษก็จะไปส่งและรอรับกลับ อาจจะมี เล่นเกมส์ด้วยกันบ้าง ว่ายน้ำด้วยกันในหมู่บ้านบ้าง” (ปลัดอำเภอแห่งหนึ่ง จ.กาฬสินธุ์, สัมภาษณ์เมื่อ 7, พฤษภาคม 2553)

“..... ตีเทนนิสครับ ลูกชอบตี ชอบตีกันทั้งบ้านนั่นแหละ ได้เจอกัน พร้อมหน้าด้วย ทำมาเกือบ 5 ปีแล้วครับ เค้าโตเป็นวัยรุ่นแล้ว ก็ยังมาจากหอในมอ (มหาวิทยาลัยขอนแก่น) มาตีเทนนิสกับพ่อแม่ อยู่เลย ดินะได้ใช้ชีวิตด้วยกัน เย็นๆก็พากันไปกินข้าว ” (เจ้าของธุรกิจส่วนตัวขนาดใหญ่ สัมภาษณ์เมื่อ 6, กันยายน 2553)

“พากันอยู่บ้านอย่างเดียวเลยครับ มีวันหยุดแต่วันเดียว ต้องอยู่บ้าน ก็จัดสวน นั่งดูหนังกัน บ้านซื้อมาไม่ค่อยได้อยู่เลย หยุดยาวๆ พักผ่อนกัน ที่ถึงจะไปเที่ยวไกลๆ กัน ส่วนมากก็ขอต่างประเทศแล้วกัน นานๆจะหยุดกันที เอาให้คุ้ม นี้จองกันแล้วว่าจะไปปีใหม่มกันที่ยุโรปสัก 9 วัน” (2 สามีภรรยา เจ้าของกิจการนำเข้าอุปกรณ์คอมพิวเตอร์, 14 สิงหาคม 2553)

“.....ชอบปลูกผัก ผักปลูกไว้เองหลังบ้านเยอะมาก ชอบกินด้วยนะ ชอบทั้งบ้านนั่นแหละ ผักที่ปลอดภัย ดีๆ หายากมากตอนนี้ บางคนโฆษณาว่าปลอดภัย ปลอดภัย ไปดูจริงๆ โอ้โห มันไม่ใช่เลย” (เจ้าของหอพัก, สัมภาษณ์เมื่อ 22, กรกฎาคม 2553)

เช่นเดียวกับการเลือกใช้จ่าย ด้วยความพร้อมของทุนทางเศรษฐกิจของคนกลุ่มนี้ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีรายได้สูง มีการศึกษาที่ดี ได้ทำให้การใช้จ่ายซึ่งน่าเป็นเรื่องของปัจเจกกลายมาเป็นเรื่องที่บอกถึงความเป็นตัวตน รสนิยม บอกถึงการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มทางสังคมที่ตัวเองสังกัดอยู่ได้ด้วย วัฒนธรรมบริโภคนิยมที่มีอยู่ในสังคมเมือง แม้หลายครั้งจะเชื่อว่าความต้องการแสดงออกถึงความเป็นตัวตนนั้นมีพื้นฐานมาจากการต้องการของปัจเจก โดยตั้งอยู่บนหลักคิดพื้นฐานเรื่องความเจ็บป่วยเท่านั้นแต่ในความเป็นจริงกลับพบว่า คนกลุ่มนี้มีแนวคิดเลือกใช้จ่ายและการดูแลสุขภาพ โดยที่เชื่อมโยงกับความหมายแฝงของยาและการดูแลสุขภาพด้วยเสมอ

ยาสำหรับคนกลุ่มนี้จึงไม่ใช่สินค้าสำหรับมีไว้ขายเพื่อใช้ในการรักษาโรคและอาการเจ็บป่วยแต่เพียงอย่างเดียวแต่พร้อมกันไปในนั้นและอาจสำคัญกว่านั้นคือ ขายสัญญาของความมีสถานภาพพิเศษของยาไปพร้อมๆกันด้วย ซึ่งสถานภาพพิเศษดังกล่าวของยาได้ถูกผลิตสร้างขึ้นโดยวัฒนธรรมบริโภคนิยมนั่นเอง

ความต้องการการบ่งบอกความเป็นตัวตนของคนกลุ่มนี้คือสถานภาพพิเศษของสินค้าที่เรียกว่า ยา ได้มอบให้แก่คนเมืองที่จะเลือกบริโภคยาในแต่ละประเภท แต่ละกลุ่มและแต่ละยี่ห้อ ดังจะพบว่าคนเมืองเลือกบริโภคยาชนิดนี้เพราะว่าปลอดภัย (ยาได้ขายเทคโนโลยีการผลิตที่ปลอดภัยไปพร้อมๆกับการขายสรรพคุณในการรักษาโรค) คนเมืองเลือกบริโภคยาแก้ปวดยี่ห้อ T แทนที่จะบริโภคยาแก้ปวดยี่ห้อ S ซึ่งออกมานานและนิยมใช้กันอย่างกว้างขวางและแพร่หลายเพราะด้วยผลิตจากสหรัฐอเมริกา (ยาได้ขายความทันสมัย ความมั่นใจในตัวยาสำคัญ และความทันสมัยสำหรับคนเมืองโดยใช้ผู้แสดงที่เป็นชาวต่างชาติที่มาซื้อยาในร้านยาที่ดูทันสมัย ไปพร้อมๆกับสรรพคุณในการรักษาอาการปวด) และขณะเดียวกันยี่ห้อ S ก็ปรับตัวขายสัญญาใหม่ของยาดั้วเดิม ที่มีสรรพคุณเดิมด้วยการเปลี่ยนภาพลักษณ์ของฉลาก รูปแบบของเม็ดยาและเลือกคนนำเสนอยาที่เป็นกลุ่มคนชั้นนำ คารายอดนิยมพร้อมกับการแสดงที่บ่งบอกถึงความมั่นใจในของคนรุ่นใหม่ ซึ่งสิ่งเหล่านี้คือการสร้างและกระตุ้นให้เกิดการบริโภคจากกระแสการบริโภคนิยมของคนที่อยู่ในกลุ่มเดียวกัน ผ่านวาทกรรมที่บอกนัยยะถึง “ ความเซ็กซี่ ” ที่แสดงให้รับรู้ได้ว่าถ้าไม่บริโภคยี่ห้อดังกล่าวนั้น พร้อมไปกับการสื่อและชี้ให้เห็นความแตกต่างจากกลุ่มคนส่วนใหญ่ในสังคมเมืองที่ทันสมัย หากละเอียดหรือเพิกเฉยกับยาที่บริษัทได้เสนอ ดังนั้นทุกครั้งที่มีการปวดผู้คนจะคิดเสมอว่าจะต้องใช้ยาแก้ปวดที่ซึ่งแน่นอนว่าต้องสรรพคุณเหมือนกันในการลดปวด แต่จะเลือกสินค้าตัวใดระหว่างยี่ห้อ T กับ ยี่ห้อ S นั้นขึ้นอยู่กับความต้องการที่จะบอกถึงตัวตนของตัวเองในกลุ่มก้อนทางสังคมว่าจะเป็นอย่างไร

ดังในกรณีของครอบครัวคุณบัญชา นักธุรกิจป้อน้ำมันและป้อนแก๊สรถยนต์หลายแห่งในขอนแก่นและอุบลราชธานี ทำให้ในแต่ละวันคุณบัญชาจะยุ่งอยู่กับงานและการเดินทางไปแก้ไขปัญหามันในปั๊มสาขาต่างๆ อยู่เสมอ ทำให้หน้าที่ในการเลี้ยงดูบุตรตกไปเป็นหน้าที่หลักของภรรยา

ครอบครัวคุณบัญชามีลูก 2 คนเป็นชาย 1 คน และ หญิง 1 คน อายุ 9 ขวบและ 5 ขวบตามลำดับแต่ว่าทั้ง 2 มีปัญหาสุขภาพเล็กน้อยที่คล้ายๆกันคือ เป็นภูมิแพ้และหอบหืดเสมอ คุณบัญชาและภรรยามีความเชื่อพื้นฐานว่า สาเหตุที่ลูกเป็นภูมิแพ้ทั้ง 2 คน เกิดจากอากาศและฝุ่นละอองภายในบ้าน ดังนั้นภายในบ้านของคุณบัญชาจะติดเครื่องเครื่องกรองอากาศและฆ่าเชื้อชนิดที่ดีที่สุดไว้รวมไปถึงติดตั้งในห้องนอนของลูกทั้ง 2 และภายในรถยนต์ทุกคันด้วยและคุณบัญชาเชื่อว่า เมื่อลูกทั้ง 2 โตขึ้นน่าจะหายได้เอง

“พวกเพื่อนเค้าก็มีลูกเป็นกันหลายคน บางคนเป็นมากต้องมีเครื่องพ่นใหญ่ๆ มาทิ้งไว้ที่บ้านเลยก็มี ผมว่าทุกวันนี้อากาศในเมืองขอนแก่นมันแย่แล้ว สมัยผมเป็นเด็กอยู่ตึกแถวกับเตี้ย วิ่งเล่นทั้งวันจนมูกยังโล่งเลย แต่เดี๋ยวนี้ลูกวิ่งเล่นเป๊บบเดียว เตี้ยว่ามีรอยกลับไปแล้ว มันแพ้ง่ายไง ผมโชคดีที่ไหวตัวทัน รีบติดเครื่องกรองอากาศก่อนที่ลูกจะเป็นมากเลยสบายไป ... จริงๆ ก็ไม่คิดคิดหรอก แบบไม่เชื่อใจ อีกอย่างเพื่อนหลายคนก็แนะนำ คนนี้ก็แนะนำสรุป!อะไรวะ (หัวเราะ) ทุกคนติดกันหมดเลย ผมเลยเริ่มหาข้อมูลจากหลายๆ ที่ เลยรู้ว่าแบบไหนดีที่สุด ทันสมัยที่สุด

สาเหตุหนึ่งของการตัดสินใจซื้อเครื่องฟอกอากาศนอกเหนือจากต้องการให้ลูกอยู่ในสถานที่อากาศดีและบริสุทธิ์ตามแนวคิดของคุณบัญชาแล้ว ความเชื่อที่ว่า “ทุกคนติดหมดเลย” ของเพื่อนในกลุ่มเดียวกันได้เป็นตัวเร่งเร้าและกระตุ้นให้คุณบัญชาค้นหาข้อมูลเพื่อได้เครื่องฟอกอากาศรุ่นที่ดีที่สุด ทันสมัยที่สุดมาใช้

“..... ผมสั่งรุ่นนี้มาติดทั้งหมดเลยนะ และพยายามเอารุ่นนี้แบบติดในรถยนต์ด้วย แต่ในรถมันยังมีข้อจำกัดเพราะมีพื้นที่แคบเลยยังต้องใช้ตัวเก่านี้ไปก่อน แต่ก็พอใช้ได้ วันนั้นเพื่อนมาจากออกรอบแล้วแวะที่บ้าน ทุกคนพูดเป็นเสียงเดียวกันเลยว่า สุดยอด เนี่ย เพื่อนอีกคนที่อยู่บ้านถัดๆ ไปก็จะซื้อมาติดให้ลูกบ้างแล้ว (ยิ้ม)

แม้ว่าบ้านคุณบัญชาจะติดเครื่องฟอกอากาศอย่างดี แต่วันหนึ่งก็ได้รับโทรศัพท์จากภรรยาแจ้งว่า ลูกสาวคนเล็กหายใจติดขัดน่าจะหอบหืดขึ้นกลางดึก คุณบัญชาเลยตัดสินใจให้ไปโรงพยาบาลขอนแก่นรามโดยด่วน ซึ่งใช้เวลาไม่นานเมื่อถึงมือหมอแล้ว ก็สามารถกลับบ้านได้ และหลังจากนั้นเป็นต้นมา ลูกสาวคนเล็กก็จะเวียนเข้าออกโรงพยาบาลขอนแก่นรามเป็นประจำด้วยโรคหอบหืด

“ ที่บ้านจะเข้าขอนแก่นรามครับ หมอก็อาจารย์หมอมจากศรีนครินทร์นั่นแหละ แต่ดูแลดีกว่าด้วย ไม่ต้องไปรอนานด้วย แต่ก่อนตอนที่ลูกสาวคนเล็กยังไม่ต้องเข้าโรงพยาบาลบ่อยๆ ก็ไปหลายๆ ที่นะ (โรงพยาบาลเอกชน) แต่ดีใจขอนแก่นราม มากที่สุดนั่นแหละ ก็ตามมาตรฐานและเงินที่เสียไป ถือว่าคุ้ม อยู่ในความดูแลของหมอที่เก่งๆ ในสถานที่สะอาด บริการที่เยี่ยม ทุกคนให้เกียรติเราหมด คุ้มแล้ว
 อ้อ! ที่ได้มาจากที่ไปถามเพื่อน (เป็นเภสัชกร) มันบอกว่ายาดีจากนอกทั้งหมดเลย มันก็ยิ่งดีไปใหญ่ มันเห็นผลจริงๆ นะยาจากนอกหนะ ลูกป่วยเป็นหวัด น้ำมูกไหล กินแค่ 1-2 วันก็หายแล้ว ที่นี้เวลาผมเป็นเองและจะไปซื้อยาจะบอกเภสัชเลยว่าเอายานอกเท่านั้นนะ ”

แนวคิดดังกล่าวที่มองว่า สุขภาพเป็นสินค้าที่สามารถจ่ายเงินและซื้อหาได้ ก็ได้รับการพูดคุย ส่งต่อถึงกลุ่มเครือข่ายเพื่อนฝูงคนใกล้ชิดเช่นเดียวกัน ซึ่งหากใครไม่ใช้หรือคิดไม่เหมือนกันก็อาจจะดูเหมือนว่าไม่ได้รับการยอมรับจากกลุ่มทางสังคมนั้นๆ

“ เดียวนี้เพื่อนเกือบทุกคนก็ใช้แต่ยานอกทั้งนั้น จริงๆ แล้วก็มีคนใช้มาตั้งนานแล้วก็มี แต่ก็ยังมีบางคนไม่ใช้ผมก็บอกไปว่า จะชี้เหนียวไปทำไม ทำงานมาตั้งมากมาย เหนื่อยก็เหนื่อยถ้าจะต้องดูแลตัวเองก็ต้องใช้ของดีๆ ไปเลย ทั้งปลอดภัย ทั้งเป็นยาใหม่ล่าสุดจากนอกด้วย..... บางคนก็เชื่อบ้าง ไม่เชื่อบ้าง ก็แล้วแต่เค้าบางคนก็ไม่มาคุยกับเราเลย ”

แม้กระแสบริโภคนิยมจะเป็นสิ่งกระตุ้นที่สำคัญของคนกลุ่มนี้ให้มีการบริโภคยา สินค้าด้านสุขภาพ อยู่เสมอ แต่การแสดงออกดังกล่าวกลับมีขอบเขตที่จำกัด โดยเฉพาะในเรื่องของยา ที่คนกลุ่มนี้มีความเชื่อมั่นกับการใช้บริการซื้อยากับผู้ที่มีความรู้จริงๆ หรือ จากมีอาชีพทางด้านนี้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมักพบคนกลุ่มนี้เข้าไปใช้บริการเกี่ยวกับยา จากร้านขายยาที่มีเภสัชกร จากร้านที่มีลักษณะร่วมสมัย (Modern) ซึ่งมีการตกแต่งที่สวยงาม ทันสมัย สะอาด มากกว่าการเลือกซื้อยาเพียงเพื่อการการ ความถูกของราคา (ซึ่งถือเป็นการบ่งบอกและแสดงความเป็นตัวตนของปัจเจกอีกรูปแบบหนึ่ง) อีกทั้งคนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มคนที่มีความรู้จึงไม่เชื่ออะไรที่ดูเหมือนว่าจะไม่ปลอดภัยสำหรับตัวเองและคนใกล้ชิด

2.3 กลุ่มคนชั้นกลางระดับล่าง

คนกลุ่มนี้ในชุมชนคอนทูนีบางส่วนใหญ่มักมีรายได้และการศึกษาที่ไม่สูงมากนักให้ความสำคัญกับเรื่องปากท้อง การทำมาหากินและการดำรงชีวิตเป็นหลักก่อน เมื่อถึงคราวเจ็บป่วยจะให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพตนเอง กระนั้นก็ดีคนกลุ่มนี้ก็ไม่ได้หมายถึงกลุ่มคนที่ไม่มีเงินทุนทางเศรษฐกิจเลย อาจจะมีแต่ในจำนวนที่จำกัด ค่าใช้จ่ายที่จะเกิดขึ้นจากการบริโภคน้ำมันต้องตระหนักและให้ความสำคัญเป็นอย่างมากก่อนที่จะใช้จ่ายออกไป

แต่คนกลุ่มนี้ก็มีวิธีคิดคล้ายกับคนชั้นกลางระดับสูง ที่การบริโภคในแต่ละครั้งที่จะเกิดขึ้น ไม่ได้เกิดจากการบริโภคที่ความหมายโดยตรงของสินค้าเท่านั้น แต่ได้คำนึงถึงความหมายแฝงของสินค้าซึ่งได้ถูกสร้างขึ้นไว้ล่วงหน้าแล้วด้วยเช่นกัน แม้บริโภคน้ำมันจะทำให้เส้นแบ่งความรวยจนถูกหลอมรวมกัน ทำให้การเข้าถึงสินค้าในวัฒนธรรมแห่งการบริโภคเป็นไปได้ง่ายและสะดวกมากยิ่งขึ้น จนคล้ายกับว่าอำนาจในการซื้อสินค้าและเข้าถึงสินค้าต่าง ๆ นั้นทุกคนมีสิทธิ์เท่าเทียมกัน มีเงินก็หาซื้อได้และถึงไม่มีเงินก็สามารถช่วยให้มีเงินได้โดยการเป็นหนี้แล้วไปซื้อสินค้าเอาออกมาซึ่งหากพิจารณาเพียงผิวสัมผัสจะพบว่าบริโภคน้ำมันได้ทำให้ทุกคนเสมอภาคและเท่าเทียมกันในการบริโภคสินค้า แต่ข้อเท็จจริงกลับไม่เป็นเช่นนั้น

“..... ไปร้านเภสัชที่ไร จ่ายแพงทุกที ผมมีเงินแค่ 20 บาท ขอซื้อ 2 เม็ด (ยาปฏิชีวนะ) ก็ไม่ขายให้ บอกว่าเดี๋ยวไม่ครบคอร์ส” (อนันต์, พ่อค้าขายผักตลาดบ้านดอน, สัมภาษณ์เมื่อ 5, พฤษภาคม 2553)

“ ยาดีๆ แบบโรงพยาบาล ก่าอยากได้ แต่มันแพงไปซื้อที่ร้านขายยาก่ายังแพงยู๊ กล่องนึ่งตั้ง 300 บาท สิไปเอาที่ได้มาจ่าย เลยเอาแบบขวด 15 บาทมาใช้แทนมันก่าคือกั้นละหว่า แต่ก่าบ่คักปานได้ บ่เหมือนจากแพงๆ จากโรงพยาบาลนะ.....” (พีญา, แม่ค้ากล้วยทอด, สัมภาษณ์เมื่อ 26, พฤษภาคม 2553)

“..... ยาดีๆ มันแพงครับ จะซื้อมันต้องมีเงินแบบคนรวยเค้าครับ หาเข้ากินค่าแบบเราราคาลงมาหน่อยก็หายเหมือนกัน ไม่ต้องจ่ายแพงด้วย บอกที่ร้านเลยครับ มีเงินเท่าไรเค้าก็จัดให้เท่านั้น สบายครับ..... แต่ไปคลินิกนี้กำเงินพันไปก็อาจจะไม่พอครับค่าหมอมันแพง” (พจน์, คนขับรถสองแถวรับจ้าง, สัมภาษณ์เมื่อ 3, มิถุนายน 2553)

อำนาจในการซื้อของปัจเจกคือสิ่งที่ทำให้เกิดความแตกต่าง แม้จะมีสิทธิในการเข้าถึงสินค้าที่เท่าเทียมกัน แต่คนแต่ละกลุ่มในสังคมก็มีอำนาจในการซื้อสินค้าที่แตกต่างกัน ดังนั้นเราจึงจะพบว่าสินค้าในตลาดที่ถูกสร้างโดยกระแสบริโภคนิยมเดียวกันได้ทำให้เกิดสินค้าที่มีลักษณะคล้ายและใกล้เคียงกันแต่ราคาต่างกันและรวมไปถึงคุณภาพที่แตกต่างกันอันเกิดจากต้นทุนในการผลิตที่แตกต่างกันไปด้วย สินค้าชนิดหนึ่งได้ถูกสร้างขึ้นมาจากคนกลุ่มหนึ่งและสินค้านี้มีลักษณะที่คล้ายและใกล้เคียงกันก็ได้ถูกผลิตสร้างขึ้นมาจากคนกลุ่มหนึ่งเพื่อตอบสนองอำนาจที่ปัจเจกมีไม่เท่ากันได้อย่างเท่าเทียมกัน

ดังนั้นในท้องตลาดเราจึงจะพบสินค้าตัวหนึ่ง มีราคาแพงมากและเป็นที่ยอมรับสำหรับกลุ่มคนชั้นสูงในสังคม ซึ่งเป็นกลุ่มที่เฉพาะ สินค้าสำหรับกลุ่มคนชั้นกลางระดับสูงที่พร้อมจะจ่ายและสินค้าสำหรับกลุ่มคนที่พอจะจ่ายได้ในราคาที่ลดหลั่นกันลงไป แต่บริโภคนิยมได้ใช้วิธีการอันชาญฉลาดกระตุ้นให้เกิดการบริโภกโดยอาศัยความพรัม้วทำให้เกิดความคล้ายคลึงที่แตกต่างในรายละเอียดของสินค้าสำหรับคนแต่ละกลุ่ม โดยมีจุดเป้าหมายอยู่ที่การได้ใช้สินค้าที่มีคุณภาพดีเลิศสูงสุดเฉกเช่นเดียวกับคนชั้นสูงในสังคมใช้กัน ดังจะเห็นจากการโฆษณาเครื่องสำอางผลิตภัณฑ์เพื่อความสะอาดร่างกายหรือผลิตภัณฑ์เพื่อบำรุงสุขภาพต่างๆที่ใช้เหล่าคนดัง คนชั้นสูงในสังคมไทยมานำเสนอและกระตุ้นให้เกิดการใช้ ประหนึ่งว่าสินค้าต่างๆเหล่านี้เมื่อใช้แล้วจะทำให้มีระดับ มีคุณค่าและได้ความงามที่สวยสดเฉกเช่นดังเหล่าคนดังและคนชั้นสูงในสังคมใช้กัน

ยากี่เช่นเดียวกันผู้คนในกลุ่มนี้นิยมบริโภกยาที่สัตถุญะของยา แต่สัตถุญะของยาที่คนกลุ่มนี้บริโภกกลับเป็นสัตถุญะที่ซ่อนสัตถุญะอีกทีหนึ่งกล่าวคือ การเลือกบริโภกยาของคนชั้นกลางระดับล่างไม่เพียงแต่บริโภกยาเพียงเพราะช่วยในการรักษาอาการไม่สบายต่างๆซึ่งเป็นสรรพคุณโดยตรงของสินค้าเท่านั้น แต่ยังได้บริโภกความหมายแฝงที่ถูกสร้างขึ้นไว้ในชั้นแรกคือสถานภาพพิเศษของยาไปด้วยเช่น การได้บริโภกยาปลอดภัย ทันสมัย ผลิตจากเทคโนโลยีจากต่างประเทศ แต่ด้วยความไม่พร้อมในอำนาจของปัจเจกที่จะซื้อยาดังกล่าวมาใช้ ตลาดก็ได้สร้างสินค้าที่มีลักษณะที่คล้ายและใกล้เคียงกันขึ้นมาควบคู่ไปด้วย โดยได้พยายามนำเสนอและเน้นให้เห็นถึงความเชื่อมโยงและเกี่ยวเนื่องกันเช่น ใช้ชื่อที่คล้ายกันกับยาที่ราคาแพง ใช้ลักษณะของตัวหนังสือและสีสันทที่คล้ายกันแต่แตกต่างในรายละเอียดของส่วนประกอบเพื่อลดต้นทุนในการผลิต ซึ่งแน่นอนว่าผู้บริโภกกลุ่มนี้ย่อมจะเลือกยาที่มีราคาข่อมเขาลงมาอีกชนิดที่พอจะจ่ายได้ แต่ยังคงได้สัตถุญะอย่างที่ตั้งใจไว้ในตอนแรกและที่สำคัญ ยังได้สัตถุญะที่ถูกสร้างขึ้นมาก็คือการได้ใช้ผลิตภัณฑ์หรือยาเฉกเช่นเดียวกับกลุ่มคนชั้นสูงหรือกลุ่มคนชั้นกลางระดับสูงใช้กัน

“..... แก้วปวคหัว จะ ใช้อันไหนก็ได้ แพงบ่ต่างกันปานใด ถ้าเอาดีๆมา
โลด เอาที่พื้นใช้กันหลายๆนั่นแหละมันดี” (เจ้าของแผงรถเข็นขายของ,
สัมภาษณ์เมื่อ 31, พฤษภาคม 2553)

ซึ่งปรากฏการณ์แบบสัณฐานซ็อนสัณฐานนี้ สำหรับผลิตภัณฑ์ยาอาจจะไม่ชัดเจนและปรากฏ
ไม่รุนแรงมากนักเนื่องจากถูกกำกับและควบคุมไว้ด้วยการโฆษณาโดยตรงต่อผู้บริโภค แต่จะ
ปรากฏชัดเจนมากในสินค้าพวกผลิตภัณฑ์อาหารเสริมสุขภาพ ผลิตภัณฑ์บำรุงและส่งเสริมร่างกาย
และสุขภาพต่างๆซึ่งวัฒนธรรมบริโภคได้ผลิตสร้างขึ้นมาให้ผลิตภัณฑ์เหล่านี้มีขายเป็นสัณฐานอีกที
หนึ่ง

2.3.1 กลุ่มคนชายขอบในชุมชนเมือง

กลุ่มคนชายขอบในชุมชนคอนทอนส่วนใหญ่เป็นมักจะทำประกอบอาชีพเก็บ
ของเก่าที่คนทั่วไปไปไม่ใช้แล้วเอามาขาย โดยทำมาหากินอยู่รอบๆตัวเมืองขอนแก่น ตั้งแต่เช้ามีค
จนถึงพลบค่ำคนกลุ่มนี้จะออกไปทำงาน ตระเวนเก็บของเก่าเกือบทุกพื้นที่ในเมืองขอนแก่นและ
กลับมาพักผ่อนหลับนอนในบ้านที่ซึ่งปลูกในพื้นที่บุกรุก พื้นที่สาธารณะประ โยชนในช่วงค่ำ
คนอาจจะทำต่อในช่วงดึกโดยเฉพาะในช่วงหน้าเทศกาล มีการจัดงานมหรสพต่างๆเกิดขึ้นบ่อยครั้ง

คนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะหาเช้ากินค่ำ มีราย ได้เพียงน้อยเพียงแค่อิ่มปากเลี้ยงท้อง
ไปวันๆและส่วนใหญ่ไม่มีการศึกษาหรือมีการศึกษาน้อย โดยมากเป็นคนที่อยู่อาศัยอยู่ในชนบทมา
ก่อนแล้วจึงอพยพโยกย้ายมาอาศัยอยู่ในเมือง หลายคนขาดโอกาสและสวัสดิการขั้นพื้นฐานต่างๆที่
จำเป็นเช่น สวัสดิการด้านการรักษาพยาบาล สวัสดิการผู้สูงอายุ สวัสดิการผู้พิการ เนื่องจากไม่มี
ทะเบียนบ้านหรือเอกสารที่แสดงตัวตนจากทางราชการ เนื่องจากที่อยู่อาศัยในปัจจุบันนั้นไม่ได้รับ
อนุญาตให้เข้ามาอยู่อาศัย

การที่คนกลุ่มนี้เมื่อเข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่เมืองได้ทำให้วิถีชีวิตที่คุ้นเคยจากภาค
ชนบทค่อยๆถูกปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสภาพที่อยู่อาศัยและวิถีชีวิตจริงในปัจจุบัน เนื่องด้วย
ข้อจำกัดในเรื่องของทุนทางธรรมชาติซึ่งมีอยู่อย่างจำกัดในพื้นที่ชุมชนเมืองและข้อจำกัดในเรื่อง
ทุนทางสังคมซึ่งมีอยู่เพียงน้อยนิดจนถึงแทบไม่มีของคนกลุ่มนี้ ได้ทำให้ความต้องการขั้นพื้นฐาน
ต่างๆ เช่น สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน น้ำ ไฟฟ้า สิทธิในการรักษาพยาบาลยามเจ็บป่วยได้กลายเป็น
สิ่งที่จำเป็นอันดับแรกสำหรับคนกลุ่มที่ขาดโอกาสเหล่านี้

“..... มีทะเบียนบ้านอันแล้ว สิบไปเฮ็ดหยังกำเฮ็ดบ่ได้ ไฟกำใช้ไฟ
นี่เอา (ไฟส่องสว่างริมถนน) นำกำซื้อกินเอา สิบอบนำกำข้ามไปอบ ของ
ฉันกำถูกไฟ (ลูกสะใจ) หัวใส่ถั่งมาให้ กำย้อมมันเดินบ่ได้นี้ละ (ซ้ำชาติถูก
ตัดเพราะเบาหวาน) เทศบาลเพิ่นให้อยู่ไป แต่จะมาจัดตั้งเป็นชุมชนมี
ทะเบียนบ้านนี้ เพิ่นบ่อนุญาต” (ขยายอำนาจ, ผู้พิการชุมชนริมบึงทุ่งสร้าง –
ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว, สัมภาษณ์เมื่อ 3, พฤษภาคม 2553)

ความต้องการพื้นฐานต่างๆ ได้เป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างมากสำหรับคนกลุ่มนี้โดยเฉพาะ
สิทธิในด้านการรักษาพยาบาลโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใดๆ ที่เทศบาลและหน่วยงานราชการได้ให้ความ
ช่วยเหลือจนสามารถใช้สิทธิเพื่อรักษาพยาบาล ได้กลายเป็นสิ่งที่กลุ่มคนชายขอบในเมืองเห็นว่า
ดีกว่าชีวิตที่อาศัยอยู่ในชนบทมากและบางคนเห็นว่า เป็นข้อได้เปรียบที่สำคัญที่สามารถเข้าถึง
ศักยภาพของสถานพยาบาลระดับต่างๆ ที่มีอยู่มากมายในชุมชนเมือง ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นตัวแปรที่
สำคัญในตัดสินใจให้ต่อสู้และคืนรมีชีวิตอยู่ในเมืองต่อโดยไม่กลับชนบท ดังนั้นบริโคนิยมก็
น่าจะไม่มีผลต่อการดำรงชีวิตอยู่เมืองสำหรับคนกลุ่มนี้เลย

แต่ในความเป็นจริงกลับพบว่ากระแสบริโคนิยมที่แทรกอยู่ในวิถีชีวิตของคนในชุมชน
เมืองจนดูเหมือนว่าเป็นเรื่องราวที่เป็นปกติของคนเมืองนั้น ได้ทำให้วิถีชีวิตของคนชายขอบใน
ชุมชนเมืองมีความแตกต่างกับคนยากจนที่อาศัยอยู่ในภาคชนบทอย่างมากเช่นเรื่องปากท้องของคน
จนเมืองหรือคนชายขอบในชุมชนเมืองนั้น คุณค่าการอุปโภคบริโภคสินค้าอาจจะไม่ได้ตอบสนอง
เพียงพอเพื่อการดำรงชีวิตในแต่ละวันเท่านั้น แต่ยังได้บรรจุคุณค่าทางสังคมและความหมาย
ในทางวัฒนธรรมไว้ด้วย โดยจะแฝงไว้ในการบริโภคผ่านความสามารถในการจับจ่ายซื้อของและ
แปรผันตามรายได้และรสนิยมของปัจเจก

ในกลุ่มคนชายขอบการประกอบอาหารในแต่ละมื้อหากจำเป็นจะต้องซื้อของสด มักซื้อ
ของสดจากร้านค้าภายในชุมชนและบริเวณใกล้เคียง รวมถึงอาหารแห้งและอาหารกึ่งสำเร็จรูปเช่น
บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป ข้าวสาร ปลากระป๋อง ในขณะที่อาหารสดที่น่าจะประกอบอาหารนั้นมักจะ
เป็นของที่มีราคาไม่แพงมากนักและในขณะเดียวกันมักจะมีคุณภาพไม่ดี เช่นผักที่เหี่ยวไม่สด ต้น
แคระแกรน เนื้อหมูที่เริ่มมีกลิ่นหรือมีสีคล้ำ เนื่องจากอาหารที่สดมักจะมีราคาที่สูงขึ้นมากเกิน
รายได้ที่ได้รับหรือหามาได้ในแต่ละวัน อาหารที่คนกลุ่มนี้มักหารับประทานจึงมักจะเป็นวัตถุดิบ
ที่พอจะหาได้จากในชุมชนหรือพื้นที่ใกล้เคียงเช่น ส้มตำ ที่สามารถหามาหั่นหั่นได้จากพื้นที่รอบๆ
บริเวณบ้าน ผักยอดตำลึง ผักผักบุ้งที่เก็บจากริมรั้วหรือริมทาง นำมาปรุงด้วยกับน้ำปลาราคาถูก
และน้ำมันหมูแบ่งขายถุงละ 5 บาทในชุมชน ร่วมกับอาหารที่ทำอย่างง่ายๆ เช่น ดัมป์ไข่ ไข่ทอด

กรณีที่เป็นอาหารที่มีเครื่องปรุงหลากหลายก็พบว่านานๆจึงจะทำกินกันสักครั้งโดยมักจะซื้ออาหารถุงสำเร็จรูปเนื่องจากประหยัดและไม่เสียค่าใช้จ่ายที่สูงจนเกินไป พวกเครื่องปรุง ปรุงรสต่างๆมักไม่เป็นที่นิยมเนื่องจากไม่จำเป็นต้องใช้นอกจากนี้คนกลุ่มนี้ยังมักได้รับของแจก จากผู้ใจบุญที่มาช่วยเหลืออยู่เสมอ จึงทำให้อาหารในมือนั้นๆจึงมักจะเป็นมือที่พิเศษสำหรับครอบครัวเป็นอย่างยิ่ง

“.....อาหารดีๆ ก็พวกปลาหู หมู แค่ว่า 10 บาทก็ซื้อได้แล้ว เนื้อกินไม่ได้มันแพง.... ” (รับจ้างทั่วไปชุมชนริมทางรถไฟ , สัมภาษณ์เมื่อ 18, พฤษภาคม 2553)

“บางวันออกไปเงินของ หาเงินได้บ้าง บางวันก็ทำไม่ได้หยุดได้เงินมา 200 บาท กับข้าวถุง 10 – 20 บาท กินได้ 2 มื้อแล้ว..... ” (ชาญ, รับจ้างเซ็นผักตลาดสดบางลำพู, สัมภาษณ์เมื่อ 18, พฤษภาคม 2553)

แม้จะรู้ว่าอาหารดีๆ มีประโยชน์และจำเป็นต่อร่างกายอย่างไร แต่ด้วยข้อจำกัดทางด้านเศรษฐกิจก็ทำให้ไม่สามารถซื้อหาอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกายมารับประทานได้ อาหารที่ซื้อมาจึงมักเป็นอาหารที่ง่ายๆ ที่พอจะมีเงินไปซื้อมาได้

แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าแม้จะหาเข้ากินค่า แต่ก็นิยมกินสุรา ยาแดง โอวัลติน ริงนก แบรินค์ เพื่อบำรุงร่างกายโดยเฉพาะในเวลาเหนื่อยเพลีย จากการทำงาน ซึ่งจะช่วยให้สามารถทำงานต่อได้

“ แถวนี่เค้าก็นิยมกินกัน กินแล้วมันมีกำลังไปต่อ เวลาไม่มีเงินขายของ เก็บของได้เยอะเงินดี ก็แบ่งเงินไปซื้อมากิน ตอนอยู่บ้านนอกไม่ได้กินหรอก ไม่มีใครบอกเรา ” (ศักดิ์, รับจ้างทั่วไปชุมชนริมทางรถไฟ, สัมภาษณ์เมื่อ 18, พฤษภาคม 2553)

“ เรารู้ว่าเราทำงานหนัก แบกของหนัก อยู่ในที่ไม่สะอาด ก็ต้องบำรุงร่างกายด้วย โอวัลตินตอนเช้าๆช่วยได้เยอะเลยนะ กินแล้วมันดี ... ” (สิน, เก็บของเก่าชุมชน ริมทางรถไฟ , สัมภาษณ์เมื่อ 19, พฤษภาคม 2553)

“ เหล้าคอง มันทำให้กินข้าวแสบ กินบ่หลายคอก มันบ่ดี กินจ๊ก
น้อยค่าเอาแล้ว นอนก็หลบสบาย ข้าวค่ากินได้หลาย เหนื่อยๆจั่งซี่ จั่งได้ก็
ต้องกิน” (รับจ้างขับสามล้อตุ๊กตุ๊กชุมชนริมทางรถไฟ, สัมภาษณ์เมื่อ 19,
พฤษภาคม 2553)

สิ่งที่พบว่าเป็นปัญหามากที่สุดของคนกลุ่มนี้คือ สภาพความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของ
ครัวเรือนที่มีลักษณะแบบหาเช้ากินค่ำและการขาดเอกสารที่จำเป็นต่างๆเช่น บัตรประชาชน
ทะเบียนบ้าน สูติบัตร ซึ่งเป็นเอกสารพื้นฐานที่หน่วยงานราชการได้ออกให้ เพื่อจะนำมาใช้ให้
แสดงถึงสิทธิต่างๆที่มีอยู่อย่างค้ำคั้นในชุมชนเมืองนั้น เป็นปัจจัยหลักที่สำคัญที่ทำให้ความ
ต้องการพื้นฐานเป็นสิ่งที่จำเป็นอันดับแรกของคนชายขอบในเมือง

วัฒนธรรมบริโภคนิยมที่แทรกอยู่ในรูปแบบการใช้ชีวิตของคนเมืองนั้น ได้ทำให้ความต้องการ
พื้นฐานบางอย่างของคนกลุ่มนี้มีลักษณะพิเศษกล่าวคือ ความต้องการพื้นฐานต่างๆที่คนทั่วไปใน
สังคมมองเห็นว่าเป็นเรื่องธรรมดาและบางครั้งไม่เห็นความสำคัญเช่น สิทธิในการดูแล
รักษาพยาบาลตนเองและคนใกล้ชิดยามเจ็บป่วย สิทธิในการใช้น้ำไฟฟรี สิทธิช่วยเหลือทางรายได้
สำหรับผู้ที่มีรายได้น้อย สิทธิสำหรับผู้สูงอายุ สิทธิสำหรับผู้พิการ การขาดแม้กระทั่งโอกาสใน
การได้รับและเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานคนชายขอบนั้นบริโภคนิยมได้ทำให้สิทธิขั้นพื้นฐานกลายเป็น
สิ่งที่มีคุณค่าในสายตาและระบบคิดของคนชายขอบ เพราะการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานต่างๆ
โดยเฉพาะสิทธิในการรักษาพยาบาลได้นั้นเป็นการแสดงให้กลุ่มคนชายขอบทั้งหลายได้เข้าถึง
ความทันสมัย ของการเป็นคนเมืองเช่นเดียวกันกล่าวคือ การได้มีโอกาสใช้ยา การได้มีโอกาสพบ
หมอ การได้มีโอกาสรักษาตัวเองยามที่เจ็บป่วยไม่สบายเฉกเช่นเดียวกับผู้คนกลุ่มอื่นๆในสังคม
เมืองทั้งที่ไม่มีเงินสำหรับจ่ายค่ายา ค่าหมอและค่าใช้จ่ายพยาบาลนั้นได้สร้างความรู้สึกความทัดเทียม
ความเสมอภาคไปพร้อมๆ กับการได้ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยทางการแพทย์ในการรักษาตัวเองแบบ
ที่คนเมืองพึงกระทำกัน

ยาและการเข้าถึงสิทธิในการรักษาพยาบาลแบบที่คนเมืองกลุ่มอื่นๆพึงได้รับกันนั้นสำหรับ
คนชายขอบในชุมชนเมืองแล้วมีความสำคัญและจำเป็นอย่างมาก นอกจากจะเป็นสิ่งที่เกื้อหนุนให้
สามารถใช้ชีวิตต่อไปได้อย่างปกติสุขแล้ว ัญญะที่เกิดจากการได้ใช้ยาและเข้าถึงเทคโนโลยี
ทางการแพทย์ต่างๆ นั้นได้แฝงไว้ด้วยความเสมอภาคและทัดเทียมกับคนกลุ่มอื่นๆ ในสังคมอีกด้วย

ดังนั้นยาสำหรับผู้คนที่มีความหลากหลายสำหรับคนเมืองในยุคบริโภคนิยมจึงมีสถานะ
เป็นสินค้าเช่นเดียวกับสินค้าอื่นๆในตลาดที่ถูกสร้างและกระตุ้นให้เกิดการบริโภคด้วยคุณค่าของ
สินค้าโดยตรงและคุณค่าที่แฝงอยู่ในตัวสินค้านั้น ซึ่งเป็นเรื่องของัญญะที่ถูกสร้างให้เกิดขึ้นคนชั้น

กลางระดับสูงบริโภคด้วยความต้องการที่จะบอกถึงความเป็นตัวตนของตัวเอง ขณะที่คนชั้นกลางระดับล่างนอกเหนือจากความต้องการบริโภคเพื่อรักษาความเจ็บป่วยเหมือนกับคนอื่นๆ แล้ว ทุกครั้งที่บริโภคของคณกลุ่มนี้ก็บริโภคสัญณะที่ซ่อนสัญณะของยา และสำหรับคนชายขอบการบริโภคนั้นนอกจากจะได้ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยทางการแพทย์แล้วยังหมายถึงความภาคภูมิใจในความเท่าเทียม เสมอภาคกับคณกลุ่มอื่นๆในสังคมฐานะ เป็นสิ่งทดแทนความหมายที่มีอยู่เดิมในวัฒนธรรมของคนชายขอบที่ถูกทำลายลงไป การได้มีโอกาสใช้จ่ายจึงเป็นการทดแทนความหมายที่สูญเสียไป มีชีวิตที่หลุดพ้นไปจากความยากจนได้มีวิถีชีวิตแบบคนเมือง

2.4 ความเป็นสินค้าพิเศษในวัฒนธรรมบริโภคของยา

ในระบบสุขภาพของสังคมไทยระบบยาเป็นระบบหนึ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงในระบบยาจะหมายถึงการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอย่างหนึ่งในระบบสุขภาพของสังคมไทยด้วยเช่นเดียวกัน

ยา นอกเหนือจากจะใช้เป็นสิ่งที่บำบัด รักษา บรรเทาการเจ็บป่วยทางร่างกายและจิตใจแล้ว ยา ยังได้ถูกนำมาใช้เป็นสัญณะที่สำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นต่อเทคโนโลยีทางการแพทย์อีกด้วย โดยยาที่ได้ถูกฉาบเคลือบไว้ด้วยการเป็นตัวแทนของเทคโนโลยีการแพทย์ที่สำคัญสำหรับใช้ในการต่อสู้กับอาการเจ็บป่วย ผ่านการประดิษฐ์คิดค้นและนำเสนอ ยา ภายใต้รูปแบบของยาคูชนิดต่างๆ ดังนั้นยาจึงเป็นตัวแทนของเทคโนโลยีที่ทันสมัย ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีทางการแพทย์ ที่ถูกตีตราและตอกหมุดย้ำโดยระบบการแพทย์แผนใหม่ให้แก่คนในสังคม ผ่านบุคลากร นักวิชาชีพสาขาต่างๆผู้ที่ซึ่งได้สร้างตัวตนของ ยา ให้มีความจำเป็นและมีความสำคัญต่อระบบการดูแลสุขภาพ

ในยุคบริโภคนิยมที่การผลิตถูกเร่งให้มีการผลิตซ้ำอย่างไม่มีที่ท่าว่าจะหยุด สินค้าต่างๆในสังคมโดยเฉพาะในสังคมเมืองนั้น ได้ถูกผลิตขึ้นภายใต้เทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัยและกระตุ้นให้เกิดการบริโภคอย่างเร่งรีบ รวดเร็ว ผ่านวิธีการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ เชิญชวน ชี้นำ และชักจูง ในรูปแบบต่างๆได้ กลายมาเป็นรูปแบบการดำเนินชีวิตของคนในสังคมโดยเฉพาะในสังคมเมืองที่ผู้คนส่วนใหญ่มีความพร้อมในเรื่องทุนและอยู่ท่ามกลางการสื่อสารที่สามารถกระตุ้นให้รับรู้ข้อมูลข่าวสารได้ง่ายและหลากหลายวิธี

ยารักษาโรคถือเป็นสินค้าหนึ่งในวัฒนธรรมบริโภคเช่นเดียวกับสินค้าอื่นๆที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน แต่ด้วยข้อจำกัดของยาในสังคมไทยที่ได้ถูกกฎหมายยาตีกรอบและจำกัดขอบเขตในการโฆษณาโดยตรงกับผู้บริโภคไว้ จึงทำให้ยากลายเป็นสินค้าที่มีสถานะพิเศษกว่าสินค้าอื่นๆ ใน

วัฒนธรรมบริโศก การโฆษณาโน้มน้าว ชักจูงเพื่อกระตุ้นให้เกิดการบริโศกซ้ำอย่างไม่มีขีดจำกัด โดยตรงต่อผู้บริโศกนั้นจึงไม่สามารถทำได้โดยง่าย

กระนั้นก็ดีในสังคมไทยเมื่อมีการเจ็บป่วย คนส่วนใหญ่จะมอบสิทธิอันชอบธรรมในการดูแล จัดการ ความเจ็บป่วยของตนเองนั้นให้แก่ นักวิชาชีพในสาขาต่างๆ ทั้ง แพทย์ ทันตแพทย์ เกษษกร พยาบาล ที่จะบำบัด รักษา บรรเทาให้หายจากการต้องทุกข์ทรมานจากอาการผิดปกติของร่างกายซึ่งอำนาจในมือของนักวิชาชีพเหล่านี้ได้กลายเป็นช่องทางที่สำคัญและมีประสิทธิภาพในการกระตุ้นให้เกิดการบริโศกอย่างไม่มีขีดจำกัดของการบริโศก

ในสังคมเมืองที่คนส่วนใหญ่เป็นคนชั้นกลางที่มีความพร้อมในเรื่องทุนและมักจะศรัทธา และมีความเชื่อถือต่อเหล่านักวิชาชีพในระบบสุขภาพที่สูงมาก ซึ่งความศรัทธาและความเชื่อถือเหล่านี้ล้วนถูกสร้าง ประดูแต่งและขัดเกลามาจากระบบการศึกษา การถ่ายทอดและแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นที่ต้องให้ความเคารพและเชื่อในอำนาจของนักวิชาชีพเหล่านี้ โดยได้หมายรวมถึง บรรดากลุ่มคนชายขอบของสังคมเมืองที่มีความพึงพอใจกับศักยภาพและความสามารถในการเข้าถึงสถานพยาบาลต่างๆ เหล่านี้ที่นักวิชาชีพปฏิบัติหน้าที่อยู่ การที่คนกลุ่มนี้ศรัทธาพร้อมที่จะเชื่อ และยอมจำนนต่ออำนาจ ได้ทำให้ยาซึ่งเป็นสินค้าหนึ่งในวัฒนธรรมบริโศกที่มีลักษณะเฉพาะได้ถูกกระตุ้น ผลิตซ้ำให้เกิดการบริโศกอย่างอย่างไร้ขีดจำกัดที่อาจจะเรียกได้ว่าเป็นการใช้อำนาจอย่างมีศิลปะผ่านกลไกการใช้อำนาจของนักวิชาชีพต่อคนไข้ของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพในหลากหลายรูปแบบเช่น

แม้อำนาจในการสั่งใช้ยาของบรรดาเหล่านักวิชาชีพจะถูกตีกรอบและกำกับไว้ด้วยจรรยาวิชาชีพ แต่จรรยาวิชาชีพก็มักมีข้อยกเว้นด้วยวาทกรรม “ ศิลปะในการดูแลรักษา ” ให้อำนาจนั้นได้กลายเป็นเรื่องที่มีความเฉพาะบุคคลไปส่วนหนึ่งซึ่งเป็นการคลุมเครือและจงใจที่จะทำให้ไม่เกิดความชัดเจน ระหว่างการกระทำที่เหมาะสมในจรรยาวิชาชีพและความถูกต้องภายใต้กระแสบริโศกนิยม จึงทำให้คนส่วนใหญ่ในสังคมที่แม้ว่าจะไม่ถูกกระตุ้นให้บริโศกยาได้โดยตรงตามภาวะบริโศกนิยม แต่ก็สามารถถูกกระตุ้นให้เกิดการบริโศกทางอ้อมอย่างไม่มีขีดจำกัดและไร้การต่อรองหรือควบคุมด้วยตนเอง ผ่านทางนักวิชาชีพที่ตนเองได้มอบสิทธิและอำนาจในการดูแลจัดการความเจ็บป่วยไว้แล้ว

ดังนั้น ยาจึงยังคงมีสถานะที่เป็นสินค้าหนึ่งในวัฒนธรรมบริโศกที่มีลักษณะพิเศษเนื่องด้วยข้อจำกัดของกฎหมาย ที่ทำให้ไม่สามารถกระตุ้นให้เกิดการบริโศกแบบไม่มีขีดจำกัดได้โดยตรงต่อผู้บริโศก แต่ถึงแม้ว่าจะมีช่องทางให้เกิดการบริโศก โดยการแลกเปลี่ยนอย่างแนบเนียนกับบรรดานักวิชาชีพได้ ซึ่งก็ด้วยข้อจำกัดในเรื่องจรรยาวิชาชีพอีกเช่นกันจึงทำให้ไม่สามารถทำได้ อย่างเต็มที่อย่างที่ผู้ผลิตสินค้าต้องการ จึงทำให้เกิดการสร้างสินค้าชนิดใหม่ที่เป็นสัญลักษณ์ของยาและ

ถูกกระตุ้นให้เกิดการบริโภคได้ง่ายกว่าและไม่มีข้อจำกัดที่เคร่งครัดเหมือนกับยา อีกทั้งยังไม่ต้องผ่านการเล่นและใช้อำนาจผ่านนักวิชาชีพ โดยที่ผู้คนสามารถตัดสินใจใช้ได้ด้วยตัวเองทันที นั่นคืออาหารเสริมสุขภาพ

2.5 อาหารเสริมสุขภาพในฐานะสัญญาของยา

ในวงการแพทย์และสาธารณสุขยุคปัจจุบันของสังคมไทยอาหารเสริมสุขภาพ(Food Supplement) มีความสำคัญและมีมูลค่าทางการตลาดอย่างมหาศาล ความนิยมในการบริโภคมีเป็นจำนวนมากในแต่ละวันทั้งการบริโภคด้วยวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของอาหารและการบริโภคด้วยวัตถุประสงค์อื่นๆ รองลงไป

อาหารเสริมสุขภาพได้ถูกกระแสบริโภคนิยมกระตุ้นให้เกิดการบริโภคอย่างไม่มีขีดจำกัดด้วยวัตถุประสงค์เพื่อการบำรุงร่างกายและวัตถุประสงค์แอบแฝงที่ใช้ในการกระตุ้นให้เกิดการบริโภค นั่นคือความต้องการให้ถูกนำไปใช้ทดแทนยา หรือวัตถุประสงค์เดียวกันกับยา โดยนำเสนอและสื่อให้เห็นถึงคุณสมบัติต่างๆ ให้มีสรรพคุณเฉกเช่นหรือใกล้เคียงกับยาและในบางครั้งพบว่าประสิทธิภาพดีและสูงกว่ายาอีกด้วย อาหารเสริมสุขภาพมีข้อได้เปรียบในการกระตุ้นให้เกิดการบริโภคได้ง่ายมากกว่ายา เนื่องจากการที่ไม่มีข้อจำกัดในเรื่องของกฎหมายในการสื่อสารถึงผู้บริโภคโดยตรงดังนั้นจึงเป็นช่องทางที่สำคัญที่ทำให้อิทธิพลของบริโภคนิยมถูกนำมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดผลอย่างชัดเจนรวดเร็ว

ในชุมชนเมืองผู้วิจัยพบว่าในบ้านเกือบทุกหลังจะมีผลิตภัณฑ์ที่เป็นอาหารเสริมสุขภาพอยู่ด้วยเสมออย่างน้อย 1 ชนิด โดยเฉพาะในกลุ่มคนชั้นกลางระดับสูงและกลุ่มคนชั้นกลางระดับล่างและพบได้น้อยในกลุ่มคนชายขอบของสังคมเมืองซึ่งส่วนใหญ่ไม่มีความพร้อมในเรื่องทุนมากนักแต่กระนั้นก็ยังพบร่องรอยความสนใจและแนวคิดเกี่ยวกับการใช้อาหารเสริมสุขภาพเป็นสัญญาของยาเช่นเดียวกัน

2.5.1 กลุ่มคนชั้นกลางระดับสูง ในชุมชนเมืองความนิยมในการใช้อาหารเสริมสุขภาพ

จะเป็นไปในลักษณะผสมผสานโดยจะพบวิธีการอื่นๆร่วมด้วยโดยความเชื่อในเรื่องการดูแลรักษาสุขภาพและการที่ต้องอาศัยอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เป็นพิษ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องบำรุงและดูแลสุขภาพของตนเองรวมถึงคนใกล้ชิดด้วยวิธีการต่างๆที่หลากหลายเช่น การเข้าคอร์สขับถ่ายสารพิษจากร่างกาย (Detox) การดูแลและส่งเสริมสุขภาพด้วยวิธีโยคะหรือวิธีการทางธรรมชาติบำบัดต่างๆ ซึ่งพบว่าจะกระทำควบคู่ไปกับการใช้อาหารเสริมสุขภาพ คนกลุ่มนี้จะมีข้อจำกัดในเรื่องของเวลาที่มีอย่างจำกัดในชีวิตประจำวันจึงทำให้พบว่ายังคงมีคนกลุ่มหนึ่งที่หวังผลในการบำรุง ดูแลสุขภาพด้วยการใช้อาหารเสริมสุขภาพแต่เพียงอย่างเดียวด้วยความเชื่อว่าตนเองมีเวลาสำหรับพักผ่อนน้อย

ในขณะที่ต้องทำงานหนัก จึงทำให้สุขภาพร่างกายทรุดโทรมเร็ว ไม่รู้สึกกระฉับกระเฉงและไม่สดชื่น จึงทำให้ส่วนใหญ่รู้สึกว่าคุณจะต้องกินอาหารเสริมเพื่อบำรุงร่างกาย แต่เมื่อได้มีการพูดคุยและสอบถามถึงความจำเป็นเมื่อเทียบกับค่าใช้จ่ายจำนวนมากที่ต้องสูญเสียไปกับกิจกรรมและอาหารเสริมเหล่านี้ ผู้วิจัยพบว่าผู้ให้ข้อมูลมักจะให้ข้อมูลที่คล้ายๆกันคือ “ความจำเป็น” โดยในกลุ่มผู้หญิงความจำเป็นในการได้รับการยอมรับว่ายังคงสวย ใส ขาว ผอม คิดตลอดเวลาที่มีความสำคัญมากและมีความสำคัญมากกว่าการมีสุขภาพดี แม้ว่าจะเสียเงินและเสียเวลามากน้อยแค่ไหนก็ตาม ในกลุ่มผู้ชายความจำเป็นในการได้รับการยอมรับและการเข้าสังคมของคนในกลุ่มเดียวกัน ระดับเดียวกันจะมีความจำเป็นมากเช่นเดียวกัน

ซึ่งเบื้องหลังของการได้รับความนิยมในการบริโภคอาหารเสริมสุขภาพและกิจกรรมเพื่อเสริมสุขภาพที่แท้จริงแล้วคือ ความต้องการที่จะได้รับการยอมรับจากคนในกลุ่มเดียวกัน หรือระดับเดียวกัน ซึ่งทั้งหมดล้วนแล้วแต่ถูกผลิตสร้างขึ้น โดยความหมายแฝงของการบริโภคอาหารเสริมสุขภาพทั้งสิ้น

2.5.2 กลุ่มคนชั้นกลางระดับล่าง ผู้วิจัยพบความหมายที่แฝงอยู่ภายใต้การบริโภคอาหารเสริมสุขภาพเช่นเดียวกัน โดยคนกลุ่มนี้แม้ว่าจะมีข้อจำกัดที่ไม่พร้อมในเรื่องทุนมากนัก แต่ก็ยินดีที่จะจ่ายและพร้อมจะจ่ายเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ การที่คนกลุ่มนี้มีการศึกษาที่ไม่สูงมากนักจึงพบว่าจะเชื่อการโฆษณาโน้มน้าวให้เกิดการใช้อาหารเสริมเป็นอย่างมาก คนกลุ่มนี้มักจะบริโภคอาหารเสริมสุขภาพเพื่อเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการรักษา ดูแลสุขภาพ นอกเหนือจากการใช้ยา โดยพบมากในกลุ่มคนที่ใช้แรงงาน กลุ่มคนที่ทำงานดึกดื่นและกลุ่มคนสูงอายุที่ป่วยเป็นโรคเรื้อรังด้วยความเชื่อที่อยากลอง อยากเสี่ยงดู เพื่อว่าจะหาหรืออาการดีขึ้น เนื่องจากงานที่ทำประจำนั้นส่วนใหญ่ไม่สามารถหยุดได้ ซึ่งหากหยุดไปก็หมายถึงการสูญเสียรายได้ในวันนั้นๆไปและในขณะที่เดียวกันก็พบว่าเหตุผลของการกินอาหารเสริมเพื่อความสวยงาม เพื่อให้ได้รับการยอมรับยังคงมีอยู่ และอาหารเสริมส่วนใหญ่ก็จะเป็นสินค้าที่ราคาไม่สูงจนเกินไปนัก

ผู้วิจัยได้สอบถามถึงความจำเป็นการใช้อาหารเสริมสุขภาพเพื่อการดูแล รักษาสุขภาพ แทนที่จะใช้ยาในการรักษาสุขภาพ กลับพบข้อมูลบางอย่างที่มีลักษณะคล้ายกันคือ “อยากลอง อยากเสี่ยง” เพราะเห็นว่ามีคนแนะนำว่าใช้แล้วดี ใช้แล้วหาย ซึ่งหาใช้ไปสักระยะเมื่อเทียบกับค่าใช้จ่ายที่เสียไปแล้วดูว่าไม่คุ้มก็จะหยุดใช้และยินดีที่จะลองเสี่ยง ที่จะใช้ดูหากมีตัวอื่นที่น่าสนใจ ซึ่งมีทั้งคนที่ใช้คู่กันไปกับยาที่ใช้ประจำและหยุดใช้ยาหันมาใช้อาหารเสริมเพียงอย่างเดียว

โดยให้เหตุผลว่า “ร่างกายและสุขภาพ” เป็นสิ่งสำคัญที่จะใช้ในการทำงานหาเงิน เลี้ยงปาก เลี้ยงท้อง โดยคนกลุ่มนี้เชื่อว่าอาหารเสริมเหล่านี้ (บางคนเรียกว่ายา) แรงพอๆ กันกับยา และบางครั้งดีกว่ายาด้วยเช่น กินแล้วออกร้อนที่ท้อง ทำให้คลายปวด เหมือนเลือดลมไหลเวียน

ได้ดีหรือกินแล้วออกร้อนที่หน้า หน้าแดง หูแดง ซึ่งแสดงว่าเลือดลมมาแล้ว สามารถออกไปทำงานขายของต่อไปได้ในวันรุ่งขึ้น คนกลุ่มนี้เชื่อว่าอาหารเสริมที่ตนเองซื้อมารับประทานก็คือยาคูหนึ่งตามข้อมูลที่ได้รับจากคนใกล้ชิด คนขาย เพื่อนบ้านที่ขายตรงตามบ้าน โดยส่วนใหญ่จะเชื่อว่าผลิตด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย สะอาด ปลอดภัยและมักผลิตจากต่างประเทศที่มีเทคโนโลยีที่ทันสมัยและดีกว่าในประเทศไทย

2.5.3 กลุ่มคนขายขอบ คนกลุ่มนี้จะหาเข้ากินค้ำมีน้อยคนมากที่จะซื้อหาอาหารเสริมสุขภาพมารับประทานเนื่องจากมีราคาที่สูงเกินกว่ารายได้ในชีวิตประจำวัน อย่างมากที่สุดการได้มีโอกาสรับประทาน วิตามิน VITOP จากโรงพยาบาลและบางคนนิยมกินแบรนด์ (ซูปไก่) เมื่อมีโอกาสด้วยความเชื่อว่าจะช่วยให้อายุยืน แข็งแรง ทำงานได้เยอะและนาน

ผู้วิจัยพบว่าการกระตุ้นให้เกิดการบริโภคอาหารเสริมอาจจะได้ผลน้อยมากในแง่การเลือกบริโภคของคนขายขอบเนื่องจากความไม่พร้อมของทุนทางเศรษฐกิจที่ใช้ในการจับจ่ายซื้อหา แต่การนำเสนอ กระตุ้นในหลากหลายช่องทางได้ค่อยๆสร้างความเชื่อ ความศรัทธาให้แก่คนกลุ่มนี้ที่ละนิดจนกระทั่งเมื่อมีความพร้อมในเรื่องทุนหรือคิดว่าจำเป็นต้องการดูแลสุขภาพ บำรุงร่างกายแล้ว คนกลุ่มนี้ก็ยินดีที่จะเลือกอาหารเสริมสุขภาพมากกว่า แทนที่จะเลือกพืช ผัก ที่สามารถเก็บหามาได้สะดวกและประหยัดกว่าที่กล่าวไว้ในตอนต้น

ดังนั้นการเลือกบริโภคอาหารเสริมสุขภาพของคนเมืองจึงเป็นการเลือกบริโภคที่ความหมายแฝงที่ถูกสร้างขึ้นมากกว่าการหวังผลโดยตรงซึ่งมีผลชัดเจนและรุนแรง ซึ่งสอดคล้องกับกระแสบริโภคนิยมและในขณะเดียวกันก็เป็นการสร้างวิถีคิด ความเชื่อ ให้แก่กลุ่มคนที่ไม่พร้อมในเรื่องทุนมากนัก ให้มีความพร้อมที่จะจับจ่ายใช้สอยได้ในทันทีและรวดเร็วเมื่อความพร้อมและโอกาสต่างๆ มาถึง

3. ความไม่สบายและการเจ็บป่วยของคนเมือง

ภาพของหญิงชราอายุราว 65 ปีรูปร่างบอบบางกำลังอยู่ในสภาพชกเกร็ง ตาค้าง ปากกฐั้น ในจินตนาการของผู้วิจัย ขณะอยู่ในภาคสนามท่ามกลางอากาศที่ร้อนอบอ้าวกลางเดือนมีนาคมขณะแวะพูดคุยกับชาวชุมชนกลุ่มหนึ่ง ซึ่งเป็นชายหญิงชราอายุรุ่นราวคราวเดียวกันกำลังจับกลุ่มนั่งพูดคุยกันอยู่ จากคำบอกเล่าของยายโอบเพื่อนบ้านข้างเคียงและเจ้าของร้านขายของชำหลังจากที่ผู้วิจัยได้แนะนำตัวและบอกถึงวัตถุประสงค์ของการเข้ามานั่งพูดคุยด้วย “ยายสงค์แกเพิ่งเข้าโรงพยาบาลอีกรอบ” คำว่า “อีกรอบ” ที่ยายโอบเน้นย้ำคล้ายกับว่าต้องการเน้นและสื่อให้ผู้วิจัยได้รับรู้ นั่น ได้สร้างความฉงนปนสงสัยให้แก่ผู้วิจัยไปพร้อมกัน จากนั้นวงสนทนาก็กระชับพร้อม

เสียงที่แข็งแรงแห่งเหล่าเพื่อนบ้านรุ่นเดียวกันที่มารุมล้อมขย โอบเพื่อฟังข้อมูลและข่าวคราวเพิ่มเติม

“แม่สงค์มันนั่งอยู่ที่ระเบียง (พร้อมชี้ไปที่ระเบียงบ้านซึ่งอยู่ติดกัน) ฉันเห็นมันนั่งอยู่ ก็ตะโกนพุดคุยกันไปมา พักนิ่งก็เห็นมันกระตุกชักเกร็ง อยู่ซัก 5 นาที แล้วก็หยุด ฉันตกใจมากไม่รู้จะทำไ้ ก็แต่ได้ตะโกนเรียกพ่อเฒ่า (สามี) ให้มาดู มันพุดทำปากขมูบขมิบ เสียงอ้ออาในคอสั้กพักแล้วทำตาขวาง หลังจากนั้นก็ล้มลงไป”

จากการพุดคุยเพิ่มเติมในภายหลังทำให้ทราบว่า ขยสงค์เป็นเพื่อนบ้านที่สนิทกันกับขยโอบเนื่องจากอายุไล่เลี่ยกัน อีกทั้งบ้านยังอยู่ติดกัน โดยในละแวกเดียวกันนั้นยังมีคนสูงอายุที่อายุร่นราวคราวเดียวกันอีก 7 คนมีทั้งคนที่เพิ่งย้ายเข้ามาอยู่ในชุมชนกับลูกหลานใหม่และทั้งคนที่อยู่มานานมากกว่า 15 ปี สามีของขยสงค์เพิ่งเสียชีวิตลงเมื่อราว 3 – 4 เดือนก่อนหน้าที่ขยสงค์จะล้มป่วยลงในครั้งแรก จึงทำให้ขยสงค์อยู่กับลูกซึ่งรับราชการทหารอยู่ในค่ายศรีพัชรินทร์และหลานขยสงค์เป็นคนที่สูบบุหรี่เยอะมากในแต่ละวันและช่วงที่สามีเพิ่งเสียชีวิตขยสงค์สูบมากกว่าเดิม การล้มป่วยครั้งแรกเกิดขึ้นห่างจากครั้งที่ 2 ราว 1 สัปดาห์มีอาการเพียงหน้ามืด คล้ายกับเป็นลม เพื่อและหมดสติไป ครั้นนั้นลูกและหลานอยู่ในเหตุการณ์ด้วยจึงรีบพาไปที่โรงพยาบาลศรีนครินทร์ นอนอยู่โรงพยาบาลจนอาการดีขึ้นก็กลับมาพักฟื้นที่บ้าน ครั้นนั้นหมอก็ยังไม่ได้ออกรายละเอียดอะไรมากนักสั่งเพียงให้ดูแลใกล้ชิดและมาตามทีหมอนัด ลูกหลานเข้าใจว่าขยสงค์คงคิดถึงและเป็นห่วงสามีที่ซึ่งเพิ่งเสียชีวิตไปไม่นานจึงล้มป่วยลง

การล้มป่วยในครั้งแรกของขยสงค์นั้น เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์ของลูกหลานและเพื่อนบ้าน คนใกล้ชิดคิดว่า “ผี” ของสามีจะมาเอาแก่ไป บ้างก็ว่าแก่และลูกหลานไม่ทำบุญไปให้สามีบ้างทำให้สามีจึงจะมาเอาไปอยู่ด้วยและความเชื่อดังกล่าวยิ่งถูกตอกย้ำให้ดูน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้นเมื่อ ขยสงค์ล้มไปลงในครั้งที่ 2 ซึ่งในครั้งนี้อยู่หมอนวินิจฉัยว่าเส้นเลือดในสมองตีบ ทำให้ร่างกายซีกด้านซ้ายขยับไม่ได้ทั้งหมด ขยสงค์ใช้เวลาอนอยู่ที่โรงพยาบาลในคราวนี้นานกว่าครั้งแรกและการเจ็บป่วยในครั้งนี้ได้สร้างความทุกข์ระทมอย่างแสนสาหัสให้กับลูกหลานและคนใกล้ชิดอย่างมาก ลูกหลานคนที่อยู่ในต่างจังหวัดต่างทยอยกลับมาเยี่ยมและสับเปลี่ยนหมุนเวียนดูแลบุพการีซึ่งเหลือเพียงคนเดียวในปัจจุบัน จวบจนอาการดีขึ้นและหมอได้อนุญาตให้เดินทางกลับมาพักฟื้นที่บ้านได้ ซึ่งวันที่ผู้วิจัยเข้าไปยังละแวกบ้านของขยโอบเป็นครั้งแรกนั้นคือวันแรกที่ขยสงค์กลับมาพักฟื้นที่บ้าน

หลังจากวันนั้นเป็นต้นมาผู้วิจัยจึงมักจะติดตามยายโอบและเพื่อนบ้านบางท่านเข้าไปนั่งพูดคุยกับลูกสะใภ้และหลานของยายสงค์ซึ่งได้รับมอบหมายจากพี่น้องขอให้ช่วยดูแลแม่ยายให้ด้วย โดยขอแรงให้ย้ายมาอยู่ด้วยชั่วคราวจากจังหวัดสุรินทร์และนำหลานสาวคนเล็กของยายสงค์ย้ายมาเรียนหนังสือในระดับชั้นอนุบาลในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นด้วย

การที่ผู้วิจัยได้ติดตามเพื่อนบ้านเข้าไปเยี่ยมยายสงค์อย่างสม่ำเสมอในช่วงแรกและเข้าไปเยี่ยมเองในระยะหลังต่อมาเมื่อคุ้นเคยกับคนในบ้านและยายสงค์แล้วนั้น ได้ทำให้ผู้วิจัยเห็นรูปแบบและความเชื่อบางประการเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพและความเจ็บป่วยของครอบครัวนี้

ด้วยผู้วิจัยแจ้งสถานะเมื่ออยู่ในสนามวิจัยแก่ชาวชุมชนส่วนใหญ่ว่าเป็นเพียงนักศึกษาปริญญาโทมาเก็บข้อมูลทำวิทยานิพนธ์นั้น มีส่วนทำให้ความสัมพันธ์และการพูดคุยระหว่างชาวชุมชนและผู้วิจัยเป็นไปโดยไม่มีปัจจัยฐานะการเป็นนักวิชาชีพเข้ามาเกี่ยวข้อง ทำให้กระบวนการสนทนาและเก็บข้อมูลน่าจะเป็นไปโดยธรรมชาติอย่างที่ควรจะเป็นมากที่สุด

กล่าวคือในระยะเริ่มแรกหลังจากที่กลับมาพักรักษาตัวที่บ้าน ยายสงค์ก็กินยาตามที่ทางโรงพยาบาลให้มาตามปกติและยังคงมีกำลังใจที่ดีมากโดยการแสดงออกทางสีหน้าเมื่อมีเพื่อนบ้านลับเปลี่ยนหมุนเวียนมาเยี่ยมเยียนและคนที่ดูแลในระยะแรกก็ยังขยันขันแข็งและมีกำลังใจที่ดีมากในการปรนนิบัติดูแลคนป่วย อาการเจ็บป่วยของยายสงค์น่าจะค่อยๆฟื้นคืนตามลำดับหากสถานการณ์เป็นไปดังระยะเริ่มต้น

หลังจากที่ยายสงค์มาพักที่บ้านได้ราว 1 อาทิตย์ ลูกหลานทั้งหมดที่อยู่ในต่างจังหวัดก็เตรียมตัวกลับบ้านมาเยี่ยมเพื่อให้กำลังใจ ช่วงที่ยายสงค์ทราบข่าวว่าลูกจะกลับมาเยี่ยมสีหน้าของยายสงค์ดูดีขึ้น แววตาดูมุ่งมั่นมากขึ้นและคนที่ดูแลได้บอกว่ายายสงค์พยายามกินนมกล่องและอาหารมากขึ้นกว่าตอนออกจากโรงพยาบาลมาอยู่บ้านในช่วงแรก

ผู้วิจัยได้กลับไปเยี่ยมยายสงค์อีกครั้งในชุมชนหลังจากที่ลูกหลานได้พากันกลับบ้านมาเยี่ยม แต่คราวนี้ผู้วิจัยรู้สึกได้ถึงเปลี่ยนแปลงของยายสงค์นั่นคือ หงอยเหงาและแววตามุ่งมั่นเหมือนอาทิตย์ก่อนและเป็นไปในลักษณะเช่นนี้มาโดยตลอด จนร่างกายซูบผอมลงกว่าเดิม ลูกสะใภ้ซึ่งมารับช่วงดูแลต่อในระยะหลังเริ่มเหน็ดเหนื่อยและว่าวุ่นใจเนื่องจากอาการของยายสงค์เริ่มมีแนวโน้มว่าจะแย่ลง

“สงค์มันโดนผี” คือสิ่งที่ยายโอบสรุปให้ผู้วิจัยฟังในวันหนึ่ง “ผีพ่อใหญ่จะมาอามนันไปอยู่ด้วย” คือคำอธิบายของการที่ยายสงค์มีอาการทรุดและแย่ลง แม้ความเชื่อดังกล่าวจะถูกตอกย้ำโดยคนใกล้ชิดและเพื่อนบ้านอยู่ตลอดเวลา แต่ก็ไม่ได้ทำให้ลูกสะใภ้ซึ่งคอยปรนนิบัติดูแลยายสงค์หวั่นไหว เธอได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า

“สามีได้โทรหาพี่ๆที่อยู่ต่างจังหวัดถึงอาการที่ทรุดลงของแม่ หลายคนบอกให้พาไปหาพระ แต่หลายคนก็บอกให้พาไปหาหมอพรหมณ์ บางคนก็บอกให้กลับไปหาหมอที่โรงพยาบาล”

ซึ่งหลังจากนั้นก็ใกล้ได้เวลาที่ยายสงค์จะต้องกลับไปพบหมอเพื่อตามดูอาการในช่วงปลายเดือน ซึ่งหลังจากนั้นผู้วิจัยก็คิดภารกิจทำให้ไม่อยู่ในภาคสนามราว 2 สัปดาห์ เมื่อกลับเข้าไปอีกครั้งหนึ่งผู้วิจัยรู้สึกแปลกใจกับความเปลี่ยนแปลงของยายสงค์มาก ยายสงค์มีสีหน้าเข้มขึ้นขึ้นและส่งเสียงทักทายกับผู้วิจัยโดยการกระแอมดังๆให้ผู้วิจัยได้รับรู้บ่อยครั้งขึ้น ผู้วิจัยสังเกตสิ่งรอบตัว ยายสงค์มีขวดน้ำดื่มบรรจุขวดขนาดเล็กตั้งอยู่จำนวน 3 ขวด แต่ข้างในบรรจุของเหลวสีเขียวเข้มวางไว้อยู่ข้างกล่องใส่ยาและมีพวงมาลัยดอกมะลิแขวนอยู่หัวเตียงเสมอ เมื่อสอบถามจากยายโอบและลูกสะใภ้ของยายสงค์ก็ได้รับความว่า ช่วงสัปดาห์ก่อนพวกลูกหลานได้มาเยี่ยมกันอีกครั้งหนึ่งและได้พูดคุยปรึกษาหารือหลังจากที่กลับจากการไปตามที่หมอนัดแล้วว่าจะพาไปทำบุญพร้อมกันที่วัด

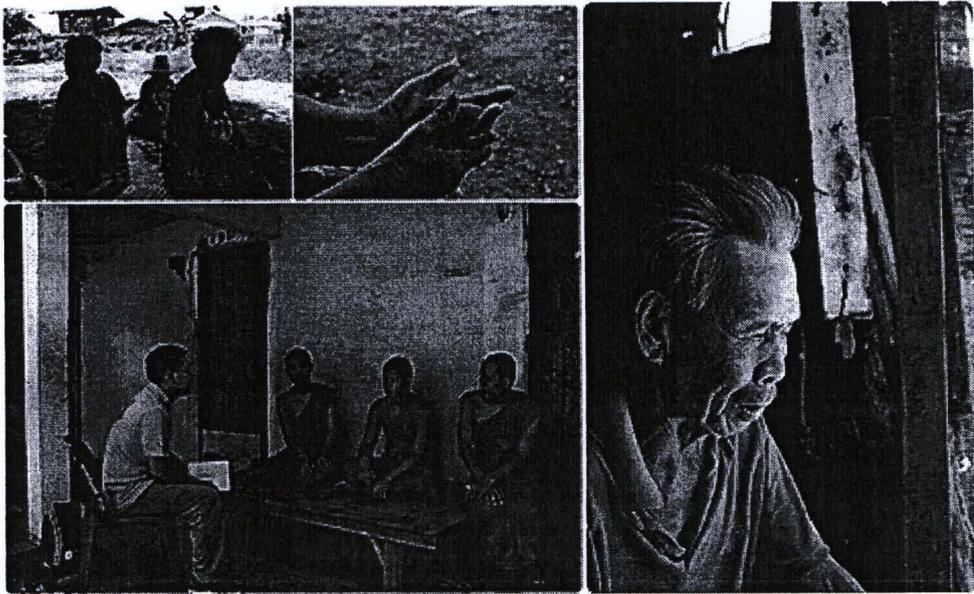
แต่ด้วยความไม่สะดวกเพราะยายสงค์ไม่สามารถเดินได้จึงทำให้ต้องนิมนต์พระมาทำพิธีให้ที่บ้าน เมื่อเพื่อนบ้านที่สนิทกันทราบข่าวก็พร้อมใจร่วมทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้สามียาสงค์และเจ้ากรรมนายเวรสีเขียวคือยาที่พระให้มากินและมียาทานวดที่ชาและแขนให้มีกำลัง ให้พ้นจากอาการไม่มีเรี่ยวแรงของทั้งแขนและขา ซึ่งได้ทำให้ยายสงค์มีสีหน้าและท่าทางที่ขึ้นพร้อมทั้งทานอาหารและยาได้ตามที่ควรจะเป็น กระนั้นก็คืออาการของยายสงค์ก็ยังมีอาการไม่สบายอื่นๆเกิดขึ้นแทรกขึ้นมาเรื่อยๆเช่นอาการปวดและบวมที่ปลายมือและขาฝั่งซ้าย อาการปวดหลังอย่างมากจนทำให้ไม่อยากขยับเขยื้อนตัว สิ่งเหล่านี้เกิดจากที่ลูกสะใภ้ซึ่งทำหน้าที่ดูแลปรนนิบัติสังเกตและพยายามสื่อสารกับยายสงค์อยู่เป็นประจำ

เพื่อนบ้านและคนรอบข้างเริ่มมีอิทธิพลต่อความคิดของอาการเจ็บป่วยมากยิ่งขึ้นในระยะที่มีอาการแทรกซ้อนต่างๆเหล่านี้เกิดขึ้นมา

“ตากองก็บอกให้หนู (ลูกสะใภ้) ไปหาหมอพรหมมาขวดสีเขียวทานวด ฆ่าให้แกล แกบอกว่อนอนเยอะมากไปเลือดมันไม่ไหลเวียน แม่ศรีก็เอายาหมอพระจากบ้านสะอาด โคราขมาให้กินขวดหนึ่ง แกบอกให้ทั้งกินทั้งเอาลูบที่แขน ขาของแม่ (ชี้ไปที่ขวดยา) หนูก็ไม่รู้จะทำยังไง บางทีที่เค้าเล่ามามันก็ถูกของเค้าล่ะ อย่างว่แแกนอนมากเกินไปเลือดก็เลยไม่ไหลเวียน เลยบวมอะไรอย่างงี้ คุยกับแฟนดูก็ว่าจะโทรไปปรึกษาพี่ๆเค้าดูว่าจะทำยังไงกลัวแม่จะทรุดลงไปกว่าเค้าอีก สงสารแก”

3.1 การตีความและให้ความหมายของสุขภาพและความเจ็บป่วย

การให้ความหมายสุขภาพและความเจ็บป่วยของคนในแต่ละสังคม วัฒนธรรมนั้นจะไม่เหมือนกันและล้วนแต่มีความแตกต่างในรายละเอียดขึ้นอยู่กับบริบทสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจและประสบการณ์ในการเจ็บป่วยของแต่ละคนในแต่ละสังคมที่ได้พบเจอมา

ภาพที่ 23 การเจ็บป่วย ขึ้นอยู่กับการตีความและให้ความหมายของแต่ละคน

ในหลายครั้งพบว่าความเจ็บป่วยที่มีลักษณะ รูปแบบของอาการที่แสดงออกคล้ายกันแต่เมื่อเกิดขึ้นในต่างที่และต่างเวลาหรือต่างวัฒนธรรมแล้วนั้น ความเจ็บป่วยดังกล่าวก็อาจจะไม่ใช่เรื่องเดียวกันเลย ลักษณะที่แสดงออกมาบางอย่างอาจถือว่าเป็นโรคหรือความเจ็บป่วยในบางสังคม แต่อาจถือเป็นเรื่องปกติในสังคมอื่นๆ ได้เช่น อาการเจ็บป่วยของยายสงฆ์ที่เพื่อนบ้านและลูกหลานต่างให้ความหมายของความเจ็บป่วยที่แตกต่างกันไป ตามความเชื่อและประสบการณ์ที่แต่ละคนได้รับหรือสัมผัสมา และกรณีอาการคอบวมโตเนื่องจากการเป็นคอกของพื้กึ่ง คนดูแลและทำความสะอาดห้องพักแห่งหนึ่งในซอย 5 พื้กึ่งอายุราว 45 ปียังไม่มีโอกาสแต่งงานเป็นคน อ. บึงโขงหลง จ.หนองคายโดยกำเนิด ย้ายเข้ามาอยู่ในบ้านคอนหญ้านางนี้ได้ 8 ปีกว่าๆ เพราะคุณยายเจ้าของห้องพักไปชวนมาอยู่ด้วยกัน “คุณยาย (เจ้าของห้องพัก) ชวนให้มาอยู่ด้วยกันที่ขอนแก่น ให้มาช่วยดูแลและเก็บกวาดในห้องพักนี้ล่ะจ้ะ” พื้กึ่งเริ่มสนทนากับผู้วิจัยด้วยภาษาไทยก่อนที่ในการสนทนาระยะหลังๆ จะเป็นภาษาไทยสำเนียงอีสานบ้าง การที่พื้กึ่งมีคอกที่บวมโต จึงทำให้เป็นจุดสนใจของผู้ที่พบเห็นเสมอโดยเฉพาะเมื่อยังอยู่ที่บ้านใน อ.บึงโขงหลง

“พี่เป็นคอปอก และคอบวมมากเอาตอนกำลังจะเป็นสาวนี่ล่ะ อกับแม่ ตกใจมาก แม่ถึงกับร้องไห้กลัวลูกสาวบ่ได้แต่งงาน (หัวเราะ) ตอนนั้นกำบ่รู้ หรือกว่าเป็นอียัง อนามัยก้อยู่ไกลบ้าน หมอหมอกบ่หลายเหมือนเดี๋ยวนี ชาวบ้านเค้ากำมาคอบบางผู้บ่ให้ลูกมาเล่นนำเลยนะ เพิ่นย่านลูกสาวจะคิดโรค ไปด้วย ตอนนั้นทุกข์ใจหลาย ชำว่ามีผู้ได้เป็นคือฉันเลยอายุกำอายุ กลัวกำ กลัว มันย่านไปเบ็ด”

วันหนึ่งผู้ใหญ่บ้านก็มาหาพร้อมหมอกจากอนามัย พอหมอได้ตรวจก็พาไปโรงพยาบาลถึง ได้รู้ว่าที่ตัวเองเป็นนั่นเรียกว่า คอปอก ก็กินยามาตลอด หมอที่โรงพยาบาลเคยถามว่าจะผ่าไหม ด้วยความกลัวและช่วงนั้นพี่กึ่งกำลังจะเดินทางเข้ามาหางานทำที่กรุงเทพแล้วจึงไม่ตัดสินใจผ่าตัด ตามที่หมอเสนอ

“อยู่บ้านก็มีแต่อายุเค้า เค้าว่าเราไม่เหมือนพวกเค้าในบ้าน (หมู่บ้าน) ไม่มีใครเคยเป็นมาก่อนเลย บางคนเล่าสู่กันฟัง พี่มารู้ทีหลังว่าเค้าว่าพี่ชาติ ก่อนขโมยของชาวบ้านกิน ชาตินี้เลยโดนแข่ง โคนสาปให้คอบวม ปากบวม ขนาดบางคนว่าพี่เป็นปอบก็มีนะ ทั้งๆ ที่ผู้ใหญ่ (ใหญ่บ้าน) ก็บอกแล้วว่า พี่ไม่สบาย เป็นโรคคอปอก แต่เค้าก็ไม่สนใจ สงสัยพี่ไม่เหมือนเค้ามั่ง (หัวเราะ)

แต่เมื่อมาอยู่กรุงเทพ พี่กึ่งกลับพบว่าเธอไม่ได้เป็นตัวประหลาดในสายตาคนรอบข้าง อาจจะมีบ้างในครั้งแรกที่เจอกัน ซึ่งคนส่วนใหญ่มักจะมองที่ลำคอเธอก่อนเสมอแต่หลังจากนั้นทุกอย่างก็เข้าสู่รูปแบบการใช้ชีวิตตามปกติ

“พี่เข้ากรุงเทพมาอยู่โรงงานเย็บผ้า ตอนเข้ามาสมัครงานพี่กลัวมาก กลัวว่าเจ้าของเค้าจะไม่เอาแล้วจะไล่ออก กลัวว่าคนอื่นเค้าจะรังเกียจ แต่เค้ารับพี่นะ ไม่เห็นเค้าจะไล่หรือรังเกียจอะไร ทำงานอยู่ในแผนกก็มีเพื่อน อายุไล่ๆกัน มาคุยด้วยเสมอ กินข้าวด้วยกันเสมอ สนทนกันด้วย ไม่มีใครรังเกียจพี่เลยสักคน”

ทำให้ชีวิตช่วงนั้นของพี่กึ่งได้รู้ว่าตัวเองก็เป็นคนปกติเหมือนๆกันกับคนอื่นๆ ไม่ได้เป็นสิ่งแปลกปลอมของสังคมและชุมชนเหมือนตอนอยู่ที่ชนบท

“พี่มารู้ทีหลังว่า (หัวเราะ) มีคนเป็นคอปอกเหมือนพี่ตั้ง 3 คนในโรงงาน แต่อยู่คนละแผนกกัน เขาก็เลยไม่คิดว่าเป็นเรื่องแปลกประหลาดอะไร”

ตั้งแต่นั้นมาทำให้พี่กึ่งมั่นใจในตัวเองและมั่นใจในการใช้ชีวิตโดยมีก้อนแปลกปลอมติดคอเธอไปด้วยเสมอจนถึงทุกวันนี้ แม้การจะกลับบ้านในชนบทที่ อ.บึงโขงหลงในทุกวันนี้เธอก็ไม่ได้รู้สึกว่าเป็นเงินอายแต่อย่างใด

“หลายๆแล้ว ไม่อาย ไม่กลัวเหมือนตอนเป็นเด็กแล้ว พี่ก็ทำงานหาเงินเอามาให้แม่ ให้น้องปลูกบ้าน ใช้หนี้ ทำนาได้ โดยที่ลูกของคนในหมู่บ้านบางคนที่เคยว่าพี่ยังทำไม่ได้เลยมันเป็นเรื่องปกติ”

การให้ความหมายทางสังคมและการตีตราประทับเป็นการสร้างสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับความเจ็บป่วยของคนในสังคมหนึ่งๆ ได้ทำให้คนที่มึลักษณะที่ไม่เหมือนกันกับคนส่วนใหญ่ในสังคมถูกมองและตัดสิน ให้คุณค่าที่แตกต่างกันเหมือนดังกรณีของยายสงค์ ที่เพื่อนบ้านบอกว่า ยายสงค์โดนผีของสามีจะเอาไปอยู่ด้วย หรือ ความเจ็บป่วยของยายสงค์เกิดจากความคิดถึงสามีที่เสียชีวิตไป และกรณีของพี่กึ่ง ที่คนในหมู่บ้านล้วนมองและตัดสินใจว่าเธอเป็นคนเจ็บป่วยและเป็นอันตรายที่น่ารังเกียจของชุมชนหมู่บ้าน เพราะไม่มีใครที่เป็นเหมือนเธอมาก่อนในขณะที่ในชุมชนเมื่อกลับพบว่าเธอก็เป็นสมาชิกหนึ่งที่ปกติ ไม่ได้เป็นบุคคลที่น่ารังเกียจแต่อย่างใดสำหรับคนในชุมชนเมืองที่เธอย้ายเข้ามาอยู่ใหม่เพราะคนส่วนใหญ่ได้รับรู้และเรียนรู้ถึงความผิดปกติที่มีลักษณะแบบที่พี่กึ่งเป็นมาแล้วอีกทั้งยังมีคนที่มึลักษณะที่เป็นคอปอกเหมือนกันอยู่ในชุมชนอีกด้วย

สำหรับในชุมชนเมืองแบบชุมชนคอนกรีตนั้น การให้ความหมายสุขภาพและความเจ็บป่วยของคนในชุมชนก็ได้สะท้อนให้เห็นโครงสร้าง ลักษณะการใช้ชีวิต ความเชื่อและค่านิยมของชุมชนเช่นเดียวกันกล่าวคือ การให้ความหมายการมีสุขภาพที่ดีและการเจ็บป่วยนั้นจะขึ้นอยู่กับ การแสดงออกทางกายภาพภายนอก มีความเชื่อตามแบบแผนการแพทย์สมัยใหม่เป็นส่วนใหญ่ อีกทั้งการจะบอกว่าใครเจ็บป่วยนั้นก็ไม่ได้ยึดติดตายตัวหรือดูเพียงแค่ว่าใครแปลกหรือมีลักษณะไม่เหมือนกับคนส่วนใหญ่ ซึ่งได้สะท้อนให้เห็นถึงการอยู่ร่วมกันและความสัมพันธ์ที่มีระหว่างกัน

แบบหลวมๆ ไม่ค่อยมีใครสนใจใครอย่างจริงจังมากนักของคนเมืองจึงทำให้การให้ความหมายของการมีสุขภาพดีและการเจ็บป่วยขึ้นอยู่กับผู้ที่มีความชำนาญหรือเชี่ยวชาญซึ่งได้แก่นักวิชาชีพในสาขาต่างๆเป็นหลัก ที่จะคอยบอกให้ทราบถึงสภาวะการมีสุขภาพดีหรือเจ็บป่วย

ขณะเดียวกันการที่ชุมชนเมืองมีลักษณะที่หลากหลายอยู่รวมกันในที่แห่งเดียวกันจึงทำให้คนในสังคมจะมองไม่เห็นสิ่งที่แปลกแตกต่างไปจากคนส่วนใหญ่ในสังคม ซึ่งผิดจากสังคมในชุมชนชนบทที่ใกล้ชิดและสนใจกันอีกทั้งเป็นชุมชนที่ขนาดเล็กและไม่ซับซ้อน ดังนั้นการที่ปัจเจกใดมีลักษณะที่ผิดแปลกไปจากคนส่วนใหญ่ สังคมก็จะให้สนใจ ติดตาม ตีความ ให้ความหมายและสร้างความจริงบางอย่างขึ้นมาให้กับปัจเจกนั้น ซึ่งลักษณะเช่นนี้ก็สามารถเกิดได้ในชุมชนเมืองแต่เป็นไปในลักษณะกลุ่มย่อยเล็กๆดังเช่นกรณีของชายสองคนที่เกิดการให้ความหมายต่อการเจ็บป่วยต่อปัจเจกหนึ่งจากเพื่อนบ้านที่อยู่ใกล้กัน เนื่องจากมีอาการแสดงออกที่ผิดแปลกแตกต่างไปจากอาการเจ็บป่วยคนและเพื่อนบ้านใกล้เคียงพร้อมกับนำเหตุการณ์อื่นๆมาตีความผสมผสานร่วมตามความเชื่อของแต่ละคนและและกลุ่มด้วยเช่น เชื่อว่าเกิดผีทำ เชื่อว่าเกิดจากการที่ผีของสามีจะเอาไปอยู่ด้วย และแม้แต่อาการเจ็บป่วยที่แทรกซ้อนเกิดขึ้นหลังจากการล้มป่วยลงในครั้งที่ 2 เช่น อาการปลายแขน ขาด้านซ้ายขาและบวม อาการปวดหลังและเอวก็ตาม ล้วนแต่ตีความและให้ความหมายที่แตกต่างกันไปตามประสบการณ์ของแต่ละคนเช่น ลูกๆเชื่อว่าเกิดจากอาการข้างเคียงของการกินยา อาการข้างเคียงที่เกิดจากสมองบวมและเส้นเลือดในสมองตีบ ส่วนเพื่อนบ้านกลุ่มหนึ่งตีความไปในทำนองของบาปบุญจึงไปทำบุญ สะเดาะเคราะห์และนำสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาฝาก เป็นต้น และอาการเจ็บป่วยเป็นคอกอกในกรณีของพี่กุง ที่ชาวบ้านในชนบทบึงโขงหลง ตีความและให้คุณค่าของอาการผิดปกติไปจากคนหมู่มากของพี่กุงว่าเป็นเรื่องที่น่ารังเกียจ เป็นเรื่องของชาติภพและผีสาว

แต่เมื่อลักษณะความเจ็บป่วยดังกล่าวที่เกิดขึ้นมีการผสมผสานอยู่รวมกันกับคนกลุ่มที่ใหญ่กว่าก็พบว่าคนที่ป่วยในลักษณะแบบเดียวกันก็จะมีอาการข้างเคียงที่คล้ายกันๆ จึงทำให้การตีความให้ความหมายใหม่อีกครั้ง ทำให้ปัจเจกดังกล่าวไม่ได้กลายเป็นคนที่แปลกหรือถูกตีตราว่าเจ็บป่วยอีกต่อไป สุดท้ายทางออกคือการพึ่งพาผู้ที่สังคมสร้างให้เป็นผู้ที่เชี่ยวชาญเป็นคนบอกว่าเจ็บป่วยหรือสุขภาพดี

ประสบการณ์เจ็บป่วยดั้งเดิมที่แต่ละคนได้รับมา ก็มีอิทธิพลต่อการให้ความหมายของสุขภาพดีและการเจ็บป่วยได้ แต่มักจะเกิดในกรณีที่ได้รับการรักษา ดูแลจากผู้เชี่ยวชาญ แล้วไม่หายหรืออาการไม่ดีขึ้น แนวคิดและประสบการณ์ต่างๆที่เคยประสบมาก็จะถูกรื้อฟื้น เชื่อมโยง และถูกนำมาเป็นทางเลือกในการดูแลสุขภาพต่อไป และอีกกรณีคือการได้รับการรักษาจาก

ผู้เชี่ยวชาญแล้วหายก็จะถูกบันทึก สะสมไว้เป็นแนวคิด ความเชื่อ ประสบการณ์และจะถูกนำมาใช้อีกครั้งเมื่อตนเองหรือคนใกล้ชิดเกิดอาการใกล้เคียงกับลักษณะเดิมอีกครั้ง

กระนั้นก็ดีในรายละเอียดกลับพบการให้ความหมายต่อการมีสุขภาพดีของคนในแต่ละกลุ่มที่แตกต่างกันไป ซึ่งได้แสดงให้เห็นแนวคิดเบื้องหลังที่เชื่อมโยงกับความเชื่อ รูปแบบของวิถีชีวิตของคนแต่ละกลุ่มนั้นได้อย่างชัดเจน

สุขภาพและการเจ็บป่วยจึงเป็นสิ่งที่สังคมเป็นผู้เข้ามาสร้างและให้ความหมายขึ้น การจะบอกหรือชี้ให้เห็นว่าคนๆหนึ่งมีสุขภาพที่ดีหรือมีอาการเจ็บป่วยนั้น สังคมจะเป็นคนกำหนดขึ้นมา เช่นในกลุ่มคนชั้นกลางระดับสูงคนที่มีสุขภาพดีแข็งแรงนั้น นอกจากจะหมายถึงการไม่มีโรคและยังหมายรวมถึงการกินอยู่ที่สุขสบายอีกด้วย ในขณะที่คนชายขอบการมีสุขภาพที่ดีจะหมายถึงเพียงแค่ไม่เจ็บป่วยและมีแรงสามารถออกไปทำงานหาเงินได้ก็เพียงพอแล้ว ซึ่งเป็นการให้ความหมายของความเจ็บป่วย การไม่สบายที่แตกต่างกันของคนเมืองในแต่ละกลุ่ม

“ไม่เจ็บป่วย ไปไหนมาไหนสะดวกแข็งแรงดี ทำงานบ้านเล็กๆน้อยๆ ก็ไม่เหนื่อย...” (พิกิ่ง, คนดูแลหอพักแห่งหนึ่ง, สัมภาษณ์เมื่อ 20, พฤษภาคม 2553)

“..... ต้องกินข้าวได้หลาย เดี๋ยวเวียกท่าซาบาย นอนท่าหลับดี ชั้นแหละ...” (พจน์, เจ้าของรถเงินขายผลไม้, สัมภาษณ์เมื่อ 19, เมษายน 2553)

“.... ต้องไม่ปวดขา เดินไปมาได้สะดวก ทำงานได้เหมือนที่คนทั่วไปเค้าทำกันได้ บ่แม่นมานั่งเว้าพื้น (พูดคุยสัพเพเหระ) กันอยู่จั่งซี่ (หัวเราะ)” (ชายนี้, เจ้าของร้านขายของชำ, สัมภาษณ์เมื่อ 19, เมษายน 2553)

“.... ต้องมีผิวพรรณที่เปล่งปลั่ง มีเลือดฝาดด้วย สำคัญต้องพอมห้าม อ้วนนู มันจะทำให้โรคถามหาและเจ็บป่วยง่าย” (กร, พนักงานบริษัทรถยนต์แห่งหนึ่ง, สัมภาษณ์เมื่อ 25, กันยายน 2553)

“..... ไม่อ้วน ไม่เหนื่อยง่าย ออกกำลังกายสม่ำเสมอ อยู่ในที่อากาศที่ดีและกินอาหารที่มีประโยชน์เสมอ” (ปลัดอำเภอแห่งหนึ่ง จ.กาฬสินธุ์, สัมภาษณ์เมื่อ 7, พฤษภาคม 2553)

“..... พุดง่ายแต่ทำยากนะ มันต้องมีเวลา อย่างเราต้องทำงานใช้สมองทั้งวัน ไหนจะแก้ปัญหานั้นนี่ เดี่ยวสักพักลูกน้องก็โทรมาแล้ว ปัญหาเยอะไปหมด ส่วนมากก็บำรุงสุขภาพตลอดครับ ภรรยาเค้าจะหาและเตรียมไว้ให้ตลอด จัดอะไรมาก็กินหมด (หัวเราะ) ว่างก็ไปออกรอบตลอดให้มันกระฉับกระเฉง ไม่อ้วนด้วย” (เจ้าของกิจการขายส่งคอมพิวเตอร์, สัมภาษณ์เมื่อ 14, สิงหาคม 2553)

ดังนั้นการเข้าใจความหมายของสุขภาพและความเจ็บป่วยจึงเป็นตัวที่สะท้อนให้เห็นโครงสร้างของชุมชน สังคมนั้นๆว่ามีแนวคิด ความเชื่อ วัฒนธรรมและระบบการให้คุณค่าต่อความเจ็บป่วยอย่างไร

ในกลุ่มคนชั้นกลางระดับสูงจะเชื่อว่าการมีสุขภาพดีนอกเหนือจากการไม่เจ็บป่วยแล้วยังหมายถึงคนที่มีลักษณะทางกายภาพที่แสดงออกดูดีตามสมัยใหม่นิยมนั่นคือ ผิวขาว สะอาด ใส ผอมและไม่อ้วน ซึ่งตรงกับรูปแบบการดูแลสุขภาพของคนกลุ่มนี้ซึ่งให้คุณค่ากับการที่มีสุขภาพดี ตรงที่การแสดงออกทางร่างกายซึ่งต้องดูดี มากกว่าเพียงแค่การไม่เจ็บป่วย แต่หมายรวมไปถึงการที่ร่างกายไม่ทรุดโทรมลงไปตามวัยที่มากขึ้นอีกด้วย

ขณะที่กลุ่มคนชั้นกลางระดับล่างและคนชายขอบจะมีแนวคิดและการให้ความหมายของการมีสุขภาพดีและไม่เจ็บป่วยที่คล้ายๆกันคือ การที่ร่างกายมีลักษณะภายนอกที่ปกติสามารถเคลื่อนไหวทำกิจวัตรประจำวัน ทำงานหาเลี้ยงชีพได้ ดังนั้นการมีสุขภาพดีก็อาจจะมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับการที่จะสามารถนำพาร่างกายให้สามารถไปทำงานหาเลี้ยงชีพได้ดังนั้นการให้ความหมายต่อสุขภาพจึงมักจะเชื่อมโยงกับเรื่องปากท้อง การทำมาหากินเป็นหลักซึ่งมักจะหมายถึงการซ่อมแซมร่างกายให้สามารถทำงานได้เสมอ แต่ไม่ได้ให้คุณค่าไปถึงการบำรุง ดูแล ส่งเสริมร่างกายให้ดีมากยิ่งขึ้น

การให้ความหมายการเจ็บป่วยของคนเมื่อนั้น พบว่ามักจะมีการสร้างสัญลักษณ์ของการเจ็บป่วยในการบอกและสื่อสารอยู่ตลอด เนื่องจากว่าอาการไม่สบายหรือเจ็บป่วยของปัจเจกที่อาศัยอยู่ในเมืองนั้นมักจะอาการป่วยทางด้านจิตใจและภายในอยู่เสมอ ผู้วิจัยพบว่าคนในชุมชนเมืองส่วนใหญ่กลับรู้สึกที่ตนเองไม่สบาย หายใจไม่อิ่ม ว้าวุ่นใจอยู่ตลอดเวลาทั้งที่อาการแสดงออกทางร่างกายนั้นไม่มีอาการแสดงปรากฏให้เห็น

“ คนไข้เก่าๆ จะมาบอกว่า หายใจบอ๊ม กินข้าวกำบ่แซบ วิน (อาการมีนังง) อยู่ตลอด ซึ่งก็รักษาตามอาการที่เป็น.....” (เภสัชกร เจ้าของร้านยาหน้าปากซอย, สัมภาษณ์เมื่อ 12, กรกฎาคม 2553)

“ เวลาดูแม่นานๆ มันก็เหนื่อยนะ มันวูบๆ มือไม้สั่น หายใจไม่ อิ่ม กินข้าวไม่อร่อย กลางคืนก็จะสะดุ้งตื่นบ่อยๆ กลัวแต่แคงจะตกเตียงบ้าง ละ กลัวแคงจะเพ้อบ้างละ กลัวไปหมด แต่น้ำหนักก็ไม่เห็นลดลงเลย อ้วนอยู่เหมือนเดิม (หัวเราะ)” (ลูกสะใภ้ที่ดูแลยายสงฆ์, สัมภาษณ์เมื่อ 23, มีนาคม 2553)

“มันเปลี่ยๆ เหนื่อยๆ บางวันแทบไม่อยากจะลุกจากที่นอน วูบๆ อยู่ใน ออกในท้องนี้แหละ จะว่าเราอายุมากขึ้นก็ไม่น่าใช่” (พนักงานธนาคาร, สัมภาษณ์เมื่อ 14, มิถุนายน 2553)

3.2 พหุลักษณะทางการแพทย์ในสังคมเมือง

ปรากฏการณ์พหุลักษณะทางการแพทย์ในชุมชนเมืองเป็นสิ่งที่ช่วยชี้ให้เห็นภาพของระบบสุขภาพและการดูแลระบบการเจ็บป่วยของสังคมนั้น โดยเฉพาะในยุคต้นทางเลือกในการดูแลสุขภาพ ที่ปรากฏการณ์ของกระแสความเฟื่องฟูของรูปแบบและวิธีการดูแลรักษาสุขภาพแบบทางเลือกเกิดขึ้นอย่างมากมายในสังคมไทย โดยเฉพาะในสังคมเมืองที่คนส่วนใหญ่ต้องเผชิญกับภาวะความเจ็บป่วยทั้งทางร่างกายและจิตใจจากความอย่างเจียบๆ ตลอดเวลา

กล่องฟ้า ขายเป็นอันดับ 1

- สั่ง 2 กล่อง ราคาแผงละ 200 บาท รับรองเห็นผล 100 %
 สั่ง 10 กล่อง ราคาแผงละ 170 บาท (สั่ง EMS ฟรีทั่วประเทศ)
 สั่ง 20 กล่อง ราคาแผงละ 150 บาท (สั่ง EMS ฟรีทั่วประเทศ)
 สั่ง 50 กล่อง ราคาแผงละ 140 บาท (สั่ง EMS ฟรีทั่วประเทศ)
 สั่ง 100 กล่อง ราคาแผงละ 120 บาท สอบถามได้ค่ะ

ราคาลดได้อีกค่ะ ”

(โฆษณาขายแผงบดลดความอ้วนทางอินเทอร์เน็ต)

“ดิฉัน เป็นไมเกรนมา 20 ปี ปวดหัวทุกวัน ทานยาแก้ปวดและยาคลายกล้ามเนื้อมาตลอด จนกลายเป็นโรคกระเพาะอาหารอักเสบ และร่างกายไม่ค่อยแข็งแรง เหนื่อยง่าย เคยทานยา อาหารเสริมมาหลายชนิดแล้ว ราคาแพง แคะไหนก็ซื้อ เพราะอยากหาย ทรมานมากค่ะ ลองทานสมุนไพรสกัดควาต้องเข้า 1 ซ้อนชา ก่อนนอน 1 ซ้อนชา วันแรกไม่ปวดหัว ก็ ไม่ค่อยเชื่อ เลยทานมาเรื่อย สังเกตอาการตัวเองทุกวัน ปรากฏว่าไม่ปวดหัวเลย และโรคกระเพาะก็ดีขึ้น สามารถทานของที่ชอบได้ ตอนนี้สบายมาก ร่างกายก็แข็งแรงดีค่ะ ”

(โฆษณาขายสมุนไพรทางสถานีวิทยุ, 3 ตุลาคม 2553)

“ลูกชายเป็นตั้งแต่เด็ก ตรวจพบตอนอายุ ขวบ หมอบอกให้ทำใจ มีชีวิตอยู่ได้เพียงอายุ 11-12 ปี ต้องให้เลือดตลอด ทำกิจกรรมอะไรก็ไม่ได้ ไม่มีแรง ตากแดดไม่ได้ ทานน้ำผลไม้สมุนไพร..... เข้า 1 แก้ว ก่อนนอน 1 แก้ว เพียง 3 เดือน ก็ ไม่ต้องให้เลือดแล้ว ตอนนี้ทานมา 2 ปี อายุ 15 ปีแล้ว ร่างกายแข็งแรง ดีมากแล้ว มาสามารถเล่นฟุตบอล ทำกิจกรรมกับเพื่อนๆ ได้ไม่เหนื่อยน้อย ”

(โฆษณาน้ำผลไม้ทางสถานีวิทยุชุมชน, 3 ตุลาคม 2553)

“ มี ผู้ป่วยตกจากที่สูงทำให้กระดูกทับเส้นประสาท ลูกไม่ได้นอนโรงพยาบาล 8 เดือน กระดูกกระดูกไม่ได้ ทำให้เกิดแผลกดทับที่แก้ม สะโพก เนื้อเน่า ต้องคว้านเนื้อออกทุกวัน แผลลึกโบทันเห็นกระดูก ทาแผลด้วย..... ทุกวัน 3-4 สัปดาห์ แผลเริ่มแห้ง มีเนื้อแดงเกิดขึ้นเต็มบริเวณ แผลที่เคยคว้านออก และหายแน่ ... ”

(บุคคลอ้างตัวว่าเป็นแพทย์ร่วมพูดคุยในรายการวิทยุ, 5 ตุลาคม 2553)

การแพทย์แบบพหุลักษณะหรือการแพทย์แบบผสมผสานเป็นระบบการดูแลที่เชื่อมโยงและสัมพันธ์อยู่กับวัฒนธรรม วิถีชีวิตและสังคมของผู้คนในสังคมอย่างกลมกลืนโดยในทุกชุมชน สังคมจะมีระบบการแพทย์และการดูแลสุขภาพมากกว่า 1 ระบบเสมอ ไม่เว้นแม้แต่ในชุมชนคอนทราสต์ที่แม้จะมีระบบการแพทย์กระแสหลักและมีสถานพยาบาลคอยให้บริการดูแล รักษาสุขภาพตั้งอยู่เป็นจำนวนมากและความนิยมในแพทย์แผนปัจจุบันซึ่งเป็นระบบการแพทย์กระแสหลักและดูแลโดยนักวิชาชีพก็เป็นที่ยอมรับในการใช้บริการเป็นอย่างมาก เห็นได้จากจำนวนสถานบริการทางด้านสุขภาพของเอกชนทั้งคลินิก ร้านขายยา ในบริเวณพื้นที่บ้านคอนทราสต์มีเปิดให้บริการในหลากหลายรูปแบบเพิ่มขึ้นทุกปี

ในส่วนของระบบการแพทย์แบบพื้นบ้านนั้นก็ปรากฏร่องรอยการได้รับความนิยมและชื่นชอบใช้บริการอยู่โดยจะมีรำผีฟ้า หมอธรรม หมอพระ คอยให้บริการภายในชุมชนซึ่งปัจจุบันกลับพบว่าไม่ได้มีการให้บริการในกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้มานานมากแล้วคงมีแต่พระที่คอยบำบัดรักษาอาการเจ็บป่วยทางจิตใจโดยช่วยเหลือสะเดาะเคราะห์ ดูดวง รดน้ำมนต์เท่านั้น แต่ไม่ได้รับความนิยมจากคนในชุมชนมากนัก ผู้มาใช้บริการส่วนใหญ่มักจะเป็นคนจากภายนอกชุมชนแต่ระบบการดูแลสุขภาพด้วยตนเองยังคงมีอยู่และพบกันอย่างแพร่หลาย

เมื่อระบบการแพทย์ของชุมชนคอนทราสต์มีลักษณะเช่นนี้ จึงพบว่าระบบการดูแลสุขภาพยามเจ็บป่วยของตนเองและคนใกล้ชิด จะนิยมพึ่งพากับระบบการแพทย์แผนปัจจุบันเป็นหลัก เนื่องจากความเชื่อถือและความนิยมของคนในชุมชนที่ได้รับการปลูกฝังมาอย่างยาวนานให้มีความเชื่อและศรัทธาต่อระบบการแพทย์สมัยใหม่ซึ่งก็น่าจะมีลักษณะคล้ายกันกับชุมชนเมืองอื่นๆ ในประเทศไทย เนื่องจากระบบการแพทย์กระแสหลักในสังคมไทยคือการแพทย์แผนปัจจุบันซึ่งสะท้อนออกมาให้เห็นถึงปริมาณของสถานพยาบาลเอกชนที่มีจำนวนมากมายและเปิดเพิ่มขึ้นทุกปี อีกทั้งปริมาณคนไข้ ผู้ป่วยที่มีจำนวนมากในคลินิกและโรงพยาบาลต่างๆ แม้ว่าจะมีความพยายามในการบริหารจัดการระบบการดูแลรักษาคนป่วยของโรงพยาบาลต่างๆ แล้วก็ตาม แต่บรรดานักวิชาชีพต่างก็ยังคงต้องทำงานอย่างหนักรับมือผู้ป่วยที่มีปริมาณมากจนล้นโรงพยาบาลมากขึ้นเรื่อยๆ

“ คนในชุมชนไม่ค่อยนิยมไปหาเท่าไรนะ (ไปหาพระที่บ้านมหาเทพประทานพร เพื่อดูดวง สะเดาะเคราะห์) จริงๆ ก็แทบจะเรียกว่าไม่มีเลย ” (แม่ณรงค์, ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน , สัมภาษณ์เมื่อ 14, มิถุนายน 2553)

“ ที่นั่น (สถานปฏิบัติธรรมไท่กวง) เจ้าไม่ค่อยเปิดรับคนในชุมชน แต่ยามงานก็มีคนแต่งชุดสีขาวๆมากันเยอะนะ ไม่รู้มาจากไหนกัน ส่วนมาก เจ้าก็มาทำบุญ มาสวดมนต์กัน เจ้าว่าอย่างนั้นนะ เจ้าของเจ้าเคยเป็น อาจารย์มาก่อนแต่ตอนนี้เกษียณแล้ว ” (ยายอรุณ, อาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน, สัมภาษณ์เมื่อ 16, มิถุนายน 2553)

“ ไข้ๆแต่ก่อนยายสำรวจเค้าร่ำช่วยชาวบ้าน แบบเจ้าเรียกว่ารำผี ฟ่านะ แต่เดี๋ยวนี้ไม่มีแล้วละ แยกไปทำแต่งงานช่วยเทศบาล แยกเป็น อสม.ด้วยนะ ” (ยายโอบเพื่อนบ้าน , สัมภาษณ์เมื่อ 8, กันยายน 2553)

พร้อมไปกันนี้ระบบการดูแลสุขภาพด้วยตนเองของผู้คนได้แสดงให้เห็นถึงสภาวะของปรากฏการณ์ทางเลือกในการดูแลสุขภาพว่าได้รับความนิยมอย่างมากในสังคมเมือง การดูแลสุขภาพของตนเองในหลากหลายรูปแบบตั้งแต่การดูแลรักษาตนเองอย่างง่ายและเป็นที่ยอมรับแพร่หลายมาจนถึงการซื้อหายารับประทานเอง ตามความเชื่อ ภูมิหลังและประสบการณ์ที่ตนเองและคนใกล้ชิด อย่างกรณีของยาสงฆ์ที่เพื่อนบ้าน ลูกหลานพากันนำมาจากหลายๆมาให้ยาย สงฆ์เพื่อทำการรักษาอาการอัมพาตหรือการเลือกที่ใช้จะแนวทางการรักษาในรูปแบบอื่นๆคู่กัน กับการแพทย์แผนปัจจุบันตามความเชื่อของตนเองและคนใกล้ชิดเช่น หมอน้ำมัน หมอเป่า หมอพระ หมอทหาร รำผีฟ้า หรือการใช้การนวดแผนโบราณ

การเลือกที่จะใช้อาหารเสริมสุขภาพก็เป็นอีกทางเลือกที่ได้รับความนิยมอย่างมาก เช่นเดียวกันแม้ว่าจะราคาสูงเท่าไรก็ตาม หากมีโอกาสคนชั้นกลางในเมืองย่อมต้องการทดลอง และซื้อยามาทดลองใช้เสมอ ขณะที่การแพทย์แผนทางเลือกอื่นๆเช่น การแพทย์ฝังเข็มแผนจีน การแพทย์แบบกดจุด การแพทย์แผนอินเดีย การใช้กระแสดิจิต โยเร ก็ได้รับความนิยมไม่น้อย เช่นเดียวกัน

การดูแลสุขภาพแบบพื้นบ้านสำหรับชุมชนเมืองที่ผู้คนมีความหลากหลายความเชื่อและค่านิยมนั้น มักจะพบมากในกลุ่มคนชั้นกลางระดับล่างและคนชายขอบ กระนั้นก็ดีในกลุ่มคนชั้นกลางระดับสูงก็เชื่อว่าจะไม่พบความเชื่อในแนวทางการดูแลสุขภาพแบบพื้นบ้าน แต่มักจะพบในคนสูงอายุแต่ก็มีจำนวนไม่มากนัก

คนส่วนใหญ่มีความเชื่อการดูแลสุขภาพแบบนี้มักจะเป็นคนที่มีประวัติอพยพโยกย้ายถิ่นมาจากชนบทเข้ามาอาศัยอยู่ในเมือง ซึ่งเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ที่มีคนต่างวัยอยู่ร่วมกันและมีคนสูงอายุอยู่ร่วมด้วย ซึ่งพบว่ารูปแบบการดูแลสุขภาพมักจะเลือกใช้ทั้งวิธีแบบพื้นบ้านเดี่ยวๆหรือใช้

การแพทย์แบบแผนปัจจุบันควบคู่ไปด้วยและพบการดูแลรักษาตนเองและคนใกล้ชิดที่เจ็บป่วยอย่างง่าย ๆ และไม่ซับซ้อนมากนัก ได้แก่ความนิยมในการใช้สมุนไพร พืช ผัก ที่หาได้ไม่ยากมาเป็นหลักกับอีกกรณีคือกรณีสิ้นหวัง ไม่มีทางเลือก จะด้วยเหตุผลในเรื่องค่าใช้จ่ายในการรักษาที่สูงจนไม่มีกำลังทรัพย์จ่ายได้ การเจ็บป่วยเรื้อรังอาการเลื่องหรือมีทางเลือกอื่น ๆ ซึ่งจะพบว่ากรณีนี้จะถูกนำมาเป็นอีกทางเลือกในการตัดสินใจแก้ไขปัญหา

4. การใช้จ่ายด้วยตนเองของคนเมือง

พฤติกรรมของคนในสังคมเมืองนั้นหลากหลายและซับซ้อน โดยเฉพาะพฤติกรรมทางการเงิน การทำความเข้าใจในธรรมชาติของวิถีชีวิต วิถีคิด ความเชื่อของคนเมืองได้อย่างลึกซึ้งนั้นได้ทำให้สามารถเข้าใจเบื้องหลังปรากฏการณ์การใช้จ่ายในรูปแบบต่างๆ ได้อย่างดีเพราะการรับรู้เกี่ยวกับบยา ซึ่งแสดงออกเป็นรูปแบบและพฤติกรรมในการใช้จ่ายได้สะท้อนให้เห็นถึงการให้ความหมาย คุณค่า และแนวคิดเบื้องหลังในการให้คำอธิบายเกี่ยวกับความเจ็บป่วยด้วย

มีผู้รู้ นักคิดและนักปฏิบัติเกี่ยวกับระบบยาในชุมชนจำนวนหนึ่งได้เสนอแนวคิดซึ่งได้ทำให้มุมมองและความสัมพันธ์ระหว่างยาและผู้ใช้จ่ายเปลี่ยนไปว่า การใช้จ่ายของคนในชุมชนชนบทนั้นอุดมไปด้วยความหมายที่แฝงอยู่เบื้องหลังโดยมีความหมายที่กว้างกว่าการเป็นเพียงสารเคมีที่ใช้ในการบำบัด รักษาอาการเจ็บป่วยของร่างกายเท่านั้น ทุกครั้งที่เกิดการใช้นั้นหมายถึงว่าได้เกิดการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการทางสังคมบางประการขึ้นในชีวิตของผู้ที่ไม่สบายและอาจจะหมายรวมถึงคนที่ใกล้ชิดด้วย

ความเชื่อเกี่ยวกับยาของคนในชุมชนเมืองผู้วิจัยพบว่าแทบจะไม่มี ความแตกต่างกับคนในชุมชนชนบทกล่าวคือ ระบบคิด ความเชื่อและวัฒนธรรมของคนเมืองมีผลต่อการกำหนดพฤติกรรมและรูปแบบการใช้จ่ายของคนเมืองอย่างมาก ซึ่งการใช้จ่ายของคนเมืองที่บางครั้งนักวิชาชีพในชุมชน ได้พบว่า มีปัญหานั้น แทบทุกปัญหาจะมีเบื้องหลังที่สำคัญที่ส่งผลให้เกิดการใช้จ่ายที่ไม่เหมาะสมในมุมมองของนักวิชาชีพเสมอ ดังกรณีของตาละม่อม ผู้ป่วยโรคเรื้อรังความดันโลหิตสูง

ตาละม่อมอาศัยอยู่กับยายจีน ภรรยาซึ่งมีโรคประจำตัวเป็นนิ่วในถุงน้ำดี ตาละม่อมเป็นที่รู้จักมักคุ้นกับชาวชุมชนเป็นอย่างดีเนื่องจากเป็นคนที่อยู่อาศัยในชุมชนมานาน อีกทั้งยังมีอัยาศัยที่ดีและมักช่วยเหลืองานของชุมชนอยู่เสมอ ทุกวันในช่วงเช้าไปจนถึงก่อนเที่ยงมักจะต้องเจอตาละม่อมนั่งเล่นอยู่ที่หน้าบ้านเสมอ ตาละม่อมอยู่อาศัยกับยายจีนเพียง 2 คน ส่วนลูกทั้งหมดไปทำงานค้าขายอยู่ที่ จ.นครราชสีมาราว 3 - 4 เดือนจึงจะกลับมาครั้งหนึ่ง ส่วนหลาน 2 คนเรียนระดับชั้นอุดมศึกษาที่มหาวิทยาลัยขอนแก่น และ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชรเจ็บป่วยรุนแรงและถูกเงินจึงจะโทรศัพท์ติดต่อหลานให้มาช่วยดูแล

“ตอนนั้นยาย (ภรรยา) ไม่สบายนอนร้องอยู่ชั้นบน ตาก็ตกใจไม่รู้ว่าเป็นอะไร มีดแล้วด้วย ยายร้องดังมาก เลยรีบเดินออกไปบอกข้างบ้านให้ช่วยโทรหาหลานให้ หลานมันก็รีบมาแล้วพยายไปโรงพยาบาล (โรงพยาบาล) หายไปทั้งยายทั้งหลานไม่ส่งข่าว 5 วัน มันก็มาบอกว่ายายเป็นนิ่วในถุงน้ำดี ต้องผ่าและนอนอีกหลายวัน (หัวเราะ) ยายไม่อยู่ที่สบายดี เจียบดี (หัวเราะ) ”

ยายจิ้น ภรรยาของตาละม่อมช่วยงานของชุมชนเสมออีกทั้งยังเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนด้วย ทำให้เจ้าหน้าที่ศูนย์แพทย์ชุมชนคุ้นเคยกับภาพที่ 2 ตายายพากันมารับยาเป็นประจำทุกเดือนเป็นอย่างดี

“... ยายจิ้นแกพาละม่อม มารับยาความดัน (ความดันโลหิตสูง) เป็นประจำ มารับยาที่ก็เป็นเดือนถึงจะหมด ตามที่หมอสั่ง ส่วนยายจิ้นแกเป็นอสม. ก็ช่วยดูแลตาละม่อมไปด้วย ยายไม่เคยขาด ความดันก็ปกติดี...”

แต่ทุกครั้งที่ตาละม่อมมาหาก็มักจะถือถุงยารักษาโรคความดันโลหิตสูงซึ่งถูกแกะจากหีบห่อเป็นเม็ดแล้วมาด้วยทุกครั้ง เพื่อเอามาเปลี่ยนกับยาที่จะรับไปใหม่ เจ้าหน้าที่สังเกตเห็นว่าทุกครั้งที่น่ายามาคืน เม็ดยามักจะมีจุดเล็กๆที่เม็ดยาเสมอแต่ก็ไม่ได้สนใจอะไร

“พี่ก็ได้แต่บอกแกว่า แกะมาแล้วก็เอาไปใช้ทำอะไรไม่ได้ คนอื่นจะใช้ต่อก็ไม่ได้ คราวหลังก็ไม่ต้องแกะมาคือ ตาละม่อม แกก็ได้แต่ยิ้มไม่ว่าอะไร พี่ก็นึกว่าแกเข้าใจแล้ว มีอื่นมาก็คือเดิม แกะมาอีกแล้ว”

กระทั่งวันหนึ่งขณะเจ้าหน้าที่ลงเยี่ยมบ้านตามปกติ ซึ่งในรอบนี้จะเวียนไปแถวบ้านของตาละม่อมด้วย เจ้าหน้าที่จึงแฉ่งนั่งเล่นและพักผ่อนที่บ้านตาละม่อม ระหว่างที่ตาละม่อมเดินเข้าไปบ้านและกำลังเปิดตู้เย็นเพื่อเอาน้ำมาให้ดื่ม เจ้าหน้าที่คนหนึ่งก็เหลือบไปเห็นว่าภายในตู้เย็นของตาละม่อมมีขวดยาเรียงอยู่เยอะมาก เกือบทั้งตู้ ขวดเล็กบ้างใหญ่บ้างวางเรียงรายกันไป จึงขอเข้าไปดูปรากฏว่าเจอยาจำนวนมากทั้งยาเม็ด ยาน้ำ ยาครีม วางเรียงรายอยู่เต็มตู้เย็นมีช่องว่างเว้นไว้เฉพาะน้ำสำหรับดื่มเท่านั้น

ผู้วิจัยได้ถือโอกาสที่ได้นั่งพักบ้านตาละม่อมและรอดูคุยกับเพื่อนบ้านคนอื่นๆ จึงขอ ดูผู้เขียนของตาละม่อม เมื่อตาละม่อมทราบถึงวัตถุประสงค์ของผู้วิจัยที่จะขออนุญาตเปิดตู้เย็นเพื่อดูยา ที่เก็บไว้ ก็มีท่าทีเงินอวย ไม่อยากให้ผู้วิจัยดู แต่ในท้ายที่สุดก็ยินยอมพาไปดูพร้อมกับพูดซ้ำทักว่า

“เดี๋ยวนี้ก็เอาออกไปเยอะแล้ว (หัวเราะ) ตั้งแต่หมอมายบอกให้เอา ออกไป อย่างขามืดเนี่ยเอาออกหมดแล้ว และก็ไม่ได้แกะออกจากห่อแล้ว”

ผู้วิจัยได้ใช้เวลาในการสร้างความคุ้นเคยกับตาละม่อม โดยมักจะแวะนั่งเล่นและพูดคุยด้วย ทุกครั้งเมื่อผ่านหน้าบ้าน บางครั้งก็จะมีขนมไทยๆ เช่นขนมชั้น ขนมต้ม เผือกกวนติดมือไปฝาก ด้วยเมื่อมีโอกาส กระทั่งวันหนึ่งผู้วิจัยได้ลองสอบถามถึงสาเหตุที่ตาละม่อมชอบนำยาไปแช่ตู้เย็นก็ ได้ความว่า

“กลัวยาจะเสีย จะได้เก็บไว้ใช้นานๆ เหมือนกับข้าวนั้นแหละเก็บไว้ ในตู้เย็นนานเท่าไรก็ไม่เสีย (หัวเราะ) ยิ่งยาแก้ปวดท้อง (Antacin gel) เอาไว้เวลากินตอนปวดท้องแล้ว กินแล้วมันจะเย็นในท้อง จะหายปวดเร็ว ด้วยนะ” ขามืดที่แกะออกมันจะได้ระบายอากาศ ไม่เสียเร็ว ขานวด ขายังเย็นยิ่งดี หายปวดเร็ว บางครั้งเอาไปแช่ช่องน้ำแข็ง นวดขาแล้วหายเร็วดี”

ตาละม่อมอาจจะเป็นกรณีศึกษาเล็กๆ ที่บังเอิญพบในภาคสนามที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อ เบื้องหลังการใช้ยาซึ่งไม่เหมาะสมในสายตานักวิชาชีพ แต่ขณะที่ในสายตาของคนที่ใช้ยาล้วนเกิด จากประสบการณ์ คิด ใช้ ลอง ผิดลองถูกและในบางครั้งก็ได้ผลในทางการรักษาความไม่สบายได้

4.1 รูปแบบของยากับความเชื่อของคนเมือง

ลักษณะทางกายภาพของยามีผลอย่างมากกับพฤติกรรมการใช้ยาของคนในชุมชนเมือง ลักษณะภายนอกตั้งแต่ลักษณะรูปร่างของเม็ดยา สี สันของเม็ดยา ลักษณะสี สันของหีบห่อและ ภาชนะ โดยเชื่อว่าความแรงและประสิทธิภาพของยาที่จะใช้นั้นขึ้นอยู่กับลักษณะภายนอกที่เห็นใน เบื้องต้น แหล่งที่มาของยา ราคาและสี สันของยา รูปแบบของยา

“... ก่าเลือกจากที่เคยได้ยื่นไว้ก่อนหละ (หัวเราะ) บ่สู้ว่ายาดีบ่ดี ก็เอาที่
 คู้นหูไว้ก่อน ช้้นแล้วค่อยไปว่ากันทีหลัง.....”(ยายอานวย, ผู้พิการชุมชนริม
 บึงทุ่งสร้าง – ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว, สัมภาษณ์เมื่อ 6, พฤษภาคม 2553)

“..... ชื่อจากร้านขายยาสิ จากร้านขายยาเท่านั้นถึงจะเชื่อได้.....”
 (ถวิล, ชายไก่ออด, สัมภาษณ์เมื่อ 22, เมษายน 2553)

“.....ยาดีมันต้องกินแล้วหาย ใช้เวลาบ่นาน บ่ต้องไปหาหมอหลาย
 หม่อง หลายเทื่อ มันเปลือง.....” (ทอง, พนักงานรักษาความปลอดภัย,
 สัมภาษณ์เมื่อ 4, สิงหาคม 2553)

“..... กินแล้วอาการต้องดีขึ้น สัก 3 วันหากยังเหมือนเดิมก็มักจะพา
 ไปหาหมอ ไม่ใช่เภสัชไม่ง่ง จัดยาไม่ดึน๊ะ แต่บางทีมันไม่ตรงกัน หมอเค้า
 อาจจะมีข้อมูล ตรวจได้มากกว่า..... ” (พนักงานบริษัทเครื่องใช้ไฟฟ้า,
 สัมภาษณ์เมื่อ 18, กรกฎาคม 2553)

“..... ยาจากร้านขายยาของเภสัชดีกว่า หากเลือกได้ก็ขอยาที่ใหม่ ๆ
 กล่องไม่เก่า จากร้านที่ดูสะอาดสะอาด่านหน่อย.....” (ณัฐพงษ์, วิศวกรไฟฟ้า,
 สัมภาษณ์เมื่อ 4, เมษายน 2553)

คนในชุมชนเมืองเมื่อเลือกซื้อยาหรือมีโอกาที่จะสามารถเลือกยาได้เองมักจะเลือกยาที่มี
 ความคู้นหู คู้นเคยโนสีสันของหีบห่อรูปแบบของหีบห่อและเม็ดยาก่อนเป็นอันดับแรก

เช่นเดียวกับแหล่งที่มาของยาซึ่งมักจะถูกคนเมืองเลือกใช้ยาจากแหล่งที่มีความเชื่อถือได้
 เป็นหลักเช่น เลือกซื้อยาจากร้านขายยามากกว่าเลือกซื้อจากร้านค้าใกล้บ้าน เลือกซื้อยาจากร้านที่
 คู้นเคยมากกว่าเลือกซื้อจากร้านที่ดูสะอาดและทันสมัยและเลือกซื้อยาจากร้านที่ดูสะอาดและ
 ทันสมัยมากกว่าซื้อยาจากร้านที่ยาราคาแพง

ยกเว้นการเจ็บป่วยเพียงเล็กน้อยหรือการใส่ยาที่เคยมีประสบการณ์การเจ็บป่วยมาก่อนมา
 รักษาตนเองเช่น ท้องร่วง ปวดท้อง ปวดเมื่อย มดลูกอักเสบ ซึ่งยาส่วนใหญ่ที่พอมิในร้านค้าก็
 ไม่ได้มีปริมาณมากเหมือนร้านค้าในชนบทที่ซึ่งต้องมียาจำนวนมากคอยให้บริการแก่ลูกค้า

ดังนั้นจึงจะพบว่าคนเมืองนิยมที่จะซื้อหายามาใช้เองจากร้านขายยามากกว่าร้านค้าใกล้บ้าน ยกเว้นการเจ็บป่วยเพียงเล็กน้อยที่ตนเองประเมินแล้วว่าสามารถที่จะดูแลตนเองได้ก็จะทำ

“ซื้อจากร้านขนมข้างๆ นี้แหละ ปวดหัว ตัวร้อนก็ซื้อได้ มัน เหมือนๆกัน...” (พี, นักศึกษาสาขาการตลาด, สัมภาษณ์เมื่อ 3, กันยายน 2553)

“..... อยู่ที่ว่าเป็นมาก เป็นน้อย หากเคยเป็นแล้วที่ร้านค้ามียา ก็ซื้อ หากไม่เคยเป็น ไม่รู้ว่าเป็นอะไรก็จะไปร้านขายยา เป็นมากๆจะไปหาหมอที่ คลินิกเลย” (ข้าราชการทหาร, สัมภาษณ์เมื่อ 14, กันยายน 2553)

นอกจากการให้ความสำคัญของการซื้อหายาจากแหล่งที่ปลอดภัยแล้ว ความคุ้นเคยกันกับเจ้าของร้านยาก็เป็นปัจจัยที่สำคัญในการเลือกใช้บริการ โดยไม่จำเป็นว่าคนที่ขายยานั้นจะต้องเป็นเภสัชกรหรือไม่ ด้วยเชื่อว่าคนที่มาขายยาได้นั้นต้องมีความรู้ในเรื่องของยาที่อยู่แล้วไม่เช่นนั้นเจ้าหน้าที่รัฐคงไม่อนุญาตให้เปิดร้านขายยาได้ ซึ่งวิถีคิดแบบนี้มักจะพบในกลุ่มคนชายขอบและคนชั้นกลางระดับล่าง

“ไม่ต่างกันหรอกเภสัช กับ ดีขายยาหะ ผมก่าได้รับยา เหมือนๆกันครับ ซ้ำเทื่อ (บางครั้ง) บ่มีเงิน เพิ่นก่าจัดให้ได้.....” (บรรจง, พนักงานร้านถ่ายเอกสาร, สัมภาษณ์เมื่อ 25, พฤษภาคม 2553)

“ซื้อยากับเภสัช ราคาแพง ความมาก จุกจิก” (อุทัย, เจ้าของร้านขายของชำ, สัมภาษณ์เมื่อ 2, สิงหาคม 2553)

“ซื้อกับไผก่าได้ในร้าน เพิ่นก่าหมอเบ็ดนั้นแหละ เสื่อขาวๆเรียก หมอเบ็ด เพิ่นรู้ดีก่าเฮาอีก” (ทอง, พนักงานรักษาความปลอดภัย, สัมภาษณ์เมื่อ 25, พฤษภาคม 2553)

“..... เลือกร้านที่คุ้นรู้เรื่องดีกว่าครับ ได้ง่ายดี” (ถวิล, ชายไก่อทอด, สัมภาษณ์เมื่อ 22, เมษายน 2553)

แต่กลับพบว่าในกลุ่มคนชั้นกลางระดับสูงจะให้ความสำคัญกับการซื้อยาและการได้รับคำแนะนำจากร้านขายยาที่มีเภสัชกรมากกว่าร้านที่ไม่มีเภสัชกรเป็นคนขายให้จริงๆ ด้วยเหตุผลในเรื่องความปลอดภัย น่าเชื่อถือ มีหลักประกันในเรื่องความปลอดภัยในการใช้ยา

“ ซื้อยาจากเภสัชกรสบายใจกว่า ปลอดภัย ” (ณัฐพงษ์, วิศวกรไฟฟ้า, สัมภาษณ์เมื่อ 4, เมษายน 2553)

“ซื้อยาจากร้านเภสัช บางครั้งจะไม่ได้ยาหากเค้าเห็นว่าเราไม่ควรต้องใช้ แต่หากซื้อจากพวกหมอดี ต้องซื้อยาตลอด ” (เมธาวิ, พนักงานธนาคาร, สัมภาษณ์เมื่อ 18, พฤษภาคม 2553)

“..... ถูกกว่าก็จริง แต่น่ากลัวเอาอะไรมาให้เรากินก็ไม่รู้.....” (อรรถพงษ์, พนักงานบริษัทรถยนต์, สัมภาษณ์เมื่อ 25, กันยายน 2553)

ยิ่งถ้าหากมีร้านให้บริการ โดยเภสัชกรที่มีความคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี ก็จะยิ่งให้ความไว้วางใจผูกพันกันเป็นลูกค้าประจำกัน และในขณะเดียวกันกลับพบแนวโน้มที่น่าสนใจคือ ความแตกต่างของร้านขายยาในชุมชนระหว่างร้านของเภสัชกรเป็นเจ้าของกับร้านที่ไม่ใช่เภสัชกรเป็นเจ้าของ ที่มีผลทำให้เกิดความแตกต่างของยาที่คนในชุมชนได้รับอีกด้วยซึ่งได้สะท้อนให้เห็นแนวคิดที่สำคัญในคนแต่ละกลุ่มในชุมชนเมือง

นอกจากนี้สิ่งที่น่าสนใจคือราคาขายของยา ซึ่งมักจะถูกตีค่าให้ราคาความคุ้มค่ากับสิ่งที่คนเมืองจะต้องเสียไป ซึ่งไม่ได้หมายถึงเงินหรือค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียไปเท่านั้น แต่หมายความไปถึงสิ่งที่เค้าจะได้รับจากไปใช้บริการที่ร้านยานั้นๆ เช่น การได้โอกาสในการพูดคุยเล่าเรื่องความเจ็บป่วยให้คนอื่น ได้ฟังหรือรับรู้ การได้รับคำอธิบายที่เพียงพอเกี่ยวกับยาที่ซื้อ การได้รับความเอาใจใส่ติดตามการใช้ยาจากเจ้าของร้าน ความประทับใจในการรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับการเจ็บป่วยของคนไข้ สิ่งต่างๆ เหล่านี้คือความคุ้มค่าที่เป็นรูปธรรมที่ได้ยินเสมอจากการพูดคุยกับคนเมืองเกี่ยวกับร้านขายยา

ความเชื่อเกี่ยวกับความแรงของยา หรือยาแรง ยาอ่อนซึ่งเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นตัวประสิทธิภาพของยานั้นๆชุดความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาในชุมชนภาคชนบทที่ว่า ยาแพงจะแรงกว่ายาถูกเสมอ ยาที่มีประสิทธิภาพดีหรือยาแรงนั่นคือยาที่กินแล้วหายจากโรคหรืออาการเจ็บป่วยในทันทีหรืออย่างมากที่สุดคือ ใช้เวลาเพียง 1-2 วัน อาการต้องดีขึ้น ซึ่งเรียกว่าถูกกันกับยานั้น

ในชุมชนเมืองชุดความจริงดังกล่าวจะมีความแตกต่างในรายละเอียดของการให้ความหมายของการถูกกั้นกับยาหรือสิ่งที่นักวิชาชีพเรียกว่ายาถูกกับโรคนั้น โดยคนในชุมชนเมืองส่วนใหญ่จะผูกโยงความแรงของยาไว้ร่วมกับความปลอดภัยของยาเสมอ โดยเชื่อว่ายาที่มีประสิทธิภาพคือยาที่แรงและเมื่อใช้แล้วปลอดภัย ซึ่งอาการที่ปลอดภัยคือการใช้ยาแล้วไม่มีอาการแพ้ ซึ่งแสดงออกให้เห็นทางกายภาพอย่างชัดเจนเช่น ผื่นคัน หน้าแดง ผิวแดง ออกร้อน ร้อนใบหน้า ท้อง ลำตัว ซึ่งส่วนใหญ่จะให้ความเชื่อมโยงความปลอดภัยไว้กับเรื่องของการเป็นสารที่เป็นธรรมชาติไม่ได้ปรุงแต่งใดๆ

ดังนั้นยาที่มีประสิทธิภาพคือ ยาที่ใช้แล้วหาย โดยใช้เวลาที่ไม่นานมากนักในขณะเดียวกันต้องปลอดภัยกับร่างกายอีกด้วย ซึ่งความเชื่อนี้ได้มีความสัมพันธ์กับการเลือกซื้อและใช้ยาจากร้านขายยาเป็นส่วนใหญ่นั่นเอง

“.....ยาแรงเกินไป กินแล้วหายเร็วก็จริง แต่อันตราย มันปวดท้อง ร้อนท้องตลอด” (ข้าราชการครูเกษียณ, สัมภาษณ์เมื่อ 25, กุมภาพันธ์ 2553)

“....ยาคือ ยาก็ได้รับจากเภสัชกรนั่นแหละ....” (พระเอ, พระนักศึกษา, สัมภาษณ์เมื่อ 7, กรกฎาคม 2553)

“ ยาแรง จะดีได้ ต้องใช้แล้วปลอดภัยด้วย เคี้ยวจะเป็นไปมากกว่าเดิม” (ปลัดอำเภอแห่งหนึ่ง จ.กาฬสินธุ์, สัมภาษณ์เมื่อ 7, พฤษภาคม 2553)

การให้ความหมายของยาแรงของคนเมืองนั้นจะเชื่อมโยงกับแนวคิดเบื้องหลังที่สำคัญกับเวลาในการหาเลี้ยงปากท้องเป็นสำคัญอีกด้วยอีกทั้งยังเชื่อมโยงกับกระแสการบริโภคนิยมที่มีความปลอดภัย การมาจากธรรมชาติ

ในหลายกรณีที่เป็นลักษณะเฉพาะของคนเมืองจะพบเบื้องหลังการใช้ยาที่สำคัญแฝงอยู่เสมอ เนื่องจากอาการเจ็บป่วยของคนเมืองส่วนใหญ่คืออาการเจ็บป่วยเรื้อรังโดยเฉพาะในกลุ่มคนวัยทำงานไปจนถึงคนสูงอายุซึ่งมีฐานคิดความเชื่อ ประสบการณ์ การใช้ยาดูแลสุขภาพมานาน

4.1.1 ยานโรคเรื้อรังเช่นเบาหวาน ความดัน

การใช้ยาของผู้ป่วยในโรคเรื้อรัง โดยเฉพาะในโรคเบาหวานและความดัน เป็นปัญหาเรื้อรังพอๆ กับความเจ็บป่วย และเป็นปัญหาความไม่เข้ากันในฐานะคิดซึ่งกันและกัน ระหว่างนักวิชาชีพที่ดูแลรักษาสุขภาพอันได้แก่ แพทย์ เภสัชกร พยาบาล เจ้าหน้าที่สาธารณสุข กับผู้ป่วยในชุมชนเมืองอย่างมาก

“คนในเมืองนี้แหละ มีปัญหาในการใช้ยามากที่สุด เหมือนรู้แต่ไม่รู้”

(เภสัชกรศูนย์แพทย์ชุมชน, สัมภาษณ์เมื่อ 10, มีนาคม 2553)

“..... ยาเหลืออยู่ที่บ้านเยอะมาก แต่มาหาที่รื้อน้ำตาลก็ปกติทุกที”

(แพทย์เวชปฏิบัติครอบครัว ศูนย์แพทย์ชุมชน, สัมภาษณ์เมื่อ 11, มีนาคม 2553)

“หมอบอกให้กิน 2 เม็ด แต่ย้าวว่าวันนี้น้ำตาลมันขึ้นหลายก็เลยกิน 3 เม็ด บางวันกินข้าวหลาย ก็กิน 4 เม็ด”

(ผู้ป่วยเบาหวานศูนย์แพทย์ชุมชน, สัมภาษณ์เมื่อ 10, มีนาคม 2553)

ปัญหาความไม่เข้าใจฐานะคิดของกันและกันระหว่างนักวิชาชีพกับผู้ป่วย ได้ก่อให้เกิดแนวคิดของชุดความจริงของนักวิชาชีพที่ว่าชาวบ้านไม่มีความรู้ในการใช้ยา ก่อให้เกิดการใช้ยาที่ไม่เหมาะสมของชาวบ้าน การแก้ไขปัญหาก็มักจะเน้นไปแนวทางการให้ความรู้ อบรม ให้ข้อมูล ติดตามและตรวจสอบการใช้ยาว่ามียาเหลือหรือไม่เหลืออยู่ที่บ้านของคนไข้ น้อยมากที่จะให้ความสนใจในบริบทรอบข้างที่อยู่แวดล้อมคนไข้

ดงกรณ์พี่เดือน อายุ 35 ปี อาชีพขายกล้วยเตี้ยมีโรคประจำตัวคือเบาหวาน แต่ด้วยงานที่ต้องหาเงินมาเลี้ยงปากท้องคนในครอบครัวซึ่งต้องทำในช่วงเวลากลางคืน โดยพี่เดือนและแม่จะเตรียมของในช่วงบ่ายแก่ๆและเริ่มขายในช่วงตั้งแต่ 6 โมงเย็นเรื่อยไปจนถึง 6 โมงเช้า จึงทำให้เวลาที่ต้องกินยามีความคลาดเคลื่อนจากที่หมอสั่งเป็นอย่างมาก ซึ่งส่งผลต่อระดับน้ำตาลของพี่เดือน ซึ่งสูงทุกครั้งทีไปพบตามที่หมอนัด

“น้ำตาลประมาณ 180 – 200 ตลอดเลย เป็นมาแบบนี้หลายเดือนแล้ว มาที่ไรก็เกรงใจหมอ กลัวหมอจะว่าล่าสุดหมอก็คิดว่าทำไมน้ำตาลขึ้นไม่ดูแลตัวเองเลยหรือ ยาที่กินยาตามหมอสั่งตลอดนะ”

แม้จะกินยาตามที่หมอสั่งตลอดแต่เนื่องจากไม่สามารถกินยาได้ตามเวลาปกติเนื่องจากต้องทำงานกลางคืนจนถึงเช้าและนอนตอนกลางวัน ทำให้การรับประทานอาหารส่วนใหญ่มักจะเป็นช่วงกลางวัน ซึ่งหากนักวิชาชีพได้พยายามมองบริบทแวดล้อม รูปแบบวิถีชีวิตของผู้ป่วยมากกว่า มองแง่ถึงเฉพาะที่ผลการตรวจเลือด ตัวเลขระดับน้ำตาลของผู้ป่วยก็อาจจะทำให้คุณภาพชีวิตของพี่เดือนดีขึ้น โดยที่ไม่ต้องทนทุกข์ทรมานจากความเจ็บป่วย

หรือการที่คนในภาคอีสานแม้จะอยู่ในชุมชนเมืองแต่ก็มักจะนิยมทานข้าวเหนียวเป็นอาหารหลักมากกว่าข้าวเจ้า การที่จะให้งดหรือเลิกการกินข้าวเหนียวไปกินข้าวเจ้าแทนในผู้ป่วยเบาหวานที่มีน้ำตาลขึ้นสูงนั้นจะขัดกับวิถีชีวิตอย่างมากซึ่งส่งผลให้ไม่ได้รับความร่วมมือในการใช้ยาอย่างที่ควรจะเป็น

“..... หมอก่าบอกให้ลดข้าวเหนียวลงแน จักสิลดจั่งไ้ บ่ได้กินข้าวเหนียว มันจั่งคือบ่ได้กินข้าว” (ยายอานวย, ผู้พิการชุมชนริมบึงทุ่งสร้าง – ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว, สัมภาษณ์เมื่อ 3, พฤษภาคม 2553)

“ ก่าแอบกินแน มันอยากก่ากิน บ่อยากก็กินข้าวเจ้าเอา หมอจะค่าน้ำตาลขึ้นหลาย บางมือคิดว่าน้ำตาลหลาย เลยกินยาดักมัน โลด (หัวเราะ)” (เต็ม, ข้าราชการเกษียณ, สัมภาษณ์เมื่อ 10, มีนาคม 2553)

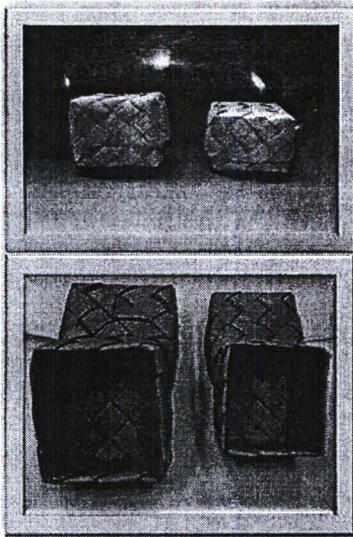
มีการศึกษาที่วัดระดับน้ำตาลในเลือดของผู้ป่วยเบาหวานหลังการกินข้าวเหนียว (นึ่งสุก) และกินข้าวเจ้า (ข้าวขาว) โดยใช้ค่าดัชนีน้ำตาล (Glycemic Index) ซึ่งเป็นตัวเลขบอกปริมาณน้ำตาลในเลือดที่เพิ่มขึ้นหลังการรับประทานแต่ละชนิดเทียบกับการรับประทานน้ำตาลกลูโคสในจำนวนคาร์โบไฮเดรตที่เท่ากันอ้างอิง พบว่าดัชนีน้ำตาล หรือ Glycemic Index (GI) ของข้าวเหนียวสูงกว่าข้าวเจ้ามาก (Jenkins DJA and Others, 1981 อ้างถึงใน สุรัตน์ โคมินทร์, 2530) ซึ่งหมายความว่าข้าวเหนียวหนึ่งสุกซึ่งมีค่า GI สูงกว่าข้าวเจ้าจะถูกดูดซึมได้เร็วกว่าและเป็นเหตุให้ระดับน้ำตาลในเลือดขึ้นสูงกว่า เมื่อเทียบกับการกินข้าวเจ้าซึ่งมี GI ต่ำกว่า ข้าวเจ้าซึ่งมี GI ต่ำจะถูกย่อยช้าทำให้กลูโคสถูกปล่อยเข้าไปในกระแสเลือดอย่างช้าๆ และระดับน้ำตาลในเลือดก็ขึ้นช้าตามไปด้วย

การดูแลผู้ป่วยเบาหวาน โดยเฉพาะในชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งผู้นิยมรับประทานข้าวเหนียวเป็นหลักมากกว่าข้าวเจ้านั้น จึงเป็นสิ่งที่ท้าทายความสามารถของนักวิชาชีพ โดยเฉพาะเภสัชกรและแพทย์ ซึ่งต้องทำงานติดตามการใช้ยาเบาหวานของผู้ป่วยเป็นประจำ การที่เภสัชกรและแพทย์ให้เพียงคำแนะนำการใช้ยาที่ถูกต้องและบอกให้งดหรือเลิกการรับประทานข้าว

เหนียวจึงเป็นสิ่งที่ทำได้ยากในความรู้สึกของชาวบ้าน แม้จะมีเหตุและผลในทางการแพทย์สมัยใหม่ มายืนยันก็ตาม จึงมีความจำเป็นที่นักวิชาชีพที่ทำงานดูแลผู้ป่วยเบาหวานจะต้องเรียนรู้วัฒนธรรม วิธีคิดและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนแล้วปรับกระบวนการงานในการดูแลและการใช้ยา เบาหวานของผู้ป่วยให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชนให้มากที่สุด เพื่อความร่วมมือในการใช้ยา และการปฏิบัติตัวเองของผู้ป่วยเช่น ในการปฏิบัติงานของทีมสหสาขาวิชาชีพของโรงพยาบาลด่าน ซ้าย จ.เลย ที่ให้บริการผู้ป่วยเบาหวานอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิตท้องถิ่น โดยเริ่มตั้งแต่การคัดกรอง เบาหวานในชุมชนตั้งแต่ 6 โมงเช้าเพื่อไม่ให้รบกวนวิถีชีวิตของประชาชน หลังจากนั้นก็ไปทำงาน เกษตรกรรมต่อ โดยจะแจ้งผลผลตอนเย็นเมื่อประชาชนกลับจากการทำงานแล้ว การนัดหมายใน กรณีที่ผู้ป่วยมีระดับน้ำตาลสูงมักจะนัดเป็นวันพระเนื่องจากชาวบ้านในชุมชนส่วนใหญ่จะไม่ ออกไปทำงานในวันพระ โดยถือเป็นวันหยุดงานของชุมชนและนัดรวมกันเป็นหมู่บ้านหรือตำบล เพื่อสะดวกในการเดินทางเหมารถคันเดียวกันของชาวบ้าน

การควบคุมกำกับสัดส่วนอาหาร โดยเฉพาะข้าวเหนียวซึ่งเป็นปัญหาในผู้ป่วยเบาหวานของ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จะทำมากกว่าการให้เพียงคำแนะนำให้งด หรือลดข้าวเหนียวลงแต่จะทำการคิดและคำนวณปริมาณข้าวเหนียวที่เหมาะสมในแต่ละมื้อให้แก่ชาวบ้าน โดยการ กำหนดขนาด และจำนวนปั้นข้าวเหนียวต่อมื้อและส่งเสริมการใช้กระบุงข้าวส่วนตัวเพื่อควบคุมปริมาณข้าวเหนียวในแต่ละมื้อด้วย คล้ายกับการควบคุมปริมาณข้าวเหนียวของทีมสหสาขาวิชาชีพของ โรงพยาบาลลำปาง จ.ลำปาง ที่ใช้ก่องข้าวเหนียวในการควบคุมและกำกับปริมาณข้าวเหนียวของผู้ป่วย เป็นต้น ซึ่งเป็นวิธีการที่เรียนรู้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนในชุมชนแล้วมาปรับใช้ร่วมกับการดูแลรักษาผู้ป่วย

กล่องข้าวเหนียวพอเพียง

ช่วยควบคุม ปริมาณข้าวเหนียว

แจกกล่องข้าวแก่ผู้ป่วยที่มี HbA1C > 7 %

HbA1C เฉลี่ย		p-value
ก่อนแจก	หลังแจก	
8.69	8.02	< 0.001

ผู้ป่วยมี HbA1c < 7 % = 30.76 %

เพศชาย 4 ส่วน = 320 กิโลแคลอรี
เพศหญิง 3 ส่วน = 240 กิโลแคลอรี

ภาพที่ 25 กล่องข้าวเหนียวพอเพียงของทีมสหวิชาชีพดูแลผู้ป่วยโรงพยาบาลลำปาง

หรือความเชื่อเกี่ยวกับยาของชาวบ้านที่ว่ายาเบาหวาน ยาความดันโลหิต คือยาสำหรับใช้ในการรักษา เมื่ออาการดีขึ้นเช่น รู้สึกว่าน้ำตาลลดลง ความดันลดลงก็จะหยุดยาได้แต่เมื่อรู้สึกน้ำตาลขึ้นก็จะกลับไปใช้ยาใหม่อีกครั้ง

“ ... ยามได้กินข้าวแซบ ก่าจะกินเพิ่มอีกจ๊กเค็ง หรือ เพิ่มอีกจ๊กเม็ดแน เบ็งคว่ามันวินบ่ หากไคแน ก่าสิเฮ็ดจ้งซันหละ” (เป่าอ, พนักงานบริษัท ทำความสะอาด, สัมภาษณ์เมื่อ 22, ตุลาคม 2553)

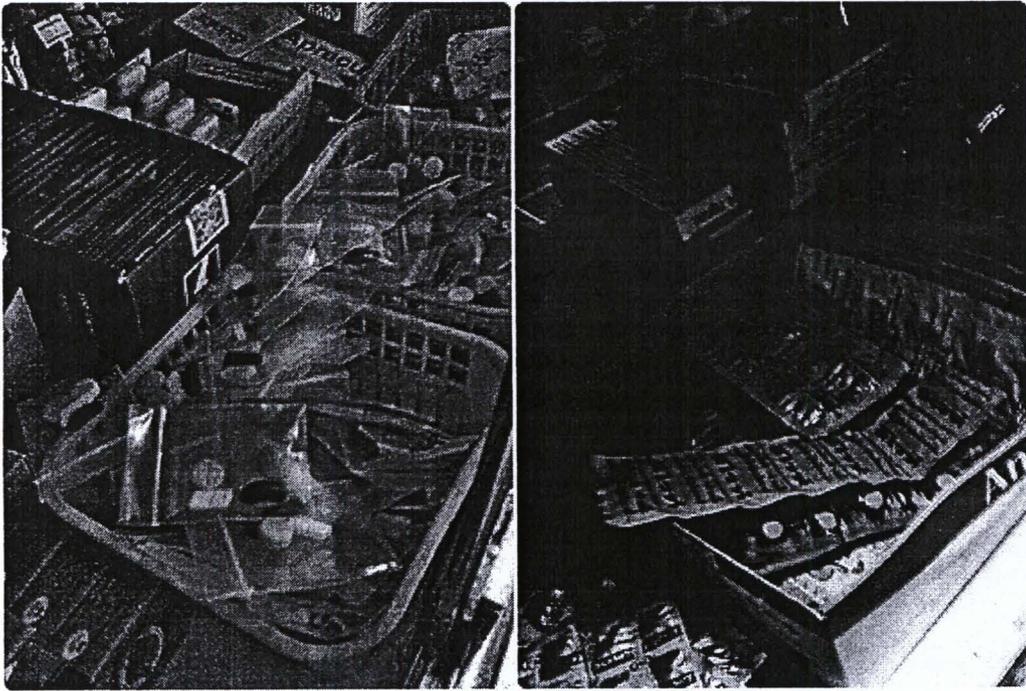
“.....เรารู้ตัวเราละ ถ้าไม่ยอมให้หมอว่าเอา ก็จะกินยาเพิ่มไปอีกสัก ครั้งเม็ด เราจะรู้อาการของเรา หากว่าน้ำตาลมันสูง จะเยี่ยวบ่อยเลยแหละ บางครั้งก็คันยิบๆ ทั้งมือ ทั้งขา เป็นไปหมด พออาการแบบนี้ก็จะกินยาเพิ่ม อีกสักเม็ดแล้ว กินอยู่ 3 วัน ค่อยกินแบบเดิม ทุกวันนี้ก็กินน้ำตาลปกติ หมอไม่เห็นว่าจะอะไร” (สุพจน์, อดีตพนักงานการรถไฟ, สัมภาษณ์เมื่อ 23, มีนาคม 2553)

ผู้วิจัยพบว่าในชุมชนเมืองนั้นแม้จะมีความเชื่อที่หลากหลายเกี่ยวกับยาสำหรับโรคเรื้อรัง โดยเฉพาะยาสำหรับโรคเบาหวานและความดันนั้น จะมีลักษณะความเชื่อหนึ่งที่คล้ายกันและมักจะถูกแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมที่เหมือนกันคือ ความเชื่อเกี่ยวกับยาว่าเป็นที่มีฤทธิ์สำหรับลดน้ำตาลในร่างกาย หรือลดความดันโลหิต เมื่อใช้ฐานคิดดังกล่าวผู้วิจัยจึงมักจะพบพฤติกรรมปรับขนาดยาเบาหวาน ยาความดันโลหิตโดยตัวผู้ป่วยเองเสมอ ซึ่งลักษณะพฤติกรรมดังกล่าวนักวิชาชีพจะเรียกว่าเป็นพฤติกรรมการใช้ยาที่ไม่เหมาะสม ใช้ยาไม่ตามคำสั่งแพทย์หรือเภสัชกรซึ่งส่งผลเสียอย่างมากกับรูปแบบการรักษาและส่งผลเสียอย่างมากต่อตัวผู้ป่วยเองด้วย การปรับมุมคิดของนักวิชาชีพอาจจะทำให้การแก้ไขปัญหาการเสี่ยงใช้ยาในรูปแบบที่อันตรายเช่นนี้ได้มีทางเลือกใหม่ๆ สำหรับผู้ที่สนใจปัญหาหาในชุมชนได้ โดยนักวิชาชีพต้องตระหนักเสมอว่าชุดความจริงหนึ่งเมื่อสามารถใช้ได้กับสถานที่หนึ่งบริบทหนึ่ง แต่เมื่อเกิดขึ้นในต่างสถานที่ต่างวัฒนธรรม ต่างรูปแบบการใช้ชีวิต ก็อาจจะไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้

4.1.2 ยาในกลุ่มโรคหรือความเจ็บป่วยที่ไม่รุนแรง

ปัญหาชุดในชุมชนเป็นปัญหาเรื้อรังของนักวิชาชีพที่สนใจปัญหาการใช้ยาในชุมชน หลายการศึกษาในอดีตชี้ให้เห็นอันตรายและความชุกของยาชุดในชุมชน พร้อมๆกับการศึกษาที่หาทางแก้ไขปัญหายาชุดในชุมชน สถานการณ์ยาชุดในปัจจุบันแทบจะไม่มีแตกต่างจากในอดีต ยังคงมียาชุดขายและมีคนนิยมยาชุดต่างๆที่รู้และทราบถึงอันตรายของยาชุด มาตรการในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวทั้งการให้ความรู้ ให้ข้อมูล โฆษณา ประชาสัมพันธ์ไปจนถึงระดับครัวเรือนตลอด 30 ปีของการแก้ไขปัญหายาชุดในชุมชนนั้น ถือว่าน่าจะได้ผลในระดับหนึ่งแม้จะไม่สามารถหยุดยั้งและห้ามปรามไม่ให้ยาชุดมีอยู่ในสังคมไทยได้

การศึกษาและแก้ไขปัญหายาชุดในปัจจุบันปรากฏน้อยมากในช่วง 5 ปีหลังมานี้ ในขณะที่นักวิชาชีพหลายคนยืนยันว่ายาชุดยังคงมีชีวิต โดดเด่นอย่างพลิกแพลงและ โดด โผนอยู่ในสังคมไทยแต่อาจจะแตกต่างบ้างในชุมชนเมืองและชุมชนชนบท

ภาพที่ 26 ยาชุดและยาอันตรายซึ่งพบขายคืนที่ร้านค้าในชนบท

ชุดความจริงหนึ่งที่บอกถึงเบื้องหลังการใช้ยาชุดในชุมชนภาคชนบทนั้น แทบจะไม่มี ความแตกต่างกับสิ่งที่ผู้วิจัยได้พบในชุมชนเมืองแบบชุมชนคอนทอนฮ้าง โดยเฉพาะในกลุ่มคนชั้นกลาง ระดับล่างและกลุ่มคนชายขอบและจะมีความนิยมใช้อย่างมากในกลุ่มคนที่โยกย้ายจากชนบทเข้ามา อยู่ในเมืองซึ่งคนส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่ใช้แรงงานและอายุมากกว่า 40 ปีขึ้นไปกล่าวคือคนชั้นกลาง ระดับล่างและกลุ่มคนชายขอบ พบว่าสาเหตุหลักที่ใช้อยู่ก็คือเพื่อให้หายป่วยจากอาการไม่สบาย ได้อย่างรวดเร็วเพื่อจะสามารถกลับไปทำงานหาเงิน เพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้อย่างรวดเร็ว อีกทั้งยาชุดมีค่าใช้จ่ายต่อครั้งที่น้อยกว่าและสามารถซื้อได้จำนวนครั้งละไม่มาก (1 - 2 ชุด) ซึ่ง สอดคล้องกับรายได้ที่คนกลุ่มนี้มีต่อวัน คล้ายกับการศึกษาถึงสาเหตุการใช้ยาชุดของคนในชุมชน ภาคชนบทของ อัมพร คำไม้ (2537) และ ประเสริฐ กิตติประภัทร์ (2537) ที่ทำการศึกษานในพื้นที่ จังหวัดเชียงใหม่การศึกษาของ วีรพันธ์ เจริญผล (2539) ซึ่งทำการศึกษานในพื้นที่จังหวัดเลย และ การศึกษาของภามิต พิศาลสุทธิกุล และคณะ (2546) ที่ทำการศึกษานในพื้นที่จังหวัดสตูลแต่ความแตกต่างของยาชุดในชุมชนเมืองและชนบทคือไม่พบยาชุดจำหน่ายในร้านค้า ร้านยาในชุมชนคอน ทอนฮ้างและมีคนจำนวนหนึ่งซึ่งไม่น้อยไม่รู้จักและไม่เคยใช้ยาชุดมาก่อน แม้ในหลายการศึกษา เกี่ยวกับยาชุดซึ่งมักจะทำการศึกษานในภาคชนบทจะพบว่า สถานที่จำหน่ายที่พบว่ามียาชุดไว้

จำหน่ายมากที่สุดคือร้านค้า ร้านขายของชำในชุมชนและหมู่บ้าน (ประเสริฐ กิตติประภักดิ์, 2537) โดยได้สรุปไว้ในการศึกษาว่า การที่ยาชุดเป็นที่นิยมเนื่องจากความสะดวกและไม่สนใจถึงอันตรายที่จะเกิดขึ้นจากการใช้ยาชุดนั้นมุ่งเน้นเพียงความสะดวกสบายและเสียค่าใช้จ่ายน้อยเท่านั้น (ประเสริฐ กิตติประภักดิ์, 2537) แต่ในพื้นที่เมืองกลับไม่พบปรากฏการณ์เช่นนั้น

ผู้วิจัยพบข้อมูลบางประการที่น่าสนใจเกี่ยวกับยาชุดและเบื้องหลังบางอย่างของกลุ่มคนในชุมชนคอนหวานางเกี่ยวกับยาชุด ในชุมชนคอนหวานางตลอดเวลาที่ผู้วิจัยอยู่ในภาคสนามและเฝ้าสังเกต เข้าไปใช้บริการจากร้านค้าในชุมชนและร้านยาที่มีอยู่เป็นจำนวนมากในชุมชนนั้นแทบจะไม่พบยาชุดอยู่ในสถานที่ดังกล่าวหรืออีกนัยยะหนึ่งคือยาชุดแทบจะไม่ได้ได้รับความนิยม อีกทั้งจากการพูดคุย สัมภาษณ์ สังเกตและสนทนาในกลุ่มคนที่อายุ 40 ปีลงมาไปจนถึงเด็กวัยรุ่น วัยเรียน และกลุ่มคนชั้นกลางระดับสูง จะไม่พบว่าเคยมีประวัติหรือนิยมการใช้ยาชุดมาก่อนเลย บางรายแทบจะไม่รู้จักยาชุดเสียด้วยซ้ำ

“..... ยาชุด ไม่รู้ค่ะ ยาแก้หวัดหรือค่ะ (หัวเราะ) ปกติไม่ค่อยกินยาเลยไม่รู้ค่ะ ..” (นักศึกษาขอนแก่นบริหารธุรกิจ, สัมภาษณ์เมื่อ 20, กันยายน 2553)

“.....ยาชุดก็รู้จัก เคยเห็น โยมพ่อ โยมแม่กินตอนอยู่หนองเรือ แต่ไม่เคยใช้หรือกินเรียนในเมืองก็ไม่ได้กิน ไม่รู้กินไปทำไมนะ ไปซื้อยาที่ร้านยาที่มีแล้ว ไม่ต้องกินยาชุดๆ” (พระอลงกต, พระนักศึกษา, สัมภาษณ์เมื่อ 7, กรกฎาคม 2553)

“ ไม่เคยกินครับ ไม่รู้จักครับ” (ปานเทพ, นักเรียนมัธยมประจำจังหวัด, สัมภาษณ์เมื่อ, กันยายน 2553)

“ เคยเห็นในโทรทัศน์เค้าบอกว่ามันไม่ดี อันตรายห้ามกินถึงจะกินก็ไม่รู้จะไปซื้อที่ไหน อีกอย่างก็ไม่รู้ว่าจะกินไปทำไม เป็นอะไรก็ไปหาหมอ ไปบอกหมอที่ร้านยาเค้าก็จัดมาให้แล้ว” (เปรม, นักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น, สัมภาษณ์เมื่อ 18, กันยายน 2553)

“..... ไร่ยาที่ใส่เป็นซองๆ รวมๆกันหลายๆเม็ดใหม่ครับ เคยเห็นนะ นานแล้ว แต่ร้านขายยาแถวนี้เค้าไม่ค่อยขายนะ จะเอาอะไรเค้าก็จัดให้เป็น อย่างๆ ไป” (พนักงานบริษัท, สัมภาษณ์เมื่อ 5, สิงหาคม 2553)

เหตุโดยชุดต่อการรับรู้ของคนกลุ่มนี้แทบจะเป็นศูนย์ แม้จะปฏิเสธไม่ได้ว่ายังคงมีการใช้ ยาชุดในคนบางกลุ่มของชุมชนอยู่ในบ้านหลายหลังซึ่งประกอบไปด้วยคนหลายวัยกลับพบว่า บาง คนกินยาชุด ในขณะที่บางคนไม่กินยาชุด อิทธิพลของประสบการณ์การใช้ยาของคนใกล้ชิด เหมือนดังเช่นเบื้องหลังการใช้ยาชุดในชุมชนภาคชนบทและเบื้องหลังการใช้ยาอื่น ๆ นั้นอาจใช้ ไม่ได้กับกรณียาชุดในเมือง ข้อมูลจากการบอกเล่า ต่อกันมาถึงสรรพคุณที่ดีและผลการรักษาที่เร็ว ของยาชุดซึ่งพบในการศึกษาของประเสริฐ กิตติประภัทร์ (2537) การได้รับข้อมูลจากญาติ เพื่อน บ้านมีอิทธิพลอย่างมากในการใช้ยาชุดของชาวบ้านในการศึกษาของอัมพร คำไม้ (2537) หรือข้อมูลที่ ถูกเบี่ยงเบน โดยการ โฆษณาจากรถร่ำขายยาในงานของ สมพร อุทิศสัมพันธ์กุลและคณะ (2537) อาจจะไม่สามารถนำมาอธิบายกับปรากฏการณ์การใช้ยาชุดของชุมชนภาคเมืองได้

ดัชนีของครอบครัวสุเพ็งคำ ซึ่งเป็นครอบครัวที่อยู่อาศัยในชุมชนคอนหวานมานาน เป็นครอบครัวใหญ่ที่มีคนหลายวัยอาศัยอยู่ร่วมกัน โดยประกอบด้วยผู้สูงอายุ คนวัยทำงานและ วัยรุ่นและผู้ที่อยู่ในวัยเรียน ครอบครัวสุเพ็งคำเป็นครอบครัวที่มีฐานะปานกลาง โดยหัวหน้า ครอบครัวรับราชการทหารและมีภรรยา ทำหน้าที่แม่บ้าน ในครอบครัวแม้จะมีบุตรชายเป็นหัวหน้า ครอบครัว แต่ตามุนก็ได้ได้รับความรักและเคารพเสมือนเป็นร่วมโพธิ์ร่มไทรของคนในครอบครัวเสมอ มา

ตามุนมีโรคประจำตัวแต่ไม่ร้ายแรงมากนักคือ โรคกระเพาะอาหาร ที่มักจะมีอาการเจ็บแสบ ทรวงอกและปวดแสบท้องอยู่บ่อยๆ โดยอาการดังกล่าวเป็นมานานและมักจะเป็นๆ หายๆ กรณีปวด มากจนทนไม่ได้ก็มักจะไปซื้อยาจากร้านขายยาที่คุ้นเคยกันดีแถวสถานีรถไฟโดยสารจังหวัดขอนแก่น มาทาน

“ตาไม่ค่อยป่วยหรอก สมัยก่อนร่างกายแข็งแรงดี ไม่เคยป่วยเลย นานๆทีจะเป็นหวัดกับคนอื่นเค้าสักครั้งขนาดบางปียาเค้าเป็นหวัดอยู่ 4 - 5 ครั้ง ตายังดีอยู่เลย ก็มีแต่ปวดท้องนี้แหละ ที่เป็นบ่อย หมอที่โรงพยาบาล (โรงพยาบาล) เค้าว่าเป็นกระเพาะ (โรคกระเพาะอาหารอักเสบ) บางทีปวด มากๆ ก็ไปหาหมอที่โรงพยาบาล เบิกได้ แต่ขี้เกียจไปมันรอนาน ไปซื้อยาเข้า ประจำเอา แถวๆ บขส. นั้นแหละ” โดยทั่วไปอาการปวดท้องเนื่องจากโรค

กระเพาะอาหารอักเสบนั้นอาจจะเป็นเรื่องปกติสำหรับคนทั่วไปและโดยเฉพาะคนเมืองที่มีโอกาสเป็นโรคดังกล่าวนี้ได้ง่ายด้วยหลากหลายปัจจัยเสี่ยงแต่เมื่อได้พูดคุยและสอบถามรายละเอียดความเจ็บป่วยจากคนอื่นๆ ในครอบครัวจึงได้พบว่า ตามุนนั้นใช้ยาแก้ปวดมานาน มาตั้งแต่หนุ่มๆ ซึ่งยาที่ใช้ก็ซื้อเป็นประจำจากร้านขายยาแถวๆ บขส. และ ตลาด อ.จระ

“ตาตอนหนุ่มๆ แกปวดขา ปวดข้อเข้าบ่อย บางทีก็ยกของหนักๆ เพราะต้องช่วยกันขายของตื่นแต่เช้า กว่าจะได้เข้านอนก็เกือบเที่ยงคืนเข้าไปแล้ว พอต้องทำงานหนักๆ เข้ามันปวดหลัง ปวดข้อ ปวดเข่า แกก็ไปซื้อยาจากร้านขายยานั้นแหละกิน ร้านแถวๆ บขส.บ้าง แถวตลาด อ.จระบ้าง ยาของ ยาชุดนั้นแหละ กินไป 2 ชุดก็หายแล้วเห็นแกว่านะ (หัวเราะ) แต่ยายไม่กินหรอก หมอบอกว่ามันไม่ดี ยาก็ไม่กิน (หัวเราะ) ทุกวันนี้ก็ห่างๆ แล้วมั้ง เห็นบางทีก็ฝากตาเปี้ยก (คนข้างบ้าน ซึ่งเป็นเพื่อนกัน) ซื้อมาให้เวลาไปแถวนั้น”

อาการไม่สบายของกระเพาะอาหารน่าจะสัมพันธ์กับการใช้ยาชุดเป็นประจำและอย่างต่อเนื่องของตามุนอย่างมาก กระนั้นก็ตีกลับพบความสัมพันธ์ของการใช้ยาที่น่าสนใจของคนใกล้ชิดกันภายในครอบครัวซึ่งโดยปกติแล้วมักจะมักอิทธิพลซึ่งกันและกันในการตัดสินใจใช้ยาเพื่อดูแลรักษาตนเองและคนใกล้ชิด กล่าวคือในครอบครัวสุเพ็งคำกลับไม่พบว่ามีใครใช้ยาชุดอีกเลยนอกจากตามุน ส่วนใหญ่เมื่อเจ็บป่วยก็มักจะไปหาหมอที่คลินิกหรือโรงพยาบาลและกรณีที่เจ็บป่วยไม่มากก็จะร้านขายยาที่อยู่ในชุมชนคอนทอนบ้านและยาที่ได้รับมาก็ไม่ใช่ยาชุด

“ไม่ได้ใช้ยาชุดเลยครับ หากไม่ไปโรงพยาบาลก็ไปซื้อยาจากร้านขายยา บอกอาการหรือบอกซื้อยาไปเค้าก็จัดยาให้ ไม่เคยได้ยาชุดเลย”

เวลาที่หลานไม่สบายหรือเจ็บป่วยแม้ว่าตามุนจะบอกลูกชายและลูกสะใภ้ให้ไปซื้อยาชุดที่ร้านซึ่งคุ้นเคยกันดีมาให้หลานกินแต่กลับไม่รับการตอบสนองทั้งจากลูกชายและลูกสะใภ้

“พ่อก็เคยบอกให้ไปซื้อยาจากร้านแกนั้นแหละมาให้เจ้าคนโตมันกิน ตอนนั้นที่ใช้สูงมากๆ ซึ่งต่อมาก็เป็นไข้เลือดออก ตอนนั้นซัก 7 - 8 ขวบนี้แหละครับ แต่เราก็ไม่ไปซื้อ คือใจมันไม่เชื่อ ไม่มั่นใจไหนะครับ ไม่ใช่ไม่เชื่อ

พ่อแก่นะ (หัวเราะ) อยากจะไปหาหมออย่างเดียวเลย เพราะเป็นหลายวันแล้ว อาการก็ไม่ดีขึ้น มารู้อีกทีหลังนี้แหละครับจาก โทรทศน์ว่ายาชุดมันอันตรายมาก แต่บอกพ่อแก่แล้วแกก็ไม่ว่าไง แกบอกนานๆ กินที กินไม่บ่อย กินพอมันหาย ก็เขา (เลิก)”

ซึ่งเมื่อถามหลานชายทั้ง 2 คนของตามุนเกี่ยวกับยาชุดกลับพบว่าไม่มีใครรู้จักหรือเคยใช้เลย อีกทั้งภาพของยาชุดในสายตาของเด็กรุ่นใหม่กลับพบว่าเป็นยาโบราณ ยาที่ไม่ปลอดภัยและไม่ทันสมัย

“เคยเห็นแต่ตาใช้ครับ แต่ไม่เคยใช้ เวลาปวดหัวก็กินยาพารา แค่นั้น เป็นหวัดก็ตีฟี่ หรือไม่ก็ไปร้านขายยา หรือไม่พอก็พาไปโรงพยาบาลก็หาย ไม่กินหรอกครับ มันแบบว่ายาของพวกคนแก่ๆกินกัน อีกอย่างมันอันตรายด้วยครับ กระทบะทะลุ ไม่สบายไปหาหมอดีกว่า เพื่อนก็ไม่มีใครรู้หรอกครับ ไม่ได้คุยกันเรื่องนี้ มันคงตกห่นะครับ แบบว่าแปลกๆ ประมาทว่ายาอะไรวะ อะไรแบบนี้ มันไม่เคยเห็นกันมั้งครับ”

ชุดความจริงหนึ่งที่ผู้วิจัยพบจากคนกลุ่มนี้คือ ภาพของยาชุดที่ปรากฏต่อคนกลุ่มนี้ “เขาไม่ร่วมสมัย ไม่ทันสมัย” หลายคนไม่รู้จักรู้อายาชุดคืออะไร โดยเฉพาะในกลุ่มนักเรียน นักศึกษา และหลายคนรู้เพียงจากเคยเห็นคนแก่ที่บ้าน พ่อแม่ ญาติ เคยใช้ต่อนก่อนที่จะเข้ามาอยู่ในเมืองรวมไปถึงกลุ่มคนชั้นกลางระดับสูง ที่พบตรงกันว่ายาชุดนั้นไม่เป็นที่นิยมและไม่ใช้เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นยาที่คนอีกกลุ่มใช้กัน

กระนั้นก็ดีผู้วิจัยไม่ปฏิเสธการมีอยู่จริงของยาชุดในชุมชนเมือง เพราะยังคงพบว่ามีความต้องการใช้ยาชุดอยู่ โดยเฉพาะในคนกลุ่มหนึ่งแม้จะเป็นคนกลุ่มที่ไม่มากนักเช่น กลุ่มคนชายขอบ กลุ่มคนชั้นกลางระดับล่างบางกลุ่มที่ไม่มีความพร้อมเรื่องทุนมากนักด้วยข้อได้เปรียบที่ชัดเจนและเป็นจุดแข็งของยาชุดคือ ราคาไม่แพงเพียง 5 – 10 บาทก็สามารถซื้อหาและบรรเทาอาการ “ไม่สบายต่างๆ” ได้แล้วซึ่งเมื่ออาการไม่สบายต่างๆ หายลงไปอย่างรวดเร็วก็หมายถึงโอกาสที่เปิดกว้างให้ยังคงสามารถหาเงิน สร้างรายได้เลี้ยงชีพสำหรับตนเองและครอบครัวต่อไปได้

ยาชุดในชุมชนเมืองนั้นจะพบแหล่งกระจายที่สำคัญเพียงไม่กี่แห่งและส่วนใหญ่ก็จะไม่ได้อยู่หรือเกิดจากร้านขายยา ซึ่งตั้งอยู่ในชุมชนที่คนเมืองอาศัยอยู่กันอย่างหนาแน่น แต่มักจะพบจากร้านขายยาซึ่งตั้งอยู่ในสถานที่ซึ่งเป็นศูนย์กลางของคนในหลากหลายกลุ่มเข้ามาทำกิจกรรมร่วมกัน

เช่น บริเวณตลาดขนาดใหญ่ของเมืองหรือจังหวัด บริเวณสถานีขนส่งโดยสารประจำจังหวัด ซึ่งช่องทางในการเข้าถึงยาเหล่านี้ก็จะไม่มากและสามารถซื้อหาได้ง่าย อีกทั้งการดูแลโดยการใช้เพียงกฎเกณฑ์ข้อบังคับ กฎหมาย แม้จะเคร่งครัดอย่างไรก็ไม่เป็นผลในระยะยาว

4.1.3 ยาเพื่อบำรุงและฟื้นฟูสภาพร่างกาย

ประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับการใช้ยาของคนเมืองซึ่งแตกต่างจากคนในชนบท ประการหนึ่งคือการใช้ยาเพื่อการเสริมสร้าง บำรุงและฟื้นฟูสภาพร่างกาย หรือการใช้ยาเพื่อความสวยงามของรูปร่างและผิวพรรณให้กลับคืนสภาพมาดีเหมือนเดิมทั้งผิวพรรณ รูปร่าง ใบหน้า เส้นผมและอวัยวะต่างๆ รวมไปถึงการพัฒนาและดูแลให้ดีกว่าสภาพเดิม

นอกเหนือจากการใช้เทคโนโลยีทางการแพทย์มักมีราคาสูงและเอื้ออำนวยให้กับคนกลุ่มหนึ่งที่มีความพร้อมในเรื่องทุนเท่านั้นแล้ว ยาและอาหารเสริมสุขภาพซึ่งเป็นสัจฉริยะของยาได้เข้ามามีบทบาทอย่างมากในการฟื้นฟูและพัฒนาความสมบูรณ์ ความสวยงาม ซึ่งไม่ได้เจาะจงไปในเฉพาะเพศหญิงแต่เพียงเพศเดียว แต่ยังรวมไปถึงการดูแล บำรุงและฟื้นฟูตัวเองให้ดูดีในเพศชายอีกด้วย

ความต้องการร่วมสมัย ทันสมัย ไม่เชย ตกยุคที่ถูกผลิตสร้างโดยกระแสบริโภคนิยมที่ซึ่งมีอย่างแพร่หลายและเข้มข้นในชุมชนเมืองนั้นได้เร่งเร้าและปรับเปลี่ยนให้วิถีคิดเกี่ยวกับความงาม การดูแลและฟื้นฟูตนเองของคนในสังคมเมืองได้เปลี่ยนแปลงไป จากเดิมความสวยงาม ดูดี อาจจะเกี่ยวเนื่องและผูกโยงแต่กับเพศหญิงซึ่งสังคมได้ตีตราและสร้างวาทกรรมให้เฉพาะผู้หญิงผูกกับความสวยงามดูดีเท่านั้น แต่กระแสบริโภคนิยมได้เร่งเร้าให้ความงาม การดูดีในแบบฉบับของผู้ชายเกิดขึ้นมา ดังจะเห็นได้จากกลุ่มผู้ชายMetrosexual ที่ซึ่งในอดีตผู้ชายที่เป็นผู้ชายแท้ๆอาจจะไม่มีความจำเป็นต้องดูแลเอาใจใส่ตัวเองมากขนาดรูปแบบการใช้ชีวิตประจำวันของคนเมืองได้ทำให้แนวคิดนี้เปลี่ยนไป

กระนั้นก็ดีแนวคิดเกี่ยวกับความงาม การต้องการให้ตัวเองดูดีในสังคมของทั้งเพศหญิงและเพศชาย รวมไปถึงการให้คุณค่าและความหมายของความงามและดูดีก็ยังสัมพันธ์กับอำนาจและชนชั้นเหมือนเดิม การใช้ยาเพื่อความสวยงามและดูดีของรูปร่างและอวัยวะต่างๆในมุมมองของนักวิชาชีพกับผู้คนในชุมชนเมืองอาจมีความแตกต่างกัน โดยที่มีกระแสการบริโภคนิยมคอยกระตุ้นและเร่งเร้าให้เกิดการใช้ตลอดเวลา

ในมุมมองของนักวิชาชีพการใช้ยาและการใช้เทคโนโลยีทางการแพทย์ต่างๆ ซึ่งเป็นเครื่องมือที่สำคัญของนักวิชาชีพในการแสดงอำนาจความเป็นผู้มีสิทธิในการจัดการกับ

ร่างกายของคนในสังคมในการจัดการกับความสวยงามเป็นการจัดสมดุลและโครงสร้างของร่างกายแต่ละส่วนให้ยังคงความสมบูรณ์และยังคงทำงานได้ปกติ ตามหลักการแพทย์กระแสหลัก

ขณะที่เบื้องหลังของการทำให้ร่างกายของตนเองดูดีในคนเมืองนั้น จะมีเรื่องอื่นๆที่ซับซ้อนและหลากหลายมากกว่าความต้องการให้อวัยวะต่างๆของตนเองยังคงทำหน้าที่อย่างสมบูรณ์ อย่างไรก็ตามอำนาจของนักวิชาชีพได้เป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้ระบบทุนนิยมจัดการกับความงามซึ่งอยู่กึ่งกลางระหว่างความเจ็บป่วยและการเสริมสุขภาพให้กลายเป็นสินค้าในลัทธิบริโภคนิยมได้

ยาและสัณฐานของยาซึ่งหมายถึงอาหารเสริมสุขภาพ เครื่องสำอาง (เวชสำอาง) ต่างๆ ได้กลายเป็นสินค้าที่ถูกผลิตสร้างจากวาทกรรมของนักวิชาชีพ คนเมืองส่วนใหญ่ในปัจจุบันมีความต้องการให้ตนเองดูดี สวยงาม และร่วมสมัย เป็นที่ยอมรับของกลุ่มคนต่างๆในสังคมที่ตนเองสังกัดอยู่

4.1.3.1 ค่านิยมของผู้หญิง ค่านิยมของผู้หญิงในสังคมไทยที่ดอง ขาว ใส เปรี้ยวและหอม ฟันขาว จมูกโด่ง และอาจหมายรวมไปถึงเกือบทุกส่วนของร่างกายพบว่า ผู้คนในชุมชนเมืองโดยเฉพาะในเพศหญิงนั้นส่วนใหญ่มักจะให้คุณค่าแก่ตนเอง โดยมีมุมมองร่างกายของตนเองว่า ยังไม่สมบูรณ์ สวยงามเพียงพอจะต้องมีกิจกรรมที่ต้องทำกับร่างกายคนเพื่อให้สวยงาม สมบูรณ์ตามอุดมคติของตัวเองให้สำเร็จอยู่เสมอ เพราะนั่นหมายถึงการนำมาซึ่งการบ่งบอกความเป็นตัวตน ลักษณะและบุคลิกพิเศษที่โดดเด่นและหมายรวมไปถึงอำนาจแฝงในความสัมพันธ์ระดับต่างๆที่จะเกิดขึ้นในสังคมอีกด้วย

กิจกรรมต่างๆ ที่ได้กระทำต่อร่างกายนั้นมีตั้งแต่กิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนร่างกาย รูปร่างและอวัยวะต่างๆในลักษณะของการทำศัลยกรรมเช่น การเสริมจมูก การดึงหน้า การเหลาดวง เสริมหน้าอก กิจกรรมเพื่อการดูแลและรักษาสภาพร่างกายเช่น การควบคุมน้ำหนัก การออกกำลังกาย การควบคุมอาหารและกิจกรรมที่ทำการตกแต่งและเสริมเพิ่มให้ดียิ่งขึ้นเช่น การแต่งตัว แต่งหน้า ผสม กิจกรรมเหล่านี้ล้วนแล้วแต่พบเห็นได้ทั่วไปในชีวิตประจำวันของคนในสังคมเมือง ซึ่งนอกจากจะกระทำเพื่อสื่อให้เห็นถึงอัตลักษณ์ตัวตนของตนเองแล้ว ยังมีผลต่อการมีอำนาจสำหรับต่อรองในการติดต่อและปฏิสัมพันธ์ร่วมกับผู้อื่นๆในสังคมอีกด้วย

“.....จะปล่อยให้ผิวคล้ำ ดำ ไม่ได้หรอกเพราะเดี๋ยวไปที่ทำงานก็จะโดนทักตลอดว่า ทำไมดำ ทำไมคล้ำจืด ที่ทำงานก็จะแข่งกันขาว ใครขาวก็จะมีแต่คนมาถามว่าไปทำอะไรมา ทำยังไงบ้าง ” (พนักงานบริษัท, สัมภาษณ์เมื่อ 14, กันยายน 2553)

“..... ชาว ผอม ใครก็อยากมาคุยด้วย ไม่ใช่แต่ผู้ชายนะพี่ (หัวเราะ) ผู้หญิงด้วยกันเองยังมาคุย มาถามด้วย” (นักศึกษาสาขาการบัญชี, สัมภาษณ์เมื่อ 8, กรกฎาคม 2553)

“ ต้องดูแลตัวเองตลอด จะปล่อยให้โทรม จะปล่อยให้อ้วน ไม่ได้เด็ดขาด ยิ่งอายุมากขึ้นยิ่งต้องดูแลตัวเอง นี่ก็บอกลูกสาวไว้ตลอดว่า ต้องดูแลตัวเอง นอกจากจะมีงานดีๆ ทำแล้วมันยังไม่พอ ยังต้องดูแลด้วย” (คุณวรรณ, เจ้าของกิจการหอพักและร้านอาหาร, สัมภาษณ์เมื่อ 30, พฤษภาคม 2553)

“ ชาว ไว้ก่อน หุ่นดีด้วย อย่างอื่นว่ากันทีหลัง ได้นะพี่” (น้อย, พนักงานร้านอาหาร, สัมภาษณ์เมื่อ 23, กันยายน 2553)

“ แค่ชาว หุ่นดี ก็ดูดีแล้วครับที่เหลือมันจะตามมาเอง” (แมน, วิศวกรโรงงาน, สัมภาษณ์เมื่อ 18 สิงหาคม 2553)

“เพื่อนชอบล้อเวลาคำ มีครั้งนึงตอนปิดเทอมไปทะเล แล้วกลับมาเจอเพื่อนตอนที่เรียนพิเศษ โห..... มันล้อซะหมดความมั่นใจไปเลย หนูก็ว่ามันก็ไม่ได้คำมากนะ คราวหน้าแทบจะไม่อยากไปเลย แบบ หมดความมั่นใจไปเลย” (เด็กหญิงณัฐกานต์, นักเรียนหญิงชั้นมัธยมปลาย, สัมภาษณ์เมื่อ 11, กันยายน 2553)

“แฟนชอบให้ชาว นี้อยิ่งซื้อครีมมาไว้ให้เลย กลัวเค้าไม่ชอบ มันก็ดีนะ ทำให้เราดูดีไปด้วย ใครเห็นก็อยากมาคุยด้วย ไปสมัครงานเค้าก็รับ” (พนักงานบัญชีห้างสรรพสินค้า, สัมภาษณ์เมื่อ 16, กันยายน 2553)

ในกรณีการมองดูเพศตรงข้าม ผู้ชายไม่ชอบผู้หญิงที่ผอมเกินไปแต่ชอบผู้หญิงที่มีร่างกายที่สมบูรณ์ มีสุขภาพดี และที่สำคัญคือมีผิวขาวใส เพราะบอกถึงความสะอาดบริสุทธิ์

“ชาวไร่ก่อนครับ ใสๆ ด้วยยิ่งดี ใครบ้างจะไม่ชอบครับ”

(คมสันต์, นักศึกษาสาขาช่างอุตสาหกรรม, สัมภาษณ์เมื่อ 16, กันยายน 2553)

“จะให้คูดี นำมอง ต้องชาวครับ มันยังไถละ แบบว่าชาวมันดูน่าทะนุถนอมไถ นำคูแล” (ไพบุลย์, พนักงานธนาคาร, สัมภาษณ์เมื่อ 23 มิถุนายน 2553)

“..... ชาว ใส แค่นี้ก็คูดีแล้วครับ ผอมเกินไปก็ไม่ดีมันเหมือนคนไม่สบายไม่ดูแลตัวเองครับ ชาวและใส อย่างน้อยก็หมายความว่าเค้าดูแลตัวเองอยู่เสมอ มันก็น่าจะหมายถึงนิสัยบางอย่างเค้าไปด้วยนะ อย่างน้อยหากจะเลือกก็ต้อง ชาวไร่ก่อนครับ ก็มันดูง่าย และเร็วที่สุดแล้ว ” (สิทธิ, ผู้จัดการฝ่ายผลิตโรงงาน, สัมภาษณ์เมื่อ 26, สิงหาคม 2553)

ในเรื่องความพอใจเกี่ยวกับรูปร่างหน้าตาของตัวเองพบว่าผู้หญิงมักจะไม่มีความพอใจในรูปร่างของตัวเอง เช่น ไม่ชอบต้นขาที่ใหญ่เกินไป ไม่ชอบต้นแขนใหญ่ ฟันยื่น หูกางหรือมีหน้าท้องมากเกินไป

“ ลูกค้ามักจะถามหาแต่ครีมลดต้นแขน ต้นขา เป็นส่วนใหญ่ อยากแขนเล็ก ต้นขาเล็ก ส่วนใหญ่ก็จะบอกซื้อครีมไปเลย ไม่อยากแนะนำก็อย่างที่เราว่า กันอยู่แล้วว่าได้ผลน้อยมาก ลำพังหากจะทาแต่ครีมอย่างเดียว” (นิกร, เกษตรกรเจ้าของร้านยา, สัมภาษณ์เมื่อ 24 มีนาคม 2553)

“ อยากลดหน้าท้องลงอีกหน่อย เพื่อนพี่บางคนมีลูกแล้ว หุ่นยังดีอยู่เลย เค้ามีเวลาเนาะ เราต้องทำงาน เย็นมาถึงจะพอว่างบ้าง แต่เค้าก็ต้องหาเวลาไปออกกำลังกายบ้างแล้ว” (สุรเชษฐ์ , เจ้าของกิจการธุรกิจขายส่ง, สัมภาษณ์เมื่อ 8, กันยายน 2553)

“..... คนใช้ผู้หญิงส่วนใหญ่จะคัดฟัน ขัดฟัน เป็นหลัก เค้าอยากยิ้มอย่างมั่นใจกันนะค่ะ แม้เค้าใช้จ่ายจะสูง แต่ที่นี้คุณหมอก็ดูแลอย่างดี ให้พนักงาน

คอยดูแลและติดตามตลอด และส่วนใหญ่ลูกค้าก็พอใจ อีกอย่างเราก็ดูแลในเรื่องค่าใช้จ่ายด้วย คือจะจัดระบบการให้ชำระเป็นครั้งๆ ตามความเหมาะสมของแต่ละคน ดังนั้นพวกนักเรียน นักศึกษาก็จะมาจัดฟันโดยไม่ลำบากเรื่องค่าใช้จ่ายมากนักค่ะ ...” (ฝน, เจ้าหน้าที่คลินิกทันตกรรม, สัมภาษณ์เมื่อ 27, เมษายน 2553)

เมื่อความสวยงามเป็นการตีค่าหรือประเมินคุณค่าต่อผู้หญิงจากผู้คนโดยรอบ ดังนั้นภาพของรูปร่างหน้าตาในอุดมคติที่เกี่ยวกับความอ้วนผอม ความขาว ความสูง ขนาดหน้าอก จึงเป็นปัจจัยที่ผู้หญิงล้วนปรารถนา เพื่อดึงดูดความสนใจและกระตุ้นเร้าต่อเพศตรงข้ามผู้หญิงจึงทุ่มเทเวลาและทุนในรูปแบบต่างๆเพื่อจะเสริมแต่งร่างกายของตนให้ใกล้เคียงกับมาตรฐานความงามที่เป็นอุดมคติ

ความต้องการความงามที่เป็นอุดมคติในแบบมาตรฐานต่างๆของผู้หญิงได้ทำให้ยาและสัณญะของยาที่ใช้เพื่อทำให้ร่างกาย ขาว ใส และรูปร่างผอม ถูกผลิตสร้างขึ้นมาเป็นจำนวนมาก เช่นการใช้ยาลดความอ้วนซึ่งเป็นยาที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ซึ่งถูกจ่ายโดยตรงจากแพทย์ในคลินิกประเภทเพื่อความสวยงามที่ซึ่งมีเป็นจำนวนมากในสังคมเมืองยุคปัจจุบัน การใช้ยาและเครื่องสำอางเพื่อการดูแลตนเองอย่างสม่ำเสมอและการใช้ผลิตภัณฑ์อาหารเสริมในรูปแบบต่างๆ

“..... คลินิกหมอ ก็ให้ยาลดความอ้วนค่ะ ไม่กล้าไปซื้อส้มสีส้มหัวเอง หมอเค้าจะตรวจดูก่อนว่าทานยาได้ไหม เพื่อนบางคนไม่ได้อ้วนเลยหมอก็จะไม่จัดยาลดความอ้วนให้ แต่จะให้ใช้อื่นแทน” (เอ, เจ้าหน้าที่ธุรการบริษัท, สัมภาษณ์เมื่อ 24, กันยายน 2553)

“..... เคยเห็นเพื่อนมันกินยาลดความอ้วน มันบอกว่าซื้อกับหมอทางอินเตอร์เน็ต มันก็ผอมลงนะพี่ แต่มันดูเฮ้อๆ เบลอๆ เป็นบางครั้ง เดี่ยวดูมันก่อนหากดีว่าจะลองดูบ้าง” (โอเล่, นักศึกษามหาวิทยาลัย, สัมภาษณ์เมื่อ 19, กรกฎาคม 2553)

“..... เพื่อนชวนไปฉีดกลูต้าให้ผิวขาว ใส มันก็จริงๆ นะพี่ เพื่อนมันขาวมากเลย อยากลองดูมั้ง แต่กลัวอันตราย มันบอกว่า มีหมอ พยาบาล

คอยถือให้ 300 บาท เอาไปเอง ” (พัชรวิริย์, นักเรียนวิทยาลัยอาชีวะ,
สัมภาษณ์เมื่อ 27, กรกฎาคม 2553)

ค่านิยมต่างๆ เหล่านี้ส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง จึงทำให้คนในชุมชนเมืองที่มีความพร้อมในเรื่องทุนกลุ่มหนึ่งเท่านั้นที่อาจจะไม่เป็นปัญหามากนัก แต่ค่านิยมดังกล่าวได้มีผลในคนกลุ่มอื่นๆ ในสังคมเมืองที่อาจจะไม่พร้อมในเรื่องทุน เรื่องเวลา แต่มีความต้องการให้ตนเองดูดี สวยงามเหมือนลักษณะที่คนกลุ่มหนึ่งเป็น จึงทำให้อาหารเสริมสุขภาพ ผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่เป็นสัญญาของชาวจีน ได้ถูกนำเสนอขึ้นมาเป็นอีกทางเลือกแก่คนในกลุ่มนี้โดยมีค่าใช้จ่ายที่ไม่สูงจนเกินไป พอจะจ่ายและสามารถเลือกซื้อหาได้ตามความต้องการภายใต้ข้อจำกัดในเรื่องทุนและเวลาของแต่ละคนจะเอื้ออำนวยเช่น อาหารเสริมลดความอ้วน (ผงบูกตราบากวาง) ชาลดน้ำหนัก เมล็ดธัญพืชคูน้ำหนัก ครีมขจัดขน ครีมทำให้ผิวขาว ในอวัยวะต่างๆ ที่ต้องการ ครีมลดขนาด บางส่วนของอวัยวะ เช่น ต้นแขน ต้นขา หน้าท้อง ครีมเพิ่มขนาดหน้าอก ซึ่งผลิตภัณฑ์เหล่านี้ล้วนแล้วแต่ได้ถูกผลิตสร้างขึ้นภายใต้การเป็นสัญญาของชา

4.1.3.2 ค่านิยมดูดีในลักษณะเฉพาะแบบผู้ชาย ในทางวิทยาศาสตร์ได้สร้างและกำหนดความเป็นจริงเกี่ยวกับเพศชายไว้ที่สรีระซึ่งแสดงออกทางลักษณะทางกายภาพ ที่ถูกกำหนดไว้โดยโครโมโซม X และโครโมโซม Y ขณะที่ในทางวัฒนธรรมลักษณะความเป็นเพศชายได้เป็นถูกสังคมเป็นผู้กำหนดสร้างขึ้น ผ่านการแสดงออกในรูปแบบของพฤติกรรมและบุคลิกที่มีลักษณะเฉพาะ

ในแต่ละยุคสมัยความเป็นเพศชายได้ถูกกำหนดไว้แตกต่างกัน โดยเฉพาะบุคลิกและลักษณะเฉพาะที่สังคมเป็นผู้ผลิตสร้างขึ้นเช่นในอดีต ความเป็นเพศชายได้ถูกสังคมกำหนดไว้ที่ความเป็นสุภาพบุรุษ ตามแบบอย่างที่ได้คนชั้นสูงรับอิทธิพลจากการได้รับการศึกษาจากต่างประเทศ ดังนั้นจึงพบการกำหนดบุคลิกลักษณะของเพศชายในช่วงสมัยดังกล่าวว่าต้องเป็นคนที่ดีอดทน เสียสละและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก ดังจะเห็นจากภาพถ่ายของบุคคลในช่วงดังกล่าวที่เพศชายมักจะแสดงออกทางสีหน้าที่เย็นชาไม่ยิ้ม เข้มและจริงจังหรือในช่วงที่ประเทศไทยเริ่มก้าวเข้าสู่ยุคของการปฏิวัติวัฒนธรรมเพื่อก้าวตามอารยประเทศซึ่งตรงกับช่วงจอมพล ป. พิบูลสงครามนั้น ความเป็นเพศชายได้ถูกกำหนดให้ต้องมีบุคลิกที่ต้องตรงข้ามอย่างสิ้นเชิงกับผู้หญิง คือ มีความเป็นผู้ร่า เข้มแข็ง กล้าหาญและมาสนใจกับความสวยงามซึ่งเป็นบุคลิกที่สังคมในสมัยนั้นได้กำหนดไว้ให้แตกต่างอย่างชัดเจนกับเพศหญิง

ในปัจจุบันที่กระแสบริโภคนิยมได้มีบทบาทอย่างมากในการกำหนดสร้างความเป็นไปสังคม โดยเฉพาะวัฒนธรรมในแบบของคนเมืองที่ผู้คนต่างบริโภคสินค้าในรูปแบบต่างๆ เพื่อการ

แสดงความเป็นตัวตนและการเข้ากลุ่ม ความหมายใหม่ของความเป็นผู้ชายในแบบของคนเมืองจึงได้ถูกผลิตสร้างขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับกระแสของการบริโภคคือ ความเป็นผู้ชายในแบบเมโทรหรือเมโทรเซ็กส์ชวล (Metrosexual)

ผู้ชายในแบบเมโทร คือกลุ่มผู้ชายที่มักอาศัยอยู่ในเมือง มีฐานะ มีการศึกษาที่ดีและมีด้านของความเป็นผู้หญิงที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยค่าใช้จ่ายส่วนหนึ่งได้ถูกจัดแบ่งไว้เพื่อการดูแลร่างกาย เสื้อผ้า การแต่งกายและรสนิยมในด้านต่างๆของชีวิตอีกทั้งยังใส่ใจกับภาพลักษณ์ ความสวยงาม และคู่มือของใบหน้า ผิวพรรณและร่างกาย รวมทั้งมีการใช้เครื่องสำอาง และสิ่งต่างๆที่จะช่วยในการเสริม เดิม แต่งเพื่อบำรุง ดูแลผิวพรรณของตัวเองแต่ขณะเดียวกันยังมีจิตใจที่ยังรักและนิยมนเพศตรงข้ามอยู่เหมือนเดิมซึ่งหากจะเทียบกับในอดีตพฤติกรรมและบุคลิกลักษณะดังกล่าวอาจจะถูกมองว่าเป็นผู้ชายที่มีความเบี่ยงเบนทางเพศ หรือไม่ใช่เป็นเรื่องที่มีความสำคัญ หรือจำเป็นสำหรับผู้ชาย แต่ในขณะที่ปัจจุบันปรากฏการณ์ดังกล่าวได้กลายเป็นพฤติกรรมปกติของผู้ชาย โดยเฉพาะในชุมชนแบบเมือง

ดังนั้นในปัจจุบันจึงจะพบผู้ชายที่ใช้น้ำหอม เครื่องสำอางดับกลิ่น มอยส์เจอร์ไรเซอร์ สำหรับผิวหนังและดวงตา ครีมลดริ้วรอยและจุดด่างดำผลิตภัณฑ์กำจัดคราบที่ฟันและฟอกฟันขาวและเพื่อวัตถุประสงค์ในการสร้างบุคลิกที่ดี เพื่อสร้างเสน่ห์หรือเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับตัวเอง ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ล้วนถูกผลิต กำกับและสร้างขึ้นจากบริโภคนิยมโดยสร้างความต้องการให้ผู้ชายเห็น คล้อยตามและเลื่อนไหลลความกิดของความเป็นผู้ชายเสียใหม่ว่า ผู้ชายที่ดูดีมีเสน่ห์และเป็นที่ยังพอใจแก่เพศตรงข้ามได้นั้น จะต้องเอาใจใส่เป็นพิเศษกับภาพลักษณ์ ความสวยงามของร่างกายและผิวพรรณของตนเอง

ดังกรณีของพิเชษฐ์ เป็นชายหนุ่มอายุ 21 ปี จบการศึกษาระดับอนุปริญญาจากวิทยาลัยการอาชีพในสาขาอิเล็กทรอนิกส์ บ้านเกิดของพิเชษฐ์นั้นอยู่ใน อ.แก้งคร้อ จ.ชัยภูมิเมื่อจบชั้นประถมศึกษาก็ได้เข้ามาเรียนต่อระดับมัธยมในตัวอำเภอแล้วย้ายไปเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นในอำเภอที่อยู่ติดกันดังนั้นตลอดช่วงที่ศึกษาเล่าเรียนจึงถือว่าพิเชษฐ์ ได้ใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนต่างอำเภอแบบชนบทเป็นส่วนใหญ่ กระทั่งเรียนจบและเข้ามาหางานทำในตัวเมือง จ.ขอนแก่น พิเชษฐ์จึงได้มาอาศัยเช่าบ้านอยู่ร่วมกับเพื่อนในที่ทำงาน โดยแบ่งกันจ่ายค่าเช่าบ้านและค่าใช้จ่ายอื่นๆ กันคนละครึ่ง เมื่อคิดเงินเดือนจากบริษัทเครื่องใช้ไฟฟ้าที่พิเชษฐ์และเพื่อนทำงานในแผนกซ่อมและบำรุง ก็ถือว่าอยู่ได้อย่างไม่ลำบากและในบางเดือนก็พอจะมีเงินเหลือเก็บอยู่จำนวนไม่น้อย

“โชคดีที่เคยได้รางวัลแข่งขันฝีมือแรงงานสมัยเรียนที่วิทยาลัย
(วิทยาลัยการอาชีพ) พอมาสมัครงานเค้าก็รับเลย เงินเดือนก็พอใช้ครับ เงินจะ

มากขึ้นมาหน่อยก็ตอนทำโอ (ทำงานล่วงเวลา) ว่างๆ ก็จะไปทำงานพิเศษที่ร้าน
หัวหน้า (หัวหน้าช่าง) ก็ทำให้พอมีเงินใช้เอง มีเงินเก็บและส่งให้ที่บ้านด้วย”

ชีวิตของพิเชษฐ์ก็เหมือนชายหนุ่ม โสดโดยทั่วไปที่มักจะสนใจกับเพศตรงข้ามเสมอ ความ
ที่ไม่เคียดรื้อนในเรื่องค่าใช้จ่ายมากจนเกินไป ประกอบกับความสามารถที่มีจึงทำให้สามารถ
พอที่จะหารายได้มาเสริมได้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา จึงมักจะเป็นที่หมายปองของหญิงสาวใน
บริษัทเดียวกันจำนวนไม่น้อย

“เชษฐมันหล่อครับ ใจเย็น มันเป็นช่างก็จริงแต่มันเนียบนะครับ
น้องๆ ผู้หญิงในบริษัทก็คุยก็มันเยอะ (หัวเราะ) ผมยังอิจฉามันเลยพี่”

คำนิยามที่เพื่อนร่วมบ้านเดียวกันให้กับผู้วิจัยเมื่อถูกขอให้พูดถึงบุคลิกที่โดดเด่นของ
พิเชษฐ์ ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้เวลาในการพบปะพูดคุยกับพิเชษฐ์และเพื่อนๆ ที่มักจะเวียนมาหาที่บ้านพัก
บ่อยครั้ง ส่วนใหญ่ที่เข้าหน้ากันผู้วิจัยพบว่า มีจำนวน 5 คน ซึ่งทุกคนล้วนแล้วแต่มีลักษณะที่
คล้ายกันคือลักษณะภายนอกจะเป็นชายหนุ่มที่มีการแต่งกายที่เนียบ ใบหน้าและทรงผมจะได้รับการ
ดูแลที่ดีอยู่เสมอ

“เพื่อนผมมันก็อย่างนี้กันนั่นแหละครับ (หัวเราะ) บางคนก็ไม่ได้เป็น
ช่างมันอยู่แผนกขาย มันเลยต้องหล่อหน่อย อีกคนเป็นผู้จัดการครับ ก็คุยกัน
ได้แบบว่ามันถูกคอกันครับ”

ยามว่างจากหน้าที่การงานซึ่งนอกเหนือจากเวลาทำงานพิเศษพิเชษฐ์และกลุ่มเพื่อนมักจะ
พากันไปฟิตเนสเซนเตอร์ที่เพื่อนคนหนึ่งได้แนะนำ

“ต้องทำงานต่อเนื่องตลอดเวลาครับ บางอาทิตย์แทบไม่ได้พัก จะมีแนวๆ
ก็คือวันอาทิตย์ที่จะว่างก็จะไปกับเพื่อนกับรุ่นพี่ไปออกกำลังกายกันก็ได้เหงื่อดี
ครับ ”

ซึ่งจากการสังเกตลักษณะภายนอกของพิเชษฐ์พบว่าแม้จะไม่ได้มีหน้าตาที่โดดเด่นแต่ด้วย
การแต่งกาย ผิวหน้าและผิวพรรณได้ทำให้พิเชษฐ์เป็นชายหนุ่มที่มีบุคลิกที่ดีและโดดเด่นคนหนึ่ง

“(หัวเราะ) ก็เอาตรงๆ นะพี่ก็อยากหล่อนั้นแหละ ตอนอยู่บ้านนอกก็เฉยๆ นะเห็นเพื่อนบางคนมันใช้โรลออน (น้ำยาดับกลิ่นตัว) ยังพากันหัวเราะและล้อเลียนมันเลยว่าเป็นกระเทย แต่พอมาทำงานในเมืองแล้วเริ่มรู้สึกที่เราต้องดูแลตัวเองบ้างนะ เห็นพวกผู้ชายส่วนใหญ่เค้าก็ดูดีกันนะพี่ อีกร้อยในบริษัทพี่ๆ เพื่อนๆหลายคนเค้าก็ดูแลตัวเอง หลายอย่างตอนอยู่บ้านนอกเราตลกเราหัวเราะ แต่มาอยู่ในเมืองแล้วเราก็คงต้องทำ อย่างใช้น้ำหอมบ้าง เสื้อผ้าก็ต้องมียี่ห้อหน่อย ตามแฟชั่นหน่อย อ้วนก็ไม่ดีนะพี่ เนี่ย มีรุ่นพี่ในอีกแผนกเค้าชวนไปสปา ดู ผมยังลังเลอยู่ ไม่รู้ว่าแพงไหม (หัวเราะ) โชคดีผมตัวคนเดียว เจ้านายเค้าก็ใจดีให้งานดีๆ เราทำ จ่ายเงินเดือนให้ตรง ทั้งเงินโอและเงินพิเศษ เลยพอมือใช้ตลอดครับ”

และด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้มักจะมีหญิงสาวในบริษัทและนอกบริษัทมาชอบพอกับพิเชษฐเสมอ

“ ยังไม่มีแฟนหรอกครับพี่ งานมันเยอะ เวลายังไม่มี นี่ก็จะหาเวลาไปเรียนต่อด้วย ช่วงเสาร์-อาทิตย์ หรือไม่ก็เรียน มสธ. ไม่ก็ราม นี่แหละ ต้องดูก่อน ก็มีแต่น้องๆผู้หญิงเค้ามาคุยด้วยเฉยๆครับ (หัวเราะ) ”

ซึ่งเมื่อผู้วิจัยถามถึงการดูแลตัวเองพิเชษฐได้ให้ข้อมูลว่า “ ก็ดูๆพี่ๆ เพื่อนๆเค้าครับ คอยถาม บางครั้งพี่เค้าก็สอน แนะนำ คอยดูจากพวกในหนังสือ นิตยสารบ้าง อย่างหน้า นี่ก็จะมีพวกครีมล้างหน้าทั่วไปครับ มอยเจอร์ (มอยเจอร์ไรส์เซอร์) ครีมโกนหนวด แล้วก็ระวังเรื่องสิเพราะงานที่ผมทำโอกาสสิวจนมันเยอะ แต่ก่อนนี่เพียบเลย นอกนั้นก็ดูดูแลได้ตาไม่ให้ซ้ำและคล้ำ ครับ แต่ก่อนทีจะไปออกกำลังที่ฟิตเนส ก็มีพวกเพื่อนมันแนะนำลดความอ้วน อาหารเสริมบ้าง แต่ผมว่ามันแพงไปแล้วอีกร้อยผมอยากเสริมให้มึ้กกล้ามเนื้อมากขึ้น ให้ท้องกระชับขึ้นมาอีก เลยไม่ได้ลองใช้ดู ส่วนเสื้อผ้านี่ก็นานๆ ซื้อมั้งครับ ซักเดือนละ 2 ครั้ง เอาแบบที่ใส่แล้วสบายด้วย และดูดีด้วย ส่วนมากจะไปกับพวกเพื่อนๆครับ บางทีก็ไปกับน้องผู้หญิง (หัวเราะ) ให้เค้าช่วยเลือกให้ ”

ซึ่งกลุ่มผู้ชายแบบพิเศษผู้ที่ปรับเปลี่ยนตัวเองให้เลื่อนไหลไปตามกระแสและค่านิยม เมื่อมาอาศัยอยู่ในชุมชนเมืองส่วนใหญ่มักจะเกิดจากความจำเป็นเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มทางสังคม การได้รับความสนใจจากเพศตรงข้าม ทั้งนี้กลุ่มคนดังกล่าวแม้จะมีค่าใช้จ่ายที่สูงมากขึ้นแต่คนกลุ่มนี้ถือว่าค่าใช้จ่ายดังกล่าวเป็นค่าใช้จ่ายที่ จำเป็น ที่จะต้องจ่ายเสมอ

ค่านิยมที่ต้องขาว ผอม ใส เช่นเดียวกับค่านิยมที่พบในผู้หญิง ก็พบในกลุ่มผู้ชายในเมืองโดยเฉพาะการไปใช้บริการจากคลินิกแพทย์ และคลินิกประเภทเสริมความงาม

“ ซื้อคอร์สน้ำใส และ หน้าเรียวกับหมอที่คลินิกไว้ครบ 18,000 บาท ทำ 10 ครั้ง นี่ทำไปได้ 3 ครั้งแล้ว ก็โอเคครับ ค่าบริการดี ” (พี, พนักงานบริษัทเครื่องใช้ไฟฟ้า, สัมภาษณ์เมื่อ 17, กันยายน 2553)

“ ไปกับแฟนครับ ค่าไปทำอยู่ก่อนแล้ว ผมสนใจไปทำข้างแฟนเค้าก็หาข้อมูลให้ ก็ไม่ทำอะไรมาก อยากลดรอยดำที่หน้า และทำคางให้เรียวแค่นั้นครับ ” (เอก, พนักงานบริษัทการเงิน, สัมภาษณ์เมื่อ 9, กันยายน 2553)

“.....ส่วนใหญ่พอถึงไซต้งานก็ต้องออกข้างนอก ผมก็ทาครีมกันแดดแค่นั้น แต่ก่อนไม่ทา เพราะมันเหนียวและไม่ชอบกลิ่นมัน ทีนี้มันเอาไม่อยู่แล้ว เวลาต้องไปฟรีเซนต์งานมันเสียบุคลิก หน้าดำๆ หมองๆ ไป พวกที่ทำงานเค้าก็บอก เลยต้องเอาใหม่ ไปถาม ไปศึกษาก็เลือกใหม่เอาแบบไม่เหนียวและเราก็ไม่แพ้กลิ่นได้ง่าย ค่อยมั่นใจหน่อยครับ” (เจ้าของธุรกิจก่อสร้างส่วนตัว, สัมภาษณ์เมื่อ 7, สิงหาคม 2553)

“..... ไปฟิตเนสครับ กลางแจ้งก็มีบ้างบางครั้งแต่จะเน้นออกกำลังกายมากกว่า กินยาลดน้ำหนัก หรืออาหารเสริม มันไม่ค่อยได้อะไรครับ ผอมก็จริงแต่มันดูไม่แบบซีโรค ” (ภาคภูมิ, ผู้จัดการแผนกบริษัทเครื่องใช้ไฟฟ้า, สัมภาษณ์เมื่อ 17, กันยายน 2553)

ในส่วนของคุณลักษณะที่เป็นสัญญาณของยาที่เช่นเดียวกันคือ พบที่อาหารเสริมสุขภาพที่ต้องการให้ผิวขาว ใส ครีมขจัดขนในอวัยวะต่างๆ ครีมเพิ่มขนาดอวัยวะ ซึ่งผลิตภัณฑ์เหล่านี้ล้วนแล้วแต่ถูกผสมลงไปเพื่อสนองตอบความต้องการของคนเมืองเป็นหลัก

อย่างไรก็ดีที่ยังคงมีผู้ชายอีกกลุ่มที่ยังคงมีค่านิยมที่ไม่ได้เลื่อนไหลไปตามกระแสบริโภคนิยมมากนัก เช่นผู้ชายในกลุ่มคนชายขอบ ซึ่งมีข้อจำกัดในเรื่องทุน กลุ่มผู้ชายที่ทำงานหาเช้ากินค่ำ ที่เห็นว่าเรื่องปากท้องของตนเองและครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญมากที่สุด ซึ่งก็จะมีคล้ายกับผู้ชายในชุมชนชนบทที่มองการบำรุงและฟื้นฟูร่างกายจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อร่างกายมีอาการผิดปกติแล้วเท่านั้น

กระนั้นก็ตามค่านิยมแบบผู้ชายเมโทรได้มีอิทธิพลไปถึงกลุ่มคนในภาคชนบทมากยิ่งขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งได้แสดงให้เห็นถึงกระแสบริโภคนิยมที่กระตุ้นให้มีการบริโภคอย่างไม่มีการจำกัดตลอดเวลาอีกทั้งการเพิ่มจำนวนมากบริโภคมากยิ่งขึ้น ซึ่งในหลายโอกาสได้ทำให้เกิดปัญหาในผลิตภัณฑ์ที่ไม่ได้มาตรฐานต่อคนใช้สินค้าอย่างมาก จนหลายครั้งได้ทำให้เกิดปัญหา ความเจ็บป่วยตามมาได้

5. อภิปรายผลการศึกษา

การศึกษาการใช้ยาในมิติทางสังคมวัฒนธรรมของชุมชนเขตเมือง (Drug use in social and cultural dimension of urban community) นี้กระบวนการและคำถามการศึกษาไม่มุ่งหมายจะตอบโจทยที่ว่า ประชาชนมีพฤติกรรมการใช้ยาเป็นไปตามหลักวิชาการทางการแพทย์แผนปัจจุบันหรือไม่ อย่างไรและเพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น แต่มีความมุ่งหมายที่จะค้นหาชุดความจริงของการใช้ยาหนึ่งที่ปรากฏขึ้นในชุมชนเมืองที่มองว่า ยาและวิถีชีวิตของคนมีความเชื่อมโยงและเกี่ยวเนื่องกัน ผู้วิจัยพบชุดความจริงที่อยู่เบื้องหลังฐานคิดในการใช้ยาของคนในชุมชนคอนทราสต์ ซึ่งสามารถตอบคำถามการศึกษาได้ดังต่อไปนี้

5.1 แนวคิดเพื่อจัดการกับปัญหาความเจ็บป่วยของคนเมือง

การจัดการกับปัญหาความเจ็บป่วยของคนในชุมชนเมืองนั้นขึ้นอยู่กับการศึกษา ให้ความหมายและการให้คุณค่ากับคำว่าสุขภาพดี ไม่เจ็บป่วย โดยสังคมจะเป็นผู้สถาปนาความหมายของการมีสุขภาพดีขึ้นมา โดยการสร้างสัญลักษณ์ที่สัมพันธ์กับความเจ็บป่วยของคนในสังคม ซึ่งได้ทำให้คนที่มิมีลักษณะที่ไม่เหมือนกับคนส่วนใหญ่ในสังคมถูกมองและตัดสินให้คุณค่าที่แตกต่างกัน

ในการศึกษาพบว่าสัญลักษณ์ที่การแสดงออกทางกายภาพของปัจเจกนั้นเป็นไปตามแบบแผนการแพทย์สมัยใหม่ได้กำหนดไว้ แต่การจะบอกว่าใครเจ็บป่วยนั้นก็ไม่ได้ยึดติดตายตัว หรือดูแต่เพียงว่าใครมีลักษณะไม่เหมือนกับคนส่วนใหญ่ ซึ่งได้สะท้อนให้เห็นถึงการอยู่ร่วมกัน

ที่มีความสัมพันธ์กันแบบหลวมๆ ไม่มีใครสนใจใครอย่างจริงจังมากนักของคนเมือง ดังนั้นการให้ความหมายของการมีสุขภาพดีและการเจ็บป่วยจึงขึ้นอยู่กับนักวิชาชีพในสาขาต่างๆ ซึ่งสังคมได้กำหนดสร้างให้เป็นผู้ที่เชี่ยวชาญเป็นหลัก โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสร้างและให้ความหมายของการมีสุขภาพที่ดี หรือการเจ็บป่วยนั้นเกิดจาก

5.2 ประสบการณ์เจ็บป่วยดั้งเดิมที่แต่ละคนได้รับมา

ซึ่งมักจะเกิดในกรณีที่เมื่อได้รับการรักษาและดูแลจากผู้เชี่ยวชาญแล้วแล้วอาการดีขึ้น กลับไปอยู่ในสภาวะปกติสุข ก็จะถูกบันทึกไว้เป็นแนวคิด ความเชื่อ ประสบการณ์ความเจ็บป่วยของปัจเจก เมื่อตนเองหรือคนใกล้ชิดมีอาการหรือลักษณะซึ่งแสดงออกที่ใกล้เคียงกับตนเองเคยประสบมา ก็จะถูกตีความและให้ความหมายว่าเจ็บป่วย หรือสุขภาพไม่ดีขึ้นมา

5.3 ความเชื่อและวิถีชีวิตของผู้คนแต่ละกลุ่มในสังคมเมือง

การใช้ชีวิตและความเชื่อของผู้คนในชุมชนเมืองที่มีความหลากหลายนั้น เป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ทำให้มีอิทธิพลในการผลิตสร้างและให้ความหมายของการมีสุขภาพดี หรือการบ่งชี้ว่ามีความเจ็บป่วย

5.3.1 กลุ่มคนชั้นกลางระดับสูง มักจะให้ความหมายสำหรับคนที่มีสุขภาพดีไม่เจ็บป่วยนอกเหนือจากหมายถึงการไม่มีโรคแล้ว ยังหมายรวมถึงการกินอยู่ที่สุขสบายอีกด้วย กล่าวคือ การมีสุขภาพดีนอกเหนือจากการไม่เจ็บป่วยแล้วยังหมายถึงคนที่มีลักษณะทางกายภาพที่แสดงออกดีตามสมัยใหม่นิยมอีกด้วยนั่นคือ ผิวขาว สะอาด ใส มีรูปร่างที่ผอมและต้องไม่อ้วน ซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบการดูแลสุขภาพของคนกลุ่มนี้ซึ่งให้คุณค่ามากกว่าเพียงแค่การไม่เจ็บป่วย แต่หมายรวมไปถึงการที่ร่างกายไม่ทรุดโทรมลงไปตามวัย

5.3.2 กลุ่มคนชั้นกลางระดับล่างและกลุ่มคนชายขอบ จะมีแนวคิดและการให้ความหมายของการมีสุขภาพดีและไม่เจ็บป่วยที่คล้ายกันคือ การที่ร่างกายมีลักษณะภายนอกที่ปกติสามารถเคลื่อนไหวทำกิจกรรมประจำวันและทำงานหาเลี้ยงชีพได้ ดังนั้นการให้ความหมายต่อสุขภาพจึงมักจะเชื่อมโยงกับเรื่องปากท้อง การทำมาหากินเป็นหลักซึ่งหมายถึงการซ่อมแซมร่างกายให้สามารถทำงานได้เสมอ แต่ไม่ได้ให้คุณค่าไปถึงการบำรุง ดูแล ส่งเสริมร่างกายให้ดียิ่งขึ้น

ชุมชนเมืองที่มีระบบการแพทย์สมัยใหม่เป็นระบบการดูแลสุขภาพกระแสหลักและมีสถานพยาบาลระดับต่างๆคอยให้บริการดูแลสุขภาพตั้งอยู่และเป็นที่นิยมใช้บริการเป็นจำนวนมาก ขณะที่การดูแลสุขภาพด้วยตนเองนั้นพบว่าปรากฏการณ์ทางเลือกในการดูแลสุขภาพตนเองนั้นได้รับความนิยมอย่างมากในสังคมเมืองในหลากหลายรูปแบบตั้งแต่การดูแลสุขภาพตนเองอย่างง่ายอย่างการซื้ออาหารมารับประทานเอง การเลือกที่จะใช้อาหารเสริมสุขภาพ การแพทย์

แผนทางเลือกเช่น การแพทย์ฝังเข็มแผนจีน การแพทย์แบบกจุด การแพทย์แผนอินเดีย ก็ได้รับความนิยมน้อยเช่นเดียวกัน

สำหรับการดูแลสุขภาพแบบพื้นบ้านสำหรับชุมชนเมืองที่ผู้คนมีความหลากหลาย ความเชื่อและค่านิยมนั้นจะพบมากในกลุ่มคนชั้นกลางระดับต่ำและคนชายขอบและพบได้บ้างในกลุ่มคนชั้นกลางระดับสูงที่เป็นผู้คนสูงอายุ

ผู้คนที่มีความเชื่อการดูแลสุขภาพแบบพื้นบ้านนั้นจะเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับคนที่มิประวัตินิยามโยกย้ายถิ่นมาจากภาคชนบทเข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองซึ่งวิธีการแพทย์แบบพื้นบ้านในชุมชนเมืองนี้จะใช้ใน 2 กรณีคือ การดูแลรักษาตนเองและคนใกล้ชิดอย่างง่ายและไม่ซับซ้อนมากนักและกรณีที่สิ้นหวัง ไม่มีทางเลือกในการรักษาแล้ว ได้ถูกนำมาเป็นอีกทางเลือกในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาเสมอ ซึ่งเป็นแนวคิดที่ได้รับอิทธิพลความเชื่อแบบกลุ่มคนในชุมชนภาคชนบท ซึ่งติดตัวมาในกลุ่มคนที่โยกย้ายเข้ามาอยู่ในเมือง

แต่การดูแลสุขภาพแบบพื้นบ้านของคนเมืองนั้นจะมีข้อจำกัดอย่างมากในเรื่องของทรัพยากรต่างๆ ให้ได้เลือกใช้ อีกทั้งผู้คนจะนิยมและให้ความสำคัญกับการแพทย์กระแสหลัก ซึ่งทำให้ระบบการดูแลสุขภาพในรูปแบบอื่น ได้ถูกจำกัดบทบาทและถูกกำจัดออกไป

สุขภาพของคนในชุมชนเมืองมักจะมีปัญหาเกี่ยวกับการเจ็บป่วยทางด้านจิตใจอย่างมาก ขณะที่กลุ่มนักวิชาชีพจะต้องทำงานหนักเพิ่มขึ้นอย่างตลอดเวลาเพราะคนไข้ล้นโรงพยาบาล การขาดความสมดุลของพฤติกรรมสุขภาพในชุมชนเมืองได้ทำให้เกิดการขาดสมดุลของพฤติกรรมสุขภาพของคนในสังคมที่ความรุนแรงมากยิ่งขึ้น กลวิธีที่ทำให้เกิดการขาดสมดุลของพฤติกรรมสุขภาพในชุมชนได้สะท้อนให้เห็นผ่านเบื้องหลังหลังงานวิจัยและการศึกษาเกี่ยวกับยาและสุขภาพส่วนใหญ่ที่มีคำตอบคล้ายกันว่า การรักษาตนเองของชาวบ้าน ไม่น่าจะเป็นสิ่งที่เหมาะสมและไม่มีความสมเหตุสมผล เพราะเป็นหนทางนำไปสู่สถานะที่ทำให้เกิดการดูแลสุขภาพตนเองและการใช้ยาที่ผิดไปจากหลักวิชาการและนำไปสู่แนวทางทำลายความชอบธรรมในการดูแลสุขภาพตนเองของคนในชุมชนด้วยการผลิตสร้างวาทกรรม แนวคิดที่มองว่า อะไรที่ไม่ใช่หน้าที่วิชาชีพสั่งหรือบอกให้ปฏิบัติถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ระบบการแพทย์ด้านอื่นๆ จึงค่อยๆ ลดความสำคัญ ถูกทำลาย และกำจัดโดยกลไกการแพทย์สมัยใหม่ที่นักวิชาชีพยึดถือลงและนำมาซึ่งการขาดดุลยภาพของระบบการแพทย์ พฤติกรรมในสังคม โดยเฉพาะในสังคมเมืองที่การแพทย์แผนใหม่ซึ่งเป็นกระแสหลักในการดูแลสุขภาพมีความโดดเด่นเป็นอย่างมาก จึงทำให้สถานะสุขภาพหลายอย่างของคนเมือง โดยเฉพาะเรื่องของจิตใจ อารมณ์และความรู้สึก ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยระบบการแพทย์กระแสหลักแต่เพียงลำพัง การทำลายความสมดุลของพฤติกรรมสุขภาพในชุมชนเมืองของ

การแพทย์กระแสหลัก เป็นปัจจัยหนึ่งที่น่ามาซึ่งปัญหาสุขภาพและปัญหาภายในชุมชนที่เรื้อรังมาโดยตลอด

ผู้สนใจศึกษาปัญหาภายในชุมชนไม่ควรละเลยหรือมองข้ามความสมดุลของการแพทย์พหุลักษณะในพื้นที่เมือง หลายปัญหาของระบบสุขภาพรวมถึงปัญหาภายในชุมชนส่วนหนึ่งเกิดจากการขาดความสมดุลระหว่างการแพทย์พื้นที่บ้าน การดูแลรักษาตนเองและการแพทย์สมัยใหม่ แนวความคิดซึ่งเป็นกระแสหลักในการดูแลรักษาความเจ็บป่วยของระบบการแพทย์แผนปัจจุบันได้กลืนกินและทำลายความชอบธรรมในการแสวงหาหนทางในการดูแลรักษาด้วยตนเองในรูปแบบต่างๆ และการรักษาด้วยแนวคิดแบบพื้นบ้านซึ่งผูกพันและเชื่อมโยงกับวัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในชุมชนอย่างมาก

6. วัฒนธรรมการบริโภคยาของคนชุมชนเมือง

การใช้ยาเกิดจากแรงกระตุ้นของบริโภคนิยมเพื่อการสร้างความเป็นตัวตนของผู้บริโภคผ่านพฤติกรรมการใช้ยาเพื่อดูแลและรักษาสุขภาพ ทั้งความต้องการบริโภคที่คุณสมบัติของการเป็นยาจริงๆ และความต้องการบริโภคที่ความหมายแฝงของยา รวมไปถึงการบริโภคอาหารเสริมสุขภาพ เครื่องสำอางและผลิตภัณฑ์สุขภาพในรูปแบบต่างๆ ที่เป็นสัญลักษณ์ของยา นั่นคือการใช้ยาของคนเมืองเป็นพฤติกรรมที่ไม่แตกต่างไปจากการบริโภคสินค้าที่มีอยู่ทั่วไป ที่ซึ่งทุกครั้งเมื่อเกิดการบริโภคผู้คนจะซื้อหาสินค้าด้วยความหมายแฝงทั้งโดยที่รู้ตัวและไม่รู้ตัว ความต้องการที่แท้จริงของการใช้ยา ได้มีบางอย่างแฝงอยู่เบื้องหลังของการต้องการใช้ยาเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยให้หาย ร่วมอยู่ด้วยเสมอและมีความแตกต่างกันไปในแต่ละกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนเมือง

6.1 ยา วัฒนธรรมการบริโภคมีผลต่อวิถีคิด ความเชื่อ และรูปแบบการใช้ยาในแต่ละกลุ่มคนในชุมชนเมืองที่แตกต่างกันดังนี้

6.1.1 กลุ่มคนชั้นกลางระดับสูงในเมือง

การใช้ยาได้กลายมาเป็นสิ่งที่ที่บอกความเป็นตัวตน รสนิยม บอกถึงการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มทางสังคมได้ด้วยวัฒนธรรมบริโภคนิยมที่มีอยู่ในสังคมเมือง คนกลุ่มนี้มีแนวคิดเลือกใช้ยาและการดูแลสุขภาพโดยที่เชื่อมโยงกับความหมายแฝงของยาและการดูแลสุขภาพด้วยเสมอ

ยาสำหรับคนกลุ่มนี้จึงไม่ใช่สินค้าที่มีไว้ขายเพื่อใช้ในการรักษาโรคและอาการเจ็บป่วยแต่เพียงอย่างเดียวแต่พร้อมกันไปในนั้นและอาจสำคัญกว่านั้นคือ ความเป็นสินค้าที่มีสถานภาพพิเศษในความเป็นยาไปพร้อมๆ กันด้วย ซึ่งสถานภาพพิเศษดังกล่าวของยาได้ถูกผลิตสร้างขึ้น โดยวัฒนธรรมบริโภคนิยมนั่นเอง

ความต้องการการบอกความเป็นตัวตนของคนกลุ่มนี้คือสถานภาพพิเศษของสินค้าที่เรียกว่า ยา ได้มอบให้แก่คนเมืองเช่น เลือกระบิ โภคยาี่ห้อหนึ่งเพราะเชื่อว่าปลอดภัยเพราะบริโภคนิยมได้ผูกความเป็นยาที่ใช้เพื่อรักษาอาการไม่สบายพ่วงไปกับเทคโนโลยีการผลิตที่สูง ล้ำสมัยและ ปลอดภัย

กล่าวอีกนัยหนึ่งคือบริโภคนิยมได้ทำให้การบริโภคนิยมกลายเป็นสินค้าที่ผูกไว้กับความหมายแฝงยาด้วย ซึ่งสนองตอบความต้องการในการแสดงความเป็นตัวตนของคนเมืองกลุ่มนี้และบริโภคนิยมก็ได้สร้างความเป็นอื่นไปพร้อมๆกันด้วยกล่าวคือ การแสดงออกในรูปแบบของพฤติกรรมการใช้ยาที่แตกต่างจากคนในกลุ่มนี้ได้ทำให้คนอีกคนหนึ่งหรือกลุ่มหนึ่งถูกนิยามในฐานะที่เป็นคนที่แตกต่าง หรือหมายถึงคนที่มีสถานะต่ำกว่าหรือเป็นรองกว่า ที่เรียกว่าความเชยไม่ทันสมัย ความเป็นอื่นที่ถูกเรียกว่าความเชยนี้เองได้ถูกสังคมกำหนดขึ้นมาโดยวาทกรรมของการพัฒนา

6.1.2 กลุ่มคนชั้นกลางระดับล่าง

คนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่มักมีรายได้และการศึกษาที่ไม่สูงและให้ความสำคัญกับเรื่องปากท้อง การทำมาหากินและการดำรงชีวิตเป็นหลักและมีวิถีคิดคล้ายกับคนชั้นกลางระดับสูง ที่การบริโภคไม่ได้เกิดจากการบริโภคเฉพาะที่ความหมายโดยตรงของสินค้าแต่ความหมายแฝงของสินค้าได้มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจบริโภคด้วย แม้บริโภคนิยมจะทำให้เส้นแบ่งความรวยจนถูกหลอมรวมกัน ทำให้ทุกคนเสมอภาคและเท่าเทียมกันในการบริโภคสินค้า แต่ข้อเท็จจริงที่ปรากฏไม่เป็นเช่นนั้น อำนาจในการซื้อของปัจเจกคือสิ่งที่ทำให้เกิดความแตกต่าง แม้จะมีสิทธิในการเข้าถึงสินค้าที่เท่าเทียมกัน แต่คนแต่ละกลุ่มในสังคมก็มีอำนาจในการซื้อสินค้าที่แตกต่างกัน จึงทำให้เกิดสินค้าที่มีลักษณะคล้ายและใกล้เคียงกันแต่ราคาต่างกันและรวมไปถึงคุณภาพที่แตกต่างกันอันเกิดจากต้นทุนในการผลิตที่แตกต่างกันไปด้วยกล่าวคือ สินค้าชนิดหนึ่งได้ถูกสร้างขึ้นมาจากคนกลุ่มหนึ่งและสินค้าลักษณะที่คล้ายและใกล้เคียงกันก็ได้ถูกผลิตสร้างขึ้นมาจากคนกลุ่มหนึ่งเพื่อตอบสนองอำนาจที่ปัจเจกมีไม่เท่ากันได้อย่างเท่าเทียมกันและรวมไปถึงสินค้าที่เรียกว่า ยา ด้วย

การบริโภคนิยมของคนในกลุ่มนี้จะบริโภคที่สัญชาตญาณของยา แต่สัญชาตญาณของยาที่คนกลุ่มนี้บริโภคเป็นสัญชาตญาณที่ซ่อนสัญชาตญาณกล่าวคือ การเลือกระบิ โภคยาของคนชั้นกลางระดับล่างบริโภคนิยมที่ความหมายแฝงที่ถูกสร้างขึ้นไว้ในขั้นแรกคือสถานภาพพิเศษของยาเช่น ความปลอดภัยทันสมัย ผลิตจากเทคโนโลยีจากต่างประเทศ พร้อมไปกับการบริโภคนิยมที่ถูกรื้อสร้างขึ้นมาอีกคือการได้ใช้ผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพหรือยา แบบเดียวกับกลุ่มคนชั้นสูงหรือกลุ่มคนชั้นกลางระดับสูงใช้กันซึ่งปรากฏการณ์บริโภคนิยมที่ซ่อนสัญชาตญาณของยานี้ ได้ทำให้ภาพความเป็นอื่นที่ถูกสร้างว่าเป็นความเชยในสังคมเมืองได้เจือจางลง

6.1.3 กลุ่มคนชายขอบในชุมชนเมือง

การที่คนกลุ่มนี้เมื่อเข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่เมืองได้ทำให้วิถีชีวิตจากภาคชนบท ถูกปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสภาพวิถีชีวิตแบบชุมชนเมืองแต่ด้วย เนื่องจากข้อจำกัดในเรื่องของทุนทางธรรมชาติ ซึ่งมีอยู่อย่างจำกัดในพื้นที่ชุมชนเมืองและข้อจำกัดในเรื่องทุนทางสังคมจึงทำให้ความต้องการขั้นพื้นฐานต่างสิ่งๆที่จำเป็นอันดับแรกสำหรับคนกลุ่มที่ขาดโอกาสเหล่านี้ ดังนั้น บริโภคนิยมน่าจะไม่มีผลต่อการดำรงชีวิตอยู่เมืองสำหรับคนกลุ่มนี้เลย แต่ในความเป็นจริงพบว่า บริโภคนิยมได้ทำให้วิถีชีวิตของคนชายขอบหรือกลุ่มคนยากจนในเมืองมีความแตกต่างกับคนยากจนในภาคชนบท

วัฒนธรรมบริโภคที่แทรกอยู่ในรูปแบบการใช้ชีวิตของคนเมืองนั้น ได้ทำให้ความต้องการพื้นฐานบางอย่างของคนกลุ่มนี้มีความพิเศษ โดยทำให้สิทธิขั้นพื้นฐานกลายเป็นสิ่งที่มีคุณค่าในระบบคิดของคนชายขอบอย่างมากเพราะการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานต่างๆได้นั้นได้ สร้างความรู้สึกความทัดเทียม ความเสมอภาคไปพร้อมๆกับการ โอกาสในการใช้สิทธิของการเป็นคนเมืองที่แตกต่างจากคนจนในชนบทคือการได้ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยทางการแพทย์ ได้ใช้การดูแลสุขภาพตัวเองแบบที่คนในเมืองส่วนใหญ่กระทำกัน

ยาและการเข้าถึงสิทธิในการรักษาพยาบาลแบบที่คนเมืองกลุ่มอื่นๆพึงได้รับนั้น สำหรับคนชายขอบในชุมชนเมืองแล้วมีความสำคัญและจำเป็นอย่างมาก นอกจากจะเป็นสิ่งที่เกื้อหนุนให้สามารถใช้ชีวิตต่อไปได้อย่างปกติสุขแล้ว สัญญาที่เกิดจากการได้ใช้จ่ายและเข้าถึงเทคโนโลยีทางการแพทย์ต่างๆนั้นได้แฝงไว้ด้วยความเสมอภาคและทัดเทียมกับคนกลุ่มอื่นๆในสังคมอีกด้วย

ดังนั้นยาสำหรับผู้คนที่มีความหลากหลายสำหรับคนเมืองในยุคบริโภคนิยมจึงมีสถานะเป็นสินค้าเช่นเดียวกับสินค้าอื่นๆในตลาดที่ถูกสร้างและกระตุ้นให้เกิดการบริโภคด้วยคุณค่าของสินค้าโดยตรงและคุณค่าที่แฝงอยู่ในตัวสินค้านั้น โดยคนชั้นกลางระดับสูงบริโภคยาด้วยความต้องการที่จะบอกถึงความเป็นตัวตนของตัวเอง ขณะที่คนชั้นกลางระดับล่างนอกเหนือจากความต้องการบริโภคยาเพื่อรักษาความเจ็บป่วยเหมือนกับคนอื่นๆแล้ว ทุกครั้งที่บริโภคยาของคนกลุ่มนี้ก็บริโภคสัญญาที่ซ่อนสัญญาของยาและสำหรับคนชายขอบการบริโภคนั้นนอกจากจะได้ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยทางการแพทย์แล้วยังหมายถึงความภาคภูมิใจในความเท่าเทียม เสมอภาคกับคนกลุ่มอื่นๆในสังคมฐานะเป็นสิ่งทดแทนความหมายที่มีอยู่เดิมในวัฒนธรรมของคนชายขอบที่ถูกทำลายลงไป การได้มีโอกาสใช้จ่ายจึงเป็นการทดแทนความหมายที่สูญหายไป มีชีวิตที่หลุดพ้นไปจากความยากจนและได้มีวิถีชีวิตแบบคนเมือง

6.2 อาหารเสริมสุขภาพ

การทำวิจัยยังคงมีสถานะที่เป็นสินค้าหนึ่งในวัฒนธรรมบริโภคที่มีลักษณะพิเศษเนื่องด้วยข้อจำกัดของกฎหมาย ได้ทำให้เกิดการสร้างสินค้าชนิดใหม่ที่เป็นสัญญาของยาและถูกกระตุ้นให้เกิดการบริโภคได้ง่ายกว่าและไม่มีข้อจำกัดที่เคร่งครัดเหมือนกับยา อีกทั้งยังไม่ต้องผ่านการเล่นและใช้อำนาจผ่านนักวิชาชีพโดยที่ผู้คนสามารถตัดสินใจใช้ได้ด้วยตัวเองทันที นั่นคืออาหารเสริมสุขภาพ

6.2.1 กลุ่มคนชั้นกลางระดับสูง คนกลุ่มนี้นิยมใช้อาหารเสริมสุขภาพในลักษณะผสมผสานโดยจะใ้การดูแลสุขภาพแบบอื่น ๆ ร่วมด้วย โดยมีความเชื่อในเรื่องการดูแล รักษาสุขภาพเป็นสิ่งที่จำเป็นเนื่องจากตนเองต้องอาศัยอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เป็นพิษ มีวิถีชีวิตที่มีความเครียดมากจึงมีความจำเป็นที่จะต้องบำรุงและดูแลสุขภาพของตนเองรวมถึงคนใกล้ชิดที่อยู่เสมอ คนกลุ่มนี้จึงมักจะใช้วิธีการดูแลสุขภาพที่หลากหลายวิธีร่วมกับการใช้อาหารเสริมสุขภาพไปพร้อมกัน ขณะเดียวกันก็มีคนอีกกลุ่มหนึ่งบำรุงดูแลสุขภาพด้วยการใช้อาหารเสริมสุขภาพแต่เพียงอย่างเดียวเพราะเชื่อว่า ตนเองมีเวลาไม่มาก พักผ่อนน้อยและต้องทำงานหนักทำให้สุขภาพร่างกายทรุดโทรมเร็ว ไม่กระฉับกระเฉงและสดชื่น จึงทำให้ส่วนใหญ่รู้สึกว่าจะตัวเองจะต้องกินอาหารเสริมเพื่อบำรุงร่างกาย แม้จะมีค่าใช้จ่ายที่สูงแต่เมื่อเทียบกับผลของการใช้อาหารเสริมที่ถูกนำเสนอโดยบริโภคนิยมและความหมายแฝงของการบริโภคอาหารเสริมที่ตนเองพึงพอใจได้แก่ความต้องการสวย ใส ขาว ผอมและดูดี ผ่านวาทกรรมที่ถูกผลิตสร้างขึ้นจากคนกลุ่มนี้คือ ความจำเป็น ซึ่งเป็นความต้องการได้รับการยอมรับจากคนในสังคม ในกลุ่มเดียวกันและระดับเดียวกัน เพื่อไม่ให้เกิดความเขย ไม่นั่นสมัย หรือตนเองไม่ถูกสร้างความเป็นอื่นขึ้นในกลุ่มคนที่อยู่ในสังคมเดียวกัน

6.2.2 กลุ่มคนชั้นกลางระดับล่าง คนกลุ่มนี้จะเชื่อการโฆษณาและโน้มน้าวใ้ใช้อาหารเสริมสุขภาพ โดยจะบริโภคอาหารเสริมสุขภาพเพื่อเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการรักษา ดูแลสุขภาพ นอกเหนือจากการใช้ยา ซึ่งพบมากในกลุ่มคนที่ใช้แรงงาน กลุ่มคนที่ทำงานดึกคืนและกลุ่มคนสูงอายุที่ป่วยเป็นโรคเรื้อรัง ด้วยความเชื่อที่อยากลอง อยากเสี่ยงดูเผื่อว่าจะหาหรืออาการดีขึ้นด้วยเหตุผลว่าร่างกายและสุขภาพเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะใช้ในการทำงานหาเงิน เลี้ยงปาก เลี้ยงท้อง โดยคนกลุ่มนี้เชื่อว่า อาหารเสริมเหล่านี้แรงพอๆกับยาและบางครั้งคิดว่า ยาขณะเดียวกันก็พบว่าเหตุผลของการกินอาหารเสริมเพื่อความสวยงามด้วย

6.2.3 กลุ่มคนชายขอบ การกระตุ้นให้เกิดการบริโภคอาหารเสริมสุขภาพได้ผลน้อยมากในแง่การเลือกบริโภค เนื่องจากความไม่พร้อมของทุนทางเศรษฐกิจที่ใช้ในการจับจ่าย แต่การนำเสนอและกระตุ้นในหลากหลายช่องทางได้สะสมและสร้างความเชื่อ ความศรัทธาให้แก่คนกลุ่ม

นี้ที่ละนิด กระทั่งเมื่อมีความพร้อมในเรื่องทุนหรือคิดว่าจำเป็น ต้องการดูแลสุขภาพ บำรุงร่างกาย แล้ว คนกลุ่มนี้ก็จะยินดีที่จะเลือกอาหารเสริมสุขภาพมากกว่า

7. การใช้จ่ายด้วยตนเองของคนในชุมชนเมือง

ความเชื่อเกี่ยวกับยาของคนในชุมชนเมืองมีความคล้ายกับคนในชนบท โดยระบบคิดความเชื่อและวัฒนธรรมของคนเมืองมีผลต่อการกำหนดพฤติกรรมและรูปแบบการใช้จ่ายของคนเมือง ซึ่งการใช้จ่ายของคนเมืองที่นักวิชาชีพพบว่ามีปัญหา นั้น จะมีเบื้องหลังที่สำคัญที่ส่งผลให้เกิดการใช้จ่ายที่ไม่เหมาะสมในมุมมองของนักวิชาชีพเสมอ การใช้จ่ายของคนเมืองจะมีวิธีการเลือกดังนี้

1. เลือกยาที่มีความคุ้นหู คุ้นเคยในสีสັນและรูปลักษณ์ของบรรจุภัณฑ์และเม็ดยาก่อนเป็นอันดับแรก ซึ่งเกิดจากอิทธิพลของการบริโภคที่นิยมที่โฆษณาชักจูง กระตุ้นให้เกิดการบริโภคอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา

2. แหล่งที่มาของยาที่มีความเชื่อถือได้และมีความปลอดภัยเป็นหลัก โดย

- เลือกซื้อยาจากร้านขายยามากกว่าเลือกซื้อจากร้านค้าใกล้บ้าน
- เลือกซื้อยาจากร้านที่คุ้นเคยมากกว่าเลือกซื้อจากร้านที่ดูสะอาดและทันสมัย
- เลือกซื้อยาจากร้านที่ดูสะอาดและทันสมัยมากกว่าซื้อยาจากร้านที่ยาราคาแพง

ด้วยความเชื่อของคนเมืองที่ต้องการอะไรซึ่งปลอดภัยสำหรับตนเองและคนใกล้ชิดเป็นสิ่งสำคัญอันดับแรกก่อน อีกทั้งร้านยาในปัจจุบันได้มีจำนวนมากและอยู่ใกล้บ้านจึงไม่มีความจำเป็นที่จะซื้อยาจากร้านค้าใกล้บ้าน ยกเว้นการเจ็บป่วยเพียงเล็กน้อยหรือการใช้จ่ายที่เคยมีประสบการณ์การเจ็บป่วยมาก่อนมารักษาตนเองอย่างง่ายเท่านั้น

3. ความคุ้นเคยกันกับเจ้าของร้านยา โดยไม่จำเป็นว่าคนที่ขายยาจะต้องเป็นเภสัชกรด้วย เชื่อว่าคนที่มาขายยาได้นั้นต้องมีความรู้ในเรื่องของยาที่อยู่แล้วไม่เช่นนั้นเจ้าหน้าที่รัฐคงไม่อนุญาตให้เปิดร้านขายยาได้ โดยแนวคิดแบบนี้จะพบในกลุ่มคนชายขอบและคนชั้นกลางระดับล่าง

4. ความปลอดภัย นำเชื่อถือ มีหลักประกันในเรื่องความปลอดภัยในการใช้จ่าย ซึ่งพบแนวคิดนี้ในกลุ่มคนชั้นกลางระดับสูง ซึ่งให้ความสำคัญกับการซื้อยาและการได้รับคำแนะนำจากร้านขายยาที่มีเภสัชกรมากกว่าร้านที่ไม่มีเภสัชกรเป็นคนขายให้จริงๆ

5. ราคาขายของยา ซึ่งจะถูกเชื่อมโยงกับความคุ้มค่ากับสิ่งที่คนเมืองจะต้องเสียไปโดยไม่ได้หมายถึงเฉพาะ เงินและค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียไปเท่านั้น แต่รวมไปถึงสิ่งที่เค้าจะได้รับจากไปใช้บริการที่ร้านยานั้นๆ เช่น การได้โอกาสในการพูดคุยเล่าเรื่องความเจ็บป่วยให้คนอื่นได้ฟัง การได้รับคำอธิบายที่เพียงพอเกี่ยวกับยาที่ซื้อ การได้รับความเอาใจใส่ติดตามการใช้จ่ายจากเจ้าของร้าน

6. ความเชื่อเกี่ยวกับยา

6.1 ความเชื่อเกี่ยวกับความแรงของยา หรือยาแรง ยาอ่อนซึ่งเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นตัวประสิทธิภาพของยานั้นๆ คนในชุมชนเมืองจะผูกความแรงของยาไว้ร่วมกับความปลอดภัยของยาเสมอ โดยเชื่อว่ายาที่มีประสิทธิภาพคือยาที่แรงและเมื่อใช้แล้วปลอดภัย ซึ่งต่างจากชุดความรู้การชุมชนภาคชนบทที่บอกว่า ยาที่แรงคือยาที่กินแล้วหายอย่างรวดเร็วโดยไม่ได้แฝงความเชื่อในเรื่องความปลอดภัยไว้ด้วย ซึ่งความเชื่อนี้ความสัมพันธ์กับการเลือกซื้อและใช้ยาจากร้านยาเป็นหลัก

6.2 ความเชื่อเกี่ยวกับยาในโรคเรื้อรัง การใช้ยาของผู้ป่วยในโรคเรื้อรังโดยเฉพาะในโรคเบาหวานและความดันโลหิต คนในชุมชนเมืองเชื่อว่ายาเบาหวาน ยาความดันโลหิตคือยาสำหรับใช้เพื่อการรักษาเมื่ออาการดีขึ้นก็สามารถที่จะหยุดกินยาได้แต่เมื่อ “รู้สึก” ว่าน้ำตาล หรือความดันขึ้นก็จะกลับไปใช้ยาใหม่อีกครั้ง จากแนวคิดและความเชื่อดังกล่าวจึงทำให้มักจะพบพฤติกรรมปรับขนาดยาเบาหวาน ยาความดันโลหิตโดยตัวผู้ป่วยเองเสมอ ซึ่งลักษณะพฤติกรรมนี้นักวิชาชีพจะเรียกว่าเป็นพฤติกรรมการใช้ยาที่ไม่เหมาะสม ใช้ยาไม่ตามคำสั่งแพทย์หรือเภสัชกรซึ่งส่งผลเสียอย่างมากกับรูปแบบการรักษาและส่งผลเสียอย่างมากต่อตัวผู้ป่วยเอง

6.3 ความเชื่อเกี่ยวกับยาในกลุ่มโรคหรือความเจ็บป่วยที่ไม่รุนแรง ความเชื่อเกี่ยวกับยาในกลุ่มนี้มักจะเป็นความเชื่อเกี่ยวกับยาชุดในมุมของคนเมือง ข้อเท็จจริงคือสถานการณ์ยาชุดในปัจจุบันแทบจะไม่มีแตกต่างจากในอดีต ยังคงมียาชุดขายและมีคนนิยมยาชุดต่างๆที่รู้และทราบถึงอันตรายของยาชุด ชุดความจริงหนึ่งที่ใช้ในภาคชนบทซึ่งบอกถึงเบื้องหลังการใช้ยาชุดในชุมชนภาคชนบทนั้น ไม่มีความแตกต่างกับที่พบในชุมชนเมือง โดยเฉพาะในกลุ่มคนชั้นกลางระดับล่างและกลุ่มคนชายขอบ แต่ความแตกต่างของยาชุดในชุมชนเมืองและชนบทคือไม่พบยาชุดจำหน่ายในร้านค้า ร้านยาในชุมชนคอนกรีตและมีคนจำนวนหนึ่งซึ่งไม่น้อยไม่รู้จักและไม่เคยใช้ยาชุดมาก่อน

ภาพของยาชุดที่ปรากฏต่อคนกลุ่มนี้คือ “เซบ ไม่ร่วมสมัย ไม่ทันสมัย” โดยเฉพาะในกลุ่มนักเรียน นักศึกษาและกลุ่มคนชั้นกลางระดับสูง ที่พบตรงกันว่ายาชุดนั้นไม่เป็นที่นิยมและไม่ใช้เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นยาที่คนอีกกลุ่มใช้กัน

ความเซบ ไม่ทันสมัย ของยาชุด คือความเป็นอื่นที่ปรากฏขึ้นเป็นความหมายแฝงที่เกิดจากกระแสบริโภคนิยม ซึ่งอาจจะเรียกว่าเป็นผลข้างเคียงที่เกิดขึ้น โดยบังเอิญของการผลิตสร้างตัวตนของยาชุดให้แก่คนกลุ่มหนึ่งในสังคมหนึ่ง แต่กลับปรากฏภาพอีกแบบในสังคมอีกกลุ่มหนึ่ง

ความเซบและความไม่ร่วมสมัย ได้เป็นแรงขับที่สำคัญซึ่งทำให้ยาชุด ไม่ได้รับความนิยมสำหรับคนเมือง นอกเหนือจากการที่สามารถเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับอันตรายและโทษของการใช้ยาชุด ซึ่งถูกสื่อและถ่ายทอดให้อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งความพร้อมของสถานบริการทางด้านสุขภาพ ที่ทำให้

คนกลุ่มใหญ่สามารถเข้าถึงศักยภาพและการบริการของสถานบริการทางด้านสุขภาพนี้ได้ง่าย จึงไม่มีเหตุจูงใจใดที่จะให้คนเมืองที่ส่วนใหญ่ค้ำน้ำหนักถึงความปลอดภัยเป็นสิ่งสำคัญ จะไปใช้จ่ายจากร้านค้า ร้านขายของชำซึ่งไม่รู้แหล่งที่ชัดเจน

การมีกฎหมายและการบังคับใช้ที่จริงจังในระดับหนึ่งของเจ้าหน้าที่ซึ่งรับผิดชอบก็เป็นอีกเหตุผลที่ทำให้ยาชุดไม่ได้ถูกส่งมอบจากร้านขายยาให้แก่คนเมือง

กระนั้นก็ดีผู้วิจัยไม่ปฏิเสธการยังคงมีอยู่จริงของยาชุดในชุมชนเมือง เพราะยังคงมีความต้องการใช้ยาชุดอยู่โดยเฉพาะในคนกลุ่มหนึ่งแม้จะเป็นคนกลุ่มที่ไม่มากนัก ยาชุดได้ถูกผูกไว้กับความยากจน ความไม่พร้อมทางเศรษฐกิจของครัวเรือน เมื่อใดที่ชีวิตครัวเรือนพร้อมใช้ชีวิตไม่เร่งรีบเคร่งเครียดมากนัก วิถีชีวิตของคนก็จะเปลี่ยนไป ใส่ใจและให้ความสำคัญกับความเชยและความไม่ร่วมสมัย อีกทั้งความต้องการความปลอดภัยของชีวิตเพื่อให้สมกับมูลค่าของชีวิตที่มีมากขึ้นของตนเองและคนใกล้ชิด จะมากำหนดความเป็นไปของชีวิต เมื่อนั้นยาชุดก็จะค่อยๆ ลดลงและเลือนหายไปในที่สุด ขณะเดียวกันการให้ข้อมูลการณรงค์เกี่ยวกับยาชุดก็ควรจะต้องมีอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในเยาวชนให้เกิดขึ้นกับคนรุ่นใหม่ ในขณะที่การบังคับใช้กฎหมายก็ต้องดำรงอยู่เพื่อไม่ให้เกิดการขายและแพร่ระบาดซึ่งอย่างมากที่สุดคือการจำกัดขอบเขต บทบาทให้อยู่ในพื้นที่น้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้

6.4 ความเชื่อเกี่ยวกับยาเพื่อการบำรุงและฟื้นฟูสภาพร่างกาย ความต้องการร่วมสมัยทันสมัย ไม่เชยที่ถูกผลิตสร้างโดยกระแสบริโภคนิยมได้เร่งเร้าและปรับเปลี่ยนให้วิถีชีวิตเกี่ยวกับความงาม การดูแลและฟื้นฟูตนเองของคนในสังคมเมืองได้เปลี่ยนแปลงไป จากเดิมความสวยงามคู่อาจจะเกี่ยวข้องแต่กับเพศหญิงเท่านั้น แต่กระแสบริโภคนิยมได้เร่งเร้าให้การดูแลในแบบฉบับของผู้ชายเกิดขึ้นมา

กระนั้นก็ดีแนวคิดเกี่ยวกับความงาม การต้องการให้ตัวเองดูดีในสังคมของทั้งเพศหญิงและเพศชาย รวมไปถึงการให้คุณค่าและความหมายของความงามและดูดีก็ยังสัมพันธ์กับอำนาจและชนชั้นเหมือนเดิม การใช้ยาเพื่อความสวยงามและดูดีของรูปร่างและอวัยวะต่างๆ ในมุมมองของนักวิชาชีพกับผู้คนในชุมชนเมืองอาจจะมีแตกต่างกัน โดยที่มีกระแสบริโภคนิยมคอยกระตุ้นและเร่งเร้าให้เกิดการใช้ตลอดเวลา

6.4.1 ค่านิยมของผู้หญิงในสังคมไทยที่ต้องมีลักษณะขาว ใส เปรี้ยว ผอม ฟันขาว จมูกโด่งและอาจหมายรวมไปถึงเกือบทุกส่วนของร่างกาย โดยการปรับเปลี่ยนร่างกายตั้งแต่องค์กรเพื่อปรับเปลี่ยนร่างกายในลักษณะของการทำศัลยกรรม กิจกรรมเพื่อการดูแลและรักษาสุขภาพและกิจกรรมที่ทำเพื่อการตกแต่งให้ดียิ่งขึ้นเพื่อสื่อให้เห็นถึงอัตลักษณ์ตัวตนของตนเองแล้ว ยังมีผลต่อการมีอำนาจสำหรับต่อรองในการติดต่อและปฏิสัมพันธ์ร่วมกับผู้อื่นๆ ในสังคมอีกด้วย

กล่าวคือค่านิยมความสวยงามและคุดิของผู้หญิงได้เชื่อมโยงความสวยงามแบบอุดมคติไว้กับความเป็นผู้ดี ความมีชาติตระกูลและความทันสมัยไม่ตกยุคหรือเชย จึงทำให้ผู้หญิงส่วนใหญ่ต้องเปลี่ยนแปลงตัวตนให้เป็นไปตามแบบฉบับในอุดมคติตามไปด้วย จึงทำให้เกิดอำนาจแฝงที่เกิดจากการยอมรับของกลุ่มคนและจากเพศตรงข้ามโดยการให้ความสนใจ ปฏิบัติและกระทำต่อผู้หญิงอย่างอ่อนน้อม ทะนุถนอมและให้เกียรติ

นอกจากนี้ค่านิยมที่ถูกสร้างขึ้นจากเพศตรงข้ามก็มีส่วนสำคัญที่ผลักดันให้เพศหญิงต้องมีการปรับเปลี่ยนตัวเอง ผู้ชายไม่ชอบผู้หญิงที่ผอมเกินไปแต่ชอบผู้หญิงที่มีร่างกายที่สมบูรณ์ มีสุขภาพดี และที่สำคัญคือมีผิวขาวใส เพราะเชื่อว่าผิวที่ขาวใสนั้นบอกถึงความสะอาด บริสุทธิ์ของผู้หญิง ความต้องการความงามที่เป็นอุดมคติในแบบมาตรฐานต่างๆของผู้หญิงได้ทำให้ยาและสตัยของยาที่ใช้เพื่อทำให้ร่างกาย ขาวใส และรูปร่างผอมถูกผลิตสร้างขึ้นมาเป็นจำนวนมาก

6.4.2 ค่านิยมคุดิในลักษณะเฉพาะแบบผู้ชายในแต่ละยุคสมัยความเป็นเพศชายได้ถูกกำหนดไว้แตกต่างกัน โดยที่สังคมเป็นผู้ผลิตสร้าง ซึ่งปัจจุบันบริโภคนิยมได้มีบทบาทในการกำหนดสร้างความหมายใหม่ของความเป็นผู้ชายในแบบของคนเมืองขึ้นคือ ความเป็นผู้ชายในแบบเมโทร หรือ เมโทรเซ็กส์ชวล (Metrosexual) โดยผู้ชายในแบบเมโทร คือกลุ่มผู้ชายที่มักอาศัยอยู่ในเมือง มีฐานะ มีการศึกษาที่ดีและมีด้านของความเป็นผู้หญิงที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้นแต่ขณะเดียวกันยังมีจิตใจที่ยังรักและนิยมเพศตรงข้ามอยู่เหมือนเดิม ซึ่งหากจะเทียบกับในอดีตพฤติกรรมและบุคลิกลักษณะดังกล่าวอาจจะถูกมองว่าเป็นผู้ชายที่มีความเบี่ยงเบนทางเพศ หรือไม่ใช่เป็นเรื่องที่มีความสำคัญ หรือจำเป็นสำหรับผู้ชาย แต่ในขณะที่ปัจจุบันปรากฏการณ์ดังกล่าวได้กลายเป็นพฤติกรรมที่เป็นปกติของผู้ชายในชุมชนเมือง

ค่านิยมใหม่ที่เลื่อนไหลของผู้ชายในยุคปัจจุบันที่ได้ถูกสังคมกำหนด ผลิต สร้างและกำกับให้มีลักษณะ คุดิในแบบผู้ชาย นั้นได้ทำให้สินค้าเพื่อความสวยงามในแบบของผู้หญิงนั้นสามารถถูกนำมาปรับ แต่ง เสริมใช้ได้กับผู้ชายเช่นเดียวกัน ดังจะเห็นได้จากวาทกรรม การนำเสนอ และการชักชวนโน้มน้าวที่พยายามบอกให้ผู้ชายเห็นรับรู้และสัมผัสได้ว่าไม่ได้มีความผิด แปลกแตกต่างแต่อย่างใด ถ้าหากผู้ชายจะหันมาให้ความสนใจ ใส่ใจและดูแลภาพลักษณ์และร่างกายของตนเองในแบบที่ผู้หญิงนิยมทำกันมานาน

นอกเหนือจากความต้องการคุดิในแบบผู้ชายและค่านิยมที่ต้องการดึงดูดแก่เพศตรงข้ามแล้ว ความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มทางสังคมก็มีความสำคัญไม่น้อยที่ขับเคลื่อนให้เกิดการเลื่อนไหลของค่านิยมใหม่ในกลุ่มผู้ชาย ผลลัพธ์เพื่อสุขภาพสำหรับกลุ่มผู้ชายคือลักษณะที่โดดเด่นและแตกต่างอย่างชัดเจนจากค่านิยมของกลุ่มผู้ชายที่อาศัยอยู่ในชุมชนชนบทและหมายรวมถึง

เบื้องหลังและวิธีคิดเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพเช่น ค่านิยมที่ต้องขาว ผอม ใส เช่นเดียวกับค่านิยมที่พบในผู้หญิง โดยเฉพาะการไปใช้บริการจากคลินิกแพทย์ และคลินิกเสริมความงาม

อย่างไรก็ดีก็ยังคงมีผู้ชายอีกกลุ่มที่ไม่ได้เลื่อนไหลไปตามกระแสบริโภคนิยมมากนัก เนื่องจากข้อจำกัดในเรื่องทุน กลุ่มผู้ชายที่ทำงานหาเช้ากินค่ำซึ่งเห็นว่าเรื่องปากท้องของตนเองและครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญมากที่สุด ซึ่งก็จะมีคล้ายกับผู้ชายในชุมชนชนบทที่มองการบำรุงและฟื้นฟูร่างกายจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อร่างกายมีอาการผิดปกติ แล้วเท่านั้น